T. PARACELSUS

DE TARTARO.

1570.

II 4

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

Accession Number

Press Mark

PARACELSUS

65639 A

Johannes Kn[illegible], est
verus possessor, huius
libelli, testis est deus,
finis amen:

II4

MEDICORVM ET PHILOSOPHORVM SVMMI, AVREOLI Theophraſti Paracelſi, Eremitæ, de Tartaro libri ſeptem perquam vtiles.

OPERA ET INDVSTRIA NOBILIS VIRI ADAMI A BODENSTEIN, in lucem propter commune commodum microcoſmi primò editi, nunc verò auctiores & caſtigatiores denuò excuſi.

*

* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *

BASILEAE,

Per Petrum Pernam.

1570.

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

ILLVSTRISSIMO INVICTISSIMOQVE PRINCIpi ac Domino, Domino *Coſmo Medici, duci Florentinorum ac Senenſium, ordinis ſancti Stephani magiſtro primario maximoq́;, Adam à Bodenſtein philoſophiæ & medicinæ Doctor, diuturnam & proſperam precatur uitam.*

TRIA ESSE in hac vniuerſitate bonorum genera, animi, corporis & fortunę, illuſtriſsime Princeps, omnes prudentes magna concordia ſemper poſt hominum memoriam docuerũt, & experientia optimo veritatis ſpeculo & magiſtro comprobarunt. Animi quidem bona omnium eſſe prȩſtantiſsima communis hominum ratione vtentium conſenſus verè teſtatur: Cæterùm ea ſola ad beatam vitã conſtituendam ſufficere Stoici perperã iudicarũt: quia homo duabus partibus, anima & corpore cũ cõſtet, nullo modò alteris ſolis beatus eſſe poteſt. Quis enim paupertate fame, ſiti, vel morbis diris confectũ, magnis & grauibus periculis oppreſſum, diceret eſſe beatum? &c. Omnis enim homo, ſiue priuatus, ſiue publicus magiſtratus, vel ſub-

ditus, omniſque reſpublica & domus, his tribus felix exiſtit ſi adſint: ſin verò abſint, contrarijſque locũ dent, miſeria aliqua premitur. Animi bona quomodo ſint cōparanda, philoſophi mediocriter, Theologi autē accuratiſsimè docent.

Sed fortunas quæ animo & valetudini inſeruiunt, vbique locorum tanta diligentia & induſtria mortales inquirunt, vt prorſus videātur eſſe perſuaſi, omni conatu eſſe corradēdas, cunctiſque rebus longè præponendas, ſolaſque diuitias efficere feliciſsimos, cum tamen omnium reuera infimum occupent locum, ac referri debeant ad animum & corpus, nec noſtræ adeò ſint atque inconſtantis fortunæ.

Corporum bonis, quæ medio loco iure ponuntur, medicus tanquam magnus & ſacer in hoc mundo ſacerdos præeſt, qui aptis medijs morbos, peccatorum affectus, à ſanis corporibus, quo mens ſit ſana in corpore ſano, arcet, & ab infectis eoſdem abigit ac depellit, quo in verum felicitatis redeant ſtatum. Hiſce ſacris poſtquam & ego iam ante complures annos initiatus eſſem, ac publicè in Italia doctiſsimorum virorum teſtimonijs comprobatus, me per rectam viā ambulare, didici exercitatione in arte Chymica, medicorum in libris multa vtiliſsima & neceſſaria artis medicæ adhuc deeſſe: Nam ad interiores & obſtruſas partes ſæpiuſculè grauiſſimè laborantes, nullam hactenus vſitatam me-

dicinam

dicinam peruenire, ipſo effectu didici, quòd medici tales morbos non tollerent, ſed vocarent incurabiles. Hæc quamuis cernerem, nunquam tamen voti factus ſum compos, priuſquam excellentis doctoris Aureoli Theophraſti libros legerem, lectoſque exercitatione in vſum deducerem. Hoc vt facerem, non parum Germaniæ quiſpiam magnus princeps me incitauit, qui non paucos Theophraſti Libros tanquam theſauros cuſtodiebat. Fuit hic Aureolus Theophraſtus Paracelſus, natione Heluetius, & Eremita, ex familia antiquiſsima Paracelſorum, (conueniunt vatis nomina ſæpe ſuis) patris auxilio primo, deinde propria induſtria doctiſsimos viros in Germania, Italia, Gallia, Hiſpania, alijſque omnibus regionibus, totius Europæ nactus eſt præceptores, quorum liberali doctrina, & potiſsimum propria inquiſitione cum eſſet ingenio acutiſsimo ac diuino, tantum profecit, vt multi eruditiſsimi libris editis teſtati ſint, neminem mortaliũ in vniuerſa philoſophia tam ardua, arcana & abdita ſciuiſſe ac docuiſſe. Libros in omnibus ſimul philoſophiæ partibus quamplurimos cõſcripſit Latina, Germanica, alijſque linguis: Oſtendit enim ipſam veritatem poſſe quauis lingua tradi racte ſi ntelligamus. Peregrinando vt præſtantiſsima quæque didicit, ita etiam multos hinc inde homines grauiſsimis deſperatiſque morbis om-

nium admiratione naturaliter per ſuam medici-
nam liberauit. floruit antè triginta annos. Ca-
pita nunc aliquot doctrinæ in quibus cum me-
dicis alijs non conuenit, paucißimis ordine re-
feram: ac rogo tuam Celſitudinem in primis, o-
mnesque deinde lectores, vt velitis hæc in iu-
dicando examinare per ſummos philoſophos,
hoc eſt, qui naturæ immitatione callent corpo-
ra componere & reſoluere Spagyrica arte in pri-
ma ſua principia, quorum tria inuenit veriſsi-
ma, videlicet, ſulphur, ſalem & mercurium ſi-
ue liquorem. quæ non ſtulta imaginatione aut
fallaci oratione narrantur, ac animis infirmis
obtruduntur contra naturæ ordinem, verùm
vſu & experientia oculis ſubijciuntur, veriſque
mentibus demonſtrantur compoſitione & re-
ſolutione corporum per ignē: Siquidem omnia
corpora ex hiſce tribus cōponuntur, in eadem-
q; reſoluuntur, nec quicquā præter hæc tria in
vllo corpore inuenitur. Non tamen velim ſi-
bi quemquam perſuadere noſtrum ſulphur to-
tum, aut noſtrum commune ſal, vel totum mer-
curium ſiue argentum viuū principium appel-
lari, cum ſingula ex tribus conſtent primis, ſed
in vnoquoque ſui generis principium pręualere
ac oſtēdere pricipij copiā adeſſe. Sic noſtrū ſul-
phur plus habet de principio ſulphuris, quàm
ſalis vel mercurij. quòd ſi eius fiat reſolutio, tria
euidenter inueniuntur, ac quantò magis ac di-
ligentius

ligentius ſeparantur, tantò manifeſtius princi-
pia apparent vſque ad ſyncerißima vereq́ue pri
ma: propterea ſæpius purgando per ignem, ſul-
phur fit purißimum, ac igni minimè deinceps
comſumitur, quod eſt Balſamus humani corpo
ris præſtátißimus, qui ſua ſubtilitate ac immor-
tali eſſentia corpora hominum penetrat, con-
dit, ſulphur malum in ijs atque infectum
purgat & corrigit, correctumq́ue conſeruat: (ve
luti alibi in libris de vita Longa manifeſta-
tur) quia ſulphur ſui principij natura putrefa-
ctiones arcet, & ſimilia per ſimilia iuuantur. Sul
phur eſt omne pingue quod incēdi poteſt, ac in
tenuißimam conuerti ſubſtátiam ſulphuream.
Mercurius omnis liquor eſt qui aſcēdit ac in fu-
mum tranſit. Sal omne eſt durum ac ſolidum,
quod reliquis duobus etiam ſoliditatem præſtat
Naturam quoque ipſorum, mixtiones & muta-
tiones in compoſitis, quomodo colores, odores,
figuras, morbos & ſanitatem efficiant, manife-
ſtißimè oculis ſubijcit, pariq́ue diligētia & per-
ſpicuitate oſtendit corporum malè affectorum
curas ſiue reſtitutiones. Sed medicus diligentiſ-
ſimè cogitur laborare in materijs præparandis
quòd ipſe ſit naturæ peritus, & vſum ſingulo-
rum nouerit, nec alij reperiantur, qui iſtiuſmo
di adaptent in optimos fines. Elementa om-
nium rerū matrices & receptacula, ex his tribus
ſunt compoſita, & in eadem reſoluūtur: ſuntq́ue

prima corpora compoſita ac ſuis gradibus diſtincta, quorũ vnum quodque ſuæ naturæ fructus producit: Sic terra gignit terrena ac omnia in primo gradu non ſolùm frigida quæ ſunt ſimul & humida, verùm etiam calida, quæ ſimul exiſtunt ſicca: Aeris cuncta ſunt ſecundi gradus, nec magis humida quàm frigida, calida aut ſicca: licet ſua natura ſit ſiccus. Tertij gradus ſunt aquea in omnibus qualitatibus. Quarti gradus ignea, etiam in quatuor qualitatibus, vt nix & grando frigidæ, fulmen autem calidum in quarto gradu ex natura ignis. Medicinã probat argumẽtis neceſſarijs quatuor ſuffultam eſſe columnis, quarum prima eſt philoſophia ſiue phyſica, quæ eſt ſcientia terræ & aquæ ac omnium quæ ex ipſis gignuntur. Secunda Aſtronomia, quę exiſtit certiſsima cognitio reliquorum duorum elementorum & omnium cæleſtium. Tertia Alchymia, quæ demonſtrat omniũ corporum compoſitiones & diſſolutiones laborando ſedulo naturæ imitationem. Vltima eſt Virtus, quæ ipſum medicũ requirit pium in Deum & homines, iuſtum, conſtantem, fidum omniſque boni amantiſsimum. Priores duæ columnę ſunt Theoricę. Et poſteriores ſunt examinantes & iudicantes priores: in operatione conſiſtunt: Artem nihilominus totam eſſe merum Dei donum, exercendo confirmari ac in lucem produci, non ſtabiliri humanam, ſed Dei ac naturæ

inſtitu-

inſtitutione confirmat. Hominem eſſe minorem mundum, nec ex ipſo veram naturam eius cognoſci, ſed ex maiori mundo vnde cõpoſitus eſt: quia omnis ſcientia omniſque cognitio per media habetur: ergo oportet medicũ, qui naſcitur ex deo & natura, rectè callere phyſicam & aſtronomiá, quæ docent totius mundi conſtitutionẽ. Vt enim totus homo reſpõdet toti mundo, ita quoque ſingulæ partes ſingulis partibus. Maioris verò mundi mẽbra noſtris præparãtur chymica arte, ac virtus ea ſimul in vnũ cum Deo coniungit, hinc anatomia materialis longè maior nobiliorque exiſtit, atque localis: hæc enim oſtendit ſolùm locos, partiũ ſitus & numerum, illa verò naturas, curationes, proportiones & cognationes hominis, eiuſque partim cum ampliſſimo, & ferè immortali mundo qui ipſum genuit & nutrit. Ita noſtrum hepar, ſtomachus & cætera membra nutriũtur ex hepate, ſtomacho alijſq; mundi mẽbris, quod intelligendum eſt de externo noſtro corpore: Nam duplex ſtatuit copus, alterum cæleſte & ſpiritale, quod non ex tribus primis principijs quatuórue elementis ortum eſt, quapropter nec ſub ſenſum cadit: Alterum eſt craſſum & phyſicum huius mundi, quod dicit eſſe corpus miſericordiæ: quia nutrimẽto diuinitus ex mundo dato ſuſtẽtatur. Qua de cauſa iubemur omnes cæleſtem Patrẽ rogare, vt nobis largiatur panem quotidianum: Nam

ſi hunc non habemus, naturaliter diſſoluuntur, id eſt, corpora ſeparantur, & vnumquodq; redit ad ſua: Vnde vita longa homini ſi opera externa fuerit comparanda, fiet per ea, quæ conſentiunt cum corpore cœleſti, quo illud melius alteri cõiungatur ac imbecillius ſuſtentet. Debent verò omnia illa rectè ſeparari ab omni immundicie, ne quid adſit quòd corpori noceat, vel digeſtioni reſiſtat. Reliqui vrrò mediusfidius præter Alchymiſtas parum parum intelligunt. Nec Deus admodum multos ob fœda peccata iudicat tantis rebus dignos, quæ hominem ab omnibus aduerſis defendunt, malè affectum in integrum reſtituunt, ac reſtituuntur: mirabiliter in vigore plurimos annos conſeruant. Syncera enim ac fixa, corpus humanum tingunt ac figũt non aliter atque philoſophi ſcribere ſolent, lapidem philoſophorum abſolutum tingere ac figere metalla. Huius generis multa cõficiuntur ex plãtis varijs, ex animalibus, mineralibus & metallis, imò ex homine (in quo vniuerſus mũdus exiſtit) omnium præſtantiſsima paratur medicina: Siquidem ex ſani beneque conſtituti hominis carne, & ſubitò morientis dũ nullus mœror diſſolutionẽ iuuat vel præcurrit (non equidem ex damnati cadauere vt perperã quiſpiam Germanus ſcribit) præparatur mumia viuo corpori omnibus partibus ſaluberrima, ita etiã ex gemmis & metallis adeò precioſa ſpagirus

conficit,

conficit, vt homo ea ſumens videatur immortalitate donari. quòd iſtarum rerum ſint formę immortales ac tranſeant in humanam naturã. Hac ratione parantur ex venenoſiſsimis optima & præſtantiſsima medicamina, nutrimentaque dum ſeparantur noxia venena à ſaluberrimis cibis, qui latitant in omnibus rebus, multis tecti ſordibus. Amplius nanque quàm decuplo in communibus cibis excrementa excedunt verum nutrimentum. Cõplures laudarunt aquam vitæ, quæ per Herculem dum eſt puriſsimum ac tenuiſsimũ oleum ſiue ſulphur, humanæ naturæ aptiſsimum exiſtit, ſed longè excellentior ſpiritus eius. Cæterùm lõgè meliora ſunt ex mineralibus & metallis, vt oleum, ſpiritusq́; vitrioli, mercurij, antimonij, auri, ac reliquorum eiuſdem generis, quæ ſunt, veluti aliquoties diximus ipſæ verè formę, ac informant hominem, nec ſinunt morbos corpus inuadere dũ ſunt efficaciſsimæ. Ego certè vnico præcipitato ex auro, & auro diaphoretico edoctus ab hoc Aureolo, tanta hactenus præſtiti, vt nemo verbis exequi poſsit. Exigua enim eius portione laborantes morbo Gallico breuiſsimo temporis ſpacio liberaui, etiam hos, qui prius ab ſtultis medicis per argentum viuũ ſiue præcipitatum, ſiue alioquin ſophiſticè paratũ, & per fomentationẽ, fumigium, aut alia ratione adhibitum ad ſummos dolores, ſummamq́ue contracturam miſerrimè de

ducti erant. Hæc dum parantur (non quidem abſque ſumptibus & laboribus) ſemper occurrunt tria principia ac diſtinctè cernuntur. Qua de cauſa maximoperè ego miror, hác arté neminé hactenus docuiſſe, aut profeſſum eſſe ſe eam ſcire. Multi quidem aliqua ſomniarũt, quorum nonnulli re ipſa conati ſunt aliquid prę ſtare, ſed voti raró ſunt compotes facti. Ita nunc aliquot ſpurij in medicina & Alchymia conantur argentó viuo præcipitato homines grauibus & difficilibus morbis laborantes curare: non animaduertentes medicum eſſe à deo, qui vult morbos verè tolli à medico, vt ipſe noſtra peccata, non diſcuti ac ſupprimi ad tempus, aliosque longè peiores morbos gigni: Nam mercurius præcipitatus ſua naturali frigiditate & mordaciſsimo ſpiritu qui adhæret adhuc in ipſo ex aqua forti, neruos rodit ac diſſoluit, & contracturas efficit: Sed ſi eſſent veri philoſophi, non inficior ipſos etiam mercurio & ſingulis metallis, etiam ferro, præclariſsima præſtare poſſe, ſeparando videlicet venana à ſaluberrimis, &c.

Nunc autem Theophraſtus inuenit, & nos pro noſtris viribus publicamus medicinam omnibus partibus abſolutiſsimam, quæ propter veritatem diuinamque gratiam nunquam interibit: Quamuis plurimi dabunt operam vt obſcuretur, ne cogantur labores magnos ſuſcipere, aut quicquam diſcere: quia plurimis in locis do-

ctiſsimi, veritatisq́; ſtudioſiſsimi viri, incipiunt maxima diligentia, nec exiguis impenſis arcana naturæ inquirere, videntque vſu adeò eſſe certa, vt nullis argumentis nec impoſturis queant à propoſito diuelli: Quoniam bona & mala in ſummum gradum rectà tendunt, proſpiciat quiſq; ſibi meliora vt eligat: miſericordia enim ſupremi medici & gubernatoris à creſcentibus malis non ſinit bona ſibi conuenientia prorſus ſupprimi, verùm in æquali gradu vult ea conſiſtere, quo extremi morbi habeant extrema remedia: nam morbi ſunt viuæ imagines fructusq́; peccatorũ, &c. In hoc verò opere quod nunc tuæ Celſitudini offerimus, breuiſsimè ac euidentiſsimè morborum internorum origines, cauſas, ſigna & curationes docet: inſcripſitq́; illud, DE TARTARO, quòd omnium ægritudinum quę in corpore exiſtunt tartarus ſit cauſa, qui eſt omne genitum ex diſſoluto frigido, & induratũ per calidum, ſpecies eius multas ordine refert: Nam totum opus diuidit in ſeptem libros, quorũ in primo generatim declarat omnem morbum internũ oriri ex tartaro. quid & quotuplex tartarus ſit, quibus cauſis fiat, corporis quas regiones occupet, quomodo morbũ efficiat tantosq́; dolores moueat, & qua ratione ſuo ex ſtatu adeò degeneret. Deinde, quî fiat ſeparatio & digeſtio, & quod exiſtat iſtarum diſcrimen: Separationem præcedere digeſtionem,

Cuius plurimæ quamuis ſint formæ, quòd ſingula membra ſuas peculiares habeant digeſtiones, tres tamen generales quæ ſpectant ad vniuerſi corporis conſeruationem demonſtrat, vtpote primam in ſtomacho, vbi ſulphurea ſeparantur à ſalſis & mercurialibus & expelluntur in inteſtina, reliqua duo tranſmittuntur iecori, Secũdum in hepate, vnde mercurialia tranſmittuntur in totum corpus ad illud nutriendum: Salſa verò mittuntur renibus in quibus tertia digeſtio abſoluitur. In ſecundo libro morborũ in ſtomacho eiusque regionibus naſcentiũ cauſas, ſigna & curas doctiſsimè deſcribit. Tertius & quartus eadem methodo ægritudines iecoris & renum, ipſorumq; regionum declarant, quorum ille hepatis, hic renum apertiſsimè non ſolùm morbos eorumque curas, ſed etiam omnia accidentia ob oculos ponit. Vltimus docet morbos ſimplices & compoſitos, qui ſparguntur totum per corpus. Hæc omnia quantos fructus naturalis philoſophiæ veræ medicinę ſtudioſis, tartareo cruciatu afflictis, totiq; reipublicę Chriſtianæ hoc tempore ſint allatura, ſingularis tua Celſitudo, eximiaque prudentia optimè iudicabit, qui non ſolùm terra marique iam diu declaraſti maximis rebus geſtis tuas admirandas ac diuinas animi excelſi dotes, verùm etiam ſynceriſsimo & acerrimo iudicio de artibus humanioribus iudicium ferre ſoles, quod & veſtrę pręclariſsimę

riſsimę familiæ videtur eſſe proprium: cuius tot tantique extiterunt excellentiſsimi viri in omni genere virtutum, quibus tua præeminentia non abſque diuini numinis beneficio, pręluces, quôd nulla vnquá familia à dijs immortalibus auſa fuit optare. Itaque princeps illuſtriſsimè, nos medicinam perpetuam, puram & ſynceram, quæ potiſsimum verſatur in quinta Eſſentia, arcanis & tincturis, edituri in lucem, non potuimus, ſi etiam voluiſſemus, hoc tempore dominum & patronum commodiorem inuenire, cui hæc dedicaremus. Excelſa enim & ſumma, præeminentibus ac ſupremis conueniunt. Veſtram nunc Celſitudinem rogatam velim, vt me ſemper habeat commendatum, agnoſcatque meum promptum animum. Ex muſęo noſtro die ipſa 7. Martij anno ſalutis
1563.

THEOPHRASTI. PARACELSI.
EFFIGIES.AV.PH. AETA. SVAE. 47.
ALTERIVS NON SIT
QVI SVVS ESSE POTEST,

AVREOLVS THEOPHRASTVS PARACELSVS MEDICINAE VTRIVSque Doctor, Honorifico ac nobili viro Domino Ioanni à Brandt I. V. Doctori, & parrocho in Eferdigen: amico ſuo ſummo S. P. D.

Ego ſemper in omni vita mea, ſingulariter affectus fui erga artem illam nobiliſsimam, quam Philoſophiam adeptam vulgo vocant: ſemperque iſtius homines peritos per varia loca, varijsque ſuſceptis peregrinationibus, diligenter quæſiui: & dum nonnunquam quòd quærebam, inueniebam, animo meo ſæpe egregiè ſatisfeci, quæ voluptas cũ adempta mihi iam ſit, meritò deplorandum ac lugendum, cùm ſeculum hoc, tùm vita etiam videtur. Eò etiam, proh dolor, hoc tempore res redijt, vt de qua dico Philoſophia adepta, planè à iuuentute negligatur: & quos dico veteres huius artis cultores, iam diu penè omnes mortalia reliquerunt, pauci admodum ſuperſunt, quorum te vir doctiſsime vnum ſcio antiſtitem & lumen, qui & ſcintia & experientia ita perfectus es, vt tũ à natura natus ad eam artem, cùm vſu & Vul-

cani ac Apollinis arte planè abſolutus videa-ris. Moleſtè certè, vt ingenuè fatear, fero, ac vitæ penè iam tædet: dũ video hãc Philoſophiam adeò decreuiſſe, & adeò contẽptui, riſuiq; obiectam eſſe: vt in illius locũ ſectæ, neſcio quæ irrumpant, ex quibus homicidæ nobis prodeunt verius, quam ſaluatores ac Medici. quid autem? Si ſeculo noſtro hoc placuit, & corrigi vix poteſt. Credo etiam hoc redemptorem noſtrum Chriſtum in prophetia ex diuina prouidentia proueniente, conſideraſſe: dum inquit: Erit gens contra gentem, erunt diſcordiæ, & contentiones: vt ſic fortaſis neceſſe ſit: etiam inter Medicum & ægrotũ: Item inter medicum & medicum, philoſophum, & philoſophum contentiones exitiales reperiri: adeò certè, id quod videmus ætas hæc noſtra obcæcata eſt, vt contemptis rebus, garrulitate ſaltem inani contenta ſit: & ea, quæ quis vaniloquẽtia ſua forſan profert, ac defendit, pro iſtis facilè amplectatur. Ego libellum hunc conſcripſi de Tartaro, eius ſcilecet morbi cauſas, originem, eſſentiam, ac proprietatem ſimul & curam: quo pacto abigi ac depelli queat, indicans: quem (quia propter locorum diſtantiam ſeiũnctus, aliter non poteram animum erga te meum declarare) tuæ præſtantiæ pro ſummo in te amore, ac beneuolentia

tia

tia mea dico, ſcribo, ac dono: ſummè rogans, vt hoc exiguum munuſculum pro humanitate tua, & neceſsitudine noſtra, ex ſtudiorum atque adeò animorum coniunctione nata, æquo ac hilari animo ſuſcipias: de quo etiam minimè diffido. Dabo ego operam, vt poſthac in pluribus tuæ præſtantiæ æquè diligenter, aut diligentius ſi poſſum, inſeruiam. Nec interim hoc te cælabo poſteaquam ab Eferdingen ad Bohemiæ Marſchalcum me contuli: ibi hunc librum aliquantulum auxi, ac dilataui: voluique eum ſtatim prælo ſubijcere: Sed à quibuſdã conditionis & facultatis meæ hominibus fui impeditus. Interim autem accidit quòd in Charintiam, fatis ſic volentibus, veni: & quia in ea, quemadmodum & alijs Auſtriacis regionibus hic morbus peculiaris admodũ eſt: in gratiã, laudẽ, ac commodũ Archiducatus Charinthiæ, vt melius intelligeretur, tertiò præ manibus ſumpſi, correxi, ac medicaminibus ſatis multis auxi: quẽ deinde vnà cùm alijs opuſculis Carinthiæ Præfectis excellentiſsimis viris obtuli: illorumque tutelæ commẽdaui: qui quoniam à natura propria Apollinis, ac cæteris artibus, quibus proximo inſeruitur, mirificè fauent & delectantur, in tutelã ſuã eum libenter acceperunt: nec ſe in hoc, verbis ſaltem, ſed re ipſa patronos ac Mœ-

cenates fore oſtendunt: iamq́ue animus illis eſt, vt abſque longiori mora, ſtatim ad Typographũ ſumma cum diligentia excudẽdum mittere velint: vt ſic non ſuæ ſolummodo ditioni, non Carinthiæ, inquam, ſolùm poſsint: ſed vniuerſæ etiã Europæ publicè inſeruiant. Igitur, doctiſsime & excellens vir, quoniam animum T. E. cognoui, ac ſæpius multis argumentis perſpexi erga omnes Apollinis artes, eiuſque homines ſtudioſos, eorumq́ue Mœcenates prõptum ac beneuolentiſsimum: obnixè rogo, vt huius Archiducatus Carinthiæ incolas, cuiuſcunque ſtatus aut ditionis ſint, in album tuorum amicorum aſcribere in omnibus velis. Ego id ſpero, tempus breui fore, vt tibi præſens præſenti, pro veteri noſtra conſuetudine, ac certiſsima amicitia, de omnibus ad ſatietatem vſque colloquar: interim adeò tæ philoſophiæ Creator te, & nos omnes cuſtodiat.

Bene vale.

LIBER DE TARTARO vel de Tartareis morbis.

Cur hũc morbum Tartareum appellet, qui vulgo Calculus, & arena apellatur.
Caput. I.

QVia æquũ eſt in propoſito nomen morbi, de quo tractatur, prius indicare: vt ſic ſciatur materiæ nomenclatura, priuſquàm de ipſa materia agatur: volo ipsũ vocabulum morbi, & vocabuli quoque rationes, ac etymologiam primo explycare: deinde morbum aggrediendo, eius proprietates, cauſas, curandique modos ordine enarrare. Eſt etenim neceſſariũ valde hoc fieri, propterea, quia medicis veteribus cũ neotericis de nomine huius morbi contentio eſt. Nomen quo ipſi vtuntur, cum morbo non quadrat: nec cura quã ipſi putant, cum rebus cõuenit: quo pacto fit, vt ſchiſmata in medicina oriantur propter varios errores, & confuſiones tã multiplices. Si qui autem quid agere, aut exercere velit, neceſſe ſanè eſt, vt id iuxta normã rectam,

iuxta lineã,ac circulum agat: ita vt omnia ſibi cõueniãt,nihil ſiniſtrè,nihil perperam,nihil cõtra circuli metã inueniatur,ſed ſingula recto ordine coniuncta ſint,ac ſibi conſtent. Quia igitur de tartaro tractandũ in hoc opere mihi propoſui,nomen hoc tartari ante omnia excutiendum diligenter exiſtimo, præſertim cũ & in hoc à vulgo Medicorũ diſſentiam.Non.n.nec dẽ morbo ipſo,nec de nomine in omnib.conuenimus:requiritur igitur,vt origo,fons ac deriuatio nominis ex vtraq; parte oſtẽdatur: ſic facilius de cęteris,de materia inquam morbi,diſputatio patebit. Aduerſarij noſtri morbũ hunc calculũ, arenam, & nõnunquã lapidem vocant: ſumpta æquiparatione à calculo externo, & arena: quam in aquis videmus.ſic enim inquiunt,quia ſimilis videtur, qui in homine calcul⁹ eſt, iſtis qui in ripis & agris inueniantur, vt quia talis apparet in homine arena,qualis in fluminibus,ideo ſic meritò vocandus calculus & arena eſt.Sicq; metaphoricè loquendo falluntur. Nam iniuſtè id fit,& immeritò, quod morbus hic calculus vocatur: cũ longè alia, & diuerſa

ſit

ſit ratio calculi hominis, & riparũ:item arenę hominis,& riparum. Nimis enim longè hæc metaphora ducitur, & nimis liberè argumẽtatio fit. Habet quiddam hæc figura in dicendo nimiũ, & plus nitoris: & tũ adhibenda eſt, cũ proprium magis vocabulum non apparet, & dum ſignificantius aliud non inuenitur. In Medicina autẽ nullus locus huic tropo relinquitur. Debẽt enim omnia propriè iuxta virtutem, vim ac naturam ſuam appellari,cũ improprietas multum erroris facilè in hac arte pariat. In ſacris literis cum dicitur, Ego lux mundi ſum, itẽ ego ſum via, non vna aliqua vel ſeuacea, vel cerea candela, nec iſta via, quam pedibus calcamus intelligitur: ſed metaphoricè commodiſsimè aliã lucem, atque aliã viam intelligere licet: quod in medica arte ſic nõ eſt. Haud enim bene dicitur à medicis noſtris in ripis calculi iacẽtes duriores ſunt, ac creſcũt indies: item in ripis materia quædã eſt calculoſa, quę arena vocatur: in homine quoq; eſt tale quiddam duriuſculum, & calculoſum: ergo illud etiam calculum & arenã vocabimus. Alia enim vtrique ratio

eſt generationis, alia vis, & proprietas materiæ in homine atque ripis: quēadmodum aliud eſt cādela lucens, & aliud lux in ſcriptura, aliud via in ſcriptura, & aliud via qua pedibus itur. Quæ omnia ideo pluribus dico, vt admoneā medicinę ſtudioſos abſurditatis, ac incōueniētię ex tropo tali circa medicinam prouenietis, & erroris ſimul veteris medicinæ ſcribentium admoneā: qui ad hunc modū calculi, & arenę hunc morbū appellitant, quaſi idem in homine calculus, & arena ſit, quod externè calculus appellatur, Nā quia multum differentię, vt diximus, & adhuc dicemus, inter hæc eſt, & quia hic tropus vix ferendus tali loco erat; ideo in meis ſcriptis id indicare & corrigere, cauſasq́; correctionis iuſtas afferre volui: quo talis error videtur, & magis ꝓpria voce morbus hic appelletur. Cōmodius itaque, & vt ſpero cōuenientius hunc morbū Tartarum voco, id eſt, ęgritudinē aut morbū tartareum; ſumpto ſcilicet vocabulo à tartaro, quod ſic ꝓprio ac genuino nomine vocatur, idq́; ideo, quia oleum, aqua, tinctura, ac ſal ex eo conficiuntur, quæ ęgrotantes nō aliter, at-

ter atq; ignis tartareus incendit ac vrit (Tartarum enim cõmuniori vocabulo infernum dicitur) imo quia hic ipſe morbus ſui naturam ex omnis generis tartaro conficit, ac tartarum eſt. Tartarum autem, de quo nos morbi nomẽ deriuamus, præcipuam habet vim, virtutem ac naturam: talis etiam eſt eſſentiæ ac proprietatis: cùm lapides, calculi, ac arenæ nõ eundẽ effectum habeãt, neq; ad hũc modum incendunt, aut vrunt. Quia igitur nulla metaphora huc quadrat de calculo & arena, Medicinæ conueniens: ab ſurdum eſt, ex forma ſaltem nomen indere, vt quia eandem formã habẽt in homine calculi, quam externè videmus habere lapides, ideo & nomen idem habeãt neceſſe ſit. Forma eſt eadem fateor, & quantũ oculis apparet, idem videtur calculus in homine cũ alio calculo, & hoc propter coagulationem, non tamen eadẽ ratio generationis & coagulationis vtriuſq;, non eadẽ natura, & proprietas vtriuſq;: ſed quoad iſta quodlibet aliud ab alio, & quodlibet ab altero lõgiſſimè differt: quemadmodum Adamas & orizon differunt. Quia autem cum tartaro mor

bus hic conuenit,ſic oritur,ex eadē materia fit,eaſdem cauſas, eādem naturam ac virtutem habet,& planè cum tartaro idem eſt : haud abſurdum exiſtimaui, ſi cōtempta metaphora ſoli materiæ inniterer, & eo nomine morbū appellarem cui conueniens eſt, quodq; ſecundū eſſentiam cauſasq; proprium nomē videri poteſt. Nam vt ſimilitudine etiā vtar: non aliter iſti hunc morbum arenam,& calculum vocant, quàm ſi quis ſimiam hominis nomine dignetur vocitare: propterea,quia geſtus quoſdā ac ludos humanos in eo perſpicit:ex quo tamē non ſequitur,vt homo ſimia verè ſit, aut ſimia homo verè appelletur. Manet enim illi propriè & natura & nomen ſimiæ, ſimia vocatur,ſimia eſt & erit: ſicut alter homo vocatur,homo eſt ac manet: idq; non propter hominis aut ſimię vocablū ſed propter id ipſum, quia ſimia aut homo eſt. Quælibet enim res,ex eo ipſo, quod per ſe eſt,& quod re præſtat meritò nomē ſortitur.Sic Anna nomē,mulieris perſonā mihi deſignat,Ioānis vocabulo virū ſignificari intelligo. Et ideo hæc de nomine diſputatio primo huius libri loco

loco nequaquam negligēda videbatur, vt eò cōmodius poſthac de cæteris cum aduerſarijs meis diſceptarem: poſtquam de nomine cōueniret, & de vocabulo lis finita eſſet. Videtur enim ruſticum, ineptū, & minimè doctum, id lapidē, calculum, aut arenā dicere: quod calculus, lapis aut arena nō ſit, id quod ex prima eius materia, ex operatione, & vltima quoque materia manifeſtè patet. Imò ridiculum quoq; visū eſt, & valde periculoſum in ipſis medicis, dum morbū hunc calculum appellāt: cùm tamen ſciant, calculū & lapides reſolutionē non admittere: nihilominus tamē in morborum cura ita procedūt, vt iſtum calculum & arenam reſoluere, diſſoluere, ac pulueriſare conētur. Verū hoc quidem ſi ita in cura tartari procedunt, vt corporalem proceſsū in ſpiritualem conuertant, non multū à propoſito aberrabunt fateor: cogitāt enim, quod lapidum coagulatio admodū coagulationis mucilaginis lapidum fiat: in hoc tamē errant, & in hoc vis cōſiſtit, quia tartari coagulatio ex ipſa mucilaginis coagulatione nō eſt. Metaphoricè igitur, ſed longius ac ineptius facta allu-

ſione calculus dici poteſt hic morbus ab-
ſurdum enim valde eſt,& minimè magi-
ſtrale tam inconuenientibus,tamq́; pue
rilibus ineptĳs nobilem artem Medicã
commaculare:cùm interim à rei propri-
etate & ſignificatione longè receditur.
Nomen igitur hoc calculus & arena nõ
rectè in Medica noſtra religione cõſiſte-
re poteſt:apud medicos dico, qui ſe do-
ctores & peritos huius artis profitẽtur.
Apud imperitos autẽ, ruſticos & rudes
homines, quis negat, omnia fieri poſſe
pro conſuetudine, & more? Ipſorum e-
nim imperitia ac ſimplicitas veniã mere
tur,& hîc & vbiq;.Ruſtici enim,quia ſub
tilioris diſtinctionis imperiti ſunt,omne
id lapidem vocãt,quod lapidis formam
habet,haud inter verum lapidem,& tar-
tarum diſtinguentes.

Eſt enim vulgò apud omnes in vſu,vt
cotes,quæ ex fagi ligno conficiuntur,la-
pides appellentur,cùm tamẽ lapides nõ
ſint,formã tamen lapidis habeant.Quia
autem morbum ,de quo tractamus Tar-
tarum appello,ęquum eſt indicare,quid
tartarum iuxta germanam ſignificatio-
nem ſignificet.Et ſciendũ,quod quilibet
hu-

humor terreſtris continet & habet in ſe incorporatam quandam materiam coagulationi à natura ſua aptam,vt in exemplis patet,& primo in vino. Eſt enim terreſtris liquor ex terra proueniens,& talẽ materiam incorporatam ſecum adfert, de qua diximus,quæ materia apta coagulationi poſtquã peruenerit ad operationẽ vel actũ coagulationis,tunc illud coagulatum ſeparat,ac ſeiungit ſe à cætero, & ad extremas partes doliĳ vel vaſis depellit,vbi adhæreſcit:& illud ipſum, coagulata dico materia,vaſi adhærens ,vini tartarum dicitur. Sic in aqua eiuſmodi quoq; materia inuenitur,quæ ſubtiliter ſe à reliqua aqua ſeparat , & aquæ tartarum appellatur: Sic & in lacte lactis tartarum vocatur:Sic quoq; ex ſucco obſoniorum,& herbarum tartarum generatur , & nominatur tartarum ſuccorum, herbarum &c. Sic demum in leguminibus,& omnib. iſtis quibus humor ineſt, quibus veſcimur,aut in potu vtimur , euenire ſolet: & hoc eſt tartarum,non autem calculus,& talis eſt generatio tartari.Aliud autem eſt generatio tartari,& aliud materia tartari , quemadmodum a-

liud generatio lapidum,& aliud materiá lapidũ. Quod ſic intelligẽdum eſt: quod incorporata materia tartari non ex lapidibus oritur,ſed ex propria generatione, aliena à generatione lapidũ: item quòd in tartaro reſoluto operatur, in lapidib. autem non ita:& propterea hic morbus tartarus vel tartareus appellandus eſt,& materia tartari, quod nomen deinceps ſpecificatur iuxta varias ſpecies humorũ & liquorum:id eſt,quotquot externè genera ſunt tartari, tot in microcoſmo quoque genera inueniuntur.

Caput II.

De multiplici ſpecie Tartari,& quomodo cognoſcatur.

ANtequam ad reliqua capita tartarí accedamus,in quibus fons & origo tartari indicatur:& vbi materia eius conſiſtat,ac quib.modis in hominis corpus perueniat oſtẽditur: neceſſarium duximus,ſpecies tartari prius enumerare & indcare , quomodo diuidantur corpora externa, & corporum deinde partes , vt ſic poſtea ab externis iſtis ſpeciebus ad internum in homine tarta

rum fiat collatio: quo facto, facilius quoque intelligetur corpus in quo tartarũ iacet, & quid illud corpus nobiſcũ agat, quidq; ex illo in nobis generet. In primis autem hoc præmittendũ & ſciendũ eſt, quòd hominis intellect⁹, vel imaginatio interna de naturalibus generationibus, nihil certi inquirere ac ſcire poteſt: nemo enim, qui propria fantaſia ſolũmodo nititur, bonus in medicina theoricus erit: imo oculorũ & manuũ opus requiritur. Nam quod oculis videtur, manib. palpatur, id Theoricũ rectè & perfectè inſtruit ac docet. Hæc ideo dico qa hoc loco de tartaro dicendũ mihi eſt: vt ſciatur, quæ fundamenta, & quod tutamen propoſiti mei ſit, cùm æquè parum oculis proſpicio, quid in quoque corpore inſit atque alíj ſcribẽtes perſpiciunt. Et vt clarius iſta dicã, qui ſpeculationib. ſuis nititur, ſimilis videtur illi, qui per omnẽ vitam in monaſterio educatus, nuſquã proſpicit, nihil aliud vel videt, vel diſcit niſi ritus monaſticos, quæque in monaſterio agi ſolent, ſcilicet ſolennitates, taciturnitatem, precatiunculas ſine mente dictas, crapulas, & ſi quid deinde eſt

arcanarum rerum ad monaſterium pertinentium.In iſtis quia ſe exercet cotidie perfectus efficitur,& habitum ſibi acquirit.Cæterùm ſi alias res tentet,ſi grauioribus ſe immiſceat, ſi præter monaſterij ſui conſuetudinem quid inchoat, haud felicius agit:quàm aſinus ſi lyram tentet Quæ cauſa? quia alia nunquam didicit, in ſecularibus nunquam exercuit: ideo ad ea mutæ perſonæ ſimilis eſt, & fungi vice fungitur. Talis igitur ille quoq; eſt medicus,qui ſpeculationibus ſuis contentus,in illis ſe exercet,id ſtudium vnũ & neceſſarium ſibi putat, & in eo prorã & puppim ponit: nihil aliud agẽs,quàm de omnibus rebus phantaſias quaſdam inanes proferens,ſi in tartarum morbũ inciderit fortè, quid aget quæſo? Num ſtatim eum agnoſcet: non enim curam mox inueniet:minimè:quia quod in hac cura maximum,atq; omnium primum eſt,oculi ac manus eius non ſunt inſtructæ. Non etenim oculis morbum vidit, non digito curam palpauit, & fantaſia ex vagabundo ac incerto animo prouenien rudior eſt,quàm vt iſta poſſet. Sic igitur videmus duplices medicos eſſe, alios

lios qui circa phãtaſticas ſpeculationes ſolum,circaque ſapientiam illam,quam ex libris hauriunt, more monachorum verſantur: alios qui vſu frequenti,expeperientia & ſequeſtratione, operationibus alchimiſtici ita rem viſibilem ac tãgibilem reddunt: vt ipſi eam introſpicere & palpare queãt.& ideo vehementer vereor,ne iſtis medicis libris ſic alligatis,idem accidat,quod in monaſterijs verſantibus: vt quemadmodũ hi aliud quàm tympanas tympanarumque ſonos neſciunt: ita illi quoque præter ſententias ex libris decerptas, quibus ſibi maximopere placent, nihil quicquam certi, aut firmi de medicina habeant: cum incerti de rebus certis, non videntes de rebus inuiſibilibus iudicant, ac loquuntur.& vt ſummatim dicam: iſta veterum ſcriptorum de tartaro ſentẽtia ac deſcriptio mihi diſplicet. Non enim poni debet ſcientia de tartaro ſpeculatiuè,ſed realiter potius, & materia huius morbi, ſicut per ſe eſt, iſtuc reduci debet, vt demonſtratiuè oſtendatur. Et talis theorica medicinę eſſe omnino debet: nam abſque tali demonſtratione

fieri non poteſt, vt medicus recta artis ſuæ fundamenta attingat. Quia autem ſpecies tartarorum in iſtis bibliothecis, in quibus cęteri de ficta, incertaq; theorica libri ſunt, non reperiuntur: neceſſe eſt, aliam quæri bibliothecam, illam nẽpe, quò tales libros medicina habeat, ex quibus demonſtrationes de arte fiant, & vbi ſpecies tartarorum quaſi manibus apprehendantur. Iſti enim libri ſunt de arte hac medica abſoluti, & iſta bibliotheca omnino quærenda eſt. Iſta porrò de qua dico bibliotheca, vniuerſus mundus eſt, nõ ſolũ iſta pars in qua nos verſamur: ſed quidquid infra, & ſupra elemẽta eſt, & vbiq; adeò terrarum conſtituitur: quærẽdum igitur eſt vbiq;, vt non vna aliqua in parte huius morbi remedia inuenias: ſed vt vniuerſaliter medica theorica conſtituatur: quod tamen ipſum quàm difficile ſit, & quæ in hoc requirantur, animaduertite. Quę in his duobus elemẽtis ſupra terrã dico, & in aqua cõprehendũtur, ex iſtis cauſa & origo, deſcriptio, & tota theorica de tartaro conſiſtit: & quia vt ſuprà monuimus, ſpeculatiua theorica in chartis deſcripta,

ſcripta originem rectam nõ indicat, ſed terra & aqua, vti elementa, ac matrices ſunt: ex quibus fundamenti origo, ac demonſtrationes huius theoricæ fluut. Fateor certè me iſtum librum nondum perdidiciſſe, imò id quoque fator, vbi ego propter imperitiam deſino, quod ibi alter, item tertius, quartus, & ſic in infinitũ, vſq; donec finis actiui imponatur, incipient. Nam etſi Aſiam, atque Aphricã totã perueſtigauerim, & ſic iſta folia bene verſauerim perlegerimque, nõne Europa quoq; reſtat, quę ad librũ pertinet? cuius, quamuis maiorem partem vidi: quis tamen omnes angulos rimare poteſt, aut quis vnus omnibus locis percurrendis ſatis erit? Igitur etiam ſingulis nationibus medicina ſua, & medici ſui, qui eam in certam & decentem theoricam redigant adſunt: facile certè hoc conijcio mea recepta apud quoſdã homines longiſſimè hinc diſtantes, quibus medicina mea ignota eſt, & quorũ ingenia, natura, regioque mihi eſt ignota, inutilia, ac infrugifera fieri: ſimul & illorum recepta apud noſtrates, cùm regionum aliarum longè alia ſit nutura,

& conſtitutio. Quæ pro Europa ſcribo, an Indis, Aphricis, ac Aſiaticis quoque profutura ſint, fortaſſis dubitãdum eſt. Illud certò ſcio: quæ apud illos medicina vocatur, apud nos minimè valere. Quemadmodũ enim quælibet dies ſuas afflictiones, & quælibet ſciẽtia modum ſuum habet: ita cuilibet prouinciæ, nationi, ac climati ſuæ ſunt proprietates, inclinationesque ab aliarum nationum proprietatibus differentes & ſeiunctæ, & quoniam quilibet dies ſuas curas patitur: ſic vna quęuis ſcientia, & quælibet regio ſuas moleſtias: item commoda alio atq; alio modo habet: ex quibus neceſſariò ſequitur, vt quilibet medic⁹ bonus Coſmographus & Geographus ſiet qui medicinæ folia pedibus euoluerit, ac oculis aſpexerit: vt ſciat quid cuilibet regioni proprium ſit, & quid theorica nationum per ſe demonſtratiuè medicum doceat. Adſit igitur oportet variarum terrarum peragratio: vt ſic multis terris peragratis, viſis, ac cognitis, deinde etiam quæ, & qualia in quaque terra tartarea corpora ſint cognoſcat: & ſic omnis tartari ſpecies rectè perdiſcũtur.

Conſul-

Conſultiſſimum itaque videbatur, vt ad hunc modum quilibet medicus patriæ, ac regionis ſuæ tartarea corpora penitus introſpiceret, perueſtigaret, ac diſceret: & deinde, tartareas ſpecies, quas iam expertas haberet, deſcriberet. quod ſi ab omnibus medicis in ſingulis regionibus fieret, tum demum futurum eſſet, vt iſte liber medicinæ, qui terra, & aqua vocatur, verè, & cũ fructu in chartis deſcriberetur: in quibus tamen non alius futurus adhuc eſſet, quàm in tabula homo depictus eſt. Vbi, etſi ipſe homo non propriè adeſt, tamen imago adeſt, vt cognoſci queat: & quenadmodũ in mappa mundus depictus eſt, ex qua aliqualiter terrarum regiones, ac differentiæ cognoſcuntur: cognitione dico, etiam ſi peregrinatio non acceſſerit. Sic in medicina dico fieri oportebat, vt ſi vel propter vitę breuitatem, vel propter locorum nimiam diſtãtiam omnes omnia experiri, & ſinguli ſingulis regionibus adeſſe nequeunt: tamen in libris aliqualiter id experiantur, hoc quo dixi modo, vt à veris experimentarijs ſingularũ regionũ res naturæ & operationes

deſcribantur:& quaſi ad veram effigiem depingantur, ex qua deinde deſcriptione vel pictura cæteri medicinę ſtudioſi fundamenta ſua diligenter hauriãt. Iam bibliothecam medicæ religionis rectè perdidiciſtis: ſi ſic hunc librum ex certo, ac principali libro decerptum perlegatis: & probaueritis diligẽter, & planè ita res ſe habet, vt qui theoricus medicus eſſe velit, is peregrinandũ, & diſcurrendum ſibi paſſim proponat, arbitreturq́; varijs regionibus viſitandis librũ medicinæ ſibi euoluẽdũ eſſe: nõ domi deſidẽdo, non ficus & nuces colligẽdo: quemadmodũ hactenus à doctoribus & ſcriptoribus medicis factitatum eſt: qui nõ longiùs diſcendi cauſa peregrinari, ac abire conſueuerunt: quàm vt ſtatim focũ laresq́; repetere liceat: id eſt in cœnaculis illorum experiẽtia eſt, cuius ibi quicquid phãtaſiæ fortè incidit, id medicina, & egregia ars eſſe debet. Bibliothecam autẽ ſpecierum tartari ita intelligas velim, vt ſciãtur ſpecies tartari, quæ in homine ſunt, ex tartari ſpeciebus externis cognoſci debere: Tartarus enim ex corporibus vtrorumq́; elemẽtorum in hominem

minem prouenit: ſcilicet ex elementis, tam externis extra hominem, quàm internis in homine conficitur, ac naſcitur tartarus. Ex quo ſequitur, quicquid tartareum elementa in ſe habent, quod id ſtatim tartari modo in hominē perueniat, & tartarum fiat. Et ſic tartarus externus cum tartaro interno bene conuenit in hoc, vt iuxta externum nomen ſortiatur internum. Vnū etenim genus eſt, vna materia, vnaq́; vtriusq́; eſſentia, & hoc nomen quoq; ab eſſentia externa capit, non autem metaphoricè. Porrò autem nullus tartarus externus inuiſibilis eſt: videri enim poteſt in, & per examē corporū ſuorum, idq́; demōnſtratiuè, haud ſpeculatiuè. Hoc quemadmodū de externo, ita quoq; de interno ſentiendū eſt: eſt enim ęqua & iuſta ęquiparatio, & firma admodū cōnexio: & ideo perquā neceſſarium eſt, omnes ſpecies, quēadmodum, & quales ſint in mundo, cognoſcere, vt ſciāt, quot corpora, deinde quot tartarorū differentiæ ſint, vt de vino quā multiplices ſpecies tartarorū veniunt, de aqua, quot de herbis, de fructibus, de liquoribus: quot nā hæc ſunt

corpora, in quibus tartatus eſt, ex quibus etiam in hominem peruenit. Sunt multiplices herbæ, liquores, ac fructus: ac ſic quoq; multa & varia genera morbi huius in homine: præterea ex compoſitione quotieſcũq; duo, aut plura corpora coniungantur, vt in cibis fieri ſolet, alius tartarus generatur, & alia ſpecies, quod maximopere notãdum eſt. In hoc enim mirabile myſterium eſt ſitum: & in hoc valdè erratur circa morbos tartareos: quod ideo dico, quia iuxta tã varia morborũ genera, etiã remedia varia quærenda ſint, & exhibẽda. Aliam enim medicinam requirit tartarus vini, aliam tartarus aquæ, aliam ciborum, lactis, fructuum: & ſic de cæteris: in quibus niſi talis diſcretio fiat, & niſi ſic cautè prouideque accedatur, haud facilè medicina certa & cõſtans adeſſe poterit. Hominis enim tartarus iuxta regionis tartarum, ac iuxta ea quæ naſcuntur in regione, cognoſcitur. Libri igitur chartacei ſcripti nũquam tartarorum bibliothecam perfectam efficient, ſed iſti libri pedibus calcandi, vt in hoc capite diximus, hoc poterunt, & ſolent. Nam ex his tar-

tari theorica eſt:ex his tartari cauſæ cognoſcuntur:ex his etiam recepta contra tartarum nobis promittuntur. In alijs autem libris tartari generatio nũquam rectè à veteribus medicinæ indagatoribus deſcripta eſt,nec in iſtis quærenda, quia nunquam inuenitur:peregrinando autem, varias nationes viſendo, earum naturas inſpiciẽdo,ſpecierũ diuerſitates cognoſcendo:vt quemadmodũ in externo mundo tartara mutata videmus, ita in microcoſmo ea variare ſciamus: hæc recta bibliotheca eſt,hi recti ac omnibus lineis perfecti libri ſunt, ad hunc modũ perdiſcendum.Si quẽ igitur pudet peregrinationis, etſi quis laborẽ moleſtiamque illam abhorret,ſi demũ ibi quærere recuſat vbi theſaurus certò inueniri poteſt,ille nunquã feliciter laborabit, nunquam in medicina finẽ rectum inueniet nunq̃ deniq; ad motũ terminũ & metã in hac ſcientia nobiliſſima propoſitã perueniet.Quid enim quæſo obeſt id diſcere,quod ab oculis magiſtris facilimè diſcitur:aut quid nocebit experientiã magiſtrã ſequi?Nõne oportet ac neceſſe eſt vt iſta omnia primò apprehendãtur, ac

diſcantur mediantib. oculis? Oculi ergo deinceps, quia experiētia plurimū delectātur, teſtes tibi erūt & profeſſores. Inanis enim tua phantaſia, mihi crede, nunquā te eò ducet prudētiæ, vt te medici titulo iuſtè gloriari queas: quamuis huiuſmodi ſophiſtis intus alligatis moris eſt, vt ſua ſapientia putent ſe omnes omniū terrarum, maris, elementorūq; fines perſuidere ac cognoſcere, nec iſta tamen ſolum, imo etiā Dei ipſius œconomiam, mentemq; ſe in manu habere exiſtimāt: quod tamen ipſum quàm abſurdū ſit, & dictu turpe, quilibet ſecū facilè iudicat.

Quæ materia tartari ſit, & vnde originem habeat in his, in quibus vniformiter creſcit. Caput III.

VT autē plenius vos de materia tartari inſtruam, quomodo ea externè in mundo cognoſci debeat, in quibus corporibus iaceat, & cum iſtis corporibus quomodo vniatur: ſciēdum eſt, materiam iſtam tartaream eſſe ſuperfluitatem naturalem, & ſegregationem quandam ab omnibus corporibus coagulatis, quę iuxta quamlibet concordātiam

tiam cũ ſpermatis parte miſcetur. Quã definitionem,& quomodo iſta terreſtris materia à coagulatis corporibus ſeparetur diſtinguaturq́;,ſic intelligite. Quodlibet corpus debebat per ſe eſſe ſimplex, ſine omni permixtione: vt aqua, nil niſi aqua puriſſima,abſque vllo addimento: ſic ſuccus herbarum non niſi ſuccus eſſe debebant puri & immaculati ab omni commixtione alia, quod tamen ipſum ita eſt:imò in omnibus ſic accidit,vt purum cum impuro mixtum ſit: quoniam cum aqua lutũ,cum vino feces ſunt mixtæ. Poſteaquam autem arte accedente purum ab impuro ſeparatur,tum demũ aqua non niſi aqua, vinum non niſi vinum merum remanet.Illud igitur impurum,quod ſeparari cõuenit, tartarum ipſum eſt,de quo hoc libro tractamus:ſicque clarã eſſe definitionẽ,ac bene intelligi poſſe ſpero. Verumtamen ſummopere aduertendum, vt etiã diſtinguatur hoc modo.Iſtius impuri triplex eſt materia ſeu proprietas,vna quidẽ quæ reſolutioni:altera, quæ coagulationi apta eſt. Quæ reſolutionis eſt, ad tartarũ noſtrũ nõ pertinet:quãuis & ea hoc libro com

prehenditur:tamen ita eam ponimus,vt lutum in ſputo:altera autē impuritas co agulationi obnoxia,ea eſt, quæ tartarus dicitur,ipſe ſcilicet morbus de quo ſcribimus,vt infrà latius ordine videbimus. Præterea ſciendū quoq; eſt,duo eſſe,quę iuxta tartari corpus intelligi debeant,vt mucilageā lapideā,& ſal gemmarū, quæ duo ſunt impurior pars corporum, & inclinata aptaq́; naturæ lapideæ coagulationis ac formationis. Porrò autē ex aqua ſunt lapides,ex terra tartara:vnde ſequitur duo genera tartarorum eſſe:Vnū ex elemento aquæ, alterū ex elemento terræ:quæ tamen ambo tartarum generant.Nā quęlibet humiditas,ex terra prouenieus, habet in ſe innatam quandam ſalſedinem, item tartareum quiddam, quaſi viſcoſitatem apparentem, & iſta à coagulatis corporibus reſoluit ſe in terreſtres humores.Quemadmodum enim cortex in arbore,item ſpongiæ,cæteraq́; quæ circa arborē,& ex arbore naſcuntur in arbore quidē ſunt, arbor tamen non ſunt:ſic quoq; ex lapidibus prouenit materia quædam, quæ procedit in liquorē terræ:qui liquor ſuum ſequitur nutrimētum

tum:& in omnibus creſcētibus rebus reperitur .Iſta creſcentia ſi talem liquorem attrahunt,& archęus impuritatem nō ſeparat, idem tartarum à liquore puro non ſeiungit, ſed permixtum in nutrimento eſſe patitur,fit vt ſic perueniat in creſcētia, ex creſcentibus deinceps in hominē.& vt clariora iſta fiant, craſſiore Minerua dicēdo pergemus.Aqua omnis generis lapides gignit,bonos ſimul, malosq́;,magnos paruosque. ſicut enim ex terra arbores,ita ex aqua lapides proueniunt ac creſcunt:iam autem inter aquā & lapidum generationem reſiduū quiddam & ſuperfluum remanet,quod quaſi caput mortuū fingi poſit, cuius natura visq́; non eſt vt lapis fieri queat. Illud igitur reſiduū matrici ſuæ, id eſt elemento ſuo inueſtitur,& in illo elemento permanet, eſtque impurum , vel impurior pars iſtius elemēti.Iam igitur cum impuro ipſo & impuro illo mixtura quędā eſt quæ in ſe ſimul indies creſcit,& ſimul in dies ab alĳs creſcentibus appetitur & attrahitur:vt qui aquā bibit,ille appetit,ac bibit illam:cū illa autem id quoq; bibit, quod in aqua eſt impurius. Vinum qui

bibit,ille & cum vino impuriorem hauſit partem: & ſic quicquid demum eſt, quo veſcimur aut vtimur, in eo ſemper impurum ſimul cum puro permixtum ſumimus: ſicq; ſemper hæc in omnibus potus & cibi partibus cōmiſcentur. Tale igitur quoddam eſt etiam mucilago, quæ poſteaquam à ſuis partibus, id eſt lapidibus ſegregata eſt, quemadmodũ de impuro aquæ modò dixi, nunc ſegregatum quiddã à puro manet. Eſt enim mucilago lapidea, & ſal gemmarum lapideũ quiddam, ſeparatum tantũ à lapidibus: Sicuti cortex & ſpongia ab arbore ſeparatum quiddam ſunt: item quãtum cortex arboris, & ſpongiæ ex arbore creſcẽtes ab ipſa arbore ſunt, & differunt, tantum inter ſe differunt herbarum tartarus vel lapis, & materia tartari in homine: & qualis iſta materia lapidum & arenarum in ſeſe eſt: taliter quoq; in homine iuxta illam tartarus cõfirmatur: & fit ſemper tamen ſubintellecta differentia ſpongiæ & arboris: & ſicut cortex, & ſpõgiæ nunquã rectè arbor dici poſſunt, vel lignũ: ita quoq; tartarus in homine nunquam rectè appellabitur lapis vel arena:

igitur

igitur mucilago,id eſt,illud ſuperfluum, & reſiduum, ac ſal gemmæ ſuperfluum & reſiduum, vbi ſimul coniuncta in aliquo loco inueniuntur, & operationes ſuas habuerunt:tunc demum ex ipſis illud fit ac efficitur, quod virtute illiꝰ ſpermatis fieri poteſt, & ad quod iſtud ſperma eſt aptũ. Quicquid enim generatur, virtute & vi ſpermatis generatur: & ſemẽ quodlibet,niſi ſuum ſperma habeat, herbas nunquã progenerat:ſic quoq; in propoſito,& quemadmodũ in clauo fabricando fieri ſolet: faber accepto ferro ignẽ cũ eo coniungit, & ſic cõiuncto cũ ferro igne,clauũ aut aliud quodlibet efficit. perfecto clauo,ignis iterum recedit, iam ſcilicet abſoluto clauo,nec amplius circa illũ operatur.Sic quoq; cũ mucilagine & ſal fieri dicimus:ſal enim recedit aufugit,abit,mucilago remanet, conſiſtitq́;, & eſt ipſe tartarus.Quod ſic intelligitur,mucilago eſt ipſum corpus,ſal autem eſt virtus, quæ coagulat & cõgelat. Sic igitur ſal ſuã cõgelationem perficit, etiamſi ſubſtantialiter non adſit, mixtura tamẽ perfecta adeſt:tunc reſiduum ſal iterum abit in excrementum:de mu-

cilagine autem tartarea nullum fit excrementum,ſed maſſa per ſe permanet. Sic igitur quædam permixtio reperitur, in qua ſperma conſiſtere cogitur perfectũ tum ſale,tum mucilagine:requiſitur deinde etiam archęus adeſſe,qui fabri vice eſt.Iſtorum igitur trium vbi alterum deeſt,aut minus perfectũ eſt, ibi tartari generatio eſſe nequit:& ſic defectus vel mucilaginis, vel ſalis, vel archæi,optimum quiddam in hoc morbo eſt, quia tararũ non generat: fit tamen alia quædã inde putrefactio,quæ quoq; in morbum incidit.Sic igitur iſta omnia quæ intelligẽda ſunt,quod ſuperfluũ ſperma de coagulatis corporib.tartarus ipſe eſt, à quo ipſe paroxiſmus,& morbus tartari prouenit: vt ſuprà ad ſatietatẽ vſq; dixim⁹.ſic quoque generatio lapidũ in aquæ elemẽto eſt,vt quod eſt reſiduũ,illud lapides quidem non conficit,ſed tartarũ, idq; duobus modis:per reſolutionẽ & per coagulationem.Sciendum præterea eſt& hoc, nõ ſolũ mare,lacus,flumina,fontes,riuulosq; aquæ elemẽtũ eſſe,aut aquæ appellatione cõtineri:quilibet liquor,& quodlibet humidũ quod attrahit, & quo ſitis extin-

extinguitur,elementũ aquæ dici poteſt, & debet: quicquid deinceps appetitur & attrahitur ad depellendam famen, id terræ elementum eſt:quæ duo elementa nuſquam ab inuicem ſeparantur: ſed potius tanquam maritus & vxor incorporantur. Tartarus igitur hominis iuxta naturam,ac eſſentiam tartari mundi fit: & illud tartarum mundi ſcilicet iuxta proprietatem naturamq́; lapidum: eius ſpeciei,& ex qua fit,formatur: ſic deinceps cum arena & alijs ſpeciebus, ſemper tamẽ obſeruata, vt ſuprà admonuimus,diſtinctione, quæ eſt inter fungum & lignum: inter corticem, & arborem. Vt enim fungus lignum non eſt,quamuis ex ligno natus: vt cortex arbor non eſt,nec dicitur,ſed cortex quamuis cum arbore naſcitur: ſic quoq; tartarus nullus lapis dici poteſt, cum idem ſit reſpectu lapidis, quod fungus reſpectu arboris. Sic quoque nihil refert, quin tartarus viſcus lapidum vocitetur, aut mucilago: hęc tamen nomina non aliter tartaro competunt,niſi in primis, antequã materia ipſa coagulata ſit. Nã quàmprimum coagulata fuerit: ſortitur & reti-

net ſibi vnicum nomen tartari: quę coagulatio fit poſt ſpumationem & digeſtionem, id eſt, illud quod primò lapidũ viſcus, vel mucilago dicitur: non propriè aut ſubſtantialiter tartarus eſt, ſed liquor ſaltem nondum congelatus: & is deniq; liquor coagulatur poſt digeſtionem, ſeparationem & decoctionem, id eſt, poſtquam nata iam, & ad iuſtũ modũ aucta à matre ſecernitur, tunc ſequitur vt primùm propriis viribus, & ex propria naturalique virtute, impurius abs ſe abigat, propellatque: quę ſeparatio, & purgatio ſi facta fuerit, tum tartarea materia eſſentialiter adeſſe incipit, non coagulat ſe à prima ſua materia in vltimam, fitq; ſic tartarus vini, aquæ, ſuccorũ, lactis, leguminum, &c. Hocque diligenter cõſiderari, & à medico homine curioſiſſimè diſci, & maſticari debebat, vt ſciat, quæ tartarorũ ſit natura, ac proprietas: quando inter ſeſe quoq; tartara diuerſa reperiantur, vt quia alius eſt tartarus lactis, alius ordei, alius carnis, panis, vini, aquæ: & in his, quia non ſolùm tartara naſcuntur, ſed etiã feces, vt videmus feces vini: debebam⁹ animaduertere tales

quo-

quoq; in homine feces tartareas naſci, quę quoq;,vt diximus,morbos gignunt. Hos morbos imperiti quidã, ac ſimplices medici apoſtemata eſſe dicunt, putrefactiones, & reſolutiones ſpermatũ, & talia neſcio quæ indicant eſſe: tamen nihil aliud niſi feces tartareæ ſunt: germano ac vulgari vocabulo, heffen oder trůſen: & iſta genera vnum quiddam vidẽtur, & etiam ſub vna cura comprehendi: ijs deniq; medicaminibus ſimul curari,tolliq́ue & poſſunt, & debent. Ex hoc igitur iam apparet, vbi medicus ſuam artẽ quęrere, & vnde fundamenta ſcientiæ ſuæ haurire, quo etiam pacto morbos cognoſcere queat. Nã quæ externè nobis cotidie apparent in rebus huiuſmodi tartareis, ea quoque in homine ita ſe habent. Hac theorica medicina,hæcq́ue bibliotheca medicinæ eſt: non autem libri puluere ſituq; obducti, quos tineæ rodunt, quiq́ue catenis alligati ſunt:Imò elementa cum ſuis operationibus libri ſunt. Medicinæ igitur ſtudium requirit ſubtilem intellectũ,ſagax ingenium,hominem induſtrium, & ſenſibilem, & luce clariorẽ experientiã:

vt ſic medicus ſciat quid loquatur, quid agat, iudicetúe, & quæ dicit, aut agit, ea verè ſciat: nec dubitet, non vacillet, non opinetur, non ex auditu, aut librorum fabulis ſuum ſcire habeat. Experiatur igitur ea quæ perfectè diſcere velit, libroſque rectos terram, & aquam perlegat. Ibi namque inueniet, videbitque quo pacto ex lapidibus tartarus proueniat, lapideamque naturam, ac colorem aliquomodo retineat: id tamen non niſi hac diſtinctione, vt quemadmodū cortex ad arborem: ſic tartarus ad lapides referatur.

De quibusdam generibus tartari iam præteriti, & quæ tartarum non generant.

Caput. IIII.

HActenus & ea à principio enumeraui, ac recenſui de tartari origine, quod ſcilicet creſcat ex ſuperfluo ſpermate generum lapidum & arenarum, & ideo ſuperfluum, vel reſiduum dixi: quia id non de generatione, neque materia lapidum, vel arenæ eſt: nam & ideo id ſuperfluum relinquitur ſeparatum, ac ſeiungitur à maſſa lapidea, & arenoſa: ac deinde in elementa peruenit,

cum

cum quibus miſcetur, vt ſuprà dictũ eſt, & mediantibus ſic elementis in hominem denique defertur. Quo igitur pacto id ſpermatis deinde cibo & potui immiſceatur, & quo tartari genera in homine cognoſcãtur, quæ quidem multiplicia eſſe ſolent: id ita intelligendum eſt. Quàm multa & varia genera tartari ſunt, ſiue lapidum & arenarum externè in mundo, tam multa & varia reperiuntur, & eſſe ſolent internè in homine. Et quamuis lapides, & arena propriè non ſint, tartarus tamen iuxta ea cognoſcitur cuiusnam generis ſit, & à qua materia generatus, non aliter atque cortex & fungus arbor non ſunt, inditium tamen arboris ſunt, vt iuxta corticẽ, & ex cortice arbor cognoſcatur cuius cortex fuerat, & in qua arbore creuerat. In primis quidem omnes lapides, arenæq́; vnum corpus fuerunt, à quo lapides diſceſſerunt, ac propriam ſibi formam ſumpſerunt per coagulationem: ſicque lapides accreuerunt. Quemadmodum enim in ranarũ ſpermate videri ſolet, vbi quotquot videntur nigra granula, tot ranulæ generãtur, ex quolibet ſcilicet grano

rana,quæ rana à paruo grano initiũ ſumit,à maſſa alia ſe ſeiungit, deinde creſcit:ſic quoq; ex arenæ granulis tam varijs multa genera lapidum dãtur:ex quibus,quaſi paruis initijs, ſinguli lapides creſcunt. Quorſum autem hoc,aut quomodo id accidit:quod cum altera parte ranarum ſpermatis fit, in qua granula nigra iacere videmus? animaduertendũ igitur in hoc quoque diligenter. Iſta autem reliqua pars ſpermatis,vbi granula, id eſt,ſemina ranarum inſunt, reſoluuntur,& in aquam rediguntur: & ſic deinde cum cætera aqua iterum commiſcetur,vt vna aqua appareat,cum forma ſit vna. Ex hoc igitur ſequitur,ſi quis iſtam mixturam aquæ,ac ſpermatis fortè imbiberit,vt in iſto homine ranæ creſcant, non tamen verę ranæ,ſed ſimile quiddã ranis, & tam agnatum ranis, quàm cognatus fungus,aut cortex arbori eſt: ſic igitur iam de lapidũ ſpermate vidẽdum erit:grana quidem iam generata ſunt in ſubſtãtiam,& vltimam materiam ſuam, altera autem pars eſt reſoluta in ſuum elemẽtum aquam,ſcilicet liquorem. Ex iſto igitur reliqua generantur, & fiunt

tartarea

tartarea genera: iſta ſemper obſeruata ac notata differentia, quamquam ſępius iam addidimus de cortice arboris, ac ipſa arbore. Vltra prædicta autē de corruptione etiam harum rerum dicēdum erit. Generatio quidem lapidum in ſe & per ſe fixa eſt & perpetua: vt quia ipſi lapides nō rubigine, non tineis, non ſitu corrūpuntur, aut terūtur, ſed ſubſtantia ipſorū perpetua eſt, nullis eiuſmodi corruptionibus obnoxia: ſic igitur & reſiduū ipſorum immortale eſt ac fixum, id eſt, quæ ex ſeſe generāt, ea quoq; huiuſmodi temporalem immortalitatem habēt, & ſunt fixa & perpetua. Et hęc ideo indico, vt cū de tartaro loquimur, perpetuam, ac incorporalem tartareā materiam iuxta elemētorum perpetuitatem coniunctam, & vnitam intelligendam putetis. hoc enim ex hac cauſa accidere ſolet, vt quia infectio ipſa ſine mora ac intermiſſione ſemper inficit, ſemperq; ſuum officium exercet: ideo & morbus ipſe hoc repręſentat, ac per ſe clarè indicat, non tartarū ſolūmodo perpetuum eſſe, elemētari nempe perpetuitate: ſed generationē quoq; primā talē fuiſſe, &

vltimam talem fore:& ſic vnita & coniuncta inter ſe ſunt generatio & generatum,fixa quadam fixatione. Quia enim neceſſe eſt hominem nutrimentis cotidianis ali , ac ſuſtentari, tartarea autem materia in ipſis nutrimentis cibi & potus ſita eſt:ſequitur hominem ab initio ad finem vſq; ſub,& in quatuor elementis eſſe & fore,ſimul & morbum. Item tali fixatione, & perpetuitate morbum ſemper fore:cum cauſa ipſius efficiens fixa ac perpetua eſt:vt in prima coniunctione creſcentium aliqua ex parte,non tamen plenè videri poteſt.& hoc ipſum eſt, quod ſuprà monui, diligenter animaduertendum : corpora ſcilicet ſeparare,ac purgare ab impuro ſuo ſicuti vinum ad extrema vaſis propellit, reijcitque tanquam impurius tartarum. Hoc fieri in vino videmus,non tamē in omnibus vinis:fieri etiā conſueuit in aquis, non tamen in omnibus : item in fructibus,ſuccis. Quia igitur vt diximus, homo cotidie cibis potuque nutrimentis ad corpus ſuſtentandum neceſſarijs vtitur: ſciendum eſt,quomodo iſta corpora cibi & potus digeri,concoqui, & cor-

rumpi

rumpi planè debeant,quoq; pacto ope-
rationes eorū interrūpi & auerti queāt,
ne ad coagulationem & effectum malū
perueniāt:idq́; externè fieri debet, nō in
homine.vt ecce: Vinum quādo peruene
rit ad ſuam parfectam digeſtionem, tūc
clarum,ſincerū & purum eſt:namq; à ſe
ſe ſeparauit tartarū ſuū,nec amplius tar
tarum efficit.Si autem ad iſtam digeſtio
nem perfectam nondū peruenerit,id eſt
nec ſumptū ab homine in hominis cor
pore id efficit: & ſic quod extra hominē
in vaſe fieri debuerat, id demum in ho-
mine fit: niſi quod in hoc multū refert,
qualis archęus in iſto homine ſit,quāfor
tis,& quàm bene ſeparet.Is enim ipſe eſt
qui aurum purgat,& ſepties in igne pro-
bat,quiq́; omnia per antimoniū ſubtiliſ
ſimè emendat.Hunc enim archęum om
nipotens Deus his donis & magnalibus
ornauit,hoc muneris ac officij ei tribuit
ſicq́; Οικόνομον agere in corpore hominis
iuſſit,& adhuc iubet. Is igitur archæus,
qui in ſeperādo ac purgando non perpe-
tuo perfectus eſt,nec diligens in ſuo offi
cio,accidit quòd morbus hic perpetuò
expectandus ſit fixus,ac diuturnus: non

vt alij quidam temporalis. Quia enim aliàs perfectus eſt hic archæus, aliàs imperfectus: fit vt ipſa perfectio & imperfectio in digeſtione appareat, quæ quoque nunc perfecta nũc imperfecta eſt. Maior igitur in medico diligentia, cura & induſtria requiritur in cognoſcendo morbo, quẽ ſi ſemel bene & penitus cognouerit, ſi ſemel de eo certior factus ſit, tũc perfectus ſtatim erit ipſe morbus in ſua cura, vt ſcilicet facilè à medico, qualiſcunque etiam ſit, ſpecies tartari curetur. Si enim morbus perfectus fuerit, id eſt, bene cognitus, tũc curã quoq; habebit perfectã: ſin imperfectus, cura quoq; eius imperfecta exiſtet. Quia autẽ ſuprà indicauimus tartarorum genera varia, mentionẽq; fecimus de eorum fecibus, ex quibus morbus quoque alteratus ac nouus apparet. Igitur iam iterũ diligẽter obſeruandũ ac ſciendũ eſt, vltra prędicta genera lapidis & arenæ, vti vocant, alia quoq; eſſe, vt maſſam boli, maſsã luti, maſſam Tubelech, quæ, & alia his ſimilia, quoq; hunc morbum tartareum, vt diximus, pariũt. Quãuis enim lapides propriè monſtrẽt, attamen terna coagulata ſunt, quemad-

modum

modum bolus Armenus,Hęmatites,Ro tila,Ochrum,& Epirita:cùm lapides quidem nõ ſint,ſed lutũ coagulatũ ſunt. Tales igitur omnino generationes in homine quoq; ſunt, vt tartarus Hæmatinus, Epiritinus, Tartarus Rotilinus,&c. Hęcq; tartara ſæpe,quia facilè curãtur & tolluntur,fallunt homines Medicos, exiſtimantes ſe lapidẽ,id eſt, tartarũ coagulatum diſſoluiſſe:cùm tamen lutoſus ſaltẽ tartarus fuerit,facilisq;reſolutionis. Hęc enim de quibus dico genera,nõ ſunt tartara petrina & dura,ſed lutoſa ſaltem,ex quibus deinceps quoq; coagulatio oritur,& in coctorũ coagulatum abeũt. Apta tamen ſunt hæc Tartara ad liquorem & facilem diſſolutionem: ita ne diutius eſſe in homine queant,ſed indies ad exitum ſeſe parent. Quamuis & eorum quædam ſunt,quæ facilè coagulãtur, ita tamen coagulantur,vt ad reſolutionem facilè reduci queant. Sic igitur apparet multa & varia tartari genera eſſe, quæ tum demum ad vnguem & ad amuſſim cognoſcũtur:ſi poſteaquam ab homine exeunt,exſiccantur & coagulãtur. Tunc etenim quales ſint,cui9 regionis,cuiuſuè

naturæ,petrina nè an lutoſa,perfectè videtur.Et vt craſſius dicam: ſi reſolutus tartarus in homiue per veſicam cum vrina exit,iſte liquor iterum ad coagulationem ſuam perduci debet,& tūc id fit per coagulationem,quod antea in homine fuit:& ſic cognoſcitur ex quo genere ille tartarus vel coagulatus,vel lutoſus generatus ſit. Hæc omnia medicus ſi ignorauerit,& hanc probam ſi neſciuerit,certè & ille ignorabit quale regimen patienti præſcribat,quæ vtenda ei permittat,quę prohibeat.Quæ enim in proba inueniūtur,ea cauenda ſunt,& ab iſtis patiēs omnino abſtinebit.Oportet enim,vt cognata iſti tartaro remoueātur, & diæta cibi potusq; ex aliis fiat:ex iis nempe,quæ ab hoc genere longiſſimè diſtēt & abſunt: quemadmodum hoc infrà de regimine tartari plenius præcipitur.Nā ita perpetuo euenire ſolet,vt ſimile ſimili conueniat,& vnumquodlibet ad naturam ſibi aptum,id eſt,ad genus ſuū reuertatur:ſic calculoſa materia in calculum, lapidoſa in lapidem, ſilicis in ſilicē, Tubelech in Tubelech,arenoſa in arenam,vltrò & naturaliter redit,ſcilicet niſi caueat patiēs ab

ab iſtis cibi potusque generibus ea, ex quibus tale tartari genus creſcere ſolet, quale adfuiſſe ex proba ſuprà dicta indicatum eſt: tunc nimirum is ipſe tartarus iam purgatus renaſcitur, morbusque ad ſtatum priorem redit. Hęc cùm ita ſunt, indicare neceſſe eſt, & ea quibus tartareus morbus vitari poteſt: ex quibus tartarus non creſcit: vt ſunt Craſis, Talcus, Marcaſita, & Cachimiæ: item quæcunq; mineralibus aſſimilantur, & ſulphur in ſe habent: item quicquid Arſenicum habet. Hæc omnia tartarum non efficiunt. Etſi enim feces pariũt more tartari: iſtæ tamen coagulationem non recipiunt ſicut & ea, quæ ex Antimonio aut ex Magneſia proueniunt. nec metalla quidem tartarum generant. Nam quamuis ſpiritum tartari habeant, is tamen coagulationi non ſubiacet: cuius cauſa hæc eſt, quia in ſeipſo reſolutus & deſtructus is ſpiritus eſt, ita vt ad corpus ſuũ primũ reduci nequeat. Imo eiuſmodi mineraliũ ſpiritus, qui in tartara ſe cõuertere aliàs debebat, propter ſuam naturam & proprietatem, quam habet ad aſcẽdendum: aſcendit ad collum, atque ibi ſtrumas

efficit. Ad guttur enim aſcẽdit, ibi caſtra ponit, ac iuxta virtutem ſuam operatur, ſtrumamq́; efficit. Eſt igitur idem conatus in tartaro luto, & in his ſpiritib. quãuis impar effectus. Nam quemadmodũ lutoſus tartarus ad renes ſe ponit, ibiq́; tartareas operationes perficit: ſic ſpiritus ille ſuprema loca petit, & ibi quoq; tartari modo agit: ſic tamen, quia tartarum efficere non poteſt, dum ſine corpore eſt, & quia ſtrumę materiam habet criſpuleã, in iſta materia gaudia ſua, & quibus delectatur, inuenit: ibiq́ue pro voluptate ſua operando, ſtrumas circa venas efficit vel magnas vel paruas, ſicut id apparet. Talia igitur tartarea ex mineralibus proueniẽtia tartarum coagulatum nõ efficiũt, ſed ſunt ſolũmodo mater ſtrumarum, deinde etiam ſuſtentatio, ac nutrimentum. Quamuis igitur diſtãt hæc genera inter ſeſe, in effectu tamen ſimilitudinem habent, & æquiparãtur quoad intentionem: ſic vt quemadmodum vini tartarus in veſica, ſic hic quoq; liquores tartarei circa collum vaſa ſua, operationes virtutemq; creſcentem habent: de quo iam ſatis: nõ enim de ſtrumis diſ-

ſerere

ſcrere propoſitum eſt. Videãt igitur medici in his rebus, & diligẽter animaduertant (hi dico medici, quibus hæc ignota adhuc ſunt) ne in medicina fallantur, ne errent, ac morbos ſibi adeſſe fingant, qui nequaquam adſunt. Hoc autem diſcitur & aduertitur peregrinando, Coſmographiam ac Geometriã oculis cognoſcendo, non in pariete depictam, non tabulas Ptolemæi contẽplando, non deniq; eos ſcribentes perlegendo, qui nihil aliud quàm multas, & varias ciuitates, latudinem mundi ingentem, & quid quiſque pellifex agat, deſcribũt. Hi enim, mihi crede, libri in medicina muti ſunt, & eorum literæ inefficaces, tum nihil indicant medico ad curas & medicinã ſuam. Neceſſe igitur eſt iſta neceſſaria ad hũc & alios morbos ibi medicus quærat, vbi quærenda ſunt: & vbi inueniri poſſunt, vt ſciat ſe quærere, ſe inuenire, nec decipiatur.

Quo pacto Tartarus in ſtomacho ſeparari debeat à nutrimentis & de alia ſpecie quadam Tartari, quæ quoque in homine naſcitur.

Caput V.

IAm autem vltra hæc, quæ de origine tartari hactenus diximus, dubium non eſt, quia tartarus ab externis rebus in nos perueniat, & in nos naſcatur: ex his nempe rebus, quibus edendo & bibẽdo cotidie vtimur. iuxta eorum etenim naturam, vim ſuam & eſſentiam concipit tartarus qui in nobis eſt: ſic vt de externis fiãt in nobis tartara interna, vt quod antea externè tartarus fuit in cibo & potu, id poſteaquam ſumpſimus, fit tartarus internus humanus, idq́; propter œconomiam archæi humani, in quo trãsformatio eſt. Sed quia alia eſt vis & actio in tranſplantatione item alia natura & vis in ſpiritu coagulationis: igitur etiam alia coagulatio fit in homine, ita vt forma color, & coagulatio externi tartari atque interni aliquid diſtent ab inuicẽ. De coagulatione igitur, & formatione tartari ſciendum eſt, eam fieri non poſſe, niſi in hominis natura proprietas quædam inſit, ad hanc coagulationem inclinata, & quę coagulatio adiuuatur. Nam propter externarum ſolummodo rerum efficaciam fieri id non poteſt, vt tartarum efficiat: ſed requiruntur ad hoc duo ſpiritus

tus,qui homini Tartareo morbo laboranti innati ſunt,vt ſpiritus ſalis, qui eſt in microcoſmo,deinde archæus naturæ microcoſmi. His duobus quia tartara efficiuntur,quēadmodū id fiat iam porrò animaduertendum eſt. Spiritus ſalis ea eſt natura,proprietas,ac vis,vt omnia coagulet:nam ſecūdum prædeſtinatam coagulationem etiam carnem in carnē, oſſa in oſſa, ligna in ligna, lapides in lapides,arenam in arenam,metalla in metalla coagulat. Officium itaque eius eſt coagulare ea,quæ tartareæ naturæ ſunt: & coagulationi apta in homine reperiuntur. Archæi autem officium eſt ſequeſtrare,purgare,ſeparare,ac diſcernenere purum ab impuro: hoc enim perpetuò agit in microcoſmo,vt ſeparet, & mundum ab immundo ſeiungat. Sciendum eſt igitur quæ per virtutem,& vim in ſpiritu ſalis ſitam fiūt, ea internè coagulari in vltimam ſuam materiam,& vltimum corpus, quemadmodū & externa per hanc virtutem coagulantur,& in ſua coagulatione abſoluūtur, quod abſque hac virtute ſpiritus ſalis fieri nequaquam poſſet. Sic igitur natura quæ-

dam & immota in homine eſt, quæ tali tartarea generatione declaratur, quæq; eam recipit, hic ſpiritus vbi non adeſt, & vbi ea receptio tartareæ generationis nõ eſt: ibi tartarus nõ efficitur, & ibi de morbo hoc timendum non eſt. Singuli enim ſpiritus, qui in homine ſunt, ſingulas voluptates habent, quibus gaudent, & quas expetunt. Spiritus igitur hic ſalis ſi non ſic affectus eſt erga tartarum, & ſi non tali voluptate erga ipſum mouetur, non agit ad coagulandum ipſum: & ſic tartarus non fit. Quomodo autẽ incipiat generatio tartari in homine, id quoque ſciendũ eſt, dicemusq; ordine. Principiò & ante omnia ſciendum eſt, quòd tartarus externè concipitur in cibis & alimentis, internè autem in nobis naſcitur, quod ita accidit. Archæus, qui in homine eſt primus, eſt author rei huius: nam cibum & potum poſtquam ſumpſimus, purgare debet: ita vt purius quod eſt ab impuriori ſeiungat ac diſcernat: quod igitur purum in ſanguinem ac carnẽ abire iubet: quod impurius, id reijcere tanquam inutile quid ſolet. Quæ deiectio fit duobus locis, per

ſeceſſum,

ſeceſſum,& per vrinam.Prima igitur vis conſiſtit in virtute ſtomachi.Ea etenim virtus in hoc laborare debet: vt quam-diligentiſſimè ſeparet tartarum à bono nutrimento, tartarumque tanquam ſu-perfluum per ſeceſſum reijciat. Stercus enim & excrementum illud nihil aliud eſſe debet, quàm feces & tartarus.Nam in ſtomacho, vt diximus ita planè ci-bus & potus purgari debent, vt feces, & quicquid eſt tartari per ſeceſſum de-pellantur: vt ſic id ex quo tartarus coa-gulatus fieri poterat, deſtruatur, impe-diatur, & per vrinam eijciatur: ne tar-tarus fiat, ne cum ſpiritu ſalis fortè con-iungatur, aut ei ſubiectus eſſe incipiat. Quàmprimum enim hac materia tar-tari, ad coagulãdum apta in dominium ſpiritus ſalis ſalua & incorrupta perue-nerit, ſtatim tunc, & abſque mora tar-tarus generatur. Requiritur itaque hic duplex virtus: expulſiua ſcilicet ven-tris per inteſtina, & altera expulſiua per vrinam: quæ omnia fieri per archæum ſtomachi debent. Hanc ob cauſam, vt ſic materia vltima tartari deſtruatur, & impediatur, ne ſpiritus ſalis domi-

nium incidat:aut ſi incidit, vt ita tamen corrupta antea ſit,ne coagulatio ibi fieri queat. Quemadmodũ enim lignarius faber,ſi lignum fortè reperit ſibi aptum, id format, ac fingit in quãcumque ſculpturam iuxta arbitrium. Illud autem lignum ſi auferatur, ſi comburatur fortè, ſi putreſcit,aut aliâs corrumpitur: tunc effectus ille in ligno aufertur fabro lignario,& quo ad iſtud lignũ impeditur eius effectus:ſic hoc quoq; loco euenit, ſi tartari materia in ſtomacho deſtruitur:vti hoc natura facere poteſt,propter virtutẽ ac vim, & debet propter officiũ ſuum,tunc in iſto homine tartarus non generatur:ſin autem hoc minus fiat, & ſi ita deſtructio interna archęi omittitur,tũc quidẽ ad ſpiritum ſalis res redit. Namque tũ demum ille reperit, in quo ſe delectari,vireſq; oſtẽtare ſuas queat. Igitur etiam operatur grauiter, & coagulat materiam,tartarumq; efficit. Vinum in vaſe dum eſt,feces in fundo ponit:& id inteſtina vaſis dici poteſt, feces autem ſtercus eius. Si igitur in nobis ſeparatio fit, materia tamen non deſtruitur:tunc id in nobis accidit,vt & feces &

tartarus

tartarus fiat: meatus autem vaſa ſunt, quibus feces & tartara adhærent. Vnà igitur feces & tartarus vniri cum ſtercore debent, vt ſic ſimul cum ſtercore per ſeceſſum eijciantur. Ita fiet, vt ſalis ſpiritus nihil inueniat quod coagulet, & in tartarum redigat. Nam & feces pariunt paſſiones in nobis, tanquam tartarum: non tamē tartarum, aut arenam efficiunt. Si hoc pacto, vt diximus, ſeparatio fiat vt tartarus per ſeceſſum, feces per vrinam expellantur. Vt igitur iſta omnia præcaueantur incommoda tartari: in ſtomachi archęo ſitum eſt, ſi bene ſequeſtrabit, ſi bene materiā corrumpet, tartarus prohibebitur: ſin minus, tartarus efficitur: cuius quidem duplex eſt ratio: altera enim pars, fex ſcilicet in inteſtinis conſiſtit: altera tartarus: nempe à fecibus ſeparatur, & per cannas, ac meatus vrinæ pergit. His duobus generibus tartari ſpiritus ſalis occupatus eſt: agitque circa ea: & ſic de externo tartaro iam ſatis dictum puto: nam hic tartarus adhuc ſemper elementorum tartarum permanet, quouſque etiam donec fractus, & demum deſtructus ab

homine depellitur: tunc aliud nomen ſortitur, & vocatur ſtercus, & vrina. Sic igitur ſe res habet. Iſta materia tartari externè in rebus poſita, etiam cum in hominem peruenerit, ſemper tamen elementorum tartarus permanet. Si autem in poteſtatem, & in inſidias ſpiritus ſalis inciderit, & coagulatur, tunc quod externus & elementalis tartarus erat, ſpiritus ille malè conuertit, nempè in tartarũ microcoſmi: & ſic deinceps tartarus hominis eſt. Econtrà verò, vbi in homine iterum corruptus fuerit, & deſtructus opera ac virtute medicinę: tunc iterum ad priorem naturam & nomen reuertitur, appellaturque ſtercus, & vrina. Satis igitur iam dictum de tartaro in homine ſito, & de eius origine, quòd ſcilicet à victu, à cibo & potu cotidiano in hominem primo venit: deinde per archęum vel diligentem cohibetur, vel negligentem cum auxilio ſpiritus ſalis in tartarum conuertitur, vt diximus. Sequitur nunc, vt altera hæc plenius nunc ſciatur, de hominis vel microcoſmi tartaro, quid amplius circa id fiat: ſed de hoc in alio capite videbitur.

Iam

Iam autem quia aliud adhuc genus tartari ſupereſt, de quo nondum tractauimus, de eo quoque nũc pauca, ac neceſſaria diſſeremus. Id igitur tartari genus à prædictis diſtat, & aliud eſt, nihil externi in ſeſe habens, ſed eſt innatus tartarus in homine creſcens, in homine cauſam ſuam & originem habens, abſque omni externo auxilio, ac adiumento. Huius cauſa eſt, quia homo microcoſmus eſt, & ſua tartara ſibi innata non minus quàm externus, & maior mũdus habet. Quicquid enim eſt in mundo maiori, quęcunq; proprietates, eędẽ etiã in microcoſmo ſunt: non integra, vt in mũdo, ſed proportionaliter, & pro parte. Ergo etiã ſequitur, tartarũ in homine eſſe innatũ. Porro autẽ ea quoq; natura & proprietas in homine eſt, vt omnia in eo creſcãt, quemadmodũ & externè arbores, flores, herbæ & eiuſmodi: & elementa in homine, quæ ſunt indies operãtur, non aliter, atq; externè elemẽta operationes ſuas perficiunt: & ſicuti ex terris fontes proſiliũt, ita quoq; in homine. itẽ ſicut externè tartara, & lapides creſcũt, ſic in homine quoq; tartara generãtur,

coagulantur,ac creſcunt. Nam etiam is in homine ordo & proceſſus eſt, vt quę ex nimio augmento abundēt, ac ſuperflua ſunt,ea in elementa ſua abeant, vt ab iſtis conſumentur,ſicut externè quoque fit.Hæc omnia ideo pluribus dico, vt intelligatur, tartarum in homine ita naſci naturaliter quemadmodum extrà in mundo: etſi in manus forſan ſpiritus ſalis inciderit,coagulatur. Porrò autem nō ſolum hic tartarus in homine adeſt, ſed etiam lapides:in hoc tamen differētia eſt, quia lapides conſumpti ſunt, & corrupti,ita vt nunquam reduci queāt. Tartara autem deſtructa non ſunt: igitur naſci ea adhuc neceſſe eſt. Omnes etiam ſuperabundantes aquæ in elemētum ſuum mare recurrunt: quæ terreſtria ſunt quoq; elementum ſuum terram petunt: Ignea elementum ignis: & quicquid aereum eſt ſuum petit elemētum chaos, & ſic externæ generationes conſumuntur,ac in nihilum redigūtur. Iam ergo ad propoſitum vt redeamus: talia circa hominem quoque fieri debebāt,id eſt,eiuſmodi ſuperfluę generationes expelli ab homine debēt, & in ſuum

ele-

elementum cogi, ſic tamen vt in homine conſumentur. Præterea & hoc ſciendum eſt, illud quod tartaro ac fecibus in natura eſt, ab elemento ſuo non conſumi: ſed tartarum & feces remanere. Poſſunt quidem etiam in elementis conſumi & finiri, quemadmodum aqua in elemento aquæ, dum ſpiritus coagulationis ſtatim adeſt, & in materiam tartareã vim facit, eamq́; in tartarum format: & hic tartarus ſolummodo ex propria natura hominis prouenit, ſubſtantiam ſuã corpus, & formam ſuam ex ipſo homine in quo eſt, capit: & hoc eſt illud genus tartari, de quo loquimur, alienum longè à cæteris generibus, quæ externè ex eſu & potu in hominem perueniunt: de quib. ſuprà diximus, hicq́; tartarus in meatu vrinę cruoris iacet. Ibi namq; propria & naturalis habitatio eius eſt, & ibi ſeiungitur & ſeparatur, quemadmodum à vino tartarus ſeparari ſolet.

Quomodo à viris mulieres tartarum concipiunt.
Caput VI.

FOeminæ quoq; huic morbo tartareo obnoxię ſunt: igitur id genus tartari quoq; aperiendum eſt & cognoſcendum. In primis ſciendum, in mulieribus duo genera tartari fieri: & dupliciter eas hoc morbo teneri: alius eſt tartarus qui in ipſis generatur, ex nutrimentis cibi & potus, qui illis cum viris comunis eſt, de quo ſuprà ad ſatietatē, ſpero, diximus: alius autem tartarus eſt, quem à viris ipſæ fœminæ concipiunt & hauriunt: de illo igitur, quemadmodum concipiatur, & quemadmodū in ipſis augeatur, iam dicemus. Multum enim confert medicū id ſcire: cū hoc etiam tartari genus ſummā curam ac diligentiam præcipuā in ſanādo requirat. Primò igitur ſciendū eſt, hunc tartarū de quo iam tractamus, ſolūmodo in fœminis reperiri, cū eum à viris accipiunt: & huius cauſa eſt diuerſitas vaſorū in fœminis & viris, cùm longè alia vaſa ſint in viro quàm in fœmina Animaduertendum igitur eſt in hoc diligentius: & primò de vaſis, in quibus tartarus iacere ſolet dicendum eſt. Vaſa iſta varia ac multiplicia ſunt, vt audiemus, & ex vaſorum diuerſitate ſequitur, tartarum

rum hunc ſolum in vaſis regionis ſpermatis generari. Iſta enim vaſa in fœminis occupat hic tartarus, vt renes & veſicam. Ibi enim ſunt vaſa ſpermatica ſita. Nam quamuis nõ in his ſolùm locis ſperma eſt, ſed alibi etiam, actus tamen venereus hic maximè abundat & exuperat; efficitque commotionem omnium eorũ, quæ in iſto loco ſunt. Sic vt quicquid in membris veneris iacet ad actum pertinens, id omne ſe manifeſtat ac oſtendit: & ſi quid ineſt ad ſpermaticam materiã aptum, quod cum ſpermatica materia miſceri poſſit, tunc miſcetur, & ei materiæ inſinuatur. Nam quod ſperma vocamus, non ſemen ſolùm eſt, imo vnà cum ſemine fluxus quidam & ſuperfluitas: quæ mixta & in actu ſimul mota effluũt, ſemen tamen aut verum ſperma non eſt. Nam quod propriè ſemen eſt, vix vnius piſi magnitudine eſt: reliquum mera ſuperfluitas, & abundans quiddam humor eſt. Cui ægritudines nonnunquam ſe initio miſcent, perfectumq; in membris ad actum venereum pertinẽtibus iacet. Nãporos & meatus intrinſecus penetrãt iſtæ ægritudines; ita vt donec ad ipſos

perueniat,quod iam in curſu eſt ad exeundum, & ab iſtis exeuntibus accipiuntur,cum iſtis miſcentur, coniunguntur, ſociãtur,vt quaſi vna materia fit:& ſic ex iuit ad loca in quib.ſperma cõtinetur. In actu deinde venereo cũ fœminæ vir cõſungitur,ita fit: ſperma iterum ſeiungitur,& ſuum proprium vas petit,quæ ſuperfluitates ſunt,in ſua quæq; loca diſtribuuntur, ex quibus nempe locis antea venerãt,vt quod in veſica viri antea fuit iam in mulieris veſicam defertur, quod in renibus viri, id in mulieris peruenit: ſic quodlibet iſtorum ad locum ſuũ peruenit, excepta ſuperfluitate ſpumoſa, quæ ſeipſam cõſumit.Hæc omnia vt melius intelligãtur, conabor explicatius & craſſius dicere. Fœminis quidem ineſt virtus attractiua:Viris autem expulſiua: & hæc eſt cauſa: quamobrem fœminæ tartarum ſibi aſciſcunt,non viri. Virtus enim expulſiua ea vi inſiſtere, & eò ire compellitur, quò eam attractiua trahit cogitq;.Sic maritus expellit à ſe per virtutem expulſiuam veneream in regiones virtutis attractiuæ,quæ eſt in muliere.Porrò autem viri expulſiua in actu venereo

nereo non ſolùm hoc agit vt ſperma tã-
tùm expellat,ſed quamlibet etiã puram
materiam, & ſanitatis & ægritudinum.
Nam iſthic quædam conciliatio,& con-
iunctio eſt, ita vt omnis materiæ primæ
ibi in vnum locum conueniant,& vnian
tur. Tartarus autem dum ad mulierem
peruenit,non quidem id fit in vltima e-
ius materia,imo dum prima materia eſt,
ad eam peruenit antequam à ſalis ſpiri-
tu coaguletur,& ad vltimum finem re-
ducitur.Prima materia ſeminis in actu,
tanquam principalior pars præcedit: po
tẽtia enim & ſumma operatio in ſemine
conſiſtit,& alias primas materias ſecum
vi trahit, iſto vniuerſi ſcilicet corporis
motu:de quo iam perfectè ſcribere,hui⁹
propoſiti ac inſtituti non eſt.Ea ſaltẽ tan
gam,quæ ad tartari cognitionem neceſ
ſaria requiruntur.Poſteaquam igitur ſic
in dominium virtutis attractiuæ perue-
nit,tunc demum quælibet prima mate-
ria ad locum ſuum trahitur,& in vas ſuũ
dirigitur ex quo proceſſit, vt ſuprà indi-
caui.Et in iſto loco in vltimam materiã
perficitur,& ad plenam perfectionem re
ducitur,hæc vltima ſcilicet materia ſi ab

ſoluta eſt, iam morbus quoq; perfectus & abſolutus in muliere adeſt, quemadmodum & in viro. Cum enim corpus, & vna caro duarū perſonarum dum eſt, nō inconveniens eſt, eoſdem renes, & eadē vaſa vtriuſq; eſſe: quoad omnes ægritudines. & quod vir à muliere tartarum ſibi non cōtrahit, ea eſt cauſa, quia virtus attractiua in viris tēpore venerei actus nō eſt. Hæc notanda & intelligenda ſunt de tartaro, qui à viris in fœminas prouenit. Sic quod ille in prima ſua materia dirigitur in locū ſibi aptum, vbi eum eſſe cōuenit, & vbi vas ſuum habet: vt in renes, veſicā. Ex quo enim venit, in illud reuertitur: & dum ſic in loco ſuo conſiſtit, tūc in generationē ſine perfectione ire pergit, & ſpiritū coagulationis ſuſcipit, ſicq; ex prima materia præparatur, atq; efficitur ad vltimam, id eſt, in tartarum. Ex his igitur videmus, quod à viris tartarū non eſſentialiter & corporaliter in vltima materia perfectus exit, ſed qualis eſt ſolū in prima materia. Ex quo præterea colligitur, hunc tartarū extraneum non eſſe, ſed tartarum propriæ naturæ eſſe, id eſt, non eſſe tartarum perfectum vltimæ

mæ materiæ,ſicut externè eſt. Sed in prima materia adhuc eſt,deniq; ad expellẽdum adhuc aptus eſt, ſicq; in prima materia ad maritum,& in prima materia ex marito in vaſa mulieris peruenit.Iam autem iterũ differentia eſt inter primã materiam tartari eius qui in viro eſt, & primam materiã tartari,qui in fœminis eſt. Et eſt hæc:Tartarus extrane⁹ generatus quidem in hominẽ venit,nondũ tamen formatus:id eſt,generata prima materia adeſt,quæ vltimam dat, & ex qua vltima procedit Ea prima materia ſe in duas vias ſeu partes diuidit,altera in viro permanet, altera in fœmina, & adhuc prima materia eſt in vtriſq;.Poſtea verò in vtriſque quæq; formatur,& ad vltimã materiã deducitur.& quanq̃ etiã cruoris tartarus in hunc modũ generatur,quo ſcilicet ad primam materiam (vltima enim materia non ſeminatur)tamen idem de vtrisq; iudicium eſt:& ad hoc ſciendum quòd tartarus extraneus tali pacto, vt ſpermate proprio ad virum perueniens, eſt prima materia:ea vel apud virum remanere poteſt,vel in mulierem effundi,

modò indicauimus. Quicquid autẽ coagulationis ſpiritus ad ſe attraxit,& cui ſe ſemel immiſerit,id ad virtutem expulſiuam non attinet. Nec enim in ea miſcetur,nec per eam expellitur. Iam porrò & hoc animaduertendum eſt,quod accidere ſolet nõnunquam : vt prima materia tartari in operationem ſuam non perueniat,nec vltimam materiam ſuam formari poſſit.Cuius cauſa eſt,quòd vbicũque virtus attractiua eſt:ibi quoq; expulſiuam innatam eſſe neceſſe eſt: quod ita intelligi debet. Virtus attractiua omnia quæcunq; apprehendit ad ſe attrahit,ſiue bona ea ſint,ſiue mala.Sed proprietas eius eſt, ſemen tantùm attrahere,& tamen vnà cum ſemine attrahi neceſſe eſt & id quod ſemini vnitum eſt,& ſic acceſſorium ſequitur ſuum principale. Quẽmadmodum enim vir vxorem ducturus ipſam quidem ſolam ambit,haud de veſtimentis ſolicitus multum eſt:attamen non ſpõſam ſolùm nec nudã ſecum domum ducit,imo cum veſtimentis & ſup pellectile vnà : veſtimentis ſponſus nihil opus habet, attamen alterum ab altero non diſcernit,& veſtimenta ſponſam vltrò

trò ſequuntur,Venit tamen poſtea tempus,vt ipſum,quod eſt principalius, ſpōſa ſcilicet,ab acceſſorio ſeparetur: & id eligitur ſolum, quod principaliter appetitur,& quod præcipuum eſt, & alterum cōtemnit. Igitur poſteaquam operatio recta inceperit, iſta acceſſoria, vti veſtimenta negliguntur. Sic quoque in propoſito intelligendem, quod ſcilicet ſuperfluum, quod vnà cum ſemine exit per virtutem expulſiuam, quæ in virtute attractiua recondita iacet, expellitur: & ſciendum quòd talis attractiua virtus ſolùm in materia ſita eſt,quæ ibi ſemen attrahit, & cum ſemine quicquid coniūctum eſt,cogitur ad ſe attrahere:tamē poſteaquam etiam coniunctum iſtud attractum eſt,per virtutem attractiuam in matrice,ſtatim adeſt expulſiua, quæ ſuperfluum,& ea,quę ad propoſitū non faciunt, expellit .Hoc tamen nonnunquam fit,nonnunquam minus. Nam in attractiua virtute hoc ſitum eſt, quæ in vaſe tartarorum eſt, quæ vaſa ſi purgantur,in ijs operatio ſua eſt: etſi expulſiua intus matricem deficit, tunc eò res deuenit, vt nihil adhærere in vaſe poſſit.

Quemadmodum enim magnes chalybem ad ſe attrahit,non vt ipſius corpus appetat:ſed eſſentiam illam,quæ in chalybe eſt ſibi aptam,ac delectabilem quęrit,id exugit:reliquum quaſi feces negligit:aut quemadmodum is qui nucibus veſcitur, internum ſolum quærit, reiectis corticibus,& aliјs cohærentibus: ſic quoque in propoſito animaduertere,& ſcire debemus,virtutem attractiuam, & expulſiuam in materia copulatas,ac cõiunctas eſſe: ex quo hoc ſequitur, quòd per actum Venereum nihil niſi ipſum ſemen retineri debet. Sæpe autem hoc quoque accidit, vt attractiua virtus debilis,& infirma ac inutilis reperiatur,ita vt neque ſemen,neque alias primas materias concipiat:& hæ mulieres neq; impregnantur,neq; alias ægritudines à viris concipiunt. Nonnũquam autem attractiua virtus fortis eſt,ac potẽs: expulſiua verò debilis ac infirma, ita vt cum ſemine ſimul accepta per attractiuã, nõ iterũ expellãtur: nec iterum in nihilum redigantur:tunc quia ſuperfluũ non repellitur,fit vt iſtę primæ materiæ,ad ſua vaſa & loca digerãtur: Sæpe enim id ac-

cidit vt matrix quoque per ſeſe, tartari proprietates habeat. Ex quo ſequitur, tales generationes tartareas eo citius perfici poſſe. Et hęc tartarorum genera, quę ſic ex primis materijs tartarorum naturam, & proprietatem habentibus conflantur, peſſima & periculoſiſſima ſunt. Sic igitur (vt paucis ſuprà dicta repetamus) ſentire debemus: Primam tartari materiã in ſpermate, tãquam tartarum vini in vino poſitam eſſe. Semen enim perfectus homo eſſe debet, & in omnibus proprietatibus abſolutus, & tunc ex vno vaſe in aliud effunditur: ex vaſe nẽpe viri, in mulieris vaſculum, & quod in viri vaſe nondum ſeſe purgauit, vel ad tartari modũ poſuit, in fœminę vaſe ſe deinde ponit: quemadmodum id quoque in vino videmus, cum ex vno in aliud vas emittitur: quem in primo nondum poſuit tartarum, eum in altero ponit. Et hæc de tartaro, quem à viris mulieres concipiunt, ſatis.

De tartaro hæreditario, & quomodo pueris innaſcitur.

Caput VII.

POrro autem de hæreditario tartaro pueris innato, vbi multæ mirabiles generationes inueniuntur, dicere iam conuenit: vt cùm lapides aut, tartarea genera pueris innaſcuntur. Et quamuis in pueris tartara perfecta in vltima materia non ſunt, dum naſcũtur pueri, tamen perfectè naſcuntur in prima materia, & apta reduci ad vltimam: vt ordine videbimus. Tartarus igitur pueris ſic innaſcitur, & hæreditarius fit: nam, aut ex nutrimentis, & propter nutrimẽta eſt hæreditarius hic morbus: aut ex operatione & virtute ſeminis. propter nutrimenta: vt dum nutritur, alitur & lactatur, etiam in vtero materno. Nam & tunc ex iſtis elementis tartarea materia attrahitur, ſicut & externè edendo, ac bibendo per nutrimenta tartarus in hominem peruenit. Ex ſeminis virtute hæreditarius fit propter ſpermatis ac ſeminis materiam, vt exẽplis propoſitis demonſtrabimus. Semen arboris poſteaquam ſeminatur, iſtam arborem in genere ſuo producit, refert, ac reddit omni forma, natura ac proprietate eius arboris: vti hoc experientia videmus:

demus, & ſic in aliſs omnibus generationibus, quarum tantùm ſemen fuit, euenire ſolet: vt cõſimile quiddam conferre, ac penè idem cum ſemine ſeminato generetur. Sic igitur & homines naſcuntur. Porrò autem proprietates arboris in ſemine ſitæ ſunt, ſi ſemen vermiculoſum fuerit, erit & arbor vermiculoſa: ſi ſterile ſemen fuit, erit & arbor ſterilis: ſic de homine quoque dicendũ, & omnia hæc dicũtur propter cruoris tartarum, non propter tartarum peregrinũ. Tartarus enim peregrinus hæreditarius nõ eſt, ſed cruoris tartarus qui cum ſanguine eſt, in ſanguine hæreditarius efficitur, quia is propriè hominis eſt, quemadmodum pes, manus, digitus, oculus, naſus hominis membra ſunt, & id quemadmodum accidit, ſic intelligendum. Omne partus principium à parente eſt: nam ſiue malum quid generatur, ſiue bonum, ſiue morboſum, ſiue validum, ſiue corruptum, ſiue integrum, in eo principiĳ ſui patris, nẽpe, primas materias habet. Porrò autem illud principium in duas ſe partes diuidit, in primã materiam, & vltimam. Si in prima ma-

teria multũ ineſt,& ſemen in prima materia ſeruatur,vel emittitur, tunc hæreditatio adeſt, & iſta prima materia longius propellitur, eo vſqne donec ad vltimam perueniat, & tunc perfectum eſt, nec amplius hæreditatio adeſt. Et ſic notandum, ſi vel in ſolo patre, vel ſola matre tartarus cruoris eſt, in vltima nempe materia, tunc iſte tartarus hęreditarius non eſt. Nulla enim vltima materia hæreditaria eſt, ſed prima ſaltem: quod diligenter notandum puto. ſi tartarus adhuc in prima materia eſt, tũc impurum quoque ex parente progreditur: ſin in vltima, tunc in illo, & cum illo finitur, in quo eſt. Ex quo ſequitur quòd primæ materiæ, quæ in toto corpore ſunt, innatæ ſunt: & quia ſemen ipſarum inhabitaculum eſt, & ipſæ ſolæ etiam ſemẽ cõſtituunt perfectum. quod ita intelligi debet: Omnes proprietates in homine ſiue membrorum, ſiue cogitationum, ſiue agnitionũ habẽt primã materiam ſuã, & iſtæ omnes proprietates quotquot ſunt, tã in elemẽtis quàm in æthere vnũ ſemen conſtituunt: quod ſemen homo eſt. Tale enim ſemen eſſe

debet,

debet,vt omnes proprietates in ſe comprehendat, nullis exceptis. Nam planè quicquid omnino in homine eſt, id ſimul ſemē efficit, ex quo ſequitur,quòd ex viro & muliere hominis generati, infantis ſcilicet, natura coniungatur, & moderetur. Nam vtrorumque proprietates tum in generando vniuntur, & in vnam temperaturam miſcentur: ita vt vnum ſaltem ſemē,vnusque ſaltem homo ex iſtis proueniat. Ex quo etiam varietates, & mutationes morborum,ſanitatis,formoſitatis, morum ac cogitationum proueniunt:& ſic aliud quoque ſequitur,diſiunctio nēpe, & coniunctio: hoc modo duo adſunt ſemina mariti & coniugis: hæc enim vnius ſint cōcordantiæ,tunc omnes preprietates in partum proueniūt: & ſic infanti innaſcitur parētum ſuorum valetudo, ægritudo,& alia.Sin autem diuerſæ ſint concordantiæ,tunc corruptionē pariūt. Nam proprietates confunduntur. Et ſic quædam proprietatū diſcordātium perturbatio fit.Ex quo deinde alia theorica, alia via, & alius planè medicus ſequitur. ſequitur & illud, multos hæreditarios mor-

bos hoc pacto retardari, multos etiam alios,& nouos in ipſorum loca ſuccedere,qui partus mixtus, & duplicis naturæ eſt, quemadmodum mulus qui æquus, & aſinus eſt. Si autem, vt prædiximus, amborum proprietates nõ diſcordant, ſed concordant,ex tali ſemine infans ſequitur, & cum equaliæ proprietates parentum immixtæ: ſic fit, vt pueris parentum morbi, quales omnino fuerint, innaſcantur. Et vt ad tartarum redeam: ſi in prima materia humanæ compoſitionis tartarus fuerit, hæreditarius erit: ſin minus,contrarium : ſin autem in vltima materia fuerit, nec his cõtrarius erit. Ad humanam enim cõpoſitionem primæ ſolummodo materiæ confluunt, & conueniunt: iſtis autem morbis ſic prouenientibus nemo medicari poteſt, ſed incurabiles ſunt. Ponemus enim exemplum:duo ſunt coniuges cohabitãtes ſibi,quorum alter bonæ mentis forſan,alter autẽ inſanit,vel fatuus eſt,puerumque generant:is talis eſt, vt difficile iudicium ſit morio ne ſit,an ſapiens: fatuus nè,an contrà.Igitur id initium quia nõ cognoſcitur:nemo tollere poteſt,aut

auertere. Tales igitur generationes planè heteroclytæ, vt ſic dicam, imperfectę ſunt, & recto ordini generādi contrariæ. Igitur nec natura illis remedium pollicetur aut præbet: & vltra prædicta de hoc proceſſu morborū notandū eſt, ſi prima materia tartari in ſpermate præualet, tunc vnà cū ſpermate exit & ſeminatur: & ſic in cōceptione incorporatur, ac naſcitur ſimul cum generato ſemine in ſuā proportionem, donec ad vltimam materiam perueniat. Nam tunc quælibet prima materia per ſe perficitur, & abſoluitur in vltimam. Vltima autem materia ſeminis eſt homo, omnibus proprietatibus prefectus exiſtens: ſic vt quælibet prima materia ad ſuam vltimam perueniat perfectè: vt oculorū prima in perfectos oculos, habentes omnem eſſentiam, ac vim oculorum: pedū in pedes perfectos, &c. Et ſic hæreditarij morbi cū ipſa perſona generantur, ac cū perſona creſcūt, quilibet in ſuum terminum ac perfectionem. Ex quorum morborū numero hic quoq; tartarus eſt. Sed hic terminus diligenter obſeruandus eſt, ad quem quilibet morbus tendit: vltima ſcilicet mate-

ria. Tempus enim nõ eſt idem aut vnifor me in omni prima materia: ſed in alia aliud, & ſemper ſic variat. Ex hoc enim euenit, quòd nonnunquam tartari prima materia inter quadraginta dierum ſpacia creſcit, ſcilicet vt ſtatim nato infante, tartarus quoq; perfectus adſit: nonnũquam etiã intra primũ menſem, intra ſecundum aut tertiũ, prout formatio pueri eſt: nonunq̃ etiam creſcere incipit, ſtatim cùm natus eſt infans, & creſcit quã diu à matre lactatur: alius è contra citius aut tardius creſcit. Nam tẽpus maturationis vltimę materiæ diſpar eſt. Nã hoc tẽpus & hic terminus ex ſpiritu ſalis prouenit: ſic vt prout terminus ſpiritus ſalis fuerit, talis quoq; terminus creſcentiæ tartari eſt. Hic autem ſpiritus in ægritudinibus neq; pueritiæ neq; ſenectutis reſpectũ habet: in proprietatib. tamẽ vindemiam ac meſſẽ habet certam. Nam quãdoq; creſcere incipit, poſteaquam à lacte infans renatus eſt, & creſcit vſque in annum ſeptimum: quandoq; à ſeptimo in vigeſimum primum, & deinceps à vigeſimo primo vſq; ad finẽ hominis. Accidit etiam vt in vtero materno creſcere inci-

incipiat,non tamen vniformiter, vt ſuprà dixi,ſed incerta tempora habet, propter quod etiam ſemper & quotidie vltima materia expectanda eſt.Proprietates enim microcoſmi tempora in ſe & rerũ ſpecies habẽt,non aliter atq; in extremo mundo arbores, herbæ, & aliæ res,motus vel celeriores vel tardiores habent. Et ſic huius cruoris tartari varia ac multa ſunt genera.Et hoc medicus in primis ſcire debet,vt compertum habeat,quomodo ſingula creſcunt ac tempore ſuo finiuntur.Tempora enim creſcentiũ rerum nihil aliud ſunt,quàm recta Phyſica theorica ſimul & practica. Medicus igitur in hoc diligenter animaduertat.Fieri enim poteſt,vt croci tẽpus tartari quoq; tempus fiet,& croci ſpecies tartari ſpecies, vt queadmodũ croci generatio & maturitas celer eſt ac velox : ſic quoque tartari, ſi modò ſit eiuſdẽ temporis cui⁹ crocus eſt.ſic etiã iuniperus ſpecies eſt, tempus habẽs trium annorũ.& ſic de cæteris omnib.intelligẽdũ.Homo enim mirabiliter in microcoſmũ formatus eſt,ſicuti hoc in libello de humana generatione apparet:quẽ librum qui nõ perlegerit

indignè medici nomen circumfert. Hic etiam articulus & punctus notādus eſt, ad primum genus tartari peregrinū ſcilicet, quomodo is nutrimētaliter in puerum perueniat: quod nēpe in matre prima materia operatur, & cū lacte ſuccurrit, deinde in vaſculis tartareis adhæreſcit: ſicuti cæteris hominibus cū externo tartaro accidere ſolet. Sic etiam cum lacte matris infans tartarum extraneum imbibit, & is lactis tartarus vocatur. Et hic proceſſus qui de extraneo tartaro conſcriptus eſt, in hoc obſeruatur. Alius quoq; tartarus eſt, qui mēſtrui tartarus appellatur, qui cū infante naſcitur, & initium ac originem cum menſtruo habet, à quo ſcilicet infans formā ac eſſentiam capit: is tartarus peregrinus eſt, & ſic in vtero matris coagulatur. Qui autem in vtero materno nō coagulatur, lactis tartarus vocatur: qui deinceps poſt lactis tempus generatur à vino nempe, vini tartarus eſt: & hic tartarus multos homines proſternit: ſic vt ab infantia vſq; iſtum ſecum adducant, & ad mortem vſq; eo teneantur. Multùm igitur in hoc ſitum eſt ne infantes negligantur. Tartarus autē infan-

infantis plures ſpecies habet pro varietate nutrimentorũ,quæ puero applicantur,& adminiſtrãtur.Hoc ſcire debemus de hæreditario & generato tartaro:nam iſta duo quomodo alantur, & quomodo ab intio vſq; ad finem ea creſcant, de omni generum tartaro intelligendũ eſt.

De inſtrumentis, vaſis, & concauitatibus, in quibus tartarus generatur.

Caput VIII.

QVia iam Tartari genera ſatis, vt ſpero,declarata ſunt:neceſſarium arbitror,etiam vaſa,in quibus tartarus generatur,& quibus adhæret,indicare.Multum enim in hoc ſitum eſt: vt ſciamus,vbi quæri debeat tartarus. Hactenus autem à veteribus medicinæ ſcriptoribus non niſi duo vaſa indicata & monſtrata ſunt:quibus tartarum adhærere dixerunt, vt renes & veſica: in quo quidem erratum eſt. Nec enim ſufficiẽs vaſorum numerus eſt:cùm plures alij loci,aliaq; vaſa ſunt,vt mox oſtendam. Vt igitur plenè ac perfectè iſta vaſa ſciãtur, in quibus eſt & habetur tartarus : ideo hoc caput poſuimus, & hac præcipua cauſa moti,quòd plures sũt tartari mor

bi,qui pro aliȷ̃s inſpiciũntur, & iudicantur,& falsò reputantur: ſicuti ex veterũ ſcriptis apparet. Illi igitur morbi niſi tartareo modo quærantur, niſi vaſa ipſorũ inueniantur, nũquam ſanari commodè & fructuosè poſſunt. Ex hoc errore ſequitur: vt ſi talis fortè morbus ipſis incognitus inciderit, quòd dicant morbũ incurabilem eſſe: & ſic ex vero mendacium fit, ex curabili morbo incurabilis: & quod facilimæ curæ eſſet, id propter imperitiã curari impoſſibile dicant. Hic error mihi credite, maximus eſt, cùm tamen ipſi nec errare ſeſe putent, nec errorem cognoſcere aut corrigere velint. Primum igitur in hac re fundamentum nobis erit hoc vnum. Quodlibet coagulatũ habet locum ſuum in quo coagulatur: ſicut neceſſe eſt, quodlibet contentum in continente eſſe. Qualis igitur tartari coagulatio ſit, id quoq; hoc loco diligẽtius notandum eſt: talis nempe eſt, vt quæ non vbilibet locorũ in corpore hominis ſit: ſed quæ propria loca & vaſa ſua operationi apta habet. Locus enim, ſpecies, & materia vltimam materiam miniſtrant. Sciendum igitur, & diligenter notãdum

quòd

quòd quilibet tartarus in humido ſuſtẽ tatur,& in humido eſt. Vbi enim humidum non eſt,ibi nec tartarus generatur. In humido enim eſt,& ab humido ſeparatur:& illud humidum in vaſe continetur. Omnis enim humor neceſſe eſt vas habeat inquo cõtinetur:ſicuti videre in omnibus rebus & vbiq; licet. Vinũ in vaſe ac dolio ad hoc parato munitoq́; continetur,cuiuſmodi etiã dolia ac vaſa natura parata ac inſtructa habet:in quo fructus ſuus,qui in homine tanquam in vinea vindemiæ tẽpore colligit cuſtoditq́;,& vaſa naturæ dicũtur.Quia ſic humidum in vaſe includi neceſſe eſt,euenit vt ſtatim ſeparationis ſpiritus,id eſt,is ſpiritus,qui id quod tartarum eſt,à non tartaro ſecernit,accedit:& is ſpiritus vaſa ſolũmodo obſeruat,id eſt,in hoc ſolicitus & curioſus eſt, vt tartarus à ſuo loco in quo eſt ſeiungatur.De operatione igitur ac labore ſpiritus huius iam plenius attendite:Spiritus ille ſeparationis cum operationem in vaſe incipit,id agit, & id ſummè curat,vt humorem purget,& ab omni impuritate ſincerũ reddat. Quicquid igitur impuri adeſſe pſpexerit,id ſta

tim ab humido remouet. Hac operatione ſpiritus efficitur, vt duo ab humido diſtinctè ſeparentur, tartarus nẽpe & fex. Feces ad fundũ mittuntur, tartarus hinc inde in lateribus quaſi in pariete adhæreſcere cogitur. Hæc ſic cotidie in homine fieri ſolent. Ex quo præterea ſequitur, duplicem in homine tartarũ eſſe: feces ſcilicet & tartarum: idq́; iuxta proprium nomen. Nam ſi excrementũ vini eſt non dum digeſti, id eſt, vini primæ digeſtionis, tartarus fit. Etſi enim plures in homine digeſtiones ſunt, quemadmodum & in vino, tamen de cæteris dicere iam cõmodum non eſt, de tartaro ſaltem dicemus. Iam autem nullum in homine vas eſt, quod non tali humore repletum eſt. Etiam hoc notandum eſt. Natura ſibi ipſi vaſa præparat: non in hoc quidẽ, vt inania ſint, ſed vt aliqua re impleantur. Cùm igitur vaſa à natura præparata adſunt, neceſſe eſt & id adeſſe quod ad vas attinet, & quo vas impleri debet, & in illo ipſo, id eſt, in vaſe de quo iam dicem⁹. Natura quidem nihil vacuum permittit aut patitur eſſe. Igitur quid illud ſit, quod in hæc vaſa ipſa natura includit,

aut

aut infundit, diligenter quidem obſer-
uandũ eſt. Iam igitur ſic progrediemur: Vbi humor eſt, ibi quoque vas ſit neceſſe eſt: vbi igitur & humor, & vas eſt, ibi tartari, & fecis generatio eſt: vbi autem in vaſe nullus humor, vel nihil humidi, ibi nec tartari generationem fieri poſſe absq; dubio eſt. Propterea autem oportet vt vas benè præparatum ſit, & occluſum: ſi enim clauſum nõ fuerit, certè infuſa non continebit, quod planum eſt, nec diſputatione eget. Vas igitur ita retinere & ſeruare infuſa debet, vt interim tamen emunctoria habeat, per quæ ſuperfluus exitus pateat: retentio quidem ideo eſt, vt ſic natura ſe purget in eo, in quo continetur: Emũctoria autem propter quotidiana excrementa ſunt. Quẽadmodum enim per foramina dolij vinum emittitur: ita quoque de homine neceſſe eſt excrementa proijci. In vino virtus expulſiua eſt, abſque virtute attractiua: in vaſe autem, in quo vinum eſt, attractiua virtus eſt. Tale igitur vas vbi in hominis corpore eſt, in eo & liquor eſt, in eo liquore feces & tartarus habitant, & illud in corpore vas omnino ſimile, &

par eſt,cũ externo vaſe in elementis,vna ſaltem adhibita differẽtia,in emunctorijs nẽpe,& emittẽdi foraminibus. Nam quò ad hæc, in altero virtus expulſiua, vt in corpore,in altero attractiua eſt.Iſta præterea tartari vaſa ſemper impleta ſunt,nec vllo tempore vacua reperiuntur.Natura enim ita diligens, & curioſa eſt,vt cotidie euacuata, iterũ per internos imbres & rores,qui in microcoſmo ſunt,adimpletur.Imbres enim ac pluuię in homine imbres cadẽtes, ſemper quæ vacua ſunt vaſa replent.Nam etſi etiam per emunctoria cotidie quædam emittuntur,ea tamen non aliud ſunt,niſi excrementum ſolidum, quæ excrementa externè à terra conſumũtur,vt ſunt pluuiæ,imbres,ros,&c.de cęlo cadentes. In corpore autẽ noſtro talis conſtipatio,& cõſumptio nõ ęſt,ſed illius loco emũctorium quoddã eſt, quemadmodũ in vno vaſe foramẽ eſt, & per illud emũctoriũ: dum cotidie excrementa exeunt,tamen indies vaſa à pluuijs metheoricè in microcoſmo cadentes iterum replẽtur, ſic vt nunquã vacua, aut inania inueniantur:nam iſtæ pluuiæ ſemper in homine,

quemad-

quēadmodum extra hominē in mundo ac firmamento cadunt. Sicut igitur vindemiæ tēpore exhauſta vaſa, muſto nouo replentur: ſic in homine quoque exhauſto, nouo humore, & pluuia noua, naturaliq; adimplētur. Omni enim modo, forma ac ratione, vt externè euacuatio, cōſumptio, & iterū impletiones fiūt: ſic quoq; in homine, & meſſes, & vindemiæ annuæ, cum omnibus impreſſionibus, ac mutationibus, medij interſtitij ſunt. Et ſic vaſa interiora ſemper per antimoniū tā externū, quàm internum replentur. Dum igitur ſic in vaſis liquores ſunt, ſpiritus ſeparationis ad ſeparationē operatur, vt purū ab impuro ſeiūgat. Non enim permittit tartarū cum liquore eſſe, nec feces quidem, ſe ab inuicem ſeparat: Ex quo deinceps operatio in homine ſequitur, ſimilis externè operationi quæ in vno vaſe fit. Animaduertite igitur, quæ iſta vaſa in corpore ſunt: nam propterea caput hoc ſcribi inceptū'eſt. Stomachus primū vas eſt: namq; hoc ex ipſis tartareis morbis, qui in ſtomacho ſunt, ex tartaro, ac fecibus quę in ſtomacho reperiuntur: apparet, & probatur.

Deinde inteſtina alterum vas ſunt tartari, idque propter feces. Et quidem in inteſtinis omnino tartara, quæ ibi adhęrent, reperiuntur, ſicut & feces, quæ etiã tartarus iuſtè dici poſsũt. Tertiò ea quoque pars vaſculũ tartareum eſt: quæ in ſtomacho incipit, & ad collũ vſq; veſicæ porrigitur: & in ſumma quilibet locus, in quo vrina cõtinetur, aut per quē vrina penetrat, aut emittitur, vas tartareum eſt. Quanquam etiam inter ſtomachum & veſicę collum, plures loci ſunt: quorum vaſa in meſaraicam tendunt, in quibus feces conſtipantur, ſicut & in ignotis regionibus, & ab epate ad renes vſque: deinde in omnibus concauitatibus totius corporis tartarus generari, & adhæreſcere poteſt. Nulla enim concauitas eſt, quæ liquorem, in quo tartarus eſt, non recipiat, aut nõ contineat. Quãquam hoc quoque non omittendum, tartari peregrini nõ alia vaſa eſſe: quàm ea, quę penes emunctoria ſunt. Tartarus autem cruoris etiam extrinſecè alia vaſa quærit: ſed ibi aliæ formę, & ſpecies aliæ ſunt. Namque iuxta vaſorum varietatem, ac ſitũ, etiã tartarus, ac feces fiũt.

Adhæc

Adhæc etiam illud ſciēdum, vnamquā-
libet venam, quæ in toto corpore eſt, vas
tartareum eſſe: non tamē peregrini tar-
tari, ſed cruoris. Nec adeò venæ ſolùm
talia vaſa ſunt: ſed & oſſa omnia, in qui-
bus ſinonia eſt. In ſumma quicqnid cō-
cauatum eſt, in eo liquores congregan-
tur, & in ijs tartarus imperium ſuum,
ac habitationē habet: vt ſuprà diximus.
Adhæc ſciendum, in membris principa-
lioribus quoque talia vaſa eſſe: vt in pul
mone obſeruatur: in iecore, in epate:
&c. In iſtis enim omnibus tartarus quo-
que creſcit in modum lapillorum, qui
in ſpongijs reperiūtur. Quicquid enim
peregrino tartaro in renibus, ac veſica
poſſibile eſt efficere: id huic quoquoq;
cruoris tartaro poſſibile eſt in qualibet
cauitate generare. Et ſic tartarus in mē-
bris quoque principalioribus eſt. Igitur
diligēter quoque hæc obſeruanda ſunt:
vt ſciatur, vbi talia vaſa ſita ſunt. Nam
ibi varia morborum genera generan-
tur: quæ pro alijs morbis ab imperitis
iudicātur. Et hic error circa Medicinam
non leuis quidem eſt: multique hoc pa-
cto neglecti olim ſunt: & adhuc negli-

guntur: prout hoc humoriſtæ ipſi planè teſtari coguntur.

De Tartari coagulatione, quomodo, & qua via fiat.

Caput IX.

Quia in præcedenti capite, de vaſis vtriuſq; tartari tã cruoris, quàm peregrini dictum eſt: iam vltra id diligenter obſeruandum eſt, ac ſciendũ quòd tartarus in omnibus concauitatibus totius corporis ſeſe ponere, & adhæreſcere poteſt: aut ſi quid tartaro peregrino impoſſibile fuerit: id tamẽ cruoris tartaro omnimode poſſibile eſt. Duo præterea coagulationis ſpiritus ſunt: Vnus in peregrino tartaro: alter in cruoris: & circa hoc duo obſeruanda ſunt: vnum circa ſpiritum, qui ſolùm in vijs emunctorij coagulat: alterũ circa ſpiritũ, qui tantùm concauitatibus totius corporis, vt in iuncturis, articulis, poris, cannis, membris principalioribus coagulat. Quicquid igitur in vijs emunctorij coagulatur, & ibi coagulatum reperitur: & quicquid in articulis, ac iuncturis coagulatur, in articulis & iuncturis reperitur. E omnes tartari ſpecies in hoc ab inuicem

uicem differunt: quòd nõ eiuſdẽ,ſed diuerſæ formæ,ac coloris diuerſi ſunt:quę diuerſitas ex diuerſitate vaſorum, & ſpirituum coagulationis cauſatur. Eſt etiã in hoc differentia,quòd alius tartarus alios dolores parit: alias ægritudines generat,quàm alius: & tamen omnes tartarus ſunt. In iuncturis enim tartarus poſitus Schiaticam, Arthęticam, podagram,genugram,&c. excitat. Hi omnes morbi ex vnico tartaro generantur, ſcilicet, & proueniunt ex tartaro, ſcilicet cruoris,qui in iuncturis habitat,ſicuti alius tartarus in renibus ac veſica. Vt igitur intelligatur quomodo, & quo pacto coagulationes eiuſmodi fiant, ſic ſciendum: Quælibet res ex qua corpus fieri debet:per coagulationem id fiat neceſſe eſt: coagulatio autem ſpiritus ſalis eſt: nam in eo vis & poteſtas coagulãdi eſt: per iſtum ſpiritum ſalis omnis corpora coagulantur.Porrò autem ſciendum eſt, huius coagulationis ſpirit⁹ multas proprietates eſſe:alia enim eſt quę ligna coagulat,alia quę gẽmas,alia quæ herbas, metalla,lapides &c. & tamẽ vnus eſt ſpiritus ſalis hæres ſc, & perfectus omnis

coagulationis. Vbicunq; igitur ſpiritus ille eſt,& ſubiectum ſuum habet,tunc illud coagulat: inque corpus ſuum redigit.Sic enim in maiori mundo agit: & ſic in microcoſmo quoq; offficiũ ſuum exercet :pro vti hæc omnia ordine ſuo ordinata ſunt.Spiritus igitur ſalis quodlibet corpus in formã ſuam,ac ordinem iuxta prædeſtinationẽ coagulat. In hominis corpore nullum ſubiectũ inuenit aptum reduci in lapidem, ſolummodo tartari ſubiectum inuenit. Aliarũ enim plantarum genera in homine,vt caro & ſanguis ſunt:& quia per ſpiritum coagulationis omnia corpora efficiuntur: ac ſubſtantiam ſuam accipiunt,vt diximus: ideo & illa caro, ſcilicet ſanguis, oſſa, nerui, cutis, cor, &c. in ſubſtantiam, & corpus ſuum per hunc ſpiritum redigunt. Et ſic corporalitatem ſuam ab ea accipiunt; idque iuxta ordinem, ac prædeſtinationem creationis. Solus autem tartarus præter,& contra omnem ordinationẽ,nõ membrum eſt corporis:corpus tamen eſt ordinatũ. Quia igitur tartarus ſic cõtra hominis ordinationẽ generatur:igitur natura ipſa,eum aliquando

do ſeiungit ac ad exitum propellit. Si igitur ſeparationis, expulſionis, & deſtructionis virtutes fortes, ac validæ ſunt, tartarus morbos generare non poteſt: ſin ſeparatio non operatur, nec expulſiua virtus, ſequitur, quòd in homine nihil creſcere, nihil generari aut fieri poteſt de genere plantarum niſi tartatus. Nam alia ſubiecta omnia digeruntur. Fit igitur coagulatio illa vna quam diximus, quam hoc exẽplo melius declarabimus. Videmus naturæ quidem tam varia ac mirabilia opera coagulationis ſpiritu, vt nihil ſuprà. Namq; hic ſpiritus ſalis quã varia corpora coagulat, quàmque admirandas generationes efficit quæſo?. Vulcanus, ſicut videmus præ oculis, ex aqua vitriolum generat, ex aqua ſal efficit, ex aqua alumen producit: & horum cuilibet formam propriam addit: prout natura ac proprietas vtriuſque ſpeciei eſt. Sic fieri oportet in liquoribus tartari, in quibus tartarus primò mixtus, ſicuti ſal aut alumen in aqua iacet. Varias enim hîc etiam de tartaro ſpecies & imaginari ac fingere conuenit: & quemadmodum variæ in aqua formæ, vt vitriolus, ſal aut a-

lumen,æs reperiuntur:ſic in liquore, id eſt aqua in homine varius tartarus inuenitur.Et quemadmodũ Vulcanus ſuprà dictas ſpecies ab aqua diuidit, ſeparat ac ſeiungit:ſic hoc quoq; loco coagulationis ſpiritus tartarum in liquore ſitũ mirabiliter iuxta naturam ac innatam præparationem ac coagulationem, qua artificiosè præditus eſt:in alias atq; alias formas coagulat ac perficit:nec tamen iſta ſolùm de quibus diximus,ſal,vitriolus,alumen,&c.talia ſunt:imo etiam gemmarum prima materia aquæ liquor eſt,quã materiam naturalis artifex Vulçanus ſeparat,ac in gemmas artificiosè format: quemadmodum & alios lapides in hũc modũ ab aqua ſeiungit,& in corpora ſua perducit.ſicuti enim ſingulis hominib. ſuæ ſunt virtutes, ſua agilitas, ſagacitas, aut aliud in quo excellant, innatum eſt: ſic huic quoque Vulcano hæ operationes ac mentes innatæ ſunt.Porrò autem ſciendum,omnia in homine liquida eſſe id quod etiam in vino videmus. Vinum enim ſi oculis inſpicitur, tartarum non habet,qui videri oculis poſſit. Totum enim vinum liquidum & limpidum aſpicimus

cimus. Sic ſal in aquam proiectus, aliud quiddã, aqua nẽpe efficitur, nec amplius vt ſal permanet aut apparet. Separatio autẽ deinceps poſteaquam acceſſerit, efficit, vt ſeparatio appareat forma, ac proprietate ſua debita ac viſibili. Coagulatio igitur eſt, quæ quiduis in formam naturalem ac propriam redigit formatq́; Sic igitur in homine quoq;, & de humanis tartaris euenit. Primò enim liquor fuit, & cęteris liquoribus permixtus. Quia autem natura nihil inſeparatum relinquit, ideo & tartarum à liquido ſeparat ac ſeiungit: & ſic deinceps fit, vt accedente coagulatione, liquor in tartarum coaguletur. Et ſicuti ſal nitri, poſteaquã in corpore ſuo ſeiungitur, fundum ſtatim petit, & abſq; aquæ permixtione manet. Sic tartarus quoq; à liquore ſeparatus manet: & hęc omnia ſic predeſtinationis accidunt potentia. Vt enim quodlibet ſubiectũ à prima ſua materia ad vltimã perducatur ex diuina prouidentia ſic prædeſtinatũ eſt: & in hoc ſalis ſpiritus, vires, virtutemq́; accipit vt coagulet, quemadmodum oculis datum eſt vt videant, auribus vt audiant. Ita etiam iſta omnia

diuina prouidẽtia ordinauit:hoc in corpus metallicum,illud in corpus antimoniale ,aliud item in corpus vini currentis,in corpus ligni,&c. ſic nimirum & tartarus ex eadem prouidentia& ordinatione,in hoc corpus prædeſtinatus eſt:& ad vltimam materiam accipiẽdam in eo loco vbi iacet,vbi reperitur,proſtitutus:nõ obſtãte,quod interim hæc ordinatio homini morbum,dolores & ęgritudines affert:quia & in his incõmodis remedium ac auxilium diuinitus creatum eſt ac appoſitum,medicina nempe.Hæc igitur omnia ab iſto fabro ac opifice fiũt:quemadmodum autem,& qua ratione de eo hîc ſcribendi nec locus eſt, nec animus. Ipſius enim labor viſibilis non eſt,opera tamen laborum ipſius viſibilia ſunt.Vẽtus dũ flat ac ſpirat , lutũ coagulat, quia aquoſitatem ab eo adimit: ſic ſol oui vitellum coagulat,ac carabe efficit : albumen verò in tranſlucidum format:cuius opera in propatulo ſunt. Quo autem pacto id efficiat,ignoramus:ſic de coagulationis quoq; ſpiritu intelligendum:nam is verè agit,eiusq́; in agendo artes certiſſimæ ſunt:& quãuis ſpiritus eſt , eodem

tamen

tamē modo operatur,& eadē efficit,quę externè homo quiſpiam agere aut operari poſſet:vt in hoc exemplo patet. Homines,vt videmus,ex terra,id eſt,ex nitro vel fumo vrinæ ſalpetræ coquunt, & id ſalpetræ in aquā prius reducitur, in qua dum eſt,coagulatio ad opus ſuum ac laborē procedit,granulat,condit,& in glaciem ſuam abſq; hominis opere prorumpit:& ſicut in prædicto exemplo, ſal petræ quoad duritiem abſq; hominis opere efficitur & formatur: ſic quoq; in homine Vulcanus quidā eſt, qui talem extractionē præparat:deinde ſalis ſpiritus adeſt,qui ſuum officium aggreditur coagulādo:ac tartarum in verā ac natiuam formam formando,ſcilicet,quilibet tartarus in prædeſtinatum ſuum locum redigitur,ac perfectus ponitur. Homo enim in ſuperiori exemplo etiam dum coquit,eam formationē adiuuat quidem, ipſe verò nihil aliud agit,quā quòd colligit,& deinde quę ſuperflua ſunt philtrat ac reijcit.Nam vltra ea nihil in formatione ſalis petræ homo efficere poteſt. Sed ſalis ſpiritus, qui in natura ipſius eſt, id eſt,qui ſua operatione ſal petræ coagu-

lat ac perfectè format Hæc enim eo modo,quo diximus, fieri certum eſt: quo enim pacto fiat,id homini occultum eſt, nec ſcribendo tradi poteſt.Hoc certè admiratione dignum in natura, eam artẽ eſſe,quæ homini occulta eſt ac incognita .Faber huius artis ſpirit⁹ eſt:quia autẽ ſpiritus inuiſibiles ſunt,igitur & opera ipſorum inuiſibilia. Quis igitur ipſorum artificia deſcribere poteſt,cùm non malleis,non igne,non alijs fabrorum inſtrumentis in laborando vtuntur? Homo in eo quod nouas perſonas effingit,ſculpit, pingit,ac format,videtur ab omnibus,& operatio ipſius deſcribi poteſt de opere ad opus,de monumẽtoad monumentũ, de puncto in punctum.Sic quoq; naturę opifex varias formas coagulat, format, fingit ac inſtruit: cuius tamen effectus, & opera quoq; videntur,operationes autem & ars eius non videtur: ab homine artifice ars diſci poteſt:& in hominis arte furtum nonnunquam committitur: à naturæ autem artifice id fieri nequit. Et hæc ideo tam multis, vt intelligatur, in formatione tartari nihil viſibile nobis appparere,opera tamen etiã operationẽ viſi-

viſibilem reddunt:ſic vt operatio deniq; per opera intelligatur. Et ſic tartarũ in nobis tali modo fieri omnino neceſſe eſt niſi vnica via ſuccurrat,id eſt,niſi expulſiua virtus ſuo præſidio adſit,expellat ac reijciat materiã in qua,& ex qua talis coagulatio,& tartarus talis fieri poſſit.

Quod ex cibo tartarus generatur,ex alio plus,ex alio minus, & quod quidam cibi plus doloris pariunt,& plures paroxiſmos faciunt,quàm alij.

Caput X.

HActenus de tartaro ex potu prouenientе diximus:ſed quia non ex potu ſolùm, ſed ex cibo etiam varia tartari genera proueniunt, igitur de eo iam dicemus.& hoc in primis notãdum quòd quælibet res ac materia quæ cibo apta eſt, ad tartarum quoque inclinata eſt & apta,idq; tali ordine. Poſteaquam cibũ ſumpſimus,ſtatim digeſtio aut decoctio adeſt:& cibum illũ in duas partes ſecernit:altera pars ea eſt, quæ in carnẽ, ac ſanguinem verti debet. Igitur in liquidum paratur,vt apta ſit omnibus membris recipienda:alia pars excrementũ eſt: idq; ab homine depellitur, ac deijcitur;

& hoc modo dum ſcilicet excremẽtum eijcitur, cibus nullus nociuus eſt, nec tartarum generat. Quia autem talis ordo eſt, iſta in eijciendo regula nõ perpetuò ſeruatur: igitur iam amplius notandum eſt, plures ac diuerſimodas digeſtiones nimirum calidas eſſe, quæ non iuſto ordine, aut iuſta caloris menſura coquunt, ſed cibum potius comburunt, ac in cinerem redigunt, vt hoc exemplo patebit. Cibus in ollam miſſus, ſi ita igni appoſitus fuerit, vt lento ac debito modo bulliat ac coquatur, tũc bonus cibꝰ ac bona coctio eſt: ſin iſte modus & recta ratio deerit, tunc nimio igne perit, ac in carbonem vel cinerẽ potius comburitur: hoc modo etiam in hominis digeſtione euenire ſolet: quæ ſi non moderata, iuſta, ac debita fuerit, tartarum efficit: ſin iuſta erit, ſeparat vt diximus, & priorem partẽ excrementorum ſcilicet eijcit. Nam decoctio ſi ſecus quàm debuerat fit, hoc ſequitur: quòd humiditas & liquor, in quo tartarea materia eſt, conſumitur, & materia tartarea incineratur, ac manet illud incineratum: deinceps in vltimam materiam coagulatur, & tartarus fit. Ad

hoc

hoc tali vtar ſimilitudine. Caſeus ſi in calidam, ac feruentem aquam repentinè ponitur, & coquitur: fit, vt inter coquendum alia pars caſei in aquam quaſi abeat, vel in lacteam materiam: altera pars caſeus permanet: dura, ſpiſſa, & intractabilis maſſa naturæ admodum inconueniens, & lapis plus quàm caſeus appellandus: ſin autem in aquam ponitur non adeò feruentem, non ebullientem, & lento modo igne operante: tunc non in duo genera ſeparatur: ſed in vnicam, aptam, bonam, conuenientem materiam caſeus reſoluitur, ſic quoq; ſtomachus, ſi talis fuerit, vt ſemper præ calore ferueat, ac bulliat, nimis calidus eſt. Igitur talem quoque decoctionem perficit, & ſic cibum digerit: alteram nẽpe partem ſciungendo, alteram in cinerem redigendo: ex quo tartarus eſt. Lac ſi inconuenienter, id eſt, calidius coquitur, amarum ac acetoſum fit: corrumpitur: & in duas partes ſeparatur: in caſeum, & ſerum: ſerum tanquam excrementum eſt, caſeus tartari materia eſt: ſic in ſtomacho quoque accidit: vbi acor, vel acetoſitas acceſſerit, & ſeparatur, tunc fit

talis inconueniens materiæ digeſtio, & absq; tartaro eſſe nō poteſt. Fit enim tartarus ſtomachi aut inteſtinorū: qui quaſi lutum coagulatum apparet, tartareo tamen modo, id eſt, lapideo modo coagulatur. Vltimo hoc etiam id notandū: ex aromatibus multum tartari fieri: & qui ex ijs tartarus fit: vehemētiores dolores parit: quàm alius tartarus. Fit autem & hic tartarus ex ſtomachi quoque incommoditate. Neceſſe eſt enim omnino temperamentū in ſtomacho eſſe: aliâs omnia, quęcunq; ſunt, fruſtra & incōmodè ſunt: & vbi tēperamentum tale non eſt, multas ægritudines oriri neceſſe eſt. Sciendum eſt igitur hoc quaſi pro maxima. Quicquid cineres dat: id tartarum quoq; dat. Omnis enim cinis ſal eſt: & omne ſal tartaream materiā in ſe habet: & vltima eius materia tartarum, & in hoc omnis res ſita eſt: quod ſtomachus cibum in alkali perficit: aliàs enim tartari generatio non fit. Saccarus quoque & mel, vbi in talem digeſtionē peruenerint, plurimum tartari generāt. Iam autem operæpretium mihi videtur: iudicare, ac manifeſtare errores: qui ex hac

re

re hactenus orti ſunt: vt quia materia tartari à Medicis hactenus incognita fuit: hanc ob cauſam exiſtimo: quibuſdā hoc caput quaſi peregrinum, aut etiam monſtroſum, ac mirabile futurum: propterea quod hæc tartari materia, nūquā ab vllo rectè conſiderata hactenus fuit: & minimè quidem aliquibus præſertim clamatoribus placebit: propter veterū ſcriptorum doctrinā, qui lōgè aliud docent. Ita enim talium hominum natura & ingenium eſt: vt ſi de recta etiā ac vera medicina audiant: tamen in ſcriptis libris, ac mutis literis, quæ nihil aliud niſi pecunias per fas nefasque, corradere docent, hęrere malunt. Illorū enim ſumma ſalus, & ars in mortuis ac inutilibus literis ſolummodo ſita eſt: nō obſtante, quod eiuſmodi ſcriptos libros nunquam in proba inuenerunt firmos, nūquā ſcripta in ijs vera viderūt, nullāque experientiā ex ijs habent: qua fundare ſe, aut de qua tanquam vera gloriari, aut quam vti veram ſequi poſſent: vnicum ſaltem norunt, & id perpetuò vnicum agunt, de arte nempe: quod clamant. Clamare autem arte, abſque fun-

damento & experiantia, idē eſt, ac ſi cæcus de colore multum blateret: & plus quam decem fortaſſis acutè videntes, clamet. Sed vt ad tartarum redeā, ſciendum eſt plurimas ægritudines ex tartaro prouenire: quas ipſi ex humoribus eſſe, hactenus falsò exiſtimarunt: cuius cauſa eſt mera imperitia, & in arte medica ruditas. Horum ægritudines quaſdam iam recenſendas arbitror: & primò de epate dicam. In epatis venis ac poris, ſæpius tartarus coagulatur. Nam iſtę venæ, cannæ, & pori vaſa ſunt, vt ſuprà nominauimus, in quibus tartarea materia iacet. Vbi igitur vaſa, ibi & ſalis ſpiritus coagulationi aptus eſt: & quod in his locis tartarus coagulatur: ſæpiſſimè in anatomia oſtēſum eſt, & ad oculum probatum: dum in epate, pulmone ac iecore arenæ granula inuenta ſunt: non aliter atque in ſpongijs, aut vti in cauernis inueniri ſolent. Porrò autem palàm eſt, & cuilibet notum: quantos dolores, & quàm vehementes paroxiſmos tartarus in veſica, ac renibus pariat. Id igitur, ſi in prædictis locis quoq; fit: quos quęſo paroxiſmos euenire putas? quos dolores?

lores, & quâm vehementes crucitatus, ſi in his principalioribus membris tempus paroxiſmi aduenerit? Hos igitur morbos ex hac cauſa prouenientes quidam opilationes epatis, aut apoſtemata dicunt: cũ tamen aliud non ſint, niſi tartarus qui illa loca occupauit, & illis adhæret, ſicuti & renes, & veſicam occupant. Sic igitur illi aliud adeſſe iudicant, quàm adeſt: & aliam curam adhibent, quàm adhiberi debet: ſic procedũt quaſi oppilatio, aut apoſtema, aut alius humor curãdus ſit, cum tamen apoſtema nullum, oppilatio nulla, humor nullus, ſed tartarus adſit, qui cruciatus tales parit. Meritò igitur hæc inſcitia deploratur, magnos dum tumultus excitãt, miras tragędias agunt: cõſilia ſurſum vorſum nectunt: medicinam iam huc iam illuc ſua ratione flectunt: interim laterẽ lauant: nihilq; planè operæprecium efficiunt. Eo enim medicinam ponunt vbi ponenda non erat: ad curandum cõſultant, quod nõ adeſt: quod autem curari neceſſe erat, id ignorant quid ſit, incuratumque relinquunt: & quæ de epate diximus, eadem quoq; de Iecore, pul-

mone, & aliјs huiuſmodi membris intelligenda ſunt, ſed & in venis quidem, quæ quoque tartari vaſcula ſunt, mirabiles cruciatus & paſſiones excitantur, poſtquam tartarus in eis granulatur, ac coagulatur, nõ minus quàm in renibus, ac veſica: quæ paſſiones omnes aliјs morbis ab impertis medicis & iudicantur, & curãtur. Videte igitur, & obſeruate vos medicinæ cultores diligenter, vt hos morbos melius diſcernatis, meliuſque cognoſcatis: ne ex hoc errore vobis inhoneſtus, ægrotantibus nociuus error olim incumbat. Ante omnia autem & hoc ſciendum eſt: artem eſſe quæ medicum efficit: non pileum nõ annulum, aut alia ſimilia. Nam iſto pacto, & morio quiuis, & fatuus quilibet ad medicinam accedere poſſet. Vltra omnia prædicta etiã id dicendum: carnis poros vaſa quoque tartari eſſe, talis nempe tartari, qui ſeſe tanquam guttulæ primò ponit: & deinde in minutula grana in poris coagulatur, inde paroxiſmi generantur: qui quoq; pro aliјs morbis à medicis iudicantur. Nõ igitur mirum: etiam ſi quis in cachinnum erũpit, ſi ſubtiles

iſtos

iſtos phyſicos cõtemplatur, ac conſiderat: qui huc loci, humores ſuos garrulitate ſaltem, abſque equis & curru trahere, & perducere poſſunt. Quia autem neceſſe eſt errores olim corrigi: & ſtultitiam emendare: & quia fieri non poteſt, vt occulta ſemper occultentur, nec vnquam in lucem prodeant: gratias vobis agimus optimi humoriſtæ, qui id vltrò non inſtigati hæc feciſtis: qui ſtultitiam veſtram adeò prodidiſtis, ac in lucem omnibus contemplandam poſuiſtis. Vt autem ſciatis vnde tartarus ſit, & quomodo per omnia membra totiusq; corporis partes deſtribuitur: ita notandum eſt. Quicquid ex ſtomacho venit, id per vniuerſum corpus effunditur: quemadmodũ res in vniuerſo mundo deijcitur. Dũ igitur cibus ex ſtomacho ita per corpus diſperſus in vaſis aptis iacet: quodlibet membrũ, ex eo, quicquid ſibi aptũ, & conueniens nutrimentum fore iudicat, exugit, ſuperfluitates inde quæ adſint in veſicam defluunt, per ſudorem ab homine exeunt, non aliter, atque ex imbribus pluuię in terram cadunt, & à terra abſorbentur. Sic igitur formæ, id

eſt, Spiritus ſalis, & materiæ tartari conjunctio adeſt in eo vaſe, ſiue in poris ſit, ſiue in venis, aut cannis, aut alio vaſe: tunc tartarus iuxta naturam ac proprietatem ſuam, item iuxta vaſis proprietatem generatur: & ſic deinde plures etiam ægritudines à fecibus tartareis, quę in inteſtinis poſitæ ſunt, generantur: vbi tormenta, punctiones, & eiuſmodi paſſiones in ventre, quas Colichã, aut Iliacam falſò iudicant. Etſi de origine colicæ paſſionis legitur: vt ipſi eam deſcribunt: ita certę cõcordat, & ita idem apparet, quaſi album & nigrum, molle & durum, &c. concordant: neque hi ſolùm morbi ſunt, ſed plures alĳ, quos enumerare iam neceſſe non eſt: in quibus egregiè delyrarunt, ac impegerunt boni medici noſtri: miſerũ tamẽ eſt, & valde miſerum, nõ aliter hactenus de tartaro inſtructos medicos fuiſſe: quàm quòd in renibus ſaltem ac veſica eum generari crediderũt, & nuſquam alibi eſſe in corpore iudicauerunt. Tãto ne quæſo tempore medicinam floruiſſe: tãto tempore in mari magno nauigaſſe: nec vnquã portũ attingere potuiſſe? Videte igitur,

vt aliquando ad portum etiam, id eſt, ad finem certum medicinam induſtria ac diligentia veſtra perducatis. Aliquos hactenus tartari morbos recenſui: non tamen omnes ſimul enarraui: quod ideo factũ, quia in ſequentibus capitulis etiã de alijs mentio fiet. Hoc igitur artis ac fructus ex hoc capite auferre ac colligere breuiter debetis: ſcilicet vt iudicium vobis certũ de tartaro comparetis: ſciatisq;, tartarum reſoluendum in talibus paroxiſmis eſſe, non purgandum, nõ clyſterizandum, cuius artis Auguſta ciuitas inſtructiſſimos artifices ac doctores multos habet.

Quod pecora tartarum habent, & ex ijs deinde in nos peruenit, & de alijs tartari generibus. Caput XI.

IAm igitur de Tartaro, qui in pecorib. ac feris animalibus generatur: dicendum quoque eſt. Quamuis enim cura mea id non agit, vt talibus tartaris medeatur, cùm id neceſſe non ſit: tamẽ propter vberiorem doctrinam, ſolummodo vt eò melius hominis tartarus cognoſcatur: hoc fit. Sciendum igitur cætera

quoq; animalia hoc morbo teneri: ſiuē enim domeſtica animalia ſint,ſiue aquatica,tartaro corripiūtur:non tamē peregrino,ſed cruoris tartaro: quãuis & hoc ſæpius accidit,vt in porcis tartarus renū ac veſicæ inueniatur, ſicut & in canibus inueniri poteſt:quod experientia verum oſtendit.Nam etſi animalia cętera peregrino tartarro nō tenentur:tamē hic tartarus,qui ſic his locis reperitur,peregrinus eſt,quod re ipſa probatur:rarum tamen eſt,imo rariſſimum vt hoc accidat. carent enim cætera animalia ſpiritu ſalis coagulāte,vel coagulatore, niſi quòd natura propria tartarum ipſis nonnunquā miniſtrat, & ſic ſpiritum coagulationis ſecum adducit, qui ſpiritus in iſtis locis coagulat:aliàs autē regulariter fieri non poteſt,nec fit.Vt autem ad cruoris tartarum veniam,ſciendum eſt: vnum tartarum in pecudibus nonnunquã generari & inueniri,rariſſimè tamen:cuius cauſa eſt,quia ſpiritu coagulationis ad tartaream naturam apto carent. In homine enim ſolo is ſpiritus eſt: qui quidem ex materijs ac ſpiritibus omnibus totius mundi machinæ compoſitus eſt.Tartara igi-

ra igitur tam multa ac varia in homine ſunt, in cæteris animalibus non item: ſi quid tamen eiuſmodi etiam in animalibus accidit, id præter & contra naturam accidit: quamuis & id verum, quòd quædam animalia ſunt, quæ à natura quaſi nata ac inclinata ad tartarum eſſe videntur, vti hinnulus eſt, in quo multi lapides inueniuntur: qui tamen lapides tartarus nõ ſunt, nec lapides propriè, ſed Dulech ſunt, id eſt, mediũ quiddam inter lapidẽ & tartarũ. Sic quoq; in cancrorũ oculis lapides generantur, & in aliĳs pluribus animalibus. Cuius cauſam & rationem ſic per exemplum ponemus. Nullum lignum inuenitur, in quo nõ contineatur aut quod nõ in ſe habeat gũmi aliquod: illud gũmi purgatur, eĳcitur, & extra arborem ꝑtruditur: ibiq; ab externo vẽto & aere coagulatur: ſicq; coagulatũ arbori adhæret. In hunc modũ & animalibus viſcus naſcitur, non aliter quã in lignis: de quo ſic pauca notanda erunt. Si qui calculi, aut ſi quis tartarus in animalib. fore reperitur innatus, is ex viſco hoc peruenit, & iſtius tartari prima materia viſcus fuit, vltimaque materia Dulech

propriè eſt non tartarus:& ſic ex iſtis reſinis tales lapides efficiuntur: illa quidē reſina præcipuum in ſe arcanum habet, & ſingulare myſterium,plus quàm aliæ tartarorum materiæ. Igitur aliter etiam ſignatur quā corp⁹ in quo eſt,iuxta quod etiā cognoſci debet: vt oſſa in corde cerui, os in extrema parte pedis leporini, quæ oſſa ideo in aliam formā & coagulationē coagulata ſunt, vt propter hoc etiam aliæ vires in ijs quæri & cognoſci debeāt.Nec certè eſt,quòd quiſquam talem generationē miretur. Exemplū ponemus in hoc cōmodum. Cancer mirabilem in ſe vim habet,& poteſtatem extinguendi ignis flammulas:plus adeo in hoc valet quàm vllum remedium reperiatur.Ad hoc etiam illud egregium arcanum habet,diſſoluendi nempe tartarum.Iam autem iſta duo in vna & eadem materia cōſiſtere nō poſſunt: ſic vt quælibet virtus operetur, & pro natura ac proprietate ſua agat.Igitur ſeparatio fiat neceſſe eſt,hoc modo, vt alterū arcanū extinguēdi ſcilicet ignis flammulas per ſeſe maneat ,quod totum corpus cancri eſt:alterū autem,vt reſolutiuū tartari in coagu-

coagulationem abeat, & fiat Dulech: & hæc diſtinctio & ſeparatio eſt arcanorũ duorum ab inuicẽ. Et quemadmodũ ex arte ſignata ſcitis,quòd quęlibet res pro uti eſt,ex quo eſt,& ad quod aptũ eſt ſignatur. Igitur ſemper ſic ſimilia in ſimilibus reperiuntur, vti hoc nos ſignata ars docet,quam quilibet medicus cognitam,& bene perſpectã habere meritò debet. Præterea de cibis quoq;, vt de carne & piſcibus diligẽter notãdum eſt,qui tartarũ in homine facere poſsũt: & quãuis de hoc antea etiã mentionẽ fecimus, tamen ad vberiorẽ inſtructionẽ paucis eadem repetere nõ incõmodum videtur. Fera omnia animalia in ſyluis verſantia, quæ ab hominib. abhorrẽt,ab hominib. non nutriũtur,non educãtur,plurimùm tartaroſa ſunt,& carnes eorũ cùm ſumũtur,tartarũ generant grauẽ,intolerabilẽ ac miros cruciatus afferentem. Ac quò animalia ſunt feriora,ac minus domita, eò tartarum periculoſiorem, duriorem, ac deteriorem generant: præſertim etiã quicquid in petroſis mõtibus ac lapidoſis locis militat,plus tartari ſecũ adfert, quàm quod in cõſuetis locis ſuſtẽtatur:

& ea tartara omnium duriſſima ſunt, & quo ad dolores infeliciſſima, præcipuè tamen ſanguis talium animalium nocẽtiſſimus. Talem naturam ac proprietatẽ tartaream, nempe ex potu & cibo etiam concipiant: præterquam quòd per ſe ad tartara quaſi nata videntur: ſtomachus igitur hominis, ſi talibus carnib. impletur, niſi optimæ ſit naturæ, & niſi artis ſequeſtrandi ſit peritiſſimus; expulſiuaq́; virtute plurimùm valeat: fieri nõ poteſt, quin tartarum generet, non tam in veſica ac renibus, quã in alĳs omnibus vaſis tartareis. Nec id quidẽ tacẽdũ eſt, quòd etiamſi ſtomachus optimè provt eſſe debet præparatus ac munitus eſt, nutrimentumq́; vniuerſo corpori miniſtrat: tamen in ipſo nutrimẽto tartari prima materia eſt. Igitur id nutrimẽtum vbi ad loca tartarea ponitur, ac deinde ſeparatur ac coagulatur, ita vt prædiximus, fit vt tandẽ tartarus ibi generetur, vbi nempe nutrimentum attractũ fuerat: & quia ea nutrimenta non ſunt ſita in vĳs emũctorĳ, ſicuti alia ſtercora ſolẽt. igitur in iis locis tartareus liquor manet, paroxiſmosq́; parit, ac ſic podagra ac alĳ morbi

proue

pueniũt,apparetq́; quaſi ex cruoris tartaro hoc ſiet,cùm tamen cibi ſolũ tartarus eſt,tam ſubtiliter nẽpe cibo digeſto, vt ad iſta loca perduci potuerit, in quib. deinde coagulatur & manet.Hęc omnia non ſolũ de feris animalibus, ſed etiam de domitis intelligenda ſunt:ſi eiuſmodi ſunt, vt quæ tartarum facilè generãt, cuiuſmodi ſunt capones,aues,anſeres,anates & ſimiles. Idem etiam de piſcibus intelligendum,quòd ad tartarum generãdum admodũ procliues & proni ſunt. In hoc etiã circa tartari genera talis differentia notanda eſt: quòd in aqua prima tartari materia eſt, & in aqua piſces generantur. Iam autẽ piſcium ſemẽ in prima materia concordat cum tartari prima materia :igitur & in nutrimentis illud ſemen facilè ad primam materiam reuertitur,& facilè ad ſimile ſuum reducitur.Igitur etiam poſt ſeparationem & expulſionem ex iſta materia nutrimenti piſcium ſcilicet,tartari generatio in homine fit,non minus,quàm de carniũ nutrimentis dictum eſt. Et ſic clarè ſequitur:ſi piſcibus quis veſcitur, eoſq́; bene in ſtomacho digeſſerit,ꝙ id omne in nu

trimentum omnium membrorũ,totuſ-que adeo corporis cedit. Ergo & tartareum illud quod in piſcibus eſt, quoque in nutrimentum abit, in prima materia dico perfectum,nõ autem in vltima. Sic igitur ille tartarus in prima materia conſiſtens,in nutrimentis manet, donec ad conſumptionẽ perueniat. Tunc enim in illo loco vbi nutrimẽtum antea erat,tartarus coagulatur,ibiq; conſidet ac cruciat: vti eſt tartarus Podagræ, tartarus Schiaticus,Taxillaris,&c. Hic tartarus etiam piſcalis dicitur : propterea quòd primò in piſcibus eſt , ex quibus in hominem per cibum prouenit, in quo deinde in vltimam materiam perficitur, nec à cæteris tartari generibus ſeparari poteſt.Sunt & alia tartari genera,à leguminibus prouenientia. Omnia enim legumina tartarea ſunt:ſed ad nutrimenta vltimæ conſumptionis non perueniunt. Imo primò & ſtatim in tartarum cõuertuntur,propter defectum primæ cõſumptionis & expulſiuæ virtutis. Et ſic in prima materia tartarus perficitur: quemadmodum & antea,in leguminibus in vltima materia fuit. Hoc ſaltem requiritur:

vt

vt prius à cætero cibo is tartarus ſeparetur: ac poſtea coaguletur: nam quo ad ſubſtantiam antea perfectus eſt, formaq́ue tartari deſideratur:quæ ei à coagulationis ſpiritu quoque additur. Eſt pręterea & aliud tartari genus, quod mirabiliter generatur, & lõgè ab alijs differt: & in hunc modũ fit. Vniones,ſiue perlę, vt videmus originem ſuam, ac principium à ſanguine habẽt.Primò enim ſanguinis guttulæ ſunt, deinde in vniones tranſmutãtur.In hominibus igitur quoque talis generatio eſt,& ſic accidit: vt nonnunquam ſanguinis guttulæ in loca inconuenientia incidãt, & is ſanguis tandem decreſcit, ac in lapidem coagulatur:tartaroq; ſimilis efficitur. Hic tartarus absq; dolore eſt:nec cruciatus,nec paroxiſmos parit,attamen alia incõmoda in iſtorum locum,vbi iacet, ſecũ adfert.Nam mutilum, ac quaſi mortuum id mẽbrum reddit. Tales ſanguinis guttulæ ex Vulcani decoctione oriuntur: quemadmodum ex multis libris metalli nonnũquam vna argenti, aut auri vncia per ignem elicitur:ſic quoque in microcoſmi ſanguine minerale quiddam

cõtinetur, quod ſi in mineralicã ſeparationem peruenerit, in vltima materia eſſe dicitur: & ſic in calculum formatur: & quidem meritò talis formatio, calculi nomen retinet: aliâs autẽ perlatus, vel arena perlata appellatur. Eſt & aliud genus tartari, quod per exemplum cõmodiſſimè demõſtrabimus. Aquæ & flumina quædam inueniuntur, in quæ ſi piſa ponas, in calculos & lapillos vertuntur: ſic ligna in cotes, & ſimilia: ſicuti & pluuię nonnũquam idem efficiũt. Talis natura, ac proprietas in microcoſmo quoque eſt: & in quo homine tales proprietates ſunt, huiuſmodi viſcoſitates in lapides, & alias duriuſculas maſſas coagulantur: quod quidem nõ verus tartarus, non propriè Dulech, nec lapis, ſed his conſimile quiddã eſt: ſicut nec piſa, nec cotes quidem veri lapides ſunt. Nam ſic metamorphoſis fieri poteſt, de viſcoſitate in lapillitatem, vt ſic dicam, propter naturã, quæ in aquis eſt: nec hoc admirandum, aut prodigioſum videri debet: ſcilicet quod durę materię, ſi in hominẽ fortè perueniunt, calculũ efficiant: cùm antea propter duritiem ad calculũ aptæ

ſunt,

ſunt,vt ſi terpentina & decoctus later, ſi pix & marmor fortè conuenirēt:nam in corpore quoq; hominis ſimplicia his ſimilia ſunt:quæ ſi fortè vno tēpore coniunguntur, certè tales durities, & tales coagulationes efficiunt: quæ non verè tartarus ſunt, ſed tartaro ſimile quiddã vt reſina in microcoſmo. Has omnes proprietates,& varias differētias medicus cognitas habere debet: vt ita ſciat quid in hominis corpore poſſibile ſit generari:quid non, & quemadmodum quid generetur,aut creſcat.

De proprietatibus,quæ in ſpiritu ſalis ſunt, quæ ſummas,ac intollerabiles paßiones efficiunt.

Caput XII.

QVia hactenus de origine, & ortu tartari tam peregrini,quàm cruoris,& aliorum ad ſatietatem diximus,reſtat iam & de ſpiritus ſalis quibuſdam proprietatibus videre, quæ in tartaro ſunt. Quædã enim arcanæ proprietates innatæ, ac incorporatæ hîc obſeruandæ ſunt:quarum dolores,quos generant,curari, aut abigi non poſſunt: niſi tartarus,in quo ſunt,totus depellatur.

Nam alij paroxiſmi, qui fiunt, adimi & curari poſſunt:qui autem innati, & incorporati ſunt, adimi nequeunt:& hoc diligenter in omni ſpecie tartari exceptis his,de quibus diximus, animeduertendũ eſt.Nullus enim eſt tartarus quin in ſeſe materiam ſalis mineralis habeat, id eſt,qui non per ſal coagulatus ſit.Igitur etiam ſpiritum in ſeſe habet ſalis,nõ ſolum ſpiritualiter,ſed etiam corporaliter.Nam quanquam corporalis ſpiritus non coagulat,ſed ſpiritus ſolùm, pro vti ſpiritus eſt:tamen illud corpus in tartaro quoque eſt, in quo corpore ſpiritus eſt, & per quod ſpiritus operatur. Corpus enim illius nonnũquam vitrioli eſt, nonnunquam aluminis,aut ſalis cõiunctus.Imò & horum trium ſpecies corpora quoque generant:vti vitriolũ albũ alumen plumoſum,ſal,borax:item Arſenicalia,Realgarica,vitrea,&c. quorũ corpora ſeſe cum ſpiritu ſuo commiſcent, & cum tartaro in vnam maſſam conueniunt & coagulantur. Iam igitur ſciendum, quòd his tartarus ex tam multis ſpeciebus mixtus,etiam eiuſmodi dolores, ac paroxiſmos ſecum adfert: quàm multi-

multiplices enim ſpecies ſunt:tam multiplices etiam dolores,prout ſalis natura eſt. Quælibet enim ſalis ſpecies pręcipuam inclinationem ad morbum aliquem in ſe habet: & pro vti is morbus eſt ,tales etiã in illius tartari paroxiſmis paſſiones erunt.Iſta autem ſalia, quamuis tartara ſunt,tamen nihilominus interim innatas ſibi proprietates quaſdã retinent, & ſic duplices ægritudines oriũtur, altera ex tartaro, altera à ſpiritus ſalis corpore, tertia etiam ex accidente, id eſt morbo. Et ſic triplices in tartaro naturæ ſunt, triplices etiam paſſiones ac dolores, & ideo ægritudines tartari in tres partes ſiue ſpecies diuiduntur, in proprietates iuxta prædictam collectionem.Præterea notandum, quòd quilibet corporalis ſpiritus naturale ſuum tempus ac terminum habet ad promouendum paroxiſmum.Id igitur tempus ſi inciderit, tunc tartareos cruciatus excitat, dolores profert: & ſic paroxiſmus alterum paroxiſmum generat. Ex prædictis igitur ſequitur, ſi ſalia vitriolata dominantur: quòd ægritudines in ſtomacho primo excitant,vt orexim,arſu-

ram,& eiuſmodi morbos:qui morbi ſolum eueniunt ex tartaro Vitriolato, ſi is ſe in ſtomachi,vel orificio,vel fundo,aut alia parte poſuerit. Tale igitur vitriolatum,ſi in alio loco quàm ſtomacho ſitũ eſſet:pono in renibus & veſica,&c. qualis quæſo tũc dolor futurus,ſi ibi orexis, & arſura operationem ſuã perficerent? Ad eũdem modum,ſi is tartarus in inteſtinis adhæſerit,colicã parit:& ſic quantumuis diuerſis locis diuerſæ ægritudines videntur & apparent: tamen idem orexis,& eadẽ arſura eſt,que eas ſic in diuerſis locis efficit. Sic quoque tartarus aluminoſus,& ſalis communis faciunt. Et breuiter ſciendũ, quod regularis tartarus, de quo hactenus diximus, tantos dolores, & cruciatus non generat: niſi præcipua additio adſit, quæ mandat, & Tyrannidem exercere iubet. Notãdum eſt & hoc,quod niſi is tartarus ſalſus in ſtomacho ſepararetur:ſed ſic in vaſa ſua attrahitur, eiuſmodi dolores ac paſſiones parit: quas deſcribere impoſſibile eſt. Corpore enim iſta adiecta à natura ſua non degenerant: ſed ſunt quaſi corroſiua,niſi quod aliquantulum etiã deteriora,

teriora:ſubtilia enim ſunt valdè & ſpiritum quoq; ſubtilem habēt: qui ſpiritus, ſi laborare incipit, mirabiles, & abhorrendos paroxiſmos generant. Sæpe etenim accidit, vt in corporis parte aliqua calor, & incēdium ſit tam praua, vt quæ pars vel digito tegi poterat: extingui tamen non poteſt, nec alibi in corpore, niſi hoc loco calor eſt, nec illo ipſo loco quicquã videtur, nec apoſtema ſentitur, nec vlcus, aut quicquid tale cernitur. Eius rei cauſa eſt illa, quod tartarus ibi eſt: ſale adeò ardēte mixtus, qui tales abſq; mora, & intermiſſione paroxiſmos producit. In illo igitur loco, vbi dolor talis eſt, granũ ſaltem vnũ tartari cum acuta admodũ ſpiritus ſalis proprietate iacet. Si igitur tale granũ in ſcapulas, aut coxas fotè inciderit, vehemētes paſſiones generat, & hæc cauſa eſt ſchiaticæ paſſionis. Iuxta fœmora enim iacet, & coagulatus ſemper vrget, ac cruciat vſq; etiam ad mortem: ſin ad alia vaſa attrahitur, idem euenit. Nam arthetica tũc incipit, etſi dicere fas eſt: ac ſi præ iracundia quorũdam medicorum licet: etiam id dico: quod is tartarus ad gluten albũ

nonnunquam peruenit. Nam & illic vas tartari eſt. Item quòd podagra, genugra, chyragra, nihil aliud, quàm talis tartarus ſunt. Sciendum enim & illud: quòd talis tartarus non ſemper coagulatur: ſed interdum reſolutus manẽs iam huc, iam illuc ex vno in alium locum ſerpit. Quemadmodum enim turba, vel procella maris à vento agitata, variè mouetur: ita quoque tartarus in homine per exercitia interiora in homine motus, id eſt, per commotionem, vel motum innatum variè pellitur. Et ſic quæſo ignoſcite: imò boni conſulite, quod tam diligenter vos de podagra inſtruxerim, de qua etiam ſeorſim libellum componere in animo habeo: ex quo plenius omnes eius ſpecies cognoſcere licebit. Cogitate igitur humoriſtæ, & in medium conſulite, & quid faciẽdum vobis ſit, diligenter perpẽdite. Qui in luce verſatur: non errat, nó deuiat, nec decipitur. Quia autem vos de podagra, ſchiatica, colica, orexi, & alijs alia principia, alias, & falſas quidem, originis cauſas fingitis ac ponitis: fieri non poteſt, vt certa recepta, ac remedia illis inueniatis. Inte-

rim

rim tamen hoc fingitis,ac dicitis ,incura biles eſſe illos morbos. Habeo gratias egregij mi Domini:bene enim diuinaſtis, & acu rem tetigiſtis: hoc tamẽ quæſo cogitate,& in hoc omnes neruos extẽdite, quomodo tartarus reſoluatur, expellatur,cõſumatur ac ſeparetur. Nã hoc pacto podagra,colica,ac alię ſpecies quoq; depulſæ ac curatæ erunt.Porrò etiam id dicendũ, quòd conſumptio membrorũ ex tartaro prouenerit,ſi nẽpe in neruos, id eſt,in radicem neruorum tartarus ille ſe poſuerit,nã tum à radice conſumptio incipit,concomitata maximis cruciatibus:qui cruciatus ſolummodo à corporibus ſalis,quę in tartaro ſunt,proueniũt ibi omnia conſumunt,vitamq; abſcondunt,ne quid fructiferum accedere amplius queat,niſi antea tartarus amoueatur.Cùm eiuſmodi etiam operationibus paralyſis nonnunquam cõcurrit in iſto membro, aut ita torpidum membrum fit,vt tartarum amplius nõ ſentiat, & innumeræ huiuſmodi ægritudines hoc pacto homines cotidie torquent: quas humoriſtæ interim ſibijpſis titillantes, ex quatuor humorib. prouenire cõtendũt:

ſed ſuauis quidem hæc opinio eſt,& dulcis perſuaſio: non enim multa arte indiget,& paruo labore addiſcitur. Accedit & hoc: ꝙ talis ſpiritus ſalis tam arduus eſt,& tam vehemens, quòd venas etiam diſrumpit & ſcindit.Ex quo fit, quòd cū vrina ſanguis exit: quod dum fit, magna admodum miſeria eſt. Magni enim dolores,& magnæ paſſiones ibi adſunt. Nam ex ſalis cauſtricatione ſanguis in vrina,item calculus in veſica oriuntur & cauſantur: aliquando etiam ille ſpiritus vrinā ſemper propellit, & cogit ſemper effluere:non tamē ſanguinem,ſed ſtimulat ac vrget,ſeq́; cum vrina miſcet:& ſic magno cum dolore exit.Aliquando etiā vrinam ſiſtit,aliquando vrinæ vias,ac venas quaſi ſopore onerat, vt vrina exeat non ſentienti eam:& tales morbi ac defectus plurimi ſunt, qui hactenus ab alijs cauſſis eſſe falsò, ab humoriſtis iudicati ſunt.Omnes tales ſpecies deſcribere plurimum temporis, & papyri multū exigeret:quarum omnium quia vnica cauſa eſt tartarus,ſatis erit id agere,vt vel in genere tartarus cognoſcatur. Si enim non ad vnguem, aut tam anxiè ſpecies

cogno-

cognoſcuntur,parùm id refert: ea tamẽ interim medicina adhibẽda eſt, quæ per ſeſe occulta eſt,ac intima omnia in corpore exquirit, huc etiam illud pertinet: quòd ſi feces tartari per inteſtina nõ eĳciuntur,ſed per vrinæ vias exeunt, tũc ipſarum formę variæ ſunt:Iam enim quaſi pus,iam quaſi vrina malè olens,aliquãdo vt iuſta vrina exit:& in ſumma prout iſtæ feces,qui vel putrefactiones, vel calores ſuſceperint,ita in exitura ſeſe oſtẽdunt.Sin autem retardantur, cohibentur & impediuntur,quò minus exire poſſint:tunc quoq; paſſiones periculoſas pariunt.Nam de periculo timenduũ eſt ad modũ magno.De his fecibus quoq; aliter garriũt,& alias cauſas adducunt humoriſtæ dicẽtes,epar aut renes putreſcere,cùm tamen nihil aliud ſit, niſi tartari fex,quæ vrinæ vias occupauit.Namq; ea fex taliter ſe oſtẽdit,& tales cruciatus parit.In his ægritudinibus non coagulatus tartarus ſemper adeſt:ſed mucilago tartari nõnunquã tales dolores adfert. Iſta omnia à Medicis hactenus deſcripta nõ ſunt: quia libros ex quibus vera medici-

na diſcitur:nunquam perlegerunt,nedũ didicerũt.Solùm enim in ſcriptis ac mortuis voluminibus verſati ſunt, & ex eis ægritudinum cauſas ſumpſerunt.Cognitio autem recta morborum ex ipſis fundamẽtis procedere debet:in quib. morbi ſunt,& ex quibus ſunt, & vel per experientiam realiter probari debet.Sic liber medicinæ,qui Mundus inſcribitur, perdiſcendus eſt:deinde alius liber, cui Microcoſmus titulus,quoq; inquirẽdus, & ſic anatomia fieri debet,id eſt,coſmographia & geographia:in quib.certè nõ mediocriter miror,quòd tot anatomiæ tanto hactenus tempore celebratæ ſunt,in quibus tamẽ omnibus prædictorũ & aliorum morborum origo nunquã inuentus tartarus cauſa eorum eſt,nunquã cognitus eſt:aut ſi quid etiam veri cognitũ fuit,id alio nomine appellatum, & aliæ cauſæ additæ ſunt. Solùm id tartarum dixerunt,quod in renibus ac veſica inuẽtum fuit:quod vel cæcus palpare,& truncus ſentire poſſet. Tartarus in podagra etſi coagulatus erat, tamen præterierunt:non intellexerunt,nec cauſam eius viderunt:ex quo etiam tonſorio nomi-
ne

ne Nodoſam admodũ ingenioſè, ſi Dijs placet,& artificioſè dixerunt.Et ſuos certè,niſi fallor,ad hanc doctoralem eruditionem cachinnum tollere poſſent.

Quomodo tartarus in ſuum corpus formatur,& de ſignis tartari.

Caput XIII.

HActenus ſatis declaratum eſt de eſſentia,de vaſis, de coagulatione eius & materia,omniaq; adeo genera tartari enumerata ſunt.De vltima etiã eius materia,& quot ægritudines ab eo oriantur,dictum eſt.Iam igitur de forma eius quoq; dicendum,paruus nè an magnus,rotundus,planus,angularis, lubricus,hirſutus,leuis,dur⁹:itẽ arenoſus,granuloſus,& qua deniq; proportione eſſe ſoleat,porrò indicabimus.Primus igitur tartari locus, in quo adhæreſcere ſolet, dẽtes ſunt:ibi enim tã diu pedetẽtim augetur:donec etiam in iuſtum tartari modũ accreſcat,& hoc facit tartarus ex potu:qui verò ex cibis oritur,non facit.Sed quod potialis in dentibus, id cibalis tartarus in ſtomacho facit.Huius enim tartari formatio talis eſt, quòd tartaro vini ſimilis videtur,qui in vaſe generatur:pro

pterea, quia in plano ſaltem adhæret, nec cōcauitatem habet in qua ſe ponit. Sic enim hic tartarus adhæret in dentibus,in gula,in ſtomachi orificio, in ipſo ſtomacho,in emunctorijs ſtomachi, &c. Quia tamē ſtomachus,tanquā olla iuxta ignem poſita ſemper ebullit, ſemperq; feruet, coquit,ac omnia in ſe ſine intermiſſione miſcet,fit, quòd nihil in eo adhærere facilè poteſt: niſi id fortè accidat,vt omnino ſtomachus arefiat, exſicceturq́;.Tum enim humiditates ad ſeſe attrahit,illisq́; humiditatib.tartarus adhæret,& mediantibus ſic illis,etiā ſtomacho adhærere incipit.Hoc enim ſciendū quò vas eſt ſiccius, eò plus humíditatis attrahit,& eò plus tartari in eo generatur.Sin autē vaſa humida antea fuerint, eò minus in illis tartari adhæret. ſic iudicium fieri poteſt de omnib.tartari vaſis, vti iam diximus:exceptis renibus,ac veſica,item iuncturis.Nam in iuncturis tali modo proceditur: tartarus in iuncturis ſe cum glutine albo cōmiſcet, & in iſtis locis ſeſe granulat,& globulus in modū piſi efficitur:quæ podagra tartarea vel arthetica tartarea vocatur.Si nondum co agu-

ãgulatus tartarus,ſed in maſſa adhuc cõ ſiſtit,appellari etiam poteſt ſchiatica tar tarea.Deinde autem venis meſaraicis ad hæreſcit,& ſic tartarus meſaraicalis fit, &c. Tartarus quidem podagricus non vti vini tartarus adhæret.propter humiditatem igitur in granula ſeſe componit & ſic in ſinonia,vel glutine albo paroxiſmum inducit.De vrinæ vijs ita ſciendũ: ſi concauitates ſiccæ naturæ ſunt: tunc ſeſe in epate, nonnunquam autem alijs huiuſmodi locis tartarus ponit, priuſquã ad renes perueniat. Id tamen omne tale quiddam eſt, qualis in vino tartarus: & dum ita iſtis locis adhæret, fit, vt per vrinam abluatur ac dejciatur, ac ſic per vrinam,id eſt per portam vel ianuã exeundi,nõ quidẽ ſine dolore, educitur: & cùm ſe ita vt tartarus liberat, facilè quidem in lumbis ſentitur, & in lumbis deinde cùm ad exitum tẽdit,ſemper vbi tartarus ſuo motu iacet, ibi dolor ſentitur.Is etiam tartarus eſt,qui cum tempore pungit in latere vel dextro vel ſiniſtro,ſi homo currẽdo,eundo,aut tali modo ſe nimium exerceat.Nam ex illo motu tartarus reſoluitur ſuo loco,& deinde

ad renes peruenit,ac ibi perfectè genera tur. In renibus nõ facilè adhærere poteſt quia renes membrum ſunt, quod ſemper mouetur & inquietatur plus quàm vllum aliud in corpore mẽbrum,& propter iſtam commotionem nõ poteſt ad hæreſcere. Pręterea etiam admodũ humidum membrum renes ſunt & pingue quod quoq; hac in parte impedimentũ eſt. Quia igitur adhæreſcere nequit,proximum eſt,vt granuletur. Sic igitur in vaſe renum in eam formatur, vt ſal nitri in aqua formatur: ſic quoq; arena formatur,vel paruis vel magnis granulis, prout eſt natura ac proprietas eius à quo deſcendit. Sicuti enim externè in natura perpetuus ordo eſt,vt hoc in petram ordinetur, illud in ſilices, aliud in arenam, &c. Ita quoq; in microcoſmo ordo eſt & fabricator, qui omnia iuſto modo ordinat, hoc in arenã vel magnã vel paruã,ſubtilẽ aut groſsã:& ſic quodlibet debita forma ſeruat. Hic formator etiã in renib. tãquam à natura cõſtitutus eſt. Porrò autem quod hoc loco ponitur, fit quia ad veſicæ regiones abit: hoc eſt in collo inter renes& veſicã; de qua for-

matione

mationе talis proceſſus obſeruãdus eſt. In iſto loco, regione ſcilicet veſicæ, tartari prima materia ponitur, nec inde abit, ſed tanquam lutum inſiſtit, & manet ad tempus vſque coagulationis, & coagulatione accedente in lapidem formatur magnum, vel paruum, pro magnitudine & paruitate primæ materiæ, & pro vti vaſis forma fuit, formam lapidis ex ſale accipit, ſicuti omnes alij lapides, & in naturam lapidis abit ex eadem cauſa. Et hæc de tartari formatione ſufficere arbitror. Iam igitur de ſignis tartari quibus cognoſcitur, dicemus. Et cognoſcitur quidem maximè ex his ſignis, ſi vrina naturalem exitum non habet, ſi exitus doloroſi ſunt, non lenes, niſi fortè ex alia cauſa, aut alia ægritudine dolores accedãt. Item in lũbis punctiones, orexis, arſura, colica prouenientes. Item poſt laborem, ſi quis in curſu, in tollẽdo aliquid facile in dolores incidit, & breuiter dolores in locis iſtis, in quibus tartarea vaſa ſunt, vt in dorſo, circa vmbilicum, & ſimilium. iſta omnia tartari certiſſima ſigna ſunt, ac prognoſtica. Iã autem multi ſunt, qui ex vrina de tartaro

iudicare,& eum cognoſcere ſe poſſe ſibi perſuadent,quod tamē fieri perfectè nō poteſt.Oculi enim,mihi crede, non poterunt certum de tartaro iudicium adferre,hoc pacto,in vrina dico: qui enim exit per vrinam tartarus, nō certum ſignum eſt loci tartari ipſius,vt planè cognoſci poſſit vnde venerit. Quanquam enim duplex in vrina ſpecies apparet, & duplici modo exit,nonnunquam arenæ formam habet: nōnunquā verò tanquā lutū immundū apparet:tamē id ſignum incertiſſimū adhuc eſt.Nō enim id ſemper accidit, nec perpetuum eſt ſignum, nec etiam naturæ tartareæ materia ex eo ſigno cognoſci poteſt. Si quis tamen ex vrina de tartaro iudicare, & eius materiam planè cognoſcere deſiderat:is ſalem vrinæ ab humiditate ſeparet neceſſe eſt, & in iſto ſale verum indicium, & certiſſimum ſignū inueniet. Si quis vrinam accipit,& ab ea tartarum ſeparat,ita vt ab vrina tartarum plenè ſeiungatur,is naturam, ac propritatem tartari hîc plenè cognoſcet:ſin autem medicus hoc pacto ſigna non quæſierit, is certè hallucinabitur, decipietur, non aliter

vrinam

vrinam aſpiciet, atque ſi quis toruis oculis monſtrum ignotum aſpicit. Illo igitur, quo dixi modo, de tartaris quærẽtes, & ſic perſpicillis in fundo vrinæ inſpiciendus eſt. Illud enim ſciẽdum quẽadmodum externè videmus, ex nitro vrinę ſalem nitri fieri, & per illum ſalem deinde nitri naturam cognoſci: Sic quoque priuſquam ex vrina nitrum fit: oportet ſalem ex humiditate extrahi, & tunc ſpiritus ſalis corporaliter videtur: & manibus cernitur. Tunc demũ phyloſophicum iudicium adhibendum vti Phyſicum, Medicum, & Chymiſtam decet. Nam præter hanc viam vrinæ tuæ inſpectio parum proderit. Sunt & alia ſigna, quæ natura ipſa profert. Nam ex dolore morbum oſtendit, vt per podagram indicat tartarum glutinis albi, per dolorem ſcapularum tartarũ ſchiaticum, per iuncturarum paſſiones, tartarum artheicum, per dorſi dolores, renum, & veſicæ: per ictus, morſiones, conſtipationes, & ſitum, tartarum inteſtinorum, per orexin, & arſuram ſtomachi tartarum. Et ſic omnia gęnera tartari, de quibus hactenus dictum eſt, hoc

modo per ſua ſigna cognoſcuntur: quæ à medico certè cognoſci, ac diſci debēt. Nam horum ſignorum omnium experientiam, ac demonſtrationem apponere non poſſum, ſed experientia ipſa, quę cuilibet medico miniſtra eſſe debet, ſatis ipſum cotidiè melius, ac melius de hoc iſtruet: videbit nimirũ indies quomodo hæc tartarorum ſigna, alium tartarum ab aliĳs diſtinguat, vt colica alios dolores habet, quàm renum paſſiones ſunt, & ſic de cæteris omnibus. Medicum igitur oportet ſumma experientia hominem eſſe, vt non ſolùm quæ in libris continentur ſciat, ſed ægrotantes libri ipſius eſſe debent, qui libri certi ſunt, & in quibus decipi nequit. Si quis autẽ mortuis literis contentus fuerit, erit & ipſe medicus mortuus. Et ſic iſta duo mortua nẽpe doctrinæ, & mortuus medicus, ęgrotantes quoque morti tradent. Canum equidem occiſor, nec carnifex adeo ex libris diſcere artem ſuam poteſt, ſed per experientiam diſcit, quanto magis in tali arte experientia valebit?

De

De paroxiſmo, ac eſſentia tartari, vel perpetua vel mutabili, ſenſibili vel inſenſibili.
Caput XIIII.

SVnt & alia plura ſigna, quæ ex paroxiſmo ſumuntur, cognitu perquàm neceſſaria, de quibus iam hoc capite dicemus: Et primò in experientia videmus illo tempore quo vineæ florent, quod etiam in vaſis vina quædam moueantur, & ſe exercent. Iam autem omnia mineralia tam terrę, quàm aquę florent. Si igitur iſta res, ex qua tartarus ſpiritum ſuum, & naturam concipit, floret, ſequitur ex illo, quod etiam tartarus in homine moueatur, ſe exerceat, & acuitates & vapores, id eſt, paroxiſmos oſtēdat, quod nō de vino ſolùm: ſed de omnibus fructibus dico, qui cum primū folia & floſculos ſui nitoris oſtendunt, cōmotionem tartari in homine faciunt, & ſic ex quo genere fructuum tartarus eſt, ex eius florum tempore paroxiſmus etiam oritur, commotionesque in homine fiunt. Hæc naturalia medicus ſcire, & animaduertere debet, vt ſic ab exterioribus interna cognoſcat, ſicut hic ex-

ternę commotiones ſigna ſunt internarum ęgritudinum,& dolorum. Medicus igitur Philoſophus eſſe debet benè fundatus, vt flores naturæ benè cognoſcat, & per externas operationes etiam morbi paroxiſmum intelligat. Sicuti enim arbos, dumus, frutex, herba, aut aliud tale virorem, ac floſculos ſuos producit, & à ſuperfluitate ſe quaſi purgat, ſic tartarus quoque facit, reijcit à ſeſe ſuperflua, & ſic ſalia depellit: quod ipſum dolores tantos parit, non aliter, atque olla iuxta ignē poſita, ſi cooperiatur & claudatur, tūc ab ignis calore, ac feruore rūpitur: ſic tartarus quoque feruere incipit. vbicūque igitur exhalatio ipſius eſt, ibi dolor, cruciatus & paroxiſmus eſt. Fit etiam tartari paroxiſmus ex cœli influentia, ſicut quando cœli curſus indirectos radios mittit. Iſti indirecti radij tartari paroxiſmum mouent: tartaro enim cum ſideribus, & aſtris cognatio quædam, familiaritas, & neceſſitedo intercedit, & ideo in paroxiſmum illum cōmouerit: nam ſydera ignis ſunt, quo omnes fructus, & eſſentiæ terræ coquūtur. Sidus etenim ignis elemētum eſt, &
quem-

quemadmodum ab igne lignum comburitur, & alia coquenda in ſuam proprietatem coquuntur, ſic tartarus etiam coquendo in mucilaginē ſuam reducitur. Exēplū in hoc tale ponam: ſi quis diutius in ſolis æſtu verſatur, is in ſyncopen nōnunquā, aut in alios morbos incidit: & valetudinarius quiſpiam Lunæ operationibus obnoxius, ac ſuperioris elementi operationes ſentit. Si quis in frigore diutius eſt, frigeſcere incipit, & ex frigore etiam alias ęgritudines expectarę cogitur: ſic quoq; diuerſa natura in tartarum incidit, vt aut nimium frigus, aut nimius calor ſit. Præſertim tamen ex Lunæ indirectis radijs tales mutationes facilè eueniunt, quæ non recedunt quoque, donec ad curſum ſolitum iſta redeūt. Medicus igitur Aſtronomus eſſe, & cœleſtes inclinationes, quæ orbem etiam penetrare ſolent, & in hominem veniunt, cognitas habere debet. Oriuntur etiam ex cibo, & potu paroxiſmi ſic, vt quia nutrimenta forſan tartaro inconuenientia etiam ſunt, propter quod tartarus commouetur in rabiem, ac iracundiam erumpit. Nam ſi id in-

nutrimẽtis additur,ex quo materia tartari eſt:tunc tartarus incenditur, & ſtatim illud ad ſe quoque trahit ac rapit. Sciendum igitur multos paroxiſmos ex ſola coagulatione prouenire,vt quia tartarus coagulatur, ille motus paroxiſmũ facit. Obſeruanda enim differentia naturæ,ac proprietates ſunt,qui quamprimum auſtera vina biberunt, in ventre dolores, & orexim ſentiunt: iſti autem in ventre dolores nihil aliud ſunt, niſi contrarietas:quæ ex potu acceſſit, & ſic quidem cibi ac potus ſunt, qui quemlibet tartarum in paroxiſmũ facilè commouent. Quidam enim colicam paſſionem pariunt: alij orexim, alij laxant, alij in ſtomacho torquent,& eiuſmodi operationes in qualibet tartari ſpecie & natura inueniũtur. Vt autem paroxiſmos melius intelligatis, ſciendum eſt, ſicuti tartarus per ſeſe dolores non habet, ſed vaſa tartari quàm latè patent, & quàm latè à tartaro regiones occupantur, dolores habent, vt tormina, ventus in inteſtinis ſaltem ſunt, & ſentiuntur. Et quemadmodũ ſal in vulnus iniectũ dolores excitat, ſic tartarus quoq; cruciatus

tus cauſa eſt:nam malitiæ ſpiritum à ſe depellit, & ſic ſtomachum ad vomitũ incitat, quia in tartaro hellebori, agarici, & eſulæ natura eſt, qua tartarus ipſe per ſeſe vomitivum eſt in ſua operatione. Adhæc etiam deoppilãtem & appetitiuam virtutem habet: quæ virtutes, etſi quòd aliorum quoq; morborũ inditia ſunt, tamen etiam tartari ſigna ſunt, ſicut alij paroxiſmi, qui propter accidentia alia excitantur, vt per motiones, actum venereũ, per frigora nimia, & huiuſmodi, ſicut apud ægrotantes id facilè apparet, nec opus vt plurib. deſcribantur. Præterea cuilibet innata eſt quædã proprietas ad cõmotionem, alterationem, purgationem, quæ ſuo tempore incipiũt, ac naturæ ſatisfaciunt, ſicuti in glaciola aue videmus quæ ſingulis annis etiam poſt mortẽ ſeſe renouat, plumasq; abijcit: talẽ quoq; proprietatẽ tartarus habet, vt ſic non ſemel, ſed ſæpius in anno cõmoueatur Nã hoc planè abſq; dubio eſt, quòd cuilibet rei innata ſua ad tales cõmotiones natura eſt, vt ſanguis in homine ſe purgat renouatq;: itẽ & alij fructus omnes: itẽ gallus à natura ſua tempus ſibi aptum ſcit,

quo cantet,&c.Sic tartarus ad paroxiſmãdum tempora conſtituta & propria habet,id quod philoſophia nos docet, quã medicus non aliter atq; vngues ſuos cognitam habere debet.Quia autem varia hactenus de varijs paroxiſmis vidimus,iam de varijs etiam tartari eſſentijs dicẽdum erit.Alia enim in tartaro eſſentia mortifera eſt,alia diuturna: alia quæ dolores non parit,alia quæ ſtatim abit, moxq́; reuertitur. Sic igitur alius tartarus mortalis eſt, alius chronicus, alius manſuetus,& alius præteriens. Has differentias ſcire neceſſarium admodum eſt: nam ſecundum eas quatuor etiam medicinæ methodi parẽtur:& hæc ideo indico,quia medicos multos noui, qui in prætereũte tartaro ea adhibent, quæ leniori adhiberi poterant. Sed tamen propter imperitiã volunt ſic manſuetũ,mortalem,ac chronicum ſimul vnà è medio depellere.Magna igitur ſtoliditas & impudentia eſt,medicum eſſe velle, nec tamen medicinã nec morbos intelligere. Et has ineptias ac ſtoliditates ſæpius in regum,principum,ac ciuitatum Doctoribus ac Phyſicis animaduerti. Sed cum

pompis

pompis illorum ac mollibus veſtimentis certè iucundum eſt,nec docendi quidem ſunt tam picti, ac formoſi doctorculi. De mortali igitur quomodo & vnde veniat,amplius dicendum,per artem vt videmus.Poſſibile eſt nō lethale quiddam lethale reddi, ſicut mel immortale eſt,in tertia tamen eleuatione mortale efficitur:& ſic alia plura ſunt,quæ ex bono in malum arte vertuntur. Sic natura quoq; non ociatur,ſemper laborat,ſemperq́; ſolicita ac curioſa in laboratorio ſuo operatur.in illa igitur operatione & cotidiano labore ſimplicia præparat,metallorum,cachimiorum ,marchaſitarū, & aliorum mineraliū,& ſic in alio veneno,in alio ſale,in alio item corroſiuis vtitur,ad alia dulcia, ad alia verò amara adhibet.Quia igitur talis in natura quoq; labor cotidie eſt,neceſſe eſt,errores nō nūquam accedere, ſic vt non omnia certo tramite finiantur, quæ inepta ſunt:& ſic ſequitur, quòd cùm prima materia tartari venenum ſæpe miſcetur : nonnunquam corroſiua adduntur:quę deinde cum tartaro vnà creſcunt,& in homine mortiferos morbos pariunt: quod

certè multiplici via fieri poteſt: nam & ſalis ſpirit⁹ triplicia ſalia in ſe habet, quæ per ſe quidẽ bona ſunt, facilè tamen corrumpi, & in venenum aut corroſiuum mutari poſſunt. Quia igitur natura ipſa in creaturis ſummus Alchimiſta eſt, & omnia pro arbitrio agit: verendum certè ac timẽdum valde eſt, ne & hunc ſpiritũ ſalis in ſummam & extremam malitiam perducat, ex qua mortem deinde ſequi neceſſe ſit. In tartaro enim omnia genera veneni inſunt, & prout veneni ſpecies eſt, ac prout tartari deinde operatio eſt, ſic venenum expellit, & id flores tartari ſunt. Iſtud venenum ſic loca iſta corrumpit, in quibus vita ſita eſt, certè mortem adfert. Iſti enim intolerabiles dolores tãtùm ex floribus venenoſis ex tartaro venientibus: item à fumo arſenici, & quicquid arſenici modo operatur, veniunt. Et hic tartarus in quo talis venenoſitas eſt, tartarus mortalis eſt: & ſicuti in metallis venena occultãtur, quæ deinde per ignem extrahuntur: ſic ſidereus ignis in homine venena extrahit, & ſic ſi quid in tartaro tale eſt, neceſſe eſt, vt aliquando erũpat & agat. Eſt & alius tartarus mortalis

talis,vt ecce:ſi in nimiã magnitudinem, & vltra circulum tartarus creſcit, quod fieri poteſt(nam & inter homines nonnunquam inueniuntur,qui vltra iuſtam menſuram longiores ſunt) in quocunq; vaſe is tartarus ſit,mortalis erit: magnitudo enim,& incõueniens quantitas vaſis nociua eſt, corrumpendo ſcilicet ea, ex quib.mors ſequitur. Et natura talem magnitudinem,& vltra quàm ſat eſt, paroxiſmũ vehementer ferre nequit. Non nunquam etiã tartarus adeo fœcundus eſt,quòd plures ex ſeſe generat, ex qua multitudine deinde natura ſeparatur. Aliquando etiam natura ac proprietas hominis eſt,vt nullum genus tartari ferre poſſit, ſicut & ĳ ſunt,qui vini potum aut caſei eſum abhorrent & nauſeant. In talibus etenim quoq; mortalis tartarus erit:nam vt quiſq; rem aliquam à natura abhorret,ita nociua res eſt & mortalis:ſi etiam natura tam debilis eſt ac infirma,vt dolori reſiſtere,& ſibi medicina eſſe non poſſit,in eo mors quoq; ex tartari paroxiſmo ſequitur. Chronicus tartarus ex ĳs rebus conſtat ac generatur: quæ per ſe à natura,& ꝓprietate ſua mu-

tabiles ac fixę ſunt.Igitur in homine quo que ille tartarus incorruptibilis iacet, neq; frangi nec diſſolui poteſt,vt nec aurum ab igne conſumitur:ſic etiã ſalia fixa ſunt,quo & ſpiritum fixum generant, ex quo corpus fixũ coagulatur.Vbi igitur iſtæ fixæ generationes inueniuntur, ibi paroxiſmi quoq; fixi ſunt,nec ad mortem,nec ad conualeſcentiam tendentes ſed morbum indies augentes.Tertiò de manſueto tartaro notandũ, qui aliquos cruciatus habet,non tamen magnos,nõ paſſiones.Sed quia indicio tantùm aliqualiter ſunt,tartarum ibi adeſſe, quod ſic intelligendum. Quemadmodum ſtupefactiua,narcotica,opiatica,& eiuſmodi ſomnifera creſcunt,ita quoq; in tartareis generibus tales proprietates nonnũquam ſunt: & quemadmodũ natura nõ omnia in eandẽ formam aut modũ format,aut eodem modo agit:ſic in tartaro quoque diuerſæ naturæ ac proprietates ſunt.Hoc enim medicus nunquã æſtimare debet,vnum morbũ ſolummodo vnã eſſentiam habere: vt peſtis non vnica peſtis eſt,ſed plures ſunt. Quemadmodum enim pomorum,pirorum,& cæterarum

arbo-

arborum plures ſunt numero & ſpecie, & tamen omnes pira,poma,&c.adferũt: ſic in omnibus ęgritudinibus,& ſic intartaro quoq;. Et ex prædictis varietatibus nonnunquã etiã tartarus cicatrizans reperitur,etiã tartarus acetoſus,berberic⁹, põticus,piperinus.Nã quilibet ſic ſecundum proprietatẽ & naturam anni etiã paroxiſmos habet. Quintus tartarus prę teriens eſt,ille cotidie generatur, & cotidie etiam exit:idq; ex iſta cauſa,quia natura locum perpetuum aut mãſionem nullam habet,& ideo ſeipſum expellit. Hicq; tartarus omnium optimus ac mitiſſimus eſt.Et in hoc etiã medicus curioſus eſſe debet, vt quilibet cæterorũ tartarorum ad huuc tartarum reducatur.

De ordine ac regimine,quomodo in tartaro procedendum ſit.

Caput XV.

DE origine, fundamentis, & cauſis huius morbi tartari,quantum ſcire neceſſe eſt,& in quantum id deſcribi,ac iuxta naturæ limen tradi poteſt,hactenus ſatis craſſo ac vulgari modo diximus.Quę enim vlteri⁹ ad iſta requirũtur id fidelibus medicinæ indagatorib. per-

mitto, ex maioribus ſcilicet medicinæ libris, qui ſc. pedibus calcari debent, diſcēdum ac hauriendum. Quæ autē ad curā attinent, & quæ ægrotantibus maximè neceſſaria ſunt: de ijs iam porrò tractabimus, dietas, regimina, ac ordinationes primo deſcribendo In hoc igitur in primis & ante omnia diligēter obſeruandū eſt, quis ſpiritus coagulationis adſit, cuiꝰ naturæ ac proprietatis ſit: vt poſteaquā hunc bene nouimus, inde etiam poſtea ſciamus, quibus modis aut quo pacto is ſpiritus frangi, debilitari, ac penitus corrumpi debeat. Deinde etiam quomodo fructus omnes, quibus tartarus ineſt, frāgi debēt, & ita ſubiectum auferri, ex quo ſpiritus coagulationis generari fortè poſſet. Poſſunt enim duarū proprietatū concordantiæ ita coniungi, vt tartarus exinde facilimè generetur, quam coniunctionem nos induſtria auertere debebamus, ac iterum diſtinguere, ac ſeparare non aliter, atq; matrimoniū ſeparatur, ex quo non amplius fructus, id eſt liberi generātur. Primus igitur labor, & prima regula hæc erit, vt ſpiritus coagulationis vincatur, ſuperetur, & ſic debilitetur, vt amplius

plius coagulare non poſſit,ſecundus, vt nutrimenta omnia tam cibi, quàm potus à tartaro benè purgētur, tartarus in ipſis rumpatur,ita, vt nunquam in eum modum perducantur, ex quo tartarus generari poſſit. Tertius vt coagulationis ſpiritus, ac tartari maſſa diſiungantur, ne alterum ab altero adiuuetur. Hoc ſi fit, ſi talis ordo, ac regimen incipitur: certè nec cauſa, nec materia amplius aderit, quo talis morbus generetur.Et in his regulis,quas diximus,quilibet medicus curæ ſuæ regimen ponere debet: præſertim etiam externum tartarum benè antea cognitũ habeat, vt eius naturã ſciat,vt proprietatem cuiuſlibet tartari tali,vel tali loco poſiti perſpectã habeat,ſiue ex cibo,ſiue ex potu aduenerit.Hęc etenim omnia qui ignorat, ille nec id quidem ſciet,'qui cibi prohibendi,à quibus rebus abſtinendum ſit: multa ſimul prohibebit, inter quæ ſi illud quoq; erit, quod prohibere cõueniebat,fortè fortuna,& caſu quidẽ, haud ex arte certum conſiliũ dedit.Medicus igitur in hac parte, & phyſicus eſſe debet: propter naturã, ac proprietates micro-

coſmi, & philoſophus propter naturã, rerum virtutes, ac proprietates, ne in aliquo iſtorum circa medicinam fortè erretur. In hoc etenim morbo etiam ſi medicina optima ſit, & in reſoluendo, ac depellẽdo egregiè officium ſuum faciat, tamen niſi regimen adhibeatur, cò iterum res redit, vt per cibum, ac nutrimenta is facilè tartarus in hominem redeat, qui antea depulſus per medicinã erat, & vt fortius fortaſſe, quàm antea creſcere tartarus iterum incipiat. Porro autem, vt medicus artificioſè, cautè, ac tutò regimen pręſcribere poſſit: aliquot cautelæ precipuè notandæ ſunt, & primo: Medicus homo ſi in regionem aliquã peruenerit (ſicuti medicus peregrinari, omnesque totius mundi angulos viſere diligenter debet) & in ea regione tartaream ęgritudinem inuenerit, iſtam primũ curam ſibi dari putet, vt cognoſcat, ex quo nam iſte tartarus generatus ſit, ex cibo nè, an ex potu: id eſt, indicium ex vrina ſumat, vt ſciat quale nam genus tartari id ſit, imò quæ ſpecies etiã: & ſic nutrimenta probet diligenter, videatque quæ nutrimenta cum tartaro illo

conue-

conueniant, & ſic commixtionem externi nutrimenti cũ interno tartaro habeat. ſi genus & ſpecies tartari hoc modo cognoſcuntur, tunc illud in regimine amouendum, & prohibendum eſt, ex quo talis tartarus eſſe cognoſcitur: & ſic locus erit, ac oportunitas, vt tartarus per medicinam expellatur, ne iterum creſcat. Vt autẽ iſta omnia cognocantur, per viſibilem experientiam fieri debet, ſic vt vera proba oculis appareat, Talis enim morbus tartarus eſt, vt qui oculis in homine videri poteſt, & qui materiam ſuã quaſi palpãdam exhibet, nec minus externè in nutrimentis viſibilis, ac ſenſibilis per artem fit. Talis experientiæ medicus plenus eſſe debet, no rubro pileo & phaleris ſaltem incedere. Vt autẽ in nutrimentis tartarus cognoſcatur, Alchimia opus eſt. Illa enim ars quærere docet, ac inueſtigare: quicquid in quolibet corpore reconditum iacet. Qui huius artis imperitus eſt, is, mihi crede, in medicina nondũ rectè incepit, ſed ex Donato adhuc terminationes & caſus, imò ſyllabas colligit. Ita autem tartarus quæri debet. Vt in omni ſpecie,

tam cibi,quàm potus, inueniatur: item vt loca eius apta cognoſcantur, & quæ eius durities, quæ forma, quæ proprietas,ac natura ſit,penitus intelligatur. Fieri hoc facilè poteſt,vt quælibet cibi ſpecies tartarum ex ſeſe prouenientem oſtendat, ſed id nequaquam ſatis eſt ad plenum iudicium, & ad perfectā cognitionem, cum vltra prædicta omnia hæc etiam cautela requiratur: vt ex materia tartarus extrahatur: deinde gradus, ac qualitates inſpiciantur, cognoſcanturque, quæ ſimilia, quæ non. circa quæ notandum etiam ſi plura tartari genera in externis nutrimentis inueniuntur, quod tamen cauſam morbo non præbet. Igitur principale nutrimentū quærendū,ex quo cauſa ac origo morbi eſt, & id ante omnia ex regimine reĳciendū. Sæpe enim accidit, vt regio aliqua præcipuum,ac peculiare quoddam leguminis aut frumēti,aut potus genus producat,ex quo tartarus cōmuniter in pleriſque regionis incolis generatur,quod eſt animaduertendum diligēter. Illud enim genus ex regione iſta proueniēs, ſi remoueatur: inque locum ipſius aliud ex alia regione

regione genus ſuggeratur, futurum eſt, vt tartarus nullus in homine deinceps generetur. Exemplum, vt melius ea intelligantur, apponam. Vinum Kailhemenſe plurimum tartari generat: ab illo igitur vino qui abſtinet, & illius loco necharino vino vtitur, à tartaro nimirum tutus erit. Non igitur ſemper ijs rebus & fructibus vtendum, & temerariè inhærendum eſt, quas quæque regio ſibi producit: ſed ea quærenda, quæ ad ſanitatem plus conferunt, etiam ſi ex alienis, & peregrinis locis petenda. In hoc enim peregrina nequaquã aſpernenda erunt, vbi ſanitatis periculũ aliud ſuadet. Sic quælibet regio alteram regionẽ iuuare auxilioque eſſe debet, vt ſic Danubius fluuius Reno, Renus Danubio, Italia Germaniæ, Germania Italiæ opem in his ferat. Ex hoc vniuerſali exẽplo omnes ſpecies cibi & potus peculiariter intelligendæ ſunt, vt ſic pro cibo alius, pro potu nociuo aliud adhibeatur minus nociuũ, & pro fonte deteriore aliũ minimè malũ quæramus: plures enim fontes, & plura paſſim vina diuerſæ proprietatis, in diuerſis regionibus inueniũtur.

Qui igitur medici nomine gloriatur, is experiètia hac inſtructus,ac armatus ſit, vt ſic cum nomine res cõueniat, & cum nominis dignitate ars quoque coniuncta ſit. In huius morbi cura, ſi medicus quid prohibere velit,neceſſe eſt,vt illius loco aliud vtendum cõcedat, id eſt,ſi in potu aut cibo peccantem materiam inuenerit,tunc materiam quoque non peccantem ſciat in alio cibi genere, & hoc concedendum, aliud prohibendũ erit. Semper enim & bona, & mala in quolibet loco inueniuntur: Arte igitur, & examine opus eſt,vt medicus tam bonum quàm malũ, quod in quaq; ſpecie eſt,perfectè ſciat,ne vnum prohibeatur, & multò deterius ac nocentius interim permittatur, ſicuti hoc ex librorum doctrina copioſe apparet,quorum regimina,ac diætę ex nulla penitus arte,ac examine procedũt,ſed pro arbitrio ſaltẽ, ac ex placito conſtituuntur. Hoc pacto fit: quòd medicus quid prohibet,cũ tamen interim ignorat, quid id ſit, quod prohibuit, quæ eius proprietates, quid in eo inſit, & quid operari poſſit: examen nullũ nouit,ordinẽ,aut proceſſum iuſtũ

non

non intelligit. Et quidē hoc pacto hactenus actitatum eſt,& pro cuiuſque arbitrio ac opinione, in medicina verſati homines imperiti ſunt, vt etiam facta ipſa medica religioni contemptum, ac quaſi infamiam conciliarunt hactenus. Nihil enim adhuc iſti medici boni demonſtratiuè probant, nihil materialiter, nihil realiter de rebus ſuis affirmare poſſunt, opiniones ſaltem afferunt, quas tamen medicina ferre recuſat. Certis enim, & infallibilibus fundamentis ea gaudet, non opinionibus, non vt logica, friuolis, ac incertis argutijs delectatur. Qui igitur medicus eſſe deſiderat, & ſaluare patriam arte ſua velit, is hoc agat, vt patriæ ſuæ tartara, eorumq́; proprietates penitus in genere primo perdiſcat: deinde ſpeciuocè quoque ſingularum cibi ac potus ſpecierum naturas, ac qualitates cognoſcat. Qui enim in patria homo medicus verſatur, ac diu fuit, nec hoc examen de tartaro per vniuerſam patriam nouit: ille certæ inutile terræ pondus dicēdus, nec dignus, cui victum patria, nedum vitam ſuppeditet, iudicandus erit, propter nimiam inſcitiam

qua nulli amicorum,cognatorum, nec patriæ,quæ ipſum alit,ac ſuſtentat,quicquam prodeſſe poteſt. Si autem in hoc examine bene exercitatus medicus fuerit,& deinde tartareę ægritudines ei fortè obuenerint, ſciet nimirum ex ſale vrinæ probam facere: ſic vt alterum alteri opponere,& cum alio aliud conferre, ſicut gemmæ ad inuicem conferuntur, & quæ nobilior ſit,certant.Poterit deinde etiam in cura & regimine procedere, pro vti medicum peritum, ac diligentem decet. Vbi enim in tartari cura regimina negligũtur,omnis,mihi crede,medicina fruſtra adhibebitur. & certè quo ad regimẽ, meritò medicus,in quacunque etiam regione, totius terrarum orbis verſatur,ſummã induſtriam & ſummũ iudiciũ adhibebit.Nulla enim mundi pars reperitur:quę à tartareis ægritudinibus omnino vacua ſit. Hoc tamen nõ poſſum iã non ingenuè fateri, me inter omnes nationes ac prouincias, quas vnquam in vita mea perluſtraui,non vidiſſe aliam, in qua tam rari ſunt hi tartarei morbi, atq; in regione Heluetiæ confini, quæ terra germanicè Veldtlin

vocatur

vocatur. Huic enim ſi milem, neque Germania, neq; Italia, neq; Francia, & in ſumma nec oriens, nec occidens, nec tota Europa prouinciam habet. Nam quod mirabile etiam dictu eſt; inter indigenas iſtius prouinciæ, inter iſtos dico, qui ibi nati ac educati ſunt, nullus vnquam reperitur, qui vel podagra, vel colica, vel ex tartaro, aut apoplexia laboraſſet, quod ipſum tam ſalubrem, nempe commodã ac ſanam regionem, in qua omnia nutrimenta, omnesq́; fructus, plus quàm in vlla alia quas vidi regione ſalubriores, ſani ac cõmodi creſcũt, vt admirari ipſe ſatis vix poſsũ, propter plures cauſas, quas iam aſcribere ſuperfluũ videtur. Poſſet huic ſimilis fortaſſis reperiri, non inficior, vt tamen in tota Europa inueniatur, id firmiter nego, nec veriſimile exiſtimo.

De præſeruatione, & quomodo præcaueri hic morbus poſsit.

Caput XVI.

ETſi plurimi inter homines morbi paſſim graſſantur ac ſæuiunt, qui varijs modis homines diſcruciant, tamen contra iſtos etiam remedia nata, &

diuinitus ab omnipotente Deo in naturam datam eſſe, minimè dubium eſt. Hactenus autem in præcedentibus capitulis de tartari generatione audiuim⁹, quę quidē fortis eſt, craſſa, aſpera, ac intolerabilis nonnunquã. Iam igitur è contra naturam aperiemus & declarabimus, quæ certè tã fortia præſeruatiua nobis pollicetur, vt quib. tartari regeneratio retardari, vinci ac ſuperari poteſt. Si quid igitur hominis virib. deeſt, & ſi archæus hominis debilior ſit, quàm vt eiuſmodi rebus mederi queat, ad naturæ archęũ, illũ ſcilicet qui extra hominem in fructibus ac naturalibus rebus eſt, properandũ eſt, & is quaſi ad auxilium & ſubſidium vocandus erit. In hoc igitur de conſeruatiuis ſcilicet talis proceſſus obſeruandus eſt. In Struthione eam naturæ fõrtitudinem videmus, quòd ferrũ, chalybem, cuprum, &c. ſumit ac digerit, nõ aliter, atq; nuces ac pira: in cane, quòd oſſa deuorat ac vti carnes fortiter concoquit. In merula aue, quòd araneis veſcitur, quas ſicut ordei aut canabi granum digerit: in ciconia, quòd ranas, ſerpentes, & alia venenoſa animalia in cibum ſibi quærit, &

& iſto cibo veſcitur ac delectatur. Hanc naturæ fortitudinem & efficaciã cũ in ipſis aſpicimus, cogitare debemus, medicinam homini in hoc datam eſſe, vt ſuũ quoq; ſtomachũ ſibi præparet ac cõfortet, quò ad omnia decoquenda aptus ſit quæcũq; in eũ peruenerint. Quod ſic intelliggi debet: Tartarus in ſtomachum defertur, ſtomachi autẽ officiũ illud eſt, vt id decoquatur vel digeratur, quod ſemel accepit decoquendũ, poſtea etiã ſequeſtrare vel eĳcere debeat. Hoc ſi per ſeſe ſtomachus facere nequit, certè adiuuandus erit, & ità corroborandus, vt nec veneno etiã proſternatur: quemadmodum nõ merula, nõ ciconia à venenis abhorreãt, & iſtuc certè redigi ſtomachus debet, vt quemadmodũ ſtruthio ferrũ, ita hominis ſtomach⁹ tartarũ cõſumat. Nam vtrũq; & in homine & in ſtruthione poſſibile eſt. Medicus igitur, qui præſeruatiuum contra tartarũ parare cupit, hoc inprimis conetur oportet, vt ad talẽ fortitudinem ſtomachum præparet, vt omnia facilè digerere & cõſumere queat Nam talibus rectificatiuis & confortatiuis, alteratiuis, & tali ſtomachi fortitu-

titudine hic morbus præcaueri ac vitari poteſt, alijs autem rationibus nequaquã Vt autem iſta plenius ac perfectius intelligatis, duas vias in tali præſeruatione paraui: vnam de ſtomacho præparando, vt dictum eſt: alteram de tartaro externo adimendo, ne in hominem per cibũ proueniat: de quibus ſic animaduertite. Primò de ſtomacho dicendũ. Sciendum quòd ſtomachus præparatur, corroboratur, ac fortior efficitur ſolummodo acetoſis eſurinis: quæ quoq; duplicia ſunt, naturalia ſcilicet & artificialia. Eſurinũ autem acetoſum meditina eſt, quæ à natura ſua ſtomachum ita intendit, & appetentem reddit, vt etiam non edenda edere cupiat, & non digerenda aliàs facilè digerat. Acetoſum autem naturale, eſt acetoſum fontale, id eſt, aquæ à natura amaræ & acetoſæ. Artificiale acetoſum, eſt acetoſum vitriolatum. Et ſic ſolùm in acetoſitate digerendi ea quæ dixi potentia conſiſtit. Porrò autem aquæ, & fontes à natura acetoſi alius alium in acetoſitate excellit ac ſuperat. Acetoſa autem artificialia in mineralibus, & metallis & talibus eſt. Nam etſi dicimus, Acetoſum vitrio-

vitriolatum, tamen nihilominus etiam cuprum Venus vitriolatum eſt: cuprum enim vitriolum eſt. Si igitur ex cupro acetoſitas extrahitur, qui iſta acetoſitate vtitur, is cuprum etiam digerit: & ſic de omnium metallorum vitriolatis intelligendum. Cùm igitur de ſtruthione dicitur, quòd omnia metalla digerit, verum eſt: quia in omnibus metallis acetoſa vitriolata ſunt (in ſolo auro nullum eſt vitriolum) Eam acetoſitatẽ eſurinam, quia ſtruthio à natura ſua habet, ideo metallum & aurum conſumit. Homo autem quia ea caret, arte ſtomachus eius adiuuandus eſt, & ſic cõfortandus, vt omnia quæ aliàs à natura & proprijs viribus nũquam conſumere poſſet, facilè digerat ac conſumat. Iam igitur etiam hoc ſciendum: Thermas acetoſas eiuſmodi vitriolatas proprietates in ſe habere, id tamen varijs modis: nam vt varij colores, ita variæ acetoſitates ſunt, non vna aliqua ſpecies. Vnum tamen acetoſum fontale noui, quod præ omnibus in tota Europa facilè excellit, nec eius ſimile vſq; reperitur, & eſt in Engedina ad S. Mauritium: ea aqua quo anguſtiore alueo clauditur

eò magis acetoſa eſt : & qui de ea iuxta medicinæ ordinē bibit, is de vera ſanitate ac valetudine gloriari poterit: is etiam non tartarū, non arenā, non podagram, non arthetica, aut talia ſentiet. Ita enim ſtomachus ab iſta aqua corroboratur: vt tartarū cōſumat ac decoquat, ſicuti ſtruthio ferrū decoqt, & ſicuti merula araneas digerit. Nec tartarū ſolū, imo etiā alia omnia, q̄ ægritudines in homine generare poſsēt, ſi modò iſtorū prima materia in cibo & potu conſiſtit, cōſumit. Sicut enim omne lignū, ſiue corroſiuū, ſiue planū, ſiue molle, ſiue durū ab igne in fornace conſumitur: ſic in tali ſtomacho omnia quæ in cibo potuq; ſunt, & p ea infundūtur, qualiacunq; etiā ſunt, cōſumūtur. Acetoſitatis autē fontalis duo ſunt genera: vnum eſt cuius acetoſitas ſenſibiliter ſentitur: aliud eſt cuiꝰ acetoſitas nō quidē ſentitur guſtādo, & tamē non minus digerit ac cōſumit quā altera, quod ex hac cōparatione intelligitur. Ignis nō ſemper ab alio igne accēditur, imo ignis nonnunquā ardet ac calet, nō ab alio accenſus, vt ſi à Sole, vel à fricationibus ardeat, & idem ignis tamen eſt,

cum

cũ eo qui ex ſilice excutitur:ſic hic quoq; intelligendum eſt. Nam ea acetoſitas etiamſi non ſentitur, tamen cum in ſtomachũ peruenerit, æquè operatur atq; alia. Illa acetoſa occulta, de quibus dicimus, fontes ſunt præcipua quadã naturę proprietate præditi, differetes à cæteris fontibus longè, & plerũq; in altis mõtibus ac petroſis locis inueniũtur, longè à plano & lutoſo ſolo ſiti, quorũ fontiũ vnus eſt Rhenus in originis ſuæ loco, Albis in originis ſuę loco: & eiuſmodi penè omnia flumina, q̃ in hũc modũ in petroſis locis oriuntur. De pleniori autẽ horũ fontiũ cognitione ſcribere ſuperfluũ foret, ſed ex Philoſophis hoc diſcendũ moneo. Quia de medicina loquẽdo hoc sẽper præſuppono, medicũ naturalẽ philoſophũ ante omnia eſſe debere. Nã cũ horum arcanorũ ipſa natura fabricator ſit haud homo, ex ea id petẽdũ ſuadeo, mediante ſc. philoſophia: vt quicquid natura cõponit, p̃parat ac decoquit: eã pharmacopoliã medicus diligẽter inuiſat, & pixides, ac alia vaſa ꝑ vniuerſũ mũdũ, in petris, ſyluis, mõtibus, bene pluſtret. Ampla enim & valde ampla pharmacopolia

eſt,ſed homo remedia,bonaq́; pharmaca,bonaq́; auxilia & conſilia pollicetur ac præbet:idq́; gratis non propter pecunias, quia nec pecunia hominem ſaluat, ſed medicina.Et hanc apothecam cum viſitatoribus ac doctoribus diligenter viſitandam permitto,&c.Vt autem ad acetoſa artificialia veniamus,ſciendū,quòd talis acetoſitas in mineralibus eſt ſita: ars autem quæ eam acetoſitatem vbi ſita eſt ſic oſtendit,vt ars ſignata eſt. Eſt & alia quæ eam acetoſitatem extrahit, vti eſt Alchimia,quæ amarum à dulci ſeparare docet,& quodlibet in formam ſuā ac corpus redigere, hisq́; artibus acetoſum artificiale perficitur. Sed de proceſſu inueniēdi, & quomodo ſeparationes fiant,pauca etiam dicam Nam quamuis hæc ſcholaſticalia ſunt,& alio loco dicēda:tamen quia horum ſcholaſticalium etiam doctores noſtros imperitos eſſe videmus,non pœnitebit,nec pudebit iſtas eis ad diſcendum proponere. Primò igitur ars ſignata, vel conſignata,omnia quæcunq; in corpore aliquo ſunt per ſigna externa demonſtrata ,ac ſigna vt ſic apertè & planè cognoſcantur. Nam per eius

eius ſignaturam videmus, quid aurum, argentum,ferrum, cuprum, &c.ſit. Hæc ars membrum aſtronomiæ eſt, & medicinæ initium:vt autem omnia de hac arte aſcribantur, de ſignis quomodo cognoſcātur,& quomodo inueniātur,duo legitima volumina vix ſufficerēt,nedum hoc capite fieri poſſit.Hoc ſaltē hîc ago, vt vos ad iſtam artem adducam, & eam diſcendā vobis proponā, vt per ſigna ſignatū diſcatis,ſicuti ex arſura arthetica, ex amaritudine Gentianæ radix cognoſcitur.Quo ad ſeparationē autē, Alchimiam vobis diſcendam propono,quam neceſſe eſt medicum noſſe: ea enim alterum ab altero extrahere,ac in propriū vas,ac corpus proprium ſeparare, ac redigere docet. Acetoſitates autē multiplices ſunt:aliæ enim ſunt,quæ in metallis,aliæ quæ in gemmis,aliæ quæ in marchaſitis,in cachimijs,in chimolea montana,&c.& iſtorum generum quodlibet ſuam præcipuam & peculiarem artem habet,ex qua iſtæ extractiones diſcūtur: de quibus omnibus iā ſpeciuocè docere longius eſſet, nec huius operis inſtitutū eſt:ſex enim legitimis libris vix fieri poſ-

ſet.Illud autem ſciendum, cuprum cum corrumpitur,& ſine corroſiuo reſoluitur, iam vitriolum adeſt, ex iſto vitriolo quintū eſſe preparandum eſt: oleū,& liquor, &c. & ſic veneris acetoſum paratū,ac perfectum eſt:& ſic arcanum illud adeſt iſtarum rerū, de quibus antea dixi:& ſic cum cæteris metallis agendum eſt. Venus tamen, ac Saturnus ſuperiores,ac fortiores in acetoſis viribus ſunt, poſtea calybs, deinde ſtagnum: Mercurius enim in adepta philoſophia pro metallo non numeratur. De cæteris autem mineralibus,marchaſitis,cachimijs,chimoleis montanis,idem eſt,quod de ſuperioribus: vt nempe ſulphur primo illis,item liquor merculiaris adimatur,& ſal ſaltem cōſeruetur. Nam in ſale artis acetoſum eſt, & illud ſal in oleum, & liquorem acetoſum præparatur. Et hi proceſſus,& arcana ſunt: quæ à tartareo morbo præſeruant, eum qui illis iuxta doſin, ac iuſtam quantitatem vtitur, quam doſin medico commendo iuxta perſonæ qualitatem dimetiendam, ac præſcribendam. Si quis autem tartareo morbo iam correptus, vt ab eo liberetur,

tur,

tur,quãtum præſeruatiuis poſſibile eſt, oportet vt vnâ cum præſeruatiuis medicinæ ordinatio coniungatur. vt enim balnea & medicamina curam perfectã reddunt, ſic balnea cum præſeruatiuo præſeruatiuum perfectum reddunt, ita vt diligentius omnia loca,& omnes angulos ac rimulas perluſtret, non ſolùm in ſtomacho dirigendo, ſed toto adeo corpore decoquendo, ac conſumendo. Hæc omnia medicis fidelib⁹ ſpecificè, & ad vnguem efficienda permitto:qui huius rei peritiſſimi eſſe debent: nã omnia penitus comprehẽdere, ac præſcribere difficilius,ac longius futurum eſſet.

De curatione tartari in prima materia, antequam coaguletur, vbicunque in copore ſit.
Caput XVII.

Qvia iam ad curationem Tartari accedimus:Primo de eius tartari cura,qui in prima materia, & nõdum coagulatus eſt,dicendũ erit.Sciendum autem quòd ille tartarus in prima materia quoque paroxiſmos generat, & dolores ac paſſiones parit, non aliter,atque coagulatus, & multæ quidem

ægritudines ex hac tartari prima materia proueniũt, quibus multi hactenus decepti ſunt. Hęc igitur fieri debet per balnea ac per potiones. Balnea ideo fieri debent, vt corpus caleſcat, & ſic in calore maneat: qui calor talis eſſe debet, vt non exiccet, ſed humectet, ſiue naturale id balneũ ſit, ſiue artificiale. Illa etenim medecina, quę tartarũ in prima materia depellere debet, externum calorem, & humiditatem requirit: absque ijs enim tardè medicina procederet. In tali igitur, & cũ tali balneo medicina coniungi debet, id eſt, in balneo ſumi medicina debet. Medicina autem nõ aliud niſi cibus, & potus ſunt, ex hac cauſa quia cibus, & potus totum corpus, & ad omnia membra corporis trahitur propter nutrimẽtum, vt patet. Quia igitur cibus totum corpus penetrat, & in cibo medecina eſt, ergo & medicina ſic commodiſſimè ad omnia corporis membra perducitur, vt ſic vbique operetur, & ſuo officio fungatur. Omnia in toto corpore, ſiue bona, ſiue mala, ſiue ægritudines, ſiue ſanitatẽ inuenit, quod per nullum aliud directorium tam commodè fieri poteſt: quàm

prædicto

prædicto modo fit, & ſic hoc modo cibus & potus medicina contra tartarum ſunt. Quia igitur contra primam materiam tartari medicina ſunt, & totũ corpus penetrant, igitur in omni parte corporis iſtam primam materiã inueniunt, curãt, depelluntq́;. Vt autem nutrimenta medicina ſint, id ita effici debet, vt omni ægrotanti quęcunq; appetit, carnes, piſces, vinum, &c. nihil excepto præbeantur, ac dẽtur. & hoc ideo: nam quo maior eſt ad edendum appetitus, eo maior eſt attractio, & eo natura fortius ea nutrimenta in totum corpus attrahit. Igitur etiam ſi illa nutrimenta, quæ appetuntur inſalubriora, ac incommodiora ſunt, non obſtante eo danda, & cõcedenda ſunt. Nam ideo id fit, vt ſic propter nimium appetitum facilius digeratur, ducatur, neq; eum locum penetrat, vbi dolor eſt: etſi in nutrimentũ paratũ eſt, in modũ qui ſequitur, medicina erit. Tyrus in Tyriaca non ideo adeſt, vt per, ſe medicina ſit: Tyrus enim peſſimum, ac nocentiſſimũ venenum eſt, ſed ideo quidem adeſt, vt medicinam ducat, corpus penetret, & ſic ſecum alias ſibi con-

mixtas vires in omnia totius corporis membra trahat, ſic quoq; de nutrimento quod appetitur ſentiendum eſt, non obſtāte, quod per ſe nociuum fortè eſt, ſi modò vehemēter appetitur. Quia autem ſuprà dixi, per balnea, ac potiones primam materiam tartari adimendam: Sciendum primò de balneo, quòd ita tēperatum eſſe debet, vt de ſulphure non ſit, neq; de vitriolo, nec de alumine, ſed abſque talibus ſpeciebus ex naturali aqua paratum, ſiue thermæ naturaliter calentes, ſiue aliter calefacta fuerint. Inter omnes autem thermas meliores mihi vidētur, primo ea quę piperis thermę vocātur: deinde in Topliz in Bohemia, non procul à Grauppen, iuxta Brixiā ciuitatem ſitæ: ſin autem non à natura calida balnea fuerint, tūc optima ſunt, quę ex pluuiali aqua parantur, aut etiam ex niue, aut rore, cum alia aqua permixta, quæ balnea certè optima ſunt. Additio autem eſſe debet, de herba raparum, de ipſis rapis, de paſtinacis, de ſiſari herba & radice, de camomillis, de tapſo barbato, & præſertim de floribus, de betonica vtriuſque generis, de prunella, de al-

ga,

ga,de raphano maiore, & de artemiſia. Alias herbas intermiſcere commodum & vtile non eſt,nec vtendum ijs conſulo. Nam prædictæ herbæ, quod non efficiunt, certè aliæ multò minus efficere poterunt.Ex dictis herbis balnea paranda ſunt,iuxta balneorum ordinem,proceſſum ac morem,de quo pluribus ſcribere neceſſe non eſt.De potionibus autem dicendo, præmittendum eſt,quòd tam cibus quàm potus potionis nomine hîc veniunt, & hoc ideò, quia etiam cibus quaſi in liquidum potum reduci debet.Nec enim cibus eſſe debet, vt qui dentibus frangatur. Imo craſſior deterior, ac impurior pars, ex qua ſtercora ſolummodo fieri ſoleant, & in qua tartarus eſt,id eſt,excrementum corporale ab eo, quod verè nutrimentum eſt, ſeiungi ac ſeparari debet, vt ſolum nutrimentum ſumatur, non nutrimentum cum excremento & tartaro ſimul,vt autem iſtuc cibus aliquis perueniat in potionem quaſi redigatur, neceſſe eſt. Seperatio autem de qua diximus,ita fit:ſumendæ pro nutrimēto carnes: iſtas carnes,vt mediciua fiant, ſic para: Adde il-

lis Aquilegiũ ſpinoſum, viſcũ quercinũ, alkali de dura glacie, & cum iſtis coque, & ſic caro in medicinã ſatis redacta eſt. Receptum igitur tale erit.

Recipe carnis lib.ij. bene diſſectam & contuſam: tanquam farcimina.

Aquilegij ſpinoſi.
Viſci quercini ana m.ij.
Amborum alkali ana ℥.ſs.
Alkali glaciei duræ ℥.j.

Miſceantur, addãtur ſimul in cantharum cũ ſale, vt in cibo fieri ſolet, conditum bene claudatur, coquatur in balneo maris, donec in iuſculum redigatur, id pro cibo ſumatur, præter hoc incluſum etiam alios cibos, vt piſces, &c. ſi ita voluptas hominis requirit, addere poteris. Hoc tamen ſemper principale eſſe debet: in quo tota cura conſiſtit, & hoc receptum ſufficiẽs eſſe debet ad omnes primas materias tartari tollendas, in quocũq; etiã angulo corporis ſit. Potus autem, vt vinum, aut aliud quoque purgari, & ſeparari à corporalibus excremẽtis, id eſt, à fecibus & tartaro debet, & ita parari debet, vt & potus, & medecina ſimul ſtet: quod ita fiet, ſi ſcilicet tem-

pore

pore vindemiæ, dum vina noua adhuc ſunt, & ſeparantur ac purgantur. ex iſta cauſa vinum dum muſtum adhuc eſt, in prima materia adhuc eſt, præſertim quo ad tartarum. Vt igitur ſic in prima materia maneat, additionibus id fieri oportet iſtarum rerum, quæ quodlibet, quod in prima materia eſt, in ea retinent. Illud igitur vinum qui bibit, in eo tartarus nõ generatur. Nam etſi de tali vino in vaſe tartareæ feces ſeſe ponunt, tamen id in corpore nõ fit, ſed de homine ſtatim exit Simplicia autem hoc efficientia ea ſunt, vt Benedicta, Gariofillata, Aquilegiũ ſpinoſum, Cardobenedictus, & horum ſimilia. Et hæ herbæ non ſolùm curatiuũ ſunt primæ materiæ tartari, ſed conſeruatiuum etiam, de cuius virtute ſatis dici nequit.

Aliud receptum.

Recipe oleum de granis Iuniperi, cũ liquoribus menſuras decem,

Aquarum aquilegíj ſpinoſi,

Capillorum Veneris, &c. menſur. 2.

Vini in muſto mẽſuras 200. Iſta omnia ſimul ſtare paulisper debẽt, & hoc virtuoſius eſt, quàm primùm, & plus lau

dis meretur. Et prædicto modo materiã tartari expellenda eſt: ſi quid autem vltra hæc quis nouerit contra tartarum aptum, id hoc quoq; pacto applicandum erit. Non enim (fateor) ſolus is ſum ego qui vnus omnia ſciam, imo ſunt & alij in quibus præclara multa ſunt, in adminiſtrando tamen hic proceſſus fundamentum eſt, & principaliſſima, vt ita loquar, in hac cura, & eſt ille proceſſus, qui omni modo & pacto contra tartarum in regimine ac diæta adhiberi debet. Igitur diligẽter eum notate, ne in eo erretis, aut quid ex eo obliuioni fortè tradatis.

De cura tartari iſtius, qui vt vini tartarus eſt, & arenæ, vbicunq; in corpore ſit Caput XVIII.

ORdo & proceſſus quem proximo capite tradidimus, etiam in expulſione tartari, de qua hoc capite agemus obſeruari diligenter debet: & hoc ideo, quia tartari prima materia ſemper præſto eſt, quæ adiuuanda quoq; eſt, ne tartarus ipſe augeatur indies. Generaliter igitur de hac tartari cura ſciẽdum eſt quòd quęlibet medicina quæ contra tartarum ponitur, talis eſſe debet virtutis

ac

ac fortitudinis,vt cũ diſſoluat, reſoluat deſtruat,& ſic in liquorem, in viſcum,& mucilaginem redigat,vt nunquam coagulari,aut in tartarum reduci queat.hęc deſtructio ſi facta eſt, iam natura adeſt, quæ liquorem & materiã iſtam reſolutã expellit reijcitq;. Igitur hoc ante omnia & præcipuè curandum, vt ea adhibeantur, in quibus talia arcana diſſoluendi nempe ac deſtruendi ſunt. Externè videmus aquas artificialiter fieri:quibus ferrum ita frangitur, vt ferrum iterum fieri nequeat: item cuprum,& alia quoque metalla in hunc modum franguntur, vt nũquam in priſtinum ſtatum reduci poſſint. Tales artes etſi homini non conuenient,quia ipſum propter nimiam fortitudinẽ necarent:tamẽ ſimile in hoc ſaltẽ appoſui,vt ſic intelligatur, præter hãc alias quoq; artes eſſe, & alias materias, quæ vti medicina applicari homini tutò poſſunt,& tamen idem circa tartarum efficiunt quod aqua fortis circa ferrum & metalla,non vt corroſiuum,ſed vt medicina iuſta.Quia autem Deus benigniſs. ea creauit,quibus ferrũ, cuprum diſſoluuntur,corrumpuntur, & in liquorem

perducuntur: procul dubio & eam medicinam diuinitus largitus eſt,qua hominis ſaluti ac valetudini conſulitur,& per quam mirabilia opera Dei cognoſcuntur & laudantur.Hoc ſaltem ſupereſt, & hoc vnicum officium nobis relinquitur, vt iſta in natura myſteria diligenter quæramus, nec ita ſomnolenti ac frigidi in medicina verſemur, ſed vti ſobrij vigilãter ac cautè in recta ſchola, & à rectis præceptoribus eam diſcamus. Notandum igitur & ſciendum,fundamentum huius rei abigendi ſc.& depellendi tartari in his punctis ſitum eſſe,vt nempe myſteria & arcana iſta quęrantur,in quibus reſoluendi,diſſoluendi ac deſtruendi virtus ineſt:nã his omnia tartara in homine adimuntur,quæ duplicia quidẽ ſunt. Nã aut nitri tartarus adhæret, aut arena formata,in renibus aut alibi torquet. In hac igitur cura is proceſſus & ordo,illud etiam regimẽ,& diæta vnà cum balneis omni modo,vt ſuprà indicauimus, obſeruari debet,vt cum iſtis deinde vna medicina tã veſperi quã manè,pro perſona ac morbi ipſius qualitate addatur,& applicetur.Medicina autem talis eſſe debet:

bet vt lapides ſint: qui tamē lapides pri⁹ quoq; in liquorem reſolui debent, & in talem liquorē, qui nō amplius coaguletur, ſed ſic reſolutus maneat, donec à ſeipſo conſumetur ac eijciatur: hæc enim m̄edicina optima erit & perfecta. In his omnib. hoc nihil aut parū confert, quàm magna aut longa recepta compilentur, & quàm multa ac varia connectantur: in hoc ſaltem vis eſt & diligentia adhibēda, vt iſta quæ dicimus bene præparentur, in hunc ſcilicet modum quem ſuprà dixi. Lapides autē ſunt hi, lapides cancrorum, lapis Iudaicus. lapis lincis, lapis lazuli, lapis ſpongiæ, lapis aquilæ, lapis glaciei, &c. Non ſic tamen intelligendo, vt iſti omnes lapides coniungi debeāt, ſed ſinguli per ſeſe ſufficiunt. Præparatio enim eos validos & perfectos facit. Sciendum etiam, quòd ad hoc, vt tartarus radicitus & funditus curetur ac adimatur, radices & herbę nimium debiles & infirmæ ſunt, & iſtarum loco lapides ſuprà dictos, & illis ſimiles (non enim omnes enumeraui) quærendos ac adhibendos, in quibns vis & poteſtas ſit, iſta perfectè efficiendi. Hoc igitur ipſum, hæc medica-

mina dico, ex arte ſignata quærēda ſunt, quæ per ſignaturam, in talibus lapidib. ſitam, ſatis probat ac indicat vim ac efficaciam circa tartarum depellendum. Qui igitur medicus eſſe velit, iſtam ſignaturā habeat neceſſe eſt: deinde & medicinæ ſignaturas colligit, vt ſic vtroque in vna anatomia, & vna coſmographia concurrente, rectè & feliciter agatur. Hāc ſignaturam ſi habes, iam & corpus habes in quo myſterium ad tartarū depellendum eſt. Illud igitur corpus deſtruendum & diſſoluendū hoc modo.

Primò eſſentiam vini deſtilla nouies, deinde iſtos lapides calcina ac tere, & in iſta vini eſſentia deſtillata reſolue eos: nam ita vt ſal, lapides diſſoluuntur, & aqua fiunt. Illam aquam iterum deſtilla, & quod in fundo remanet, miſce iterū cum vini deſtillata eſſentia: iterum deſtilla, donec omnia ſurſum aſcenderint: nā tunc corpus lapidis fractum eſt & corruptum, & tuto eo vti poteris, vt dictum iam eſt: in hoc etiam ſolicitus eſſe non debes, vt iſtam lapidum eſſentiam à vini eſſentia ſepares: ſatius enim & melius eſt, vt coniuncta quàm ſeparata ſit. Vini

enim

enim eſſentia penetrat,quærit,digerit,& fortiter tartarum & arenam adoritur, inque liquorem & mucilaginem diſſoluit. Quamuis & hoc ſæpe accidit, quòd medicina velox eſt, velociter iam huc iam illuc fugiens aliquandiu reſiſtit, ne reſolutio iſta tam citò fieri queat: tamē hic proceſſus perpetuò obſeruandus, & gnauiter tutandus eſt. Nam per hunc ordinem omnis in toto corpore minuitur & depellitur: quia hęc medicina tam potens eſt, vt hoc facere poſſit. Et quamuis hîc non multa recepta adſunt, ſatis tamen receptorum adeſſe iudico contra omnia talium tartarorum genera. Quodlibet enim ſimplex per ſeſe ſatis erit ſi ſuprà dicto ordine præparentur, ſin compoſitum quis deſiderat, ſatis etiam ſimplicium habebit, ex quibus recepta ac compoſita fiant, & ideo plura hoc capite apponere minimè neceſſe eſt.

De cura Tartari in iuncturis, articulis, ac raſtetis.

Caput XIX.

SVprà etiam ſæpius tartari generationes,&vaſorum ipſorum mentionem feci: quòd ſcilicet in iuncturis,vbicũque in corpore ſint,& in concauitatibus vbi oſſa duo coniunguntur, generatur. Ibi enim ſeſe ponit,vt intra aures & cranium,intra naſum & cerebrum,intra naſum & cartilaginem: item in raſtetis manuum & pedum:& vt ſummatim dicam in omnibus locis & angulis totius corporis,vbi coagulationes, & vbi duorum membrorum coniunctio eſt,vbi in lacertis,aut alibi concauitates ſunt, tartarus generatur.Hæc tartara vbi ſunt,ibi & arthetica,podagra,chiragra,genugra,ſchyathica,& ſimiles ægritudines ſunt: ſiue in lumbis, aut quocunq; alio loco. Porro autem prouerbium vulgare ac tritũ inter medicos hoc verſiculo circumfertur.

Soluere nodoſam neſcit medicina podagram.

Hic verſiculus certè quo ad materiã vitioſus eſt: quia podagra nodoſa non eſt tartaroſa tamen eſt. Grana enim quæ in podagra ſunt,tartari grana ſunt:& meritò igitur iuſto,ac proprio vocabulo,tartari ſclicet,appellari debebat:prǫterea & hoc

hoc vitioſum eſt, quod dicitur Medicina, hoc enim vocabulum adeſſe nõ debebat: nam quamuis medici appellãtur medici, cũ tamen hunc morbum curare nequeunt, certè medici verè non ſunt, ſed Roades, id eſt, rudes, imperiti, & nondum maturi, aut perfecti medici ſunt. Ego igitur ſi poëta eſſem: qui tamen nõ ſum, aliter hunc verſum verterem, & alio meliore, vt mihi videtur, modo ponerem, ſic nempe.

Tartaream Roades nequeunt curare podagram.

Si tamẽ quis melior poëta, melius hũc reddere velit, licebit. In hoc autem iam capite intentio & inſtitutum meum eſt, vt tartari podagrici curam habeam, eũ depellam, ac planè adimã, qui tartarus ſi ademptus fuerit, iam & podagra ipſa curata erit. Interim tamen nemini hoc mirum videri debet, quòd hoc perbreui capitulo tanti morbi curã docere inſtituerim. Nã etſi breue hoc caput eſt: vtile tamen eſt, & maioris, mihi crede, fructus futurum: quàm omnes tractatus, ac libri, qui ab omnibns hactenus ſcripti ſunt. Verum hoc quidem eſt, alium tra-

ctatum conſcripſi de omnibus accidentijs, ac cauſis podagræ,& ad ſatietatem vſq; omnia tradidi: tamẽ principalis cauſa hui⁹ morbi eſt tartarus, in quo vltima materia podagrę eſt. Etſi omnes etiam aliæ cauſæ adimuntur, hoc vnico tartaro ſc.manente, fruſtra & in vanum laboratur. Quia igitur huius libri inſtitutum eſt, tartarum curare, & podagra de tartari generibus vnum eſt: igitur & podagra ad hunc librũ,& ad tartari curã attinet.In huius morbi cura balnea cõmoda,aut bona non ſunt. Nam quãuis quo ad tartara bona eſſent: tamen propter cætera accidẽtia incõmoda ſunt, & omittenda.Quo autẽ ad regimẽ cibi & potus, iuxta ſupra ſcriptum modũ procedi poteſt.Rarò enim podagricus tartarus inuenitur,qui nõ alia tartari genera, quàm quæ in iuncturis & articulis ſunt, in ſe quoq; contineat:& ideo ſolummodo granuloſi tartari (quẽ Roades nodoſum appellitãt) reſolutiuis, ac deſtructiuis vti debes,diſſoluẽdo nempe granula iſta,donec in mellis,aut ſacchari inſpiſſati formã redigũtur,ac deinde reſoluuntur:inq; ipſa reſolutione ſic conſumuntur

tur. Illa autem conſumptio talis eſſe debet, vt etiam quæ indurata ſunt, diſlocentur, incuruentur, iterum extendantur, mollificētur, ac in purum eſſe ſuum recidant. Quamuis enim ad talem diſlocationem alia etiam plura pertinent, quàm tartari ſolummodo granuloſi cura, ea tamē in libro quē de podagra conſcripſi, ſatis copioſe comprehēditur, nec hoc loco apponenda. Arcana autem, & myſteria tartarum podagricū reſoluentia quinq; mihi nota ſunt: quorum quātumuis quodlibet per ſe ſufficiēs eſt, tamen etiam componi ad inuicē poſſunt, vt vel quinq;, vel pauciora ſimul cōponātur. Et quāuis quinq; ſimplicia poſui, tamā ipſorū quodlibet in ſe & per ſe genus eſt, non ſpecies: vt viſcus cuius multiplices ſpecies ſunt: ſic de cæteris quoq; intelligēdo. Sūt igitur iſta ſimplicia hęc Gummi, Reſina, Maiera, Maſticatorium, Oleum Thereniabin extractum. In iſtis quinque, vti in principalioribus omnis vis, & virtus diſſoluēdi omnia tartara granulata in liquorem, & aquoſitatem conſumptioni ſubiectam & obnoxiam conſiſtit. Præparatio autem ſimpli-

cium prædictorũ talis eſſe debet, vt nẽpe in eam eleuationem perducantur, in qua circulari poſſunt, & circulatorium illud ad minus vnius ſeptimanæ eſſe debet, & tũc compoſitioni apta ſunt, ita vt iſta circulata benè, & tuto componere, & cõiungere poſſis. Pro vti igitur huius tartari generationem cognouiſti, & pro vti locũ eius intellexiſti, cũ hac inquam circulatione membra tartarea, vel loca tartari granuloſi, quẽ Roades nodoſam podagram vocant, vnge. Et ex iſto vnguento tartárea granula reſoluuntur, quæ alio modo reſolui non poſſent, nec vllo alio pacto curari, aut adimi, niſi hac extrema vnctione. Proceſſum autẽ vnctionis huius, quomodo fieri debeat: quia communis, & cuilibet notus eſt, apponere iam intermitto. Illud ſolũ quod neceſſarium eſt, apponemus, cognitionem nempe reſolutionis, vt illa ſciatur: per quæ granula reſoluuntur: ac conſumuntur. Quẽadmodũ enim ſol aut ventus aquam exiccant, & auferunt, ſic hæc quoq; arcana faciũt, quibus myſteria inſunt tartarum podagricum diſſoluẽdi, ſicuti à ſole nix diſſoluitur, Eadem enim

& planè

& planè æqualis indicatio eſt, coagulationis tartari podagrici, & coagulationis aquæ, in hoc ſolùm differentes, quòd tartari coagulatio ex calore eſt, altera vero ex frigore. Igitur iſta arcana conſiderari debẽt, & eligi quæ ex calore coagulata reſoluũtur. & quemadmodum nix, & glacies ex frigore cõgelata ſolis calore diſſoluuntur, à terra imbibũtur, & ita euaneſcunt, vt nunquam videantur: ſic hoc quoque loco eſt, & ſic hæc materia per arcana conſumitur. liquidum fit, & illud liquidum in corpus peruenit, ſicq́; in corpore planè cõſumitur, vt nunquã ſentiatur, aut videatur.

De tartari Veſicæ, ac Renum cura. Caput XX.

DIfficilis quidem cura eſt huius tartari, veſicæ ſc. ac renum, & admodum incommoda, ac dura medicina. Ego autem quantum mihi ex lumine naturæ conſtat, & quantũ ipſa experientia me edocuit de hoc ponam. Inprimis tamẽ omnes Medicos monitos, ac oratos volo, vt iſtarum regionũ, quarum Phyſici ſunt, homines de hoc fide-

liter inſtruant,ac doceãt, quo præcauere hunc morbũ,& diligentia ſua auertere velint,ne in iſtũ locum periculoſum adducantur, vt talis tartarus tam periculoſus ac mortalis, tanquam peſtiferũ in corpore pōdus creſcat. Poſſunt enim iſta omnia præcaueri: ſi quis modo induſtrius ſit, & ille diligenter, quæ ſuprà de præſeruatiuis diximus, & hoc capite adhuc dicemus, animaduertit. Porrò autem palam eſt,nec negari poteſt,quin huius tyranni, tartari ſc.origo, & cauſa, ex cibo & potu delicato,item ex alĳs rebus quas ſuprà indicauimus ſit, & quod inclinatio, & diſpoſitio hominis nōnũquam ad talem generationem inclinata inuenitur. Iſta tamen omnia vti ſeſe habent,vnde oriatur tartarus,ex quibus cibi ac potus generibus qualis generatur,&c.medicus diligens in regione, vbi verſatur,ſollicitè obſeruare, & animaduertere debet, ac deinceps iuxta cognitionē iſtam conſeruatiua, præſeruatiua & expulſiua tartari parare,vt ſic ſemper expellatur,prohibeaturque, ne nimium creſcat, & ne ad vltimam materiam perueniat. Hoc certè medicum decebit,

& hæc

& hæc Chriſtianæ ac fraternę charitatis opera eſſent, & ſic proximo commodè, ac rectè inſeruiretur: ſi nempe eam circa eius pericula diligentiam adhiberemus, quam nobis adhiberi optaremus, ſi eodem modo laboraremus. Ponendo itaque quod res eò deducta ſit, vt tartarus natus iã ſit, & vt marmoteus, ac ſiliceus tartarus in vltima materia perfectus ſit, tũc proceſſus talis requiritur, vt ſc. cum balneis, cum cibi, ac potus regimine, ſupra ſcripto ordine procedatur. Namq; hic proceſſus in hoc cõfert, vt ſic facili⁹ etiã, ac tutius minoriq; cum periculo, ſi quæ eſſent in corpora tartari diſſoluerẽtur. De ipſo autem tartaro ſi notandum eſt, quod Fel terræ ipſum tartarum, quaſi depictum refert, & cum tempore curat, non ſtatim, aut celeriter, cuius tale receptum eſt.

Recipe olei fellis terræ alcalizati correcti ʒ.ij.

Liquoris lincis, ſpongiæ, Iudaici, cancrorum ana ℥.iij.

Miſceãtur, circulẽtur per menſem, ſumatur in potu quantum velis: nam quo plus de eo bibit eò cõducibilius, ac me-

lius,vrinam ſimul ſerua, coaguletur, ac cogeletur vrinæ ſedimen, donec maſſa fiat, & inuenies tartarum in magnitudine ſua. hoc receptum amplectere, & ſequere, ſuadeo: de alio, & meliore mihi non cōſtat. Si quis tamē meliora nouerit, ijs vtatur, moneo. poteſt enim fieri, vt alius longa, ac multiplici experientia pro multitudine doni Dei, quæ cotidie in hominibus operātur, meliora reperiātur, cum vno tēpore non ſtatim omnia dona effundantur: aut in lucem dētur. Fit autē vt & alia incōmoda in hoc morbo nōnunquam accidāt, vt ſunt vlcerationes: eas per oleum Antimonij & apodeltoch curabis, ſi externè ſunt. itē per balſamum hypericonis, quem in chirurgia deſcripſi, & per balſamū tartari acaciati: cum iſtis enim admodū feliciter, ac proſperè ages. Deinde etiam id conari debes, vt poſteaquā tartarus iam per curā adēptus eſt, ac depulſus, vt iam præſeruatiuis adſis: ſicuti in principio etiam capitis huius conſului: ne temporis progreſſu alius etiam generetur, & ſic poſtremus dolor intolerabilior ac grauior primo fiat, ſicuti plærūque hoc accidit.

accidit, vt poſteriora incõmoda primis peiora ſint: poſtrema enim mala ſemper peſſima ſunt, quia cum morte etiam cõcludunt. Sunt & aliæ contra hunc tartarum curæ ac artes, vt ſciſſura, quam equidem non vitupero, ſi bene procedit: ſunt autem tam multi, qui hanc artem aggrediuntur, & audacter exercent nebulones vt dici ſatis de iſtorum nequitia, tum inſcitia non poſſit. Nihil enim niſi propriũ commodum quærunt: nunquam ſcindunt, niſi pecuniæ dimidia pars numerata ſit, vt ſic in quamcunque partem res accidat, periculi nihil, ſed commodi multum afferat: ſi ſanatur æger, certiſſimum lucrum adeſt: ſin moritur, dimidium lucrum iam acceptum eſt, quod certè minimè tolerandum. Quamdiu enim hoc toleratur, certè id fit, vt quilibet etiam imperitiſſimus ac nequiſſimus, artem hanc aggredi, & ſcindere audeat, cùm ſibi certiſſimum lucrum ex eo eſſe ſciat. Si enim ex arte æger non ſanatur, tamẽ propter audaciam nebulonis crumena interim impletur. Hæc res animum addit tum tonſoribus, tum balneatoribus, & eiuſmodi, vt haud dubitent medicinã

ita exercere,& ſeſe medicos cum multo-
rum icommodo ac malo profiteri, quo
pacto fit,vt diuina ars medica, quaſi in
latronum ſpelūcam mutetur. Adhoc e-
tiam doctores Medici ita docti non ſunt
vt cognoſcere poſſint, quidnã ſit quod
tartarus dicitur, cùm tamē id cognoſce-
re maximè deberēt,& poſſunt etiam per
ſigna ſuprà declarata. Iſta igitur ſigna
probare debebant,in quo temporis,ocij
ac inſtrumentorum ſatis illis eſſet.De v-
rina quoq; non ſic opinionibus friuolis
iudicare, & tempus & homines fallere
debebant: ſupra mulum autem equita-
re,ducatos ac florenos corradere,tonſo
ribus, balneatoribus,ac eiuſmodi nihili
hominibus dimidiam partem lucri pol-
liceri,ita cum ægroto agere, vt poſterio-
ra tempora primis deteriora ſint: certè
miſera ac miſerãda res eſt, dum ſibi hac
arte pecunias parant,marſupiumq; im-
plent:dum interim multi homines pe-
reūt,id ſua nihil aut parū refert:et haud
iniuria quidē.Quis hoc ſeculo,& his mo
ribus in medicinam inuehere poterat,&
dicere,eam nil niſi latrocinium, nil niſi
deceptionem ac garrulitatem phantaſti
cam

cam eſſe,cùm adeo nullũ opus veri medici producunt, ex quo artem ſuam vel paululum probare, & veram oſtendere poſſent,vt ſic propter opera arti fides adhiberetur? Qui autem conſiderat,quàm varijs erroribus omnia iam miſceantur, is etiam de medicina rectius ſecum iudicabit.Felix certè ac beatus ille,qui in Sareptæ loco ſedet, abeantq́; iſtæ leges, & arceantur illæ procul, quæ medicum occiſorem puniri prohibent.Nam ex iſta licentia quiſq; pro vti nebulo maior eſt, eò lubẽtius ac citius in medicinam prorũpit.Abeant etiã cõſuetudines iſtæ peſſimæ,dandi ſcilicet pecuniã pro ea arte. qua homines occidũtur ac morti tradũt.

De Veſicæ tartaro, qui à natura alicui ex humore ſalis, cruoris, aut Vrinæ cruoris naſcitur. Caput XXI.

VLtra omnia hactenus tractata etiã de illo tartaro,qui non ab externo tartaro in hominem peruenit, ſed ex ipſo corpore,& in ipſo corpore in quo eſt,originem ſuam,cauſam & generationem habet,tractare neceſſariũ eſt. Quia autem generatio propter curã eſt:& iuxta huius etiam tartari formationem me

dicina ſtatui debet, volo, quæ ſuprà etiã de hoc tartaro, cruoris ſcilicet dixi, propter pleniorem intellectum paucis repetere. Ad hoc igitur ſic animaduertendũ eſt. In hominis corpore naturalis quidã liquor eſt, qui totũ corpus in omnibus locis humectat, abſque quo humore corpus viuere nequit: quia totum areſceret & exiccaretur, vt in hoc exẽplo videtur Terra in ſeſe humorem habet, ex quo quaſi viuit: auxilio igitur iſtius liquidi fructus producit, quos nequaquam producere poſſet, ſi is liquor exiccaretur omnino. Illud autem humidum ex aquis prouenit, quæ terram per omnes poros penetrant. Deinde etiam ex olympi impreſſionibus, vt ex pluuijs rores, quæ terram in ſuperficie quoq; humectant. His liquoribus aquæ ſc. elementi, quæ intra terrã ſic eſt, & Olympi vt pluuijs quæ ſupra terra &c. terra ſuſtẽtatur, & in eſsẽtia conſeruatur, ita vt fructus ferat. In homine igitur quoq; humectatio talis eſt, vt terra microcoſmi, id eſt caro, ſanguis, oſſa, nerui abſque tali humore nõ poſſunt conſiſtere. Adeſt igitur in eo aquæ elemẽtum: item metheorica impreſſio, quæ in ſuper-

ſuperficie humectat. Adhæc ſciendum, quia homo ex ſanguine,& carne cõſtat, neceſſe eſt, vt in ſeſe balſami proprium habeat à quo ſuſtẽtetur. Ille balſamus in corpore ſalis eſt:& ſic à ſale homo, tanquam à balſamo ſuſtentatur. In terra tales etiam proprietates balſami ſunt, ex quibus terræ vires aluntur: quæ quoque à ſale ſunt. Illud ſal ſi excrementa ſua à ſe ſe proijcit, ſal petræ efficit,&c. In homine igitur ſi ſal excrementum,& ſcreationes à ſe purgat, niſi ſtatim expulſiua virtus adſit, quæ ea ex corpore abijcit ac propellit, fit vt coagulationis ſpiritu accedente, iſta excrementa ſalis coagulentur,& in tartareum lapidem tranſmutẽtur. Iſti igitur lapides duriſſimi ſunt, & grauiſſimas paſſiones pariũt. Hæc quia ſic de hoc tartaro recenſui, ſciendum eſt ad eundem modum curam incipiendã eſſe,& conſtituendã, non vt ad tartarum de quo ſuperioribus capitibus tractauimus, ſed ad hunc, quem nunc deſcribimus, cruoris tartarum. Namq; huius tartari aliæ cauſæ, alius fons & origo eſt. Igitur & in medicamẽtis,& cura aliter procedendum non immeritò eſt. Cura igi-

tur ex eo ꝑcedere debet, ex quo & morbus proceſſit, id eſt, ex corpore eo ex quo tartarus prouenit: & quamuis præcipuè iam de veſicæ tartaro loquimur, tamen & ea ſimul comprehendimus, quæ alijs in locis ſunt tartara. Nam quomodo peregrinus tartarus tum in renibus & veſica, tũ alijs in locis generatur: ſic hic quoque cruoris tartarus alia loca & vaſa in toto corpore occupat. Hoc certè animaduertendum eſt: quòd excremẽta tartari naturalis ad veſicam ſeſe ponunt, & deſuper deſtillat, & ſic in canale cõfluit, ac ripam ceu flumina cõſtituit. De cura igitur dicendo, ſciendum eſt id quod ſuprà monuimus, ex eo curã procedere debere ex quo tartar⁹ ꝑceſſit, id eſt, in cruore myſterium huius arcani ſitum eſt, & hoc modo tartarus hic diſſoluitur, ac iterum ad materiam primam reducitur. Cruor igitur ſtatim in vitreo vaſe coagulari debet ſupra feruidã aquam: deinde calcinandus, quo pacto id optimè fieri poteſt, & cum propria vnda extrahi, ac volatilis fieri debet, vt nil aliud ſit in eo quod aſcendat: huic liquori adde dimidiã partẽ liquoris duræ glaciei, & admini

ſtra

ſtra per ſyringam, & tam ſubtilis efficie-tur,vt in potionib.penetrare poſſit.Aſcẽdit enim ſemper,nõ deſcendit. bene quidem igitur & commodè ſi regimẽ & balnea,itẽ totus proceſſus, ac ordo, qui de peregrino tartaro traditur,addantur, in hoc,vt ſuprà ſæpius monui. Hoc tamen diligenter obſeruandum, ne id per Syringam negligatur, quia id ipſum arcanum in hoc lapide tartareo, cruoris natalis eſt.Sic porrò alius proceſſus de corruptione cuiuſlibet tartari ſilicei, marmorei,qui in renibus ac veſica generatur,notandus eſt,& ſic quòd omne illud quo aurum liquefit, & in reſinam redigitur,etiam hunc tartarum à coagulatione ſua in liquefactionem & reſinam reducere poteſt.Dicet autem quis, illud per corroſiuũ fieri neceſſe eſt. Ad quod ita reſpondeo:non per corroſiua ſolummodò aurũ reducitur,imo & abſq; corroſiuis alia ſunt apta & vtilia ſimplicia,q̃ idem faciũt, & tamẽ corroſiua non ſunt vti eſt mãna ex floribus extracta: illa enim ſi circulatur, aurũ certè reducit,& ſic quoq; quẽlibet tartarũ reducit,cuiuſcunq; etiã generis ſit,ſi modò per ſyrin

gam adminiſtratur. In hoc ſaltem ſumma artis ſita eſt, vt ea medicina tartarũ inueniat ac tãgat. Sicut etiam vini eſſentiæ cineratæ, quæ quoq; aurum in oleũ album reducunt, & in eo quamuis reduci ex parte iterum poteſt, tamen omne non reducitur. Et hoc notare hîc ſatis eſt, vt reſoluatur ſaltem, ne iterum in homine coaguletur tartarus, & ſic reſolutio eò ſtatim & repẽtè expulſiua virtus adiuuari debet, vt reſolutum mox expellat dum liquidum adhuc eſt. Nam ſi poſtea extra hominem iterum coaguletur, & in vltimã ſuam materiam reducatur, parum id quidem refert. Et ſic tartarorũ curam bene & explicitè comprehenſam ac traditam à me eſſe ſpero. Medicus igitur iam adeſſe debet: qui ita expertus, & circa medicinam tutus ſit, vt omnia intelligat, & in omnibus agere ſciat: qui nõ receptorum ſaltem compactor ſit, & ſic vbiq; iſto vocabulo concludat. Fiat potus. Neceſſe eſt enim aliud in medicina fundamenutum, quàm illud, fiat, Recipe decoquatur ſecundum vſum.

Caput XXII.

De

De pleniore intellectu omnium prædictorum declaratione, & de vberiore præparatione, & adminiſtrationis explicatione.

IVcũdus quidem, & facilis labor eſſet: de medicina ſcribere, ſi etiam illi adeſſent, qui ſcripta intelligerẽt, aut intelligere prę ſtupore, ac imperitia poſſent. Quia autem illi deſunt, difficilimus labor eſt, & vix poſſibile eſt, vt tam craſsè, & tam pinguè omnia dicãtur, vt ab imperito medicorum vulgo intelligantur. In hoc enim ſi quis de vero fundamẽto, medicinę cum noſtrę ætatis medicis loquitur, nihil planè aliud agit, quàm ſi quis ſutorem quendam ſuæ artis imperitum fortè de artificio ſuo admoneat, & ſutor id ipſum, de quo admonetur, nõ intelligit: De filo ſutorio admonetur, ille filum nullum nouit: de calceorũ formis audit, & neſcit, an ex ligno, aut alia materia ſint: de atramento ſutorio docetur, quid atramentum ſit, non percipit. Quod certè inſulſum, ac valdè ineptum videtur. Quomodo igitur de ſumma artis is doceri poteſt: cui fundamenta, & prima principia deſunt? Si meditis dico, hoc facite, id accipite, ſic agite,

illi autẽ,quid id ſit, de quo loquor, non intelligunt:modum agendi & procedẽdi ignorãt:num quæſo hæc doctrina, ac peritia magna dici poteſt? Num laus eſſe poteſt: ſi artifex inſtrumenta ſua, & obiecta ignorat? ſi argentarius monetam neſcit,ſi agaſo equos ignorat, ſi lanius ſectionis imperitus eſt? & tamẽ interim fortiter clamat:ſcribe quæ intelligãtur. Diſcite autẽ vos diſcipuli in ſcholis mo-neo,vt intelligatis:non enim prima elementa, non principia, aut fundamenta iam ſcribo:nec ijs ſcribo,qui adhuc ſunt pueri nec principia tantũ. Sin autẽ puerilia adhuc ignorant,quid rectè agi cum iſtis poteſt? Baccalauriũ eſſe, nilq; intelligere, magiſtrum eſſe, & nil ſcire: Doctorem eſſe, & opinari ſaltẽ,nimis parũ quidem eſt. Iam igitur vos medicos rogo, dicite, num in libris veſtris tota & integrè medicinę fundamẽta cõtineantur? ſi enim cõtinentur:certè neceſſe nõ habetis,vt à me inſtruamini, aut vt plura diſcatis:ſin minus,certè neceſſarium eſſet,vt plura diſceretis,non ſaltem mulis ac equis inequitare, etſi in libris veſtris medicina certa cõtinetur: certè nõ eſſet,

eſſet,quòd patiẽtes veſtri vos vituperarent,calumniarentur, & ſic execrarentur.In hoc libro tartarum ſaltem propoſui:quem duplici via tractaui, vt primo de peregrino,qui communior eſt: ſecũdo de cruoris tartaro dixerim. ſcio autem hanc theoricam difficilem,ac peregrinam multis fore: quo tamen fundamento,& qua experiẽtia ſcripta mea nitãtur,id res ipſa ſpero indicabit, & ideò cum mea veſtram theoricam componere debetis, vt ſic veritas magis eluceſcat,& certius,quę firmior ſit iudicetur. Etenim illud ſpero: neminem medicinæ deditum eſſe: qui meam theoricam nõ intellecturus ſit:adeò pingui,& adeò facili ſtylo eã conſcribere conatus ſum, vt etiam mutus, aut ſtipes eam intelligere,credo queat.Curas poſui iuxta capitum diſpoſitionem, & certè ſi interim eas legitis,nec intelligitis:me veſtrorum miſeret, & valdè doleo vicem veſtram:cum de veſtra profeſſione, ac arte hæc omnia ſunt. Qua enim quęſo laude dignus foret is,qui Theologi nomen circumferret,nec Euãgeliorum textum cognitum haberet? qui de Dauide, &

aliјs rudis eſſet,aut ſi quis Iureconſultus ignoret:quæ Romani Imperatoris poteſtas in condendis ligibus ſit? aut quis Chriſtianum ſe gloriatur,nec fidei Chriſtianæ articulos didicit. Certè inutiles tales omnes ſunt,nec digni, qui ferātur. Et vt exemplo vtar : quomodo auis volabit priuſquam alæ,ac pēnæ creuerint? ſic neq; Doctor aliquis eſſe poteſt, qui nec pennas,nec alas in arte ſua habet.In ſacra ſcriptura dicitur,fidem abſq; operibus mortuam eſſe: cur igitur nomen abſq; operibus? cur medicus abſque medicina?artifex abſq; artificio,nōne mortuus quoq; iudicādus eſt?Sēper in qualibet re duo coniuncta,ac quaſi copulata eſſe debent.Sic enim Deus ea ad inuicem ordinauit,Fidem & opera: Doctorem & ſcientiam, medicum & medicinam,artificem ad artem, &c. Quorum nullum abſq; altero eſſe, aut conſiſtere poteſt,ideò etiam dicitur,veh illi,qui ſolus eſt:nam ſi fortè ceciderit,nullum habebit,cuius auxilio ſubleuetur: quod & hîc locum habet. Veh enim Apoſtolo, qui abſque operibus, medico qui abſq; medicina, gladiatori qui abſque gladio

eſt.

eſt. Quia igitur Deus ipſe prohibet, ne homo ſolus ſit: meritò quiſq; in hoc attendat, ne ſolus inueniatur, ne fortè cadens nunquã reſurgat. Hæc omnia ideò indico, ne ſoli ſitis: ſed cõiuncti, ne vnus, ſed duo, ne ſimplus, ſed duplus, & ſic vt quę legitis plenè, & perfectè intelligatis. Nec melius hunc librum declarare poſſum: niſi vt id prius vos agatis, vt fundamenta, principia, ac pura rudimenta primò diſcatis. Quomodo enim is certũ in aliqua re finem apprehẽdet, qui principij rudis eſt? Certè deficiẽte principio, & ea deficient, quæ a principio oriũtur, & quaſi fluunt. Non diu admodũ eſt, dum mihi literæ à Doctore quodam Fabro, quas, vt ipſe putabat, amicè ſcripſerat, redditæ ſunt, in quibus admonet, & hortatur, vt quia medicinæ hactenus ſemper tam honorifica ac ſplendida profeſſio fuerit, me nõ debere ita eam vituperare ac cõtemnere, nec tam multos honorificos viros Doctores (qui apud omnes hactenus magno in honoris gradu habiti ſunt) contumelijs afficere, aut ita apud vulgũ de eorum imperitia diſſerere. Cum autẽ memoria multorum viro-

rum in maximis,ac pręclaris ciuitatibus conſulariũ dignitatis recordor: qui ſumma quidẽ laudis præconia primò merebãtur,vt Norinbergæ,Auguſtæ, &c. tandem autẽ apparente infidelitate & maleficijs,in furcam ſuſpendebantur. Certè non magnifacio iſtãm fucatam honeſtatem, quæ cum vituperio ac malitia coniuncta eſt. Si igitur non ſpectatur: quàm honorificè ſe quis gerat: ſed quã honeſtus ſit:cur quæſo in illum non inueherem,qui eum ſe oſtentat, qui verè nõ eſt? Nam etſi ea ignorantia obſtare videbatur,vt quia apud vulgus tales nõ apparẽt,raro tamen talis ignorantia inuenitur,quæ non in ſcientiam olim erũpat,& quæ non nota omnibus fiat.Quid autem ignorantiam ſequatur bonus Faber ſcribere debuiſſet, de eſſe nimirum, non de æſtimari.Scripſit mihi alius etiã, quod ſcilicet latinus, itẽ Græcus bonus ſit : quæ omnia grata mihi acciderunt. laudo enim viros bonarum literarũ peritos,quod maius tamen,ac quod pręcipuum in eo deſideratur,medicum nẽpe bonum eſſe,de eo nihil ſcripſit.Sit ordinarius,concedo:quia tamẽ etiam ordi-

narius

narius vel giluus, vel cæſius, aut aliĳ coloris eſſe poteſt, illud mortuum nomen me parum mouet. Hæc omnia ideo refero, vt ab omnibus intelligatur, plura ad Medicinam pertinere, quàm quæ hactenus tributa ſunt, & medicum verum nõ ordinarium, ſed athletã, & pugilem eſſe debere, id eſt, non verbis, ſed re ipſa, & opere ſe medicum oſtendere, ac probare debere. Diſcat quilibet cũ nomine rem coniungere, & prius quidem rem ambire, ſic fœliciter in medicina, & aliĳs artibus quis verſabitur. Hęcque de Tartaro dixiſſe ſufficiat.

AVREOLI THEOPHRASTI PARACELSI LIber de Morbis ex Tartaro prodeuntibus, ſecundus, & primi tractatus caput primum.

Tartarus quid, quotque eius ſpecies, vbi loca, conſuetum ac inconſuetum. Itē pruina, grando, gemma & hoſpitialis.

TARTARus eſt morbus lephanteus & lapilloſus prohibens naturæ effectum, & virtutem. Tartari genera duo ſunt, ſcilicet pruinum & gemma: Pruinum eſt duplex, vſneum & grando. Gemmæ tria genera exiſtunt, collectum, ſimplex, diuiſum, hæcque omnia ſimiles dipoſitiones habent: Aut ſunt alabaſtrina, aut marmorea aut lephantea, aut adamita, duelech & magnetina, habentque loca ſua & varia in quibus excitãtur: quod ſint diuerſa genera. plura igitur in corporibus loca: quot loca, tot enim ſpecies. Locus eſt ſtomachus, hepar, renes, ſplen, pulmo, veſica,

veſica,caput, iuncturæ, ligamentorum regiones,concauitates omnes,pori, venæ,& panes medullarum. Vnde dicitur vſnea hepatis,vſnea ſtomachi, vſnea renum,&c.Etiam ita ſe habet pruina, & orificij pruina, ſplenis pruina, pruina renum,&c. Sic etiam ſequitur gemma inteſtinorum,pulmonis,vel veſicæ,& ſimiliter de grandine. Huiuſmodi morborũ generatio eſt duplex,videlicet natura ex conſueto in conſueto loco, & hoſpitialis de inconſueto ad conſuetum locum.

THEOPHRASTI ANNOTATA in primum caput, raptim ex ore profitentis excerpta,Baſileæ ann. 1527.

HIpocrates & alij dicunt quòd lapillus originem habeat ex phlegmate coagulato,ſed falsò: qa ſi ex phlegmate,quoq; in naſo orietur lapillus:non eſt vis phlegmatis generare lapidem,ſed phlegma in nobis eſt humor naturalis, nullam lapidoſitatem in ſe continens: nam ſi phlegma eſſet lapideum,etiam omnes podagrici in pedibus & articulis la

pides haberent. Ego autem lapillum ſiue arenam voco tartarum: quia omnes generationes, quæ ad vſneam tranſeūt, tartarus vocantur: ſic omnes feces, quæ ex aqua, melle, &c. tartarus ſunt: Nā omnia quæ terra producit ſunt lapilloſa: nam omne vinum fert tartarum in vaſe, tum in ſtomacho: rurſus debet tranſire ad ſecundam ſeparationem, ſi ſtomachus debilis iam attrahit lapidē, &c. ſic & aquæ habent tartarum, & omne quod terra producit. Sic ergo quod comedimus & bibimus, natura non accipit, niſi quod purum eſt.

Tartarus vel tartarum eſt omne generatum ex eo quod comedimus & bibimus, habens in ſe mucilaginoſum quiddam ex diſſoluto frigido, & coagulatum per calidum. Stomachus autem ſtatim vbi ad ſe recipit comeſta & ingeſta, ſeparat impurum à puro, quod nutrimentū eſt: Si fortis ſtomachus, purum tranſit ad membra nutrimenti cauſa, impurum per ſeceſſum exit: ſi ſtomachus debilis mittit impurū etiam ad hepar, vbi quoque ſeparatio fit: ſi hepar forte, rectè ſeparat, & ſimul mittit mucilaginoſum cum

cum vrina ad renes. Si hi bene ſeparãt, rectè eſt: ſin minus, remanet in iſtis mucilaginoſum & lapideum, & coagulatur in arenam, quam voco tartarum. Ideo phlegma nõ eſt cauſa, quia phlegma nõ tranſit ad naturam lapideam. Tartarus ergo ab ingeſtis bibitis & comeſtis prouenit, ſcilicet ex debilitate ſeparationis membrorum.

Lephanteus ſiue Lephante prima ſpecies eſt, bolus medium inter lutum & lapidem, quod ſcindi poteſt: ideo ex iſto quod ingerimus, ſi cum potu tale quid tranſit, quod eſt Lephanteum, ex eo non generatur lapis, quia materia non eſt lapidea, ſed iſta materia Lephantea, id eſt hic bolus, vbi ſedet in fundo ſtomachi, cõſtipat ſeceſſum, vt fiat obſtructio alui.

Lapillus eſt lapis confectus ex materia reſoluta. Lapillus tartarus eſt, qui eſt lapis, non lutum: ſi ergo debet generari lapis, debet adeſſe materia lapidea, alioquin generari non poteſt: ideoque cùm bibimus aquam, vis lapidea in aqua eſt ſed reſoluta, ideo virtus expulſiua niſi ſit tam fortis vt debet, tartarum ex aqua admittit fieri.

Pruinum primum genus latiſſimum eſt in tartaris. Pruina eſt tenuis tartarus in plicis ſtomachi: & fit in veſica, in vijs vrinæ & hepate.

Gemma eſt lapis generatns ex dia phano.

Vſnea eſt tartarus tenuiſſimus & ſpō-gioſus, ſicuti muſcus naſcens in arbore.

Grando eſt granum generatum ali-quando per ſalem. grādines tartari ſunt, quum per vrinam quis paruos calculos eijcit.

Collectum eſt compoſitum ex omni-bus ſpeciebus tartari.

Simplex eſt coagulatura ab vna ſpecie Diuiſum ex vna in plures. hæc tria ad la-pillum pertinent, non ad bolum.

Collectum eſt, quando bolus venit ad lapidem, & fit coagulatio, ſed tamen nō dura, id eſt, tota lapidea. Simplex quādo totus lapis eſt. Diuiſum, quando bolus a-deſt: ſed & bolus habet lapides paruos. Alabaſtrinum eſt illud, quod eſt de bolo: lapides qui ex bolo ſunt: & ſi coagulan-tur in lapidem, tamen non ſunt tam du-ri (nam purgant valde) ſicut qui ſunt de pura materia lapidis: Sed Alabaſtrina,

qui

qui ſcindi poſſunt.

Marmoreum ſunt duriſſimi inter rubeos: ſunt enim nonnulli rubei duriores quàm alabaſtrini. ſinunt etiam ſe ſcindere flaui lapilli.

Adamitæ ſunt albi lapides duriſſimi. Adamitus propriè eſt lapis in veſica.

Duelech lapis eſt ſpongioſus tophus. & illi lapides cum ſummo periculo ſunt & maximè dolent.

Magnetinum eſt lapis ſpongioſus duriſſimus: & quia variæ ſpecies calculi, ideò & diuerſam curam & varia loca habent: nam in ſtomacho eſt locus & hepate. Ideo vbi prima ſeparatio in ſtomacho non eſt bona, & hepar ſeparare debet: ſi hepar debile eſt, aut vis attractiua, tunc ita tartarus venit ad locum, in quem nutrimentum deſcēdere deberet ex cōſueta natura in conſuetum locum: vt ſi cui albugo contingit in oculis, venit in conſuetum locum, ſic ſurditas ſi eſt in aure, eſt in loco conſueto: ſi ad tempora, iam eſt in loco inconſueto.

Caput II.

De origine tartari & eius natura: reſolutum cum liquido quid: Vltimarum principium eſt ſeſaparatio: Locus plus quã materia: Quid Mucilago, Viſcus, Saphirus, Calcedonius, Bolus, Lapillus.

r. p ray 2.

NVnc quid ſentiendum eſt de origine tartari, vel vnde ſit? Prima eſt elementina, altera corporea. De elementina nondum: natura elementata Archei reſolutum à reſoluto liquido nõ diſſoluit, mucilaginoſum aut lutoſum: igitur produxit matrix abſque ſemine duo, liquidum & viſcoſum. Liquidũ eſt purum: Viſcoſum eſt peccans. Liquidũ eſt cibus & potus: Viſcus eſt reſolutus bolus, ſub vna ſpecie & commiſtione. Hoc productum duas materias vltimas habet, vtpote externam & internã: Principiò vltimarum eſt ſeparatio. Si eſt externa, abſque detrimento, & eſt phyſica: ſin interna, tunc cum periculo, & eſt media augmẽtatio. Nam ſi natura in ſequeſtrationem ducit liquidum & viſcum, duas habet formas, aquæ matricis & terræ, deinde & corporis. Aquæ & terræ ſicut de ſilicib. corporis ſicut de tartaris: ꝙ ſi corporis fuerit reſpice: nã per cibaria

ria cibi & potus traditum eſt peccans: ſi natura ſtomachi aut digeſtionis conſumit, bene: ſin minus, aduerte: membrum eſt læſum, doletq́; ab indigeſtione, ſcilicet ab inſeparatione puri ſaphiri ab impuro & inſulſo calcedonio: quia vna natura eſt, quæ ſeparat lapillum & bolum quare de loco tractandum eſt.

Sic natura corporis produxit ſuum malum, hoc eſt, tartarum naturæ: nam Iliaſter peperit tria in natura dolentis, viſcum ſecundæ genarationis, cruorem internum, & peruerſum bitumen malè reductum, hoc eſt, coagulatum liquorem & conglutinatiuum ſui ipſius ex re puputrefacta. De iſto tartaro plurimum eſt aduertendum, qui in pueris eſt, & caſtis hominib. & ſiccis corporibus, & aliquando trãſlatiuis ad prolem atque hæredes Ex hoc notandum de duabus tartari generationibus: nam externa recipit curam: interna curam ad ſortem habet. Ex his ſequitur tertia generatio, quæ eſt ex permiſſione duarum prædictarum, ea capit curam ſed difficilem, ſecundũ pondo alterius. Tartari autem generatio ex natura aliquãdo ſanguinis eſt, interdum

Cap. 3.

carnis,nonnunquam aliorum membrō rum. Quare prædictum eſt de inconſueto loco & inconſueta generatione,& inconſueta cura: ſed quæ adhæc neceſſaria ſunt,habentur de ſignis:& quæ de cō ſueta generatione ſcilicet in viјs vrinæ indigemus,habemus de conſuetis.

Explicationes capitis ſecundi.

ELemētinum eſt, quod deſcendit ex matricibus elementorum.

Corporeum, quod à corporalib. humoribus deſcendit.

Mucilaginoſum reſolutum,eſt reſolutus bolus vel lapillus.

Liquidum reſolutum illud eſt, quod eſt liquidum ex primo ente.

Generatio tartari duplex eſt,elementina & externa,ex cibo & potu.

Corporea eſt ab humoribus.

Omnia creata,&c.creata ſunt liquida, vel non liquida:ſi creata liquida,illa pura ſunt & nō mixta,ſed multa ſunt vitiata,ſicut & aqua tandem per lapidem:nā in aqua materia lapidea eſt ſicuti,ſi diu bulliat vel deſtilletur, adhæret vt tarta-

tarum in vaſe. Sic fontes quæ ex luto originem ducunt, ſunt lutoſi, & vbi fluunt, adhæret lutum: ſic & quando bibuntur faciunt lutum in ſtomacho, aut aliјs membris: ita omnia, quæ producta ſunt à terra, quæ eduntur & bibũtur, habent in ſe mucilaginoſum quiddam, & viſcoſum, ſicut panis, qui ſic cõpoſitus eſt, vt nulla viſcoſitas appareat, ſed vbi concoquitur, in ſuperficie lubricitas, & viſcoſitas extat, quę cadit: poſtquam diu coxerit, induratur in fundo, vt & in ſtomacho fit, qui ſeparat ſi debilis eſt, trãſmittit quoq; impura ad hepar & reliqua membra (quamuis panis inter omnia edulia minus viſcoſus eſt.)

Sic & agri qui ſtercorantur plus lapidũ habẽt: quia tartar⁹, qui in ſtercoribus eſt, reſoluitur, & creat lapides: in Bohemia non ſtercorantur, & quæ naſcuntur in agris ſtercoratis, inſalubriora ſunt quàm quæ in agris non ſtercoratis.

Vltima materia rei, eſt finis rei, ſicut fons in prato ex origine lutoſa facit alueum ſuum luteum: Si ex lapidibus & ſaxis, faciet aluum ſaxeum, ſicut apparet. Viſcoſum lutum adhæret lapidibus

& facit lapidem, ſicut ſæpe videri licet, cum franguntur lapides, in quibus plicę & venę cernũtur, quòd vna viſcoſitas alteri inſedit: ſic ergo & in nobis naſcitur lapis, vel lutũ, hoc eſt vltima materia. Si ergo in nobis vt in fonte, aqua ſe ſeparat in prata, bene nobiſcum agitur: quia impurum ſeparatum eſt: ſi nõ ſeparatur in nobis, malè: ideò ij fontes boni, qui multum lapidum habent, & arenæ, & qui viſcoſos ac lutoſos lapides habent, quia arenæ & lapides attrahunt viſcoſitatem, & impurum ſeparant à puro. Cæſar Fridericus ſolùm bibit aquam, & ſic probauit, lintheũ purum intinxit aquæ & ponderauit in lance, poſtea in ſole explicauit, & rurſus ponderauit, & ſic potuit indicare quantũ tartari in ſe naſceretur: & ideo non bibit vinũ, quia timuit tartarum, cuius peculiarem in ſe ſpiritũ habuit. Sed acceſſit quidã Italus, qui aſſeruit aquam eſſe deſtillandã, ſic namq; fore præcioſiorẽ. Sed aſinus ille non cõſiderauit, quòd aqua non vult deſtillari: quod ſtatim putreſcat, & fœtida fiat. Nam Cæſari eum ſequenti creuit fœtor oris malus, &c. Itẽ Cæſar omni mẽſe, nouos

nos ſilices ad fontes portari curauit, vt attraherent viſcoſitatem. Sic ergo, vt in pratis, & riuulis alijs adheret viſcoſitas vel lapidea materia, ſic & in corpore debet ſeparari.

Vrina eſt ſal reſolutum generatum in hepate, deſcendens ad ſuum emunctorium tãquam ſuperfluum. Omne quod edimus aut eſt ſulphureum, quod vadit ad ſtercus: aut mercuriale, quod vadit ad nutrimentum: aut ſal. ſal reſolutum, vadit ad vrinam. Sic igitur in vijs vrinæ tartarus inſidet, & vbi vis expulſiua eſt fortis, expellit: ſi nõ fortis, generat morbos: nam in ſumma ſummarũ oportet fieri ſeparationẽ impuri à puro. Si ſtomachus debilis, putreſcit materia, inde febres & alij morbi: & hoc ex ſtomacho debili in virtute ſeparatiua: ſed tartarus & materia lapidis non putreſcit, verùm alimentũ quod ad mẽbra ire deberet, illud putreſcit: inde veniũt mali vapores & febres: nam ſeparatio puri ab impuro fieri debet. Si autẽ vis ſeparatiua deficit, putreſcit alimẽtum, ideo febres curantur purgatione: quia vbi materia putrida curatur, ſanitas eſt, ſic cẽtaurea iuuat

febres. Quod ad hepar pertinet, hoc cõfortat & purgat virtutem ſeparatiuam hepatis, ſuccurrit hepati corrupto & de bili: quia eſt eius herba, non ſtomachi: hinc fit quod non curet ſtomachum. Sic ergo veniũt febres ex debilitate virtutis ſeparatiuæ ſtomachi, vel hepatis, quòd materiæ in eis putreſcant.

Nutrimentum eſt, de re tranſmutata & eius tranſmutatio in putrefactione.

Materia ſaphyrica eſt liquidum illud in quo non eſt materia peccans.

Galcedonium eſt iſta materia peccãs generata à ſeparationibus per virtutem ſeparatiuã. de calcedonijs peſſimus eſt calculus.

Tartarus naturæ eſt lapideum minerale creatum elemẽtaliter ſub humore reſoluto, receptũ à bolo vel lapillo: quia microcoſmi natura idem eſt & de matricibus.

Vitium ſecũdæ generationis eſt cruor, qui deſcẽdit à ſalibus: eſt enim cruor ſal egeſtum, id eſt reiectum & ſeparatũ, à primo ſale.

Peruerſum bitumen eſt liquor peruerſè digeſtus, id eſt liquor incoctus,

qui ſub viſco deſcendit ex nutrimentis proprijs.

Nutrimenta propria ſunt vitalia.

Congluten vel conglutinatum eſt, quod ex putrefactione in gluten coloratum deſcendit, & ſubſtãtia propria vtriuſque corporis, ſubſtãtialis ſcilicet & vitalis. Duo ſunt genera tartari, internũ & externum. Ab externo generatur tartarus, & ex cibo, potu: Internũ, quod in corpore generatur, & in pueris naſcuntur ſæpe lapides, & hoc eſt morbus hæreditarius: Ideo medico obſeruandũ eſt, an ſit in natura tartarũ, vel accidentale, an internũ, vel externum. internũ & innatum curari debet per ſalia: externum per cineres & alkali. Homo in ſe habet omnes generationes, omnia mineralia, vt ſal eſt in corpore, ſicut in ſudore apparet: liquor etiã, qui carnẽ ſuſtentat eſt ſal, ſed dulce. Sal ſanguinis eſt amarũ. Sal carnis eſt dulce, & quanto dulcior caro, tanto melior natura: & quanto amarior ſanguis, tanto plus homo fortis in ſanguine: illa ergo ſalia quãdo ſeparantur à ligamẽtis, à membris, à lacertis, ibi tranſeunt ad virtutẽ lapideã, ſicut & vlcera

creãtur ex ſale:corrodit enim, & quãdo coagulatur ita reſolutũ,ſi in venis coagulatur,lapis ibi oppilat mẽbrum: illud atenuatur,& brachiũ tolli nõ poteſt: ita ergo ſæpe fit,vt brachiũ aut aliud membrũ imminuatur: hoc fit propter tartarũ,qui oppilat venas & vias nutrimẽti, ſic veniũt pũctiones,iectigationes quòd ventus nequeat habere tranſitum, & fit attenuatio.Sic ergo iectigatio venarum eſt ex oppilatione tartari in venis, & ſic ſæpe fit quòd vena inciſa non fluit: tunc dicunt noſtri,quòd melancholicus ſanguis ſit,quod non eſt verum,ſed eſt tartarus,qui oppilat, ideo bis aut ter vena eſt ſecãda magis verſus principium obſtructionis,donec fluat,vel imponendũ, quod tartarum internum reſoluat:nam ſi ſanguis ille lauetur, inuenies lapillos, ideo non ſolùm arena eſt hæc quæ per vrinam tranſit,ſed ea vbiq; eſt. Sic & in oculis ſæpe naſcuntur lapides: nam liquor ſalis,qui eſt in capite ſedere poteſt ad oculum.Ita etiam in vulneribus capitis ſæpe vidi lapillos albos emplaſtris adhærentes.

Sal innatum purgat ſe per ſudorem maxi-

meximè,interdum ex oculis.

Liquor ſalis balſamus naturæ eſt, qui ſuſtentat corpus ne putreſcat: vbi enim liquor ſalis deficit,iam fit lepra & putreſcit corpus: lepra enim non eſt niſi læthalis putrefactio.

Bitumen &c. Duo corpora in nobis habemus:ſubſtantiale, quod nutrimentis ſuſtentatur è victu:vitale, quod viuit ex ſale, ideo generatio tartari venit ex hac ſubſtantia.ergo per ſal curari debet tartarum internum.

Congluten,&c.quando materia,non habemus ſubſtantiale,quod nutrimẽtis ſuſtentatur è victu vitale, quod viuit ex ſale, ideo generatio tartari venit ex hac ſubſtantia:ergo per ſal curari debet tartarum internum.

Congluten &c.quando materia non trãſit ad deſtructionem,& deficit in natura balſami,fit tenax viſcus:Nam glutẽ apud phyſicos eſt gluten album, apud chirurgos,Sinonia.

Liquor ſalis deſcendit à bolo reſoluto & lapillo reſoluto, ideo cum ad finẽ tranſit rurſum venit ad ſuam naturam.

Cruor eſt triplex,cruor membrorum

principaliū ligamētorum, vel nuchæ & cruor exterior: Quando natura ſeipſam purgare vult, purgat ſe per cruorem, id eſt, ſudorem: & cerebrum quãdo ſe vult purgare, trãſit ſudor per piam & duram matrem, vt in vulneribus capitis videmus & anatomia, quòd ſuper piam matrem iacet vſnea tenuis, tartarus: & in anatomia oculorum in venis à quibus oculi dependent, reperiũtur calculi: ideo ſæpe apertis oculis aliqui nihil vident, quòd tartarus vim viſiuã opilat: & quãdo vſurpantur medicamenta quæ tartarum reſoluunt, rurſus vident, quia tartarus rurſum in aquam per fortem naturã ſe reſoluit: quo fit, vt ex ſeipſis etiam ſępe poſt aliquot ſeptimanas viſum recipiãt: ergo duplex eſt tartarus, ſiccus qui nõ reſoluitur, liquidus, qui aliquãdo reſoluitur: & ſi induratur eſt ſic vt cruor in ligamētis: cũ ſe coagulat, fit tartarus: iectigationes mēbrorũ tũc fiũt. Cruor exterior qui in carne eſt, trãſit in ſudorem externum, quem ſi guſtaueris, ſalſus eſt, & ſi in vitro lente permiſeris ſiccari, videbis lapides. Hæreditarius eſt morbus, qui a parentum, qui multum habent de

ſale,

ſale, ſperma quoq; inficitur & homo inde natus. In ſubſtantia ſpermatis eſt materia & vis ſeminis: ſic ſæpe aliquis podagroſus eſt, qui non ex ſuo victu, ſed à parentibus habet. Subſtantia non generat ſiliquas, & cortices nihil procreant, ſed materia generatiua à vitali ſubſtãtia dependit, quæ eſt exigua res & puriſſima: ſed cũ illa materia generatiua ſimul ſubſtantia currit, vt eſt teſta ſeminis, ſimul currit ſubſtãtia cum ſemine, & ſi illa ſubſtantia fuerit infecta, facit tartarum internum. Nam poſtquam concepit ſemẽ, quod eſt vis generatiua, debet ſeparari à ſubſtantia: ſubſtãtia ergo putreſcere debet, & putreſcet, inde fit, quòd ſæpe molæ, ſuffocationes, matricis lubricitas, hinc fiat. Ideo mulieres poſt conceptionem cum artemiſia purgari debent. Sicci etiam habent tartarum, quòd illa ſiccitas ſalem attrahit & coagulat: ſic eſt caſtis hominibus, quòd ſuperfluitates, id eſt, tartarus reſolutus non exit cum ſpermate, non purgat renes. Iſtæ varietates cauſarum tartari medico ſunt obſeruãdæ, vt ſciat, quid ſit adhibendum. Loca internorum tartarorum ſunt venæ & ca

ro,ſic externus tartarus cõcauitates quę rit: internus ſedet in venis & carne.

AVREOLI THEOPHRASTI de Tartaro tractatus ſecundus.

Infectiones boli & mucilaginis,quæ. Iudicium vſneæ & grandinis quid. Facilis tartari prima generatio,locus,& quæ ægritudines. Delibera- tio quid,& quid priſci dixerunt

Caput I.

EXternum, quod ſi ſumptum fuerit in liquido per potum aut cibos,ſiue mucilaginoſum, à lapillulis reſolu- tum,vel viſcoſum,à bolo ſuo, duas intel ligito operationes,ſcilicet pruinæ vel gē mæ:ſi pruinæ genus (nota quid ſit gran- do,quid vſnea loci iſtius) Si gēmæ colle- ctum ſimplex atq; diuiſum, & diſpoſitio nes illorũ, alabaſtrinã vel marmoream cognoſce,ſicq́; ad rem.Primum eſt tarta ri deglutinationis ſumpti vſque ad fun- dũ ſtomachi.de hoc nota: quòd ſi adeo viſcoſum aut mucilaginoſum fuerit, & facilis ſeparationis,vel fuerit maior pars reſoluti,ſequitur etiam ex hoc per totũ orificium,ſicut vſnea ſuper ſilices tanq̃ & ſuper arbores. Ex iſta vſnea ſequitur ardor

ardor,orexis,compreſſio thoracis,vapor calidus,receditq; appetitus comedendi. Hæc omnia ſunt ſigna vſneæ orificij vel ſtomachi: & ſecundum quod dolores ex vinis,ex piperibus, vel aquis fuerint, minus aut magis in dolores conuertitur Sin autem non vſnea,aut grando (quæ vna eſt generatio & capitulum) generata fuerit,attamen in ſtomacho fieret ſeparatio ſaphiri à calcedonio, tunc tartarus eſt in ſtomacho, gignit torturam pectinis,tollit appetitũ, nauſeam facit,ſentitur aduſtio in fundo ſtomachi, aſperitas linguæ efficit raucedinem, & plures dolores, quotidianæ pluresque febres: de quibus morbis, priſci medici propria capitula ſcripſerunt ſub alia ratione rerum,& copioſè errauerunt,vt praxis docet & indicat.

Interpretatio authoris capitis primi.

GEeneratio grandinis fit per ſiccum in ſale ab humido ſegregato.

Vſneæ genus fit per fumum aſaſſumpti tanquam de cruore.

Collectum fit per caſum lapilli & ſimplex & diuiſum, ſcilicet à lapillis reſolu-

tis.Nunc ad loca quæ tartarus accipiat progrediendum. Primò de ſtomacho: Omnia quæ comedimus habent in ſe aliquid,vel de lapide reſoluto,vel de bolo reſoluto. Primò de potu: quæ bibimus tranſeunt per gulam ad ſtomachum. ſi quod bibimus multum habet de mucilagine,& orificium ſtomachi anguſtum eſt & feruens,vel calidum,tunc mucilago adhæret,& vis ſalis confirmat aquoſitatem,& ſic materia adhæret,& coagulatur & induratur.Si eſt ex bolo reſoluto, tunc viſcosè adhæret quaſi lutum.

Si ex lapide,fit grando:ſic ergo colligit ſe vſnea.& hæc ægritudo maximè in mulieribus eſt,minus in viris,niſi ſint potatores: hocque apparet in anatomia, quando ſectio fit,tunc enim reperitur in orificio ſtomachi lutoſũ quiddã, quod ſi ad ignem adhibeatur,induratur, & fit lutum vel lapis.Ergo quãdo illa vis ſalis ſic naturam confirmat & indurat viſcoſum,tunc fit orexis:cùm bibimus, tranſit potus per iſtum tartarum.Et quia vbi bonus ſtomachus eſt, claudit ſe,& concoquit clauſo alembico: ſed quia tartarus orificio inſedit, quòd non poteſt re-

ctè

ctè claudi orificium, ſed fumus aſcendit & id ad tartarum. Si tartarus dulcis eſt, non ardet, & ille tartarus eſt ex aquoſitate: ſed ſi ex vino eſt, tartarus eſt acutus, & quaſi primùm perfunditur aqua vel vino, id eſt, potu, ſicut calx quæ accenditur & vrit. Ideo ad orexim curandum opus eſt, vt ad tartari curam trāſeas, vt tartarus cadat ad fundum ſtomachi, & per ſeceſſum abeat. Illi ergo qui aquam bibunt, non habent orexim, ſed ex vino: interdum etiam qui aquam bibunt habēt orexim, ſed hoc non ex aqua, verùm ex cibo. Sic igitur fit orexis, quòd primùm vſnea ex vino adhæret orificio, quando bibimus & comedimus. ſtomachus debet eſſe occluſus dū coquit: nam illi qui dicunt ſe olfacere ſemetipſos quando comederunt vel biberunt, illorum orificium eſt corruptū per tartarum: ſic tartarus, vbi humefit, ardet ſicut calx. hæcque eſt prima generatio.

Altera eſt grandinis, quòd in ſummitate ſtomachi & orificij lapilli parui adhærent: & illi qui habent dicunt, dum comedunt & deglutiunt ſe dolere: quoniam ita commouēt ibi grandines, quæ

in orificio ſic generantur: non faciunt orexim, ſed in deglutiendo ſentiuntur. Et illorum qui ſic habent egeſtiones ſi videas vel laues, lapillos cernes habere.

Tertia, ſi orificium eſt ſanum, non habet caliditatem nō ſalis ſpiritum, & permittit ſic materiam ire ad ſtomachum, ibi iacet: ſi ergo vis ſeparatiua & digeſtiua non eſt fortis, & viſcoſitas ſi eſt materia, adhæret multis modis. Nam plures plicas habet ſtomachus, propterea ipſius adhæret parietibus: nam ſtomachus primum ad hepar mittit impurum ad monoculum ſeceſſum. ſi ergo materia nimis viſcoſa eſt, quod expellere non poteſt, adhæret: Si eſt à bolo reſoluto, fit materia nimis lutoſa: ſi ex lapide fit lapis: ſicut in anatomia apud veteres in cuiuſdam ventriculo tres lapides inuēti ſunt: ergo ardor eſt ex tartaro, vel ex effuſione fellis: fel enim vrit ſicuti tartarus: igitur ſi quis conqueritur, ardere ſibi orificium ſtomachi, ibi non purgandum, ſed dolor ſedandus ſiue ardor, & non purgandus.

Mitigatiuum polris.

℞. radicum & ſeminum hyoſciami.

Papa-

Papaueris ana ℥.
Mandragoræ g.iiij.
Theriacæ quantum ſufficit.
Doſis ſcrup.iiij.

SI per hanc medicinam diſcedit dolor ſiue ardor, tunc eſt effuſio fellis: Sin minus, ex generatione tartari: verùm vbi tartarus in ſtomacho ſic eſt, & digeri non poteſt, & materia tranſit ad putrefactionem, indeque febres fiunt, ſtomachus concutit corpus, tunc paroxiſmi febriles in ſtomacho ſunt, & non in alijs membris, non in pulmone, ligamentis, ſanguine, &c. Et ſic paroxiſmus durat donec tartarus ſedatur, ideo cura febrium eſt reſolutio tartari: quoniam vis digeſtiua deficit, fiunt paroxiſmi, fiunt febres: vnde cura erit ex tartaro: Nam quod ex tartaro fit, id inde eſt: diu enim vbi corpus conquaſſauerit, comprimit, quòd vis digeſtiua cum tempore longo humiditatem putrefactionis conſumit, & ſic poſtea indurat tartarum, & incipit grauedo & compreſſio thoracis. Ergo in cura tartari comprehenduntur omnia genera febrium. Quod noſtri authores ſcribũt in curam

febrium planè fuit contra reſolutionē tartari. ſi interdum ipſis ſuccedit cura, certè non eſt ex medicina, ſed forti natura ægrotantis, quæ per ſe tartarum expellit, ſicque ſæpius fit, quòd per ſedes & vomitum febres curentur.

Omnis medicina, quæ tartarum reſoluit vel expellit, febrem curat. Sic ſæpe medici febres curare ſtatuunt, & recepta ſcribunt ex multis ſimplicibus, in quibus ſi quæ ſunt, quæ tartarum pellunt, curant. Quædam etiā per ſanguinis miſſionem abeūt, ſed rarò: cùm ſtomachus tam fortis eſt, vt materiam peccantem, id eſt, tartarum expellit ad hepar, & ſic phlebotamia iuuat. Vbi verò lapillus duriſſimus, vel tartarus generatur, inde febres immortales, quia tartarus reſolui non poteſt.

Piperibus, &c. Illi qui multum piperis vel aromatis comedunt, ſicut in Bohemia, non laborant orexi: & Albertus cōſuluit, vt piper comedant illi Miſnenſes, Bohemi, & aliј, quia cereuiſiam bibant piper comedant, quòd calefaciat. & quia cereuiſia eſt viſcoſa, & viſcoſitas adhæret ſtomacho, ideo calida cereuiſia cum butyro

butyro vtuntur; ſic enim viſcoſitas reſoluitur. Ideo etiam butyrum comedũt, vt ſcilicet lubricitas fiat, & viſcoſum nõ adhæreat, cum prius ſemper ex ſtomacho laboraſſent. Ergo dolores ſtomachi omnes veniũt aut ex tartaro putrefacto, aut ex tartaro generato: putrefactum febriũ eſt: generatũ, aliorũ membrorum. Illa materia tartari purgationibus nõ tollitur niſi prius ſit tartarus reſolutus in liquorem. Sicuti enim aqua, vel liquor, ſi vult pelli, debet reſolui in liquorem, poſtea expellitur & abit. Si autem eſt tartarus putrefactus, facit febres & nonnunquam, tamen rarius, per purgationes abit.

De tranſmiſſo ad inteſtina, conſequens futuri & præſentis morbi. Anatomia doctrix huius theoricæ. Medicorum error in cauſa morbi, & veri tartari cauſa.

Caput II.

QVòd ſi in ſtomacho digeſtũ fuerit, tãquam cibus, bene eſt. Si autem nõ, ſed tranſmiſſum ad inteſtina per ſtercora, ſi vis coagulatiua abſcondita fuerit in iſta parte, & laborat in effectum, ſequitur aut vſnea, aut grando

aut gemma vtriuſq; ſpeciei, alabaſtrini, & marmorei: inde ſequitur conſtipatio vẽtris in ſeceſſu, tumor, tympanites, vẽtoſitas vmbilici, torſiones, cholicæ ſpecies inſanabiles, vomitus & ſimilia ſigna. Hæc per anatomiam habentur horum ægrotorum, in quibus inteſtinũ abundè cum vſnea repletum eſt, aut monocaulon, aut longaon & alia, ex quibus tartaris iſtis, priores canones traditi ſunt: vt pro cholica vẽtoſa & cauſa morbi, cholera ſignata & malè. ſunt igitur deſcriptiones authorum malè poſitæ: Nam cauſa choleræ, non eſt, nec fellis, nec conſtipatio vti dixerũt, ſed tartarus offendit locum, quare tartari cauſam recipe, non alienam.

Annotata authoris.

SI victus ſumptus, ſiue à bolo ſit ſiue à lapillo, à ſtomacho digeritur, prima ſeparatio eſt, poſtea digeſtio, non ècontra, vt Auicenna putat. Primũ enim eſt ſeparatio puri ab impuro, poſt ſeparationem nutrimentum digeritur, & membris impartitur, per inteſtina autem mittit impurum ſulphur. Si vis expulſiua debilis eſt, vis ſalis coagulatiua

facit

facit tartarum:nam illa viſcoſitas adhę-ret inteſtinis, & facit tartarum, ſicut in ſtomacho & orificio tartarus fit, & hoc inde,quòd vis ſulphuris liquefacit: ſter-cus enim aliud non eſt,niſi ſulphur ven-tris,quod accenditur & ardet, ſicut ſul-phur. Ergo in ſtercore ſulphur eſt, ne-que aliud eſt, quàm ſulphur ardens. Cũ ergo in inteſtinis eſt, adhæret illis:ſi vſ-nea eſt, tanto leuior: ſi grando etiam le-uior:ſi gemmæ, hoc opus,hic labor eſt. inde ſequuntur morbi, conſtipatio pri-mò,quãdo materia ſulphuris & ſalis cõ-iungitur,& exiccant materiam, faciũtq; conſtipationem. ex ea aliæ ægritudines quę curantur per curam tarrari: quia v-bi tartarus reſoluitur,ęgritudines abeũt: ſed hoc non facit oleum chamomil-læ, aut alia, de quibus Meſue torſiones ventris pellere vult: ſic etiam clyſteria quæ dantur, niſi ſint ex ſeminibus lini, fœnugræci, pſilij,& mucilaginoſa: quia in inteſtinis plus eſt de bolo, quàm de lapillis, ideo quia illa ſemina ſunt mu-cilaginoſa,& ſic ſimilia ſimilibus cura-ta fuere.

℞ecipe ſeminis lini,

Pſilij, fœnigræci ana. fiat mucilago, addatur ſal.

Qui autẽ ipſos ſequuti ſunt, addiderunt laxatiua & purgatiua, hieram picrã, trociſcos de agarico, Allhandal, &c. & fecere ex clyſtere purgationes, cum non ſint aliud, niſi vt reſoluãt bolum coagulatum, alioquin cum ſic purgare volũt, laxant, & materiam nõ reſoluunt, fitq́; poſtea morbus peior. ſed iſtis ſeminibus mucilaginoſis ſi quis vtatur, reſoluit tartarum, deinde omnia ſimul exeunt. Oleum etiam reijcere non poſſum: quia dolores ſedat.

Clyſter debet ſolummodo reſoluere, aliàs, ſi materia tartari non reſoluitur, & conſtipatio manet, hinc ſequitur Tympanites.

Tympanites verò non eſt ſpecies hydropiſis, ſed cõſtipatio ventris, vt vẽtus natura nõ habeat ibi egreſſum, tum clyſteres addunt, ſed nihil efficiunt. Sic igitur procedendum eſt: Duplex tympanites eſt, vnus in matrice, de quo alibi, alius in inteſtinis, qui curandus eſt per reſolutionem tartari, ſed in quo inteſtino, hoc non videmus. Quando ergo

volumus

volumus tympanitẽ menſtruorum curare, per clyſterium fieri poteſt: Si ſupra diaphragma eſt dolor, ſumma medicina eſt, vt ſumamus mucilaginẽ de cidonijs, vel è pſillio, vel de alio, & cũ melle deſpumato, ana demus in modum ſyrupi, & & hoc reſoluit tartarum. Ergo ex cõſtipatione ventris, vt dictum eſt, fit tympanites: nam calor ventum efficit, qui propter conſtipationem exire non poteſt, ideo tympanitem cauſat.

Quod autem ventus in corpore ſit, clarum eſt: quia in ſanguine ventus eſt: quia calidus eſt: ſic etiam in reliquo corpore: vbi enim calor, ibi eſt ventus: vbi is per conſtipationem exire non poteſt, tympanites fit, nec curatur, niſi per reſolutionem tartari, hoc eſt, cõſtipatio: ſed hoc non efficit calida & excocta potio, vel herba aliqua in oleo cocta.

Torſiones fiunt ex acuitate liquoris in inteſtinis: Tympanites ex conſtipatione: torſiones ex reſolutione. Cholicam aliqui putant eſſe ex felle, quod redundans vadit ad inteſtina, & ſic pungit. Alij dicunt ex conſtipatione, quod mordere non poteſt. Sed cholica abſo-

lutè non eſt,niſi tartarus reſolutus in inteſtinis: quia tartarus acutus eſt, ideo pungit. Sicut dixi, duplex eſt tartarus: Dulcis,qui facit lienteriam: Acutus qui cholicam. cum ſic reſolutus eſt,iacet in loco fixo: quia per ſe non habet virtutē expulſiuam,ideo ſic iacet & pungit. Cura ergo eius eſt, vt hic liquor conſumetur,vel iterū coaguletur in calculū, vel vt vis expulſiua expellat: inde fit, quod oleum bibūt in cholica: quia cum oleū adeſt,tartarum reſoluitur,ſic acuitatem tartari mitigat & ducit ad expulſum: ſic etiam dulcia vina faciunt. Quod autem vrinam effecit croceam,fel in cauſa eſt. vomitum etiam faciunt:quia cum inteſtina laborāt, laborat etiam ſtomachus.

Hepatis magium quid ſit. qui morbi.quæ ſigna.Vrinæ indicium. Porrò de meſaraico tartaro.De infirmitatibus,& veterum erroribus.

Caput III.

SI autem digeſtum fuerit in ſtomacho prima digeſtione, & expulſum in ſecundam hepatis. Si ſeparatio fuerit in ea, in vſneam,vel gemmā,ſecūdum quod ſumptum ex bolo aut lapillo reſolutum fuerit, ſequitur cōſtipatio

in

in hepate, durities & apoſtema chronicum,ſitis,dolor lateris dextri, cōpunctiones & oppilationes facit, colorabit, labra ſpiſſa cum pruritu, & lingua exiccata adparebit: tumores in partibus inferiorum pedum exoriuntur: expulſus eſt appetitus & reiecta digeſtio: vrina quaſi hydropica, veluti indigeſta, glauca & multa. Iſta generatio non tantùm fit in hepate,ſed etiam in regionibus iecoris & confinijs ſuis. Quòd ſi autem in digeſtione hepatis ſeparatio non apparuerit,eſtq́; materia egreſſa ad meſaraicas lacertoſas,ſi in his lacertoſis meſaraicis ſalis communicatio fuerit, tunc ſequitur generatio vſneæ, aut gemmæ: Ex iſta generatione ſequitur dolor meſaraicarum,cōſtipatio nutrimenti,hecticæ ſpecies phtiſis principium eſt. dolor ſpinæ dorſi,coſtarum,matricis: effœminatum ſemē efficit, tollit appetitū ſpermatis, eſtq́; exiccatio omniū membrorum, & magni dolores in mineralibus, de quibus priſci penitus errauerūt, atq; falſa poſuere capitula.

Explicatio tertij capitis.

SI igitur in ſtomacho, aut inteſtinis nō adhæret, vadit ad hepar, & in illo eſt ſeparatio: Vbi ergo hepar debile eſt, in venulis hepatis fit oppilatio ſiue obſtipatio & tartarus generatur: lapilli obſtruunt vias, & nutrimenta tranſire non poſſunt, inde cōpunctiones. & quia materia tranſire non poteſt, colligitur ea, & putreſcit, & fit apoſtema hepatis. Cura eſt omnium oppilationum, cura tartari. Et quādo eſt oppilatio in hepate, tunc homo diſcoloratur, ſæpe color variatur in die, & ſitis generatur: quia hepar non habet humiditatē propter oppilationem, & nutrimenta quæ tranſire non poſſunt per hepar, redeūt in ſtomachum, eumq́; corrūpunt: inde ſingultus oriuntur. Quicumq; etiam ſciſſa babent labia, ac multas pelliculas in ipſis, hoc eſt ex oppilatione hepatis, & linguę ſiccitas, & tumores in pedibus ex oppilatione procedit: quia quando tartarus ſic diu iacet, venit ad maturationem, & natura operatur & expellit. Inde tumores ad alium locum, in pedibus ſuper palpebris tumor, & vrina multa: quia liquor hepatis diſſoluitur, & morbus matureſcit,

cit,ſuumque liquorem ſeipſum dat hepar. Nam vis expulſiua vrinæ trahit,ideo accipit quod inuenit,vt de corde ſumeret ſi alioquin nihil adeſſet. Sic etiam meſaraicæ oppilãtur,ijdẽ morbi ſequuntur:& ſi quãdo tartarus oppilatur in meſaraicis hectica febris adeſt,ita etiã phtiſis & attenuatio per totum corpus: & qui ſic conſtipati ſunt,non ſunt fœcundi. Mineralia dicuntur membra principalia,vt renes,cor,cerebrum,hepar, pulmo ſplen.

AVREOLI THEOPHRASTI PARACELSI TRActatus tertius de Tartaro,

Caput I.

Tartarus vrinoſus quid. De meſaraica ſecuritate, virtutes, proprietates & dolores tatari. ſigna morbi ab externo.

ESſi ſeparatum fuerit in hepate & poſitum in materia vrinæ, ſecuræ ſunt meſaraicæ & regiones iecinoris. Nunc de vijs vrinæ dicẽdum,id eſt,de renibus. Quòd ſi tartarum vrinæ, quod aliud eſt quàm

de quo dictum) acutius, acrius, celerius, inquietius: Nam quæ tartara ex vrina deſcendunt, penitus ſunt aduſtiua, vim calcis habēt, ſpiritumq́; vitriolatum ac proprietatem ſalis. hæc ante coagulationē: ſed cùm coagulatio facta fuerit, recedūt dolores, vnde ſequitur dolor paroxiſmalis iuxta tempus ſuæ coagulationis, quouſq; in coagulationem peruenit. Inſequitur dolor dorſi, coxarum, vrinę defectus, vrina rubea, ſanguinea, citrina, crocea cum ardore, vlcerationes renū, pus & ſaſanies in vrina, torſiones ſub vmbilico, dolores in ſchia, vomitus & nauſea, pectinis compreſſio. Tartarus iſte tanquam tartarus in vaſe adhæret, ita in regionibus concauitatum renum, & ſi cum tempore reſolutionem accipit, fiunt dolores grauiſſimi. Quòd ſi generatum cupit abſq; reſolutione exire in fragmentorum portionibus, propter anguſtas vias, dolores & ſigna reddit. Quòd ſi in loco permanſerit in ſtatu, bene: ſi ad augmentum, malè: ad declinationem, malè, niſi cum cautela.

Authoris expoſitio in primum caput tertij tractatus

Heri

HEri dixi generationem tartari in ſtomacho: nunc ergo cùm in ſtomacho bene digeſtum & ſeparatū eſt, tranſit per venas meſaraicas ad hepar,& tunc fit ſecunda ſeparatio:nam aliud ex iſta ſeparatione & digeſtione tranſit ad nutrimentum totius corporis omnium mēbrorū,alia pars eſt vrina: iſtud quod ex ſtomacho venit ad hepar, exiſtit in mercurio & ſale:mercurius in nutrimētum abit,ſal verò in vrinam vadit. Separatio autem iſta ſecundæ digeſtionis eſt, & eſt prima materia vrinæ. Nam alibi vt ſulphur,ibi ſtercus:ſic hîc,vbi ſal,ibi vrina. Vrina autem ſal eſt expreſſum à mercurialibus per violentiam ſeparationis in reſolutionem coactum. Conſiderandum eſt vobis de ſale expreſſo accidentali fumoſo,quid ſit,ſi in coagulationem abit,quid inde niſi tartarus acutus? Vrina eſt ſpiritus,qui deſcendit à forma in volatilem,à ſubſtantia propria in contrariam:quia iſta ſeparatio propter ſalem eſt abſque ſulphure.Omne id quod tranſit per venas meſaraicas ad hepar, vel mercurius eſt, vel ſal: omne enim quod edimus, ex primis tribus eſt, ex

ſale,mercurio & ſulphure: in ſtomacho igitur ſeparatur à reliquis in ſtercus, ſal & mercurius vadũt ad hepar. Non enim eſt natura ſtomachi hæc duo ſeparare, ſed hepatis propriũ.Hæc duo ergo priora ſeparat hepar,purum ab impuro, poſtea digerit;Separat igitur hepar rubinũ à chriſtallo:Rubinum eſt nutrimentum omnium membrorum, cordis, cerebri, & reliquorum chriſtallus.Quod non eſt nutrimentum,expellit hepar ad renes,& eſt vrina.Vrina ergo non eſt aliud quàm ſal,quod reſoluitur per hepar in aquam, & expellitur,& ſic rurſus coagulatur, id eſt tranſit in ſuam primam materiam,& ſic facit tartarum.Si à bolo, vel ſi à lapillo talem tartarum facit.Et quòd ſal coa guletur, videmus, quando iuncta iuſta materia poteſt coagulari. Quomodo autem coagulatur?ita,quando ſal carnis & ſal vrinæ vniuntur, coagulatur in lapillos.Prima generatio inter hepar & renes & ibi coloratur calculus in renibus,vt lapilli rubei ſint:Secunda generatio in renibus:Tertia in veſica, ſcilicet, quando tranſit per renes,& non coagulatur, ſed in veſica coagulatur. Et quando eſt calculus

culus acutus, corroſiuus, corrodit & in vijs vrinæ, & in veſica exulcerat, & ſic tranſit pus & ſanies: hinc veniunt dolores quando vlceratio eſt: ita tamen fit, & interdũ nõ ſentiũtur dolores, ſed quãdo vrina acuitur per regimen ſalſi alimenti, vt carnis, piſcis, tum ille ſpiritus ſalis peruenit in exigua foramina, & efficit ex ulcerationes, ſicq; etiam facit pus & ſanguinem mingere, ideo illis regimen ordinandum, vt caueant à ſalſis cibis.
Quòd ſi obſeruato regimine ſanguinẽ nihilominus mingant, ſcias vlcerationẽ abundare: fit enim tanquam calx, imponatur cuti & ſinitur iacere, tunc continuè corrodit: ſic etiã illa exulceratio eſt, quod tartarus per ſe ſine intermiſſione corrodit: ibi dolor dorſi magnus, & ſanguinem mingunt. ibi vna cura eſt, vt tartarus reſoluatur. Nam ſi dolor dorſi per oleum camomelinum, aut de ſcorpionibus non curatur, tum ſcias certò, quòd exulceratio eſt ex tartaro: interdum conſumit venulam aliquam, aliquando renem vel aliud: tunc vna cura eſt, vt vrina fiat tota incarnatiua, & hoc fiet per ea, quæ habent vim ſalis in ſe per incarna-

tionem:Nam ſal ſolumodo per ſal curã-ri vult,vt ſunt terpentinum lotum, tro-ciſci thuris,alkakenge,maſticis, myrrhæ mumię,ſtecades,& potiſſimùm thus,maſtix,mumia:Nam illa ſal ſunt planè,& nihil habent ſulphuris: ideo cùm veniunt ad ſtomachum,quia nihil hîc de ſulphure eſt,ſtomachus tranſmittit ad hepar, ita quòd tum vrina illa tota fit & ſal, & incarnatiua,& curat ſic exulceratione͂: & tum nihil comedendum quod humidum eſt, quod duntaxat vrinam faciat: nulla offa,nec ſalſa vlla,ſed aſſata & quæ ſicca ſunt,capienda ſunt. Errant ergo illi qui abſynthium,radicem raphani,mentaſtrum, pulegium, &c. præbent, & omnia illa quæ vrinam cient & prouocant. Nam illi cogitant ſic: ſi calculus curandus eſt prouocantibus vrinam, & purgantibus vias vrinæ, herbis id eſt faciendum:putant enim,quæ menſtrua prouocant, ea & vrinas prouocare, & ita calculos tolli, adduntque conſolidatiua. Et iſti aſini non vident, quòd iſtis calculus non ſoluitur, nec etiam vrina incarnatur. Hoc agendum eſt, quando exulcerationes tartari ſunt curandæ,

vt

vt incarnetur vrina: alia enim, quæ prouocant vrinam, ſolùm tranſeunt & nihil agunt. Spiritus vitriolatus eſt, quando vrina vrit & pungit, & cùm ſic eſt, ille homo omnium maximè laborat in calculo. & ſic generatur calculus, vt ſæpe duobus vel tribus annis colligatur & non dolet, & natura tam fortis eſt, quòd ſemel totum expellit. Et primò de bolo generatur qui adhæret, vt vſnea, ſic adiacet renibus tanquam paruæ pellicu læ, ſed in veſica ibi non poteſt adhærere vſnea: quia plena aquæ: verùm lapilluſ hic coagulatur ex acuitate ſalis, durus ſcilicet & gemmeus multis angulis, propter ſalis acuitatem. Quando vrina alba eſt & lactea, & dolres dorſi adſunt in Iſchia, & tamen vrina vel calculus nõ dolet, ſcias in veſica eſſe materiam lutoſam, quæ curari poteſt: ſed ſi non cura tur, indureſcit in lapidem, qui poſtea propriam curam habet: ſed cùm adhuc lutoſa eſt materia, poteſt ſyringa humidum iniici, & lutum expelli, vel vt veteres dederunt coagulum ad bibendum, aut per ſyringam hoc latus purgare: ideo recepta quæ de calculis ſcibun-

tur multa ſunt, quæ pertinent ad calculum lutoſum antequam confirmatur, & ipſi vtuntur ad confirmatum, ideo fallũtur: materiam induratam ſcindere & lapideam, oportet medicinam eſſe tenuẽ ac mitem quæ ipſam inuadit, ac minuit: ea debet eſſe vrina (Hermes poſtquam comederat, ſumebat ſemper granum vnum thuris, item maſticis, vt ſcilicet vinum bibitum coagularet ſe in tartarũ) id eſt, ex ſale incarnatiua, quodq́ue fit ex mumia, thure, maſtice, non niſi ſal, ſed incarnatiuum, quod etiam exulcerationes curat: & in lapillo duro non eſt medicina præſtantior Chriſtallo, Fœlix: Felix qui eum nouit præparare.

Tartari generationem eſſe in loco, in quo dominatur ſal. ſalis vrinæ potentia

Caput II.

SI in renibus non fuerit ſeparatum, & per vires naturæ expulſum ad orificium & collum veſicæ: Si in iſto loco ſal dominatum obtineat, coagulationis generatio ex eo ſequitur: nempe lapillus quem alij lithos, aut lithiaſen, aut calculum vocant, ego verò tartarum, propter primam

primam materiam,& bene.Iſtius lapidis generatio non eſt alibi in toto corpore, niſi in loco, vbi vrina in potẽtia ſua fuerit: Nam ſal,quod eſt in vrina, talem habet vim, vt procreet lapillos, & quanto longius ab origine vrinæ, tanto fortius eſt opus ſalis: vnde ſequitur de pruinis, quòd tartara vrinæ ſint in renibus, alabaſtrina, & parua, & vſneæ & gemmæ alabaſtrinæ, ſed in fine renum, duriores maiores & fortiores.In veſica enim fortiſſima vis eſt, & potentia congelandi duriſſimam adamitam vltra marmoreã renum. Hæc vis eſt ſalis vrinæ, ex qua, vbiq; per totum corpus bolus vel mucilago, extraneus ſumptus coagulationem accipit. Nec mirũ: quia vrina principium ſalis nitri & principium ſalis petræ:Habet enim in ſe impropriatam naturam vitrioli & ſalis plumoſi. Quamobrem medici, nolite eſſe negligentes inexpertiq; ſpirituum vrinæ viriumque eius, ſed ſcrutamini ſtudioſè experientiam, notate ſigna, obſeruate dolores quos mouet, quorumque efficiẽs cauſa exiſtit vrina.Nam in lapillo veſicæ tartarus vrinæ omnia præfata ſigna babet,

imo & in duplo & in triplo grauiores paſſiones cõmouet, quàm cæteræ prædictæ ægritudines.

Annotationes capitis ſecundi.

CAlx & anodus ſunt in nutrimentis: Anodus per venas ſuas, calx verò vrinam expulſionem habet: Nam calx ex ſale eſt, per ſpiritum vitriolatũ, inde ſequitur genus corroſiui, acuti & peracuti cum talibus ſignis, ſicuti de tartaro dictum eſt, & dolores & paſſiones chronicas facit, & lapidis & grãdinis localis. Auicẽna, Valeſcus & alij, principiũ tartari arenam dicunt. Ego tartarũ, quia vt tartarus adhæret, & vt dixi, poſt primam digeſtionem in ſtomacho tranſijt ad ſecundam ſeparationem & digeſtionem in hepate: poſtea tranſit ad tertiam ſeparationem & digeſtionem, quæ fit in renibus: poſtea nulla eſt ſeparatio aut digeſtio, ſed illud ſal, quod deſcẽdit ad renes, ſal ſcilicet reſolutum iacet in renib. & ſeparatur, ſuperfluum expellitur in veſicam & mingitur. Si ergo ſpiritus ſalis acutus eſt vitriolatus, vel ſi habet vim mineralem, totum expellit hepar ad renes, id eſt mineræ, vel mineralis ſeparatio fit

tio fit in renibus, & vrina fit in renibus primùm. Et quia aſſant mineræ, hoc eſt, ſpiritus, cachimia, vitrioli, colchotar, alumē entali, rochæ: nam illa omnia habet in ſe vrina. Hæc verò expellunt renes: nam in iſtis dictis ſpiritibus non eſt nutrimentum, ſed ſuperfluum eſt, & exit per vrinam. Anodus eſt illud nutrimentum, quod ſeparatur in renibus. Calx verò eſt ſuperfluum &c. Vrina calx eſt, quia ſpiritum calcis habet. Si ergo ſeparatio recta eſt, tunc illi ſpiritus calcis & minerales cum vrina tranſeunt: Si verò ſeparatiua & digeſtiua virtus in renibus nō eſt perfecta, iacet in renibus, ac eos diſſoluit: inde vrina craſſa, pinguis &c. tunc liquefiunt renes interdum ſanguis cum pinguedine exit, & hoc inde eſt, quod renum ſubſtantia corruptio inuaſerit, & fiunt inde lumborum & dorſi dolores & coxarum, quaſi forent diſſolutæ. hîc non conſulendę termæ: quia plus renes putrefiunt. Si verò cum his doloribus dorſi, vt ſunt tormina ventris, hinc ſcias, & lapidem eſſe generatum in renibus: Errant ergo medici, qui dicunt calculum naſci ex phlegmate ſicco. Quo-

modo poteſt naſci ex phlegmate, cum materia non ſit lapidis, ſed ex mineralibus naſci dicitur? Igitur cum in renibus ſeparatio non fit rectè, hinc eſt generatio nitri, id eſt, vrina incipit ac generat in ſemetpiſa ſine anodo. Si eſt materia vitrioli, facit genus vitriolatum, hoc eſt, lapideum: ſi ſpecies aluminis, tranſit ad ſpeciem lapidis aluminoſum, ideo varij colores lapidũ, aliqui rubei, aliqui cinericij, ſubpallidi, ſed nullus fit cœruleus vergens ad viridem &c. ſed non eſt de mineralibus illis color ille: ſi ex ſulphure eſſet, fieri poſſet, vt cœruleus fieret: eſt ergo generatio nitri hîc. Nitrũ dicitur vbi pecudes ſtabulãtur & mingunt. Nam illa terra, vbi mingunt, poſtea coquitur, & ſal nitri inde fit. Quia vrina nõ eſt, niſi ſal, ſic ex petra naſcitur ſal petrę, ſic ad propoſitum, ex vrina coquitur lapis & ſal nitrum. Sic quoque in corpore vrinę generatur tartarum ſeu nitrũ, & cum tempore exulcerat veſicam, & cum vrina venit ad iſtam exulceratione͞ tunc dolores incipiunt. Noſtri authores in iſtius exulcerationis cura prouocandam vrinam cenſent, & volunt per vri-
nam

nam cauſam morbi & exulcerationem curare ipſum morbũ,vt ſcorpio ſeipſum nimis cito. Tunc bene fiet, quando vrina incarnatiua fit,vt eſt antè dictum,ſic etiam in hepate non ſeparatur materia,vt ſeparari debet,tranſit ad renes,ſed illi non ſuſcipiunt:quia tantûm ſeparãt, quod ſeparare debẽt, ideò transfluit in veſicam,& ibi tartarum incipit coagulare, ſed eſt viſcoſitas. Sed quando venit in orificium veſicæ, tunc facit lapidem in collo veſicæ. hic fit in poſteriori parte apud renes ſub infima ſpina dorſi. hinc incipit eius corpus in inferioribus contrahi,quòd non poſſunt ire. Hîc nõ iuuant vnctiones,balnea, emplaſtra.pedes extenuantur,non ſentiuntur, & trãſeũdum eſt ad illam curam, ad primam materiam: quia morbus eſt in orificio & collo veſicæ,hîc inſedit gluten & calculum,vel lapidem generauit: nihil hîc balnea faciunt cum omnibus cauſticis & calidis:nihil ſunt illi canones, ſed ſpectandum eſt, vt materia in collo veſicæ reſoluatur & trãſeat in liquorem:& hoc fieri poteſt, ſi tartarus eſt ex bolo reſoluto.Verùm ſi eſt ex lapide reſoluto, non

poſſunt curari, oportet eos claudos & contractos vitam finere.

Omnis vrina micta facit lapidē, quod apparet in matulis, & ſi coquitur: ita ergo generatur calculus in veſica vt hodie paruū eijciat granulū, & cras aliud, quia ſæpe veſica iſtis granulis plena eſt: interdum adhærēt venæ, & quo maior vrina, eo acutior. Ex bolo reſoluto magni lapides naſcuntur. Ex lapillo reſoluto, parui, ſed ſi magni ex lapillo reſoluto, ſunt incurabiles.

Vnde alabaſtrina, lephanthæa genera, tartarorum differentia, proprietas, pondus. item cutæus quid, Forma quid, ſignum difficile & ſignum fixum.

Caput III.

QVę tartara ex bolo reſoluto generationē habent, in alabaſtrinū effectū tranſeūt & lephanthæū. Et quæ ex lapillis reſolutis in lapilli duri finē. Sunt igitur operationes duę in generationibus tartari: vna eſt vis congelandi abſq; ſpiritu vrinæ: alia eſt congelatio per ſpiritum vrinę. prima reddit molles tartaros, ſecunda autē duros & craſſiores: & qui ex bolo, differentiā habent ab

his,

his,qui ex lapillis ſunt. Eſt autē generatio aliquando ex vna portione, quando natura glutinis ſimul & ſemel ad caſum peruenit. Aliquādo quotidiana,cùm curtæus labor incidit,id eſt,vſnea ſuper tartarum. Eſt autē natura boli in forma & eſſe,& multiplices lapilli reſoluti, vnde durior, mollior, doloroſior & lenior: quia diuerſa ſunt genera nutrimentorū & ſpirituū externorum & internorum, veluti in dieta intelligēdū eſt. Sūt & plura ſigna vrinæ, quæ ex permixtionibus, ſed illa ab ægris perſcrutari per experiētiam ſufficit,pro genitura ſignū vnum, cætera conſortia ſunt de rebus conuenientibus nō fixis, quæ medico in libellis nō ponenda,ſed de fixis,ſcilicet de ſigno fixo nō intermiſſo tradenda. De varietate formæ in vſnea, in grandinibus, in lapillulis, nō eſt de medica profeſſione,ſed in phyſica habentur de forma & materia & figura.

Explicatio tertij capitis.

SI voles iudicare, an quis habeat lapidem, hæc ſigna erunt: Nauſea,vomitus,cum quis dicit , neſcio quî fiat,

ſemper euomo, tunc certum eſt eſſe ex lapide, vel quòd inebriatus fuit. Si inebriatus, tũc & caput dolet, hoc certum ſignũ eſt: ſi hoc non eſt, lapis adeſt. item coxendices dolent, dum gradus aſcendunt, mouent & contrahunt membra. Tertium ſignum, tormina ventris punctiones pedum. Hæc ſunt certa ſigna, reliqua fallũt & vana ſunt, quia obęſo corpore vir, alia habet, quàm macilentus. Et in vrina ſignum eſt: interdũ aurea perſpicua vrina eſt. vrina diuidatur in tres partes, in tres ſubſtãtias, illud ſedimẽ in fundo ſubtile eſt ſedimẽ, quod ex tertia digeſtione eſt, ex renibus: quia quę in hepate digeruntur craſſa ſunt: quæ in ſtomacho craſſiora: quę in renibus ſubtiliora, quòd ex tertia & vltima digeſtione: Ex tertia igitur digeſtione vrina, eſt in fundo perpiſcua & ſubtilis. Item ſignum eſt, quòd arena eſt in fundo, ſed hoc fallibile: quia ſæpe fit, vt arena egrediatur. Eſt etiam ſignum lapidis quòd vrina eſt lactea, vt ſerum lactis: ſignum eſt, quòd lapis ſit in veſica.

Theo-

THEOPHRASTI AB HOHENHEIM QVARTVS TRActatus de Tartaro.

De interno tartaro ex tribus. quid viſcus internus, gluten & putrefactum. Deſcriptio anatomiæ, generationis. Quæ ſigna, ægritudines, & de tartaro lacertorum.

Caput I.

QVANdo ipſa natura corporis quæ eſt diſpoſitionis huius, ex tribus internis fuerit, ex ſpares viribus, ſcilicet de viſco, bitumine, aut glutine albo, vel putrefacto interno, conſiderandum nobis, viſcus naturæ quid ſit. Viſcus eſt ſanguinis humor cũ ſua aquoſitate, quæ cum ſanguine apparet, à qua iſta ſanguinea, ſi ſal fuerit in reſolutionem abit. ex hac ſequitur viſcoſitas, de qua ſcribimus. Hæc viſcoſitas ſi in ſeparationem abierit, ſumitque coagulationem ſalis cum viſcoſitate aquæ ſuæ ſequitur ex illa generatio tartari, ſæpius in forma vſneæ vel grandinis, aut gemmarum collectarum ſimplicium aut diuerſarum, ſicuti in anatomia iſta genera

tio ſæpiſſimè fit, præcipuè caſtis, pueris, & extenuatis corporibus, & ſigna eius ſunt iectigationes per membra, dolores vagantes, punctiones non fixæ per totũ corpus, aut per membra diſperſæ, hinc inde per venas ambulantes: exiccat corpus, gignit naturam æqualem phtiſi & hecticæ: ſentiuntur febres, interdum cõſumptionem particularem faciunt, præcipuè in membro venæ iſtius, in qua eſt oppilatio hæc creata. Nec aliud habemus iudicium horum membrorum diuerſæ valetudinis, niſi ſigna premiſſa. Veteres grandia dixere verba de ſimilibus paſſionibus: ſed principium eorum error berbericus. Et poteſt fieri, talem morbum generari in carnibus, muſculis, lacertisque: cùm eius liquor tanquam ſanguis ex ſubſtantia cecidit in coagulationem: ſed ſigna eius ſunt leuiora & mitiora.

Capitis primi interpretatio.

Spara eſt vis mineralis ex ilech, prima ſubſtãtia ex primo ente, eſt pars prima ex quatuor elementis (Ilech, ileias, ili adus, idem, id eſt, primum principium) elemen-

elementa iſta ſunt mineralia mitiora. genera mineralium ſunt quatuor, eſſentiale, corporale, ſubſtantiale & formale. vt dixi falluntur authores noſtri, qui dicũt ex phlegmate calculum naſci, quia lapis generari non poteſt, niſi vis mineralis adſit. Arena enim vel lapis eſt minera, idcò fieri quoque debet ex mineralibus.
Præterea corpus duplices partes habet. Eſt enim tartarus innatus & externus, hoc eſt, duæ ſunt generationes tartari interna & externa: externa minera, id eſt his quæ ingeruntur, & ex interna: ideo ex primo ilech, id eſt ex aſtris, quæ non cogunt, ſed homines deberent concordantijs aſtrorũ reſpondere. Ita mineræ quoque ſunt in hominibus, ſicuti in elementatis. Sæpe enim quis fit calculoſus, & tum id non habet ex vino, aut cibis, nec etiam hæreditariò accepit, vt proximè dixi in ſpermate, quod non viderunt medici noſtri, qui diętam ponunt in cura calculi, & cauſam morbi non intelligunt. Nam neque ex cibo vel potu habent, & ſi nihil ederent, tamen generaret̃ calcul⁹. naturæ iſtius eſt tartarus intern⁹ quod ſic creſcit ſemper, & ſignũ eſt, quia

vrina craſſa eſt tanquam ſperma in vrina,& quotidie ſic mingitur. Mucilaginoſum & viſcoſum eſt generatio tartari interni:at ſemper illi qui habent tartarũ internum,habent exulcerationes, nec punctiones ſentiunt,& tamen pus it per vrinam,quod eſt ſicuti ſperma: propterea quoties compreſſiones in ſtomacho exiccantur,eſt ſignum generati calculi. interni extenuantur. Noſtri dicunt in omnibus morbis,qui contingũt(quia cauſam reijciunt in humores)eſſecorruptionem humorum, quod vanum & ſæpius decantatum eſt,& tam ſtupidi ſumus, vt quicquid authores ſtulti ſcribũt, id pro oraculo habemus.Ego autem dico generationem tartari eſſe generationem mineralem,& eſſe ex humoribus mineralibus,non eſſe ex humoribus naturalibus & iſte tartarus eſt in puris ſalibus,non ex ſpiritu vitrioli,aluminis, &c. ſiue aliorũ ſalium,ſed tartarus internus generatur ex vno ſale ideo, quia tartarus generatur ex mineralibus liquoribus naturæ. Quapropter medico id in corpore obſeruandum, ſcilicet quæ ſint mineralia. Cura tartari interni,quia eſt opilatio,ideo eſt

deo eſt tranſcẽdum ad coagulationem tartari per viriditatem ſalis. Salis viriditas curat tartarum internum generatũ: curatur autem tartarus internus,qui eſt ex bolo reſoluto: qui ex lapillo reſoluto incurabilis eſt.Vrina & vinum ardẽs eſt ſignum tartari interni.quum ſubſtantia in vrina eſt ita perſpicua atque aqua deſtillata, non adeſt hypoſtaſis, ſed planè perſpicua eſt & diaphana: ille tartarus curari poteſt per phyſicum, niſi veniret ad veſicam vt excindatur,alioquin ſolui non poteſt quicquid agas:quia eſt ex lapillo reſoluto,nec ſolui poteſt,nec curare:ideo differentia talis probè obſeruanda.Sparæ vires, &c. vis mineralis, & humor ſalis,humor aluminoſus & humor calcis,& humor vitriolatus,hi humores ſunt in corpore. Duplex eſt humor naturæ:humor naturalis, humor mineralis: ſi permiſcentur ſimul currunt in corpore: ſi per ſe ſtat humor mineralis, & facit morbum, per mineralem curari debet. Sanguis eſt humor naturalis. humor vitriolatus contrarius eſt. Hinc ſi ex ſanguine morbus eſt,ſine vitriolo curari debet per purgationẽ ſanguinis, vt gamã

drea morea ſanguinem emendat, manna, capilli veneris: ſed ſi vitriolum coniũgitur, iam etiamſi diu ſanguinem purgãtia adhiberes, nihil efficeres, ſed arcana naturæ tranſeundum. Aluminoſus humor iuuat choleram, vt cholica non eſt ex cholera, ſed liquore ſalis: iacet in inteſtinis & ardet, & quando reſoluitur, & vis expulſiua fortis eſt, bene eſt. Quando igitur generatio tartari eſt ex interno ſale, & ex bolo reſoluto, tũc facit vſneam: vbi igitur peccant humores minerales, vt ſi vitriolatus humor coagulat ſe, & humor naturalis, id eſt, ſi ſanguis reſoluit coagulatum ſal, tunc phlebotomia prodeſt, &c. ſic de cæteris: Ideo errant aſini qui dícunt, phlegma eſt in ſanguine: quia multos piſces comedit, quod falsũ eſt. vbi phlegma veniet ad venas? quis poros illos aperiret? Sed ſal ibi eſt, & humor mineralis, ſic caro, ligamenta, &c. non ſunt niſi minerales humores, & illis adeſt humor naturalis, liquor naturæ, & balſamus naturæ, iectigationes, &c. Iectigationes fiunt vltro citroq; dolores vagantes: iam punctiones fiunt in brachijs iam in pedibus. & maximè fit in ſenibus,
vbi

vbi humor ſe exiccauit, & non ſunt illæ compunctiones, nec vltro citroque huiusmodi fluxus, aliunde quàm quòd tartarus oppilauit meat⁹: ac ſæpe euenit, vt quis punctione vehemẽter afficiatur, & poſtea in anno non redit. quando hoc fit, non eſt niſi tartarus, qui ſe reſoluit, & vim expulſiuam à loco expulit. Vbi vis mineralis eſt, exiccat corpus, & non con trahit, ſed permanet dura. & eſt tartarus vbi aliquis ſic extenuatur; & maximè in ſenibus eſt ex tararo phtiſis, oppilatio, & cura eius eſt per tartarum. Iſti ædificãt domum ſuper aquam, vt humectetur, ſic hecticorum: quia omnia genera febrium generantur ex tartaro, hoc eſt ex oppilatione tartari. Quum membrum attenuatur, non eſt, niſi quod tartarus oppilauit. iſta generatio fit in muſculis: in carne adhuc non lædit morbus: quia natura reſoluit, ſed quando venit ad concauitates, ibi hæret & dolet.

Glutinis loca, eius generatio: ex quibus error veterum circa gluten. ſigna eius cauſæ doloris podagræ. comparatio morbi, finis, indicium doloris & loci.

Caput II.

GEneratio, quæ ex glutine albo, & bitumine fit, huius tartarus durior eſt cæteris tribus: Nam glutẽ eſt tenaciſſimũ in natura, & vbi locum habet, ibi dolorem creat, hoc eſt in articulo, ligamentis, arterijs & ſimilibus. Generatio iſtius eſt, cum ſeipſum coagulat ex virtute repercuſſiua cõtra liquorem nutritiuum ſuum coniunctũ. Iſta generatio facit membrum contractũ abſq; conſumtione, & apud veteres pro podagra, chiragra, genugra, ſchiatica vocitata, & in capitulis podagræ poſita eſt, propter locũ articuloſum & ſimiles paſſiones ſimiliaq; ſigna. Signa ſunt iſta, ante coagulationem continuus dolor cum clamoribus: Nam glutẽ ſenſitiuũ maximũ membrum, quo non eſt ſenſibilius in toto corpore infeſtans, efficit cruciatus in loco grauiſſimos. Dico autem podagram cum ſpeciebus ſuis, tales dolores non

non parere,niſi tactum ſit gluten, quod ſynonia apud chirurgos appellatur. Et errauerunt authores in capitulis podagræ,ponentes podagram fluxum eſſe ex natura cum talibus doloribus,quod falſum,& manifeſtus error eſt: Nam abſq; glutine non eſt dolor in membris exterioribus.Iſta quoque coniunctio extranea cauſa doloris,ſi permiſtionem arripit,excedit dolores rotæ ac crucis. Tartarus iſte,ſi in coxis,ſchijs, aut ſpinis dorſi generatus fuerit, facit inferiorum cõtracturam ab vmbilico vſque ad pedes. & præter cætera ſigna, quæ de iſto ſunt tartaro, eſt continuus vomitus.notandumq;,vbi gluten locum habet, indicia dolorem loci ex tartaro.

Authoris expoſitio ſecundi capitis quarti tractatus.

DVrities tartari recipit coagulationem ſuam ex ſalibus mineræ.ſal in hac generatione accidẽs elemẽtale eſt,& aqueum . liquor humoralis eſt & ideſtum.Ideſtum autem ſine compoſito non eſt:compoſitum eſt de mineralibus per quatuor humores, hoc eſt elementa.

Tenacitas glutinis reſina mineralis eſt, vt terebinthi reſina arboris ſuæ differt à balſamo: quia ſalis non eſt dolor: eſt in glutine non ſalſo, ſed per ſal ſuum, hoc ſal eſt acetoſum, nō ſalſum, eſt dulce. Repercuſſiuum contra liquorem nutritiuum eſt, quòd ſal repercuſſiuum, id eſt, acetoſum gluten dulce coagulat iſtius loci, quia glutē humor nutritiuus. Sicut dixi de tartaro interno & ſignis, ſequitur nūc generatio alterius. Omnes dolores, qui ſunt in membris exterioribus ſunt ex glutine. gluten album, non dolet per ſe, niſi habeat accidens: per ſe eſt res lucida, lucens & pura. Nam non ſunt lucidiora & depuriora in corpore, quàm humor chriſtallinus, albumē oculorum, & gluten album. eſt ſal lucidiſſimum & dulce rectificatum, & ſperma, quod craſſiſſimum inter hæc duo. Sic ergo gluten per ſe non dolet, ſed quando ſal reſolutum humor mineralis, ſalſus liquor tranſit ad gluten, tūc talis dolor, vt dici non poſſit: inde podagra: duo enim contraria ſimul ſtare non poſſunt. ibi fit inflatio & dolor. Vbi ergo liquor ſalſus deſcendit ad membra, & non ap-

prehendit

prehendit gluten album, inhęret iũctu-ris membrorum, & coagulat ſe, & non eſt niſi tartarus: inde ſæpe fit, quòd in podagricis lapilli excindantur, & hoc ex tartaro eſt, non ex glutine: ideo vbi gluten tam potens eſt, quòd humorem ſalſum & ſalem mineralem non ſuſcipit, tunc non fit dolor, neque podagra: propterea podagræ cura eſt, vt ſal reſolutum expellatur. Ergo vbi ſal minerale venit ad gluten per ſe, res eſt tenaſciſſima: ideo vbi coniunguntur ſimul, fit duriſſimus tartarus: ſicut etiã ex ſpermate fit duriſſimus calculus, ſi coniungitur cum eo ſal minerale. Quatuor ſunt ſalia, terræ, aëris, aquæ, ignis. Si in aqua, vel aliàs leuiter infrigidãtur, ex ſale aqueo eſt morb⁹. Si in nocte magis ægrotat quàm die, eſt terra. Ex aere non eſt magnus dolor, vel ſingularis, ideo errores ſunt de doloribus ſchiaticis & alijs, &c. ſed ſalia hîc conſideranda.

Ideſtum oportet obſerues: nam ſi gluten peccat corruptum per aliud, rectè facis, quòd humor naturalis purgatur: quia gluten eſt humor naturalis: vbi ergo gluten in reſolutionem venit, & ide-

ſtum eſt,id eſt duo compoſita cum alio cõiunctum,ideo hîc purgari poteſt humor naturalis. Gluten per ſe eſt humor naturalis,& in eo eſt ſal, quòd adeo glutinoſum efficit, & quanto glutinoſius exiſtit, tanto plus ſalis habet. Oportet habeamus mineralem illã reſinam.ſicut arbores cum ſua reſina naſcũtur,ita homini cuiq; ſua reſina eſt, hoc eſt gluten illud.Balſamus eſt res tẽperata,non dulcis,non amara,non põticę,ſed eſt liquor ſalis:nõ eſt ſal minerale, ſed ſal liquoris, hinc potentiſſimè præſeruat à putrefactione.

Gluten non eſt ſalſum minerale, ſed eſt res liquida, ſed cum tranſit ad id, ſal minerale, tunc inficit. Gluten per ſe, eſt ſal dulce, ſed accedit ad id ſal acetoſum, ita ergo gluten à natura ordinatum eſt, vt in iuncturis,ſit,ſcilicet vt adminiſtret nutrimentum ligamentis,ſicut nos ſtomacho damus cibos, & poſt digeſtionẽ mittit ad hepar, & gluten ſuum in cibo attrahit: Nam in omni cibo gluten eſt, ideo eum attrahit ad ligamẽtũ. ita ergo in omni cibo,in omnibus commeſtis & bibitis gluten eſt naturale & minerale:

Errant:

Errant ij qui fortiores cibos, & genero ſa vina prohibent, cùm gluten ſit adiuuandum. Cum igitur ſal minerale venit ad gluten, gluten incipit ex humoribus ſalis & mineralibus coagulari: inde fit vt membra fiant immobilia, vt in podagra, & non poſſunt moueri: quia gluten coagulatum eſt, ideo vna cura eſt, gluten illud reſoluere, & humorem mineralem in podagra, niſi ſit quod abſtinentia aliquid liquoris conſumat. Et vt clarius ſit hoc ſecundum caput, dolores certè adſunt, quia duo contraria. Gluten eſt ſal dulce, ſed aliud eſt ſal ſalſum & mi nerale: ideo quoties concurrunt, fiunt dolores aliquando 5. 7. vel 14. dies, tres ſeptimanas, & aliquando diutius, donec rectè miſceantur & conueniant. poſtea dolor aliquandiu quieſcit: interim dum materia congregatur ad locum rurſus fiunt dolores, & patiens conqueritur. Eſt nobiliſſimum membrum gluten album adeo ſubtile & purum, vt nullum membrum facilius afficiatur, quàm glu ten album: Si enim aer ipſum attingit, dolet inde, quòd genu inflatur non eſt, quàm quod ad gluten fluxus alius ve-

nit & pugnāt inter ſeſe in genu, vel iun-ctura brachij inflatur: Vbi vna cura eſt, vt liquor ſalſus qui deſcēdit, reſoluatur & expellatur,& humori naturali, id eſt glutini ſuccurrat. Podagra non dolet, ſed quando fluxus cadit ſupra gluten, iam dolet.Errant qui putant podagram eſſe fluxum à capite deſcēdentem phlegmaticum.Nihil tale eſt, quàm ſi podagra ex ſuperfluo humore veniret. Glutē non eſt in ventre, non in membris interioribus,ſed ſolū in exterioribus,in iuncturis,vbi ſunt ligamenta,ſed quādo gluten venit ex ſuo loco, & latius ſe dilatat, ibi rurſum contrarium eſt,& continuus dolor:Nā omnes dolores qui in iuncturis ſunt,& membris exterioribus ſunt ex glutine:ita ergo, vbi ſic glutē eſt infeſtū, ibi tartarus fit,aut podagra,vt dixi.Quādo naſcitur calculus in fine dorſi,in lumbis,contrahit corpora infra vmbilicum: quia ſpiritus tranſire non poteſt,conſtipatæ ſunt venulæ,vt ſpiritus vitalis tranſire non poſſit.Nam nullus ſpiritus,tam ſubtilis qui tranſire poſſit: nam & ſpiritus ſubſtantia eſt. Ibi ergo oppilatio eſt cōtractura ſupra vmbilicum,quoties in

illis

illis locis hęret,appetitus edendi nõ tollitur,brachia benevalent. Vbi ergo calculus exiſtit in ſchia in coxendice,cõtrahit membrũ obſtructione,& dolet: permanet quoque donec morbus conſumat ſeipſum ſiue materiã. Ita etiã fit in glutine, quòd oppilatur: iunctura intumeſcit ac dolet,&c. Sciendum eſt medico,vbi ſit glutẽ,in quibus locis habitet. Nam dolores iuncturarum ſcire oportet, & omnes dolores in iũcturis ex glutine ſunt, vbi locus glutinis, hîc dolor, petit etiam gluten cũ ligamentis: ideo vbi quis vulneratur & non iunctura eſt, & tamen ligamentum tactũ, ibi ipſi ponũt reſinam ſutoriam,quæ attrahit gluten, & poſtea non poſſunt compellere, ſiue ſiſtere.

Quæ ex putrefactionibus: loca illarum & materia de ſpermate.huius tartari ſigna, vlcerationis cauſa.de corroſiua acutiſſima & media cura.

Caput III.

POrro de putrefactis liquoribus cum ſubſtantijs, vt inteſtinis,concauitatibus,centris,renibus,veſica & ſimilibus, talem generationem habet. Si

ſperma generatũ fuerit & non emiſſum, abit in putrefactionem: iſta putrefactio gignit ſalia ſua in loco, in quo ſperma eſt: hoc ſal in tartarum cõuertitur: Nam ſperma criſtallinũ ſal eſt à toto diaphano perſpicuum creatum, & quaſi cãdidam maculationem accipit à turbido, ita & ſperma facilem tranſmutationem recipit. Tartarus iſte habet ſigna, vt in alijs, verùm non in tantis doloribus, niſi motio venerea causã reddiderit. Vrina verò etiam in vijs ſuis putreſcit aliquoties, & propterea quod ſpiritum ſalis habet, ideo in putrefactionem abit. Et ſi is tartarus corroſiui naturam habuerit. rumpit veſicam, vlcerationem facit, corrodit venas & circumferentias ſuas. Quamuis alia tartara in ſe corroſiuum gerunt, huius tamen peſſima eſt corroſio & acutiſſima. In alijs verò tartari ſpeciebus, acuitas vrinæ per ſpiritũ ſalis vlcerationem facit, ſed alkakenge, & lota terpentina tollit eam, & thuris trociſcus. Huius verò generationis medicinam acriorem cupit veſicatio, ſicq; in alijs partibus idem eſt intellectus, vt in inteſtinis & cæteris.

Expoſitio.

ALia eſt generatio tartari ex putrefactionibus, ideo obſeruandum, quid ex putrefactionibus fiat: Nã putrefactio facit propriũ ſalem, ideo in inteſtinis eſt, in iuncturis, in centris.

Centrum eſt duorum membrorum copulatio. ſic centrum dorſi, ſpinæ, &c. eſt medium membrum: Sic ille tartarus propriam curam habet. Fit & putrefactio in veſica: quia vrina non eſt ſatis acuta, vt expellat illam materiam putrefactam. Sperma eſt in toto corpore: nullũ membrum eſt, qnod non habeat humorem ſpermaticum: ideo vbiq; eſt, & nõ eſt gluten, neque alius humor, ſed ſperma in membris iacet. Generatio ſpermatis eſt humor per totum corpus diſperſus. Spermatis loca ſunt iſta, vbi gluten, vbi membra principalia, vbi mineralia, vbi humores & vbi liquores: Nam ſperma eſt radix mineralis de radicibus humorum. Quod ipſi dicunt, ſperma generari in teſticulis, mentitum eſt: ex cibarijs & potu generari ſperma, nõ eſt verum, neque inde generatur: ſed quãdo in quiete corpus, illud quod potiſſimum in natu-

ra eſt, tunc mouetur, & illud ex luxuria: ſed ad materiam, principaliter ſperma non eſt niſi humor diſperſus per totum corpus, vbi gluten, vbi mẽbra, & ibi ſperma: ſed eſt ſperma non ſeparatum. Et microcoſmus eſt illud ſperma, quod eſt in toto corpore, eſt in venis, in articulis, in cerebro, &c. & ſuum emunctorium non habet, niſi in teſticulis, in oſeo: ideo diſperſum eſt totum corpus, & primò vadit ad ſeparationem ſuam, & deinde ad oſeum, hoc eſt, ad teſticulos: iſtic conco coquitur, & fit criſtallinum ſperma. Antequam autem ſeparatur, & digeritur in oſeo, ſed cùm adhuc in membris eſt, poteſt illa materia putreſcere, & fit tartarus, & illud ſperma eſt primum ſperma, id eſt, nondum ſeparatum & digeſtum, & quum putreſcit, poſtea vadit ad ſecundam generationem, hoc eſt, tartarum facit.

Sperma per ſe eſt materia diaphana: Quando loquor de ſpermate, tunc nihil loquor de ſemine, quia ſemen eſt centrum ſpermatis, in medio ſpermatis ponitur, inde generatur, id eſt ex ſemine: ſemen enim hoc dicitur quod generat, &

quia ſperma res lucida, ideo facilè maculationem accipit. Contra tartarum ſpermatis deſeruiunt medicamina, quæ habentur contra diabeticam paſſionem. ille tartarus ſpermatis non facit peculiarem morbū, ſed quando motio fit ſpermatis in re venerea, tunc ſe ſubducit: & illi qui poſt actum ſentiunt grauitatem membrorum, & dorſi dolores; illis eſt ex tartaro ſpermatis, & qui ſic ita malè habent, communiter ſunt ſteriles: pueros etiam ſi gignant, raròtamen legitimum tempus viuunt: etiam ſi viuant ſunt miſeri, quia ſperma non tranſit ad certam ſeparationem & digeſtionem, & natura odit tales pueros: ideo vbi ſunt, aut ex viri, aut ex mulieris tartaro ſpermatis tales ſunt. Corruptio vrinæ eſt primum ſignū lepræ: dupliciter tartarus ſpermatis naſcitur, ante putrefactionem, & poſt putrefactionem: & quando ſal in eo eſt vitiatum, fit corroſiuum. Lepra nō eſt niſi putrefactio, & ſignum ſecundæ generationis, ex ſpermate ſcilicet putrefacto eſt, quòd non ſinunt ſe laxare, etiam ſi vnam vnciā hellebori comederent nō laxantur, & hoc potiſſimū ſignum lepræ

quòd non mouentur laxatiuis:& quando vrina ita putrefactionem oſtendit,ſignum lepræ eſt,quia ſordet,: cura tunc eſt,vt vtatur alkakenge & thure.

Si tartarus ille corroſiuus, &c. omnis tartarus corroſiuum habet,ſed iſte peſſimus eſt,quo ex putrefactione, quando vrina ſapit,vt viola,vt ireos,eſt malum ſignum,venit à vitriolatis,eſt ſignum malè digeſtionis, & declinat ad putrefactũ tartarum,ita quando vrina olet,tanquã ius carnium, eſt ſignum putrefacti tartari, & quòd digeſtio in hepate non eſt recta,& tranſmittit ad vrinam, ſicut accepit à ſtomacho,& eſt ſignum præcicipuum putrefacti tartari: Nam omnia in corpore debent digeri rectè, vt ſaporem perdant.

AVREOLI THEOPHRA-STI PARACELSI TRA-ctatus quintus de Tartaro, Caput I.

De materia non coagulata, hoc eſt, bituminoſa, vel mucilaginoſa, quæ ægritudines de non mingentibus, De plurimis, de pure, ſanguine. Vlcus & apoſtema quid, pus emunctoriale, Anodinum, item puſta quid.

SVNT & quàm plures ægritudines, de quibus hîc in noſtro tractatu mentionem facere neceſſe eſt: nam quæ de tartari ſunt generibus, veruntamen non coagulati, ſed tamen locum obtinent in noſtra theorica proximum, vtpote de puribus, de coagulis, intellectum habere de his oportet: Sicut qui in vrina defectum habent, & in dorſo & coxis, attamen nõ lapillus, nec gemma, nec eiuſmodi bolus coagulat⁹ fuerit in loco, vt in virna. Quidam ſunt, qui mingere non poſſunt, quidam qui ſanguinem mingunt, quidam ſaniem, aliqui ſperma, alij difficulter, quidam non voluntariè. De his in genere

conſiderandũ, his qui mingere nequeũt ſperma transfuſum in vrina cauſa eſt. Qui autem habent vrinam ex attractione pro ſua operatione, & patiuntur de pure & ſanguine, cum defecerit, ſignum eſt coagulationis, ſed non lapilluli, ſed deſtructæ ſeparationis, in qua ſpiritus coagulãdi nõ eſt, ſed defecit in viribus ſuis. Qui autem cum ſanguine, ſunt qui acutum vitriolatum habent in vijs vrinæ, de quorum læſione vena deſtruitur & ſanguiolum, ſignũ futuræ vlcerationis & apoſtematum. Qui ſaniem habent, & illud quod ſpermatis aut quod nutrimẽti, aut ſuperflui eſt, ex diuerſitate in ſaniem conuertitur erraticam. Vbi difficultas, ſignum eſt magni caloris ex nitri ſpeciebus retentiuæ virtutis emunctorij huius. Vbi autem inuoluntaria emiſſio, ibi locus eſt anodinus, ex narcotico bolo tinctus, aut gemmeo: & plura noua veteraq; genera huius tartari quotidie habentur varijs cum ſignis nouisque morbis: eadem tamen ratio eſt, & cauſa & origo. Nam eorum quorum natura in vrinalibus eſt puſta: ne admireris, ſi morbus chronicus ſit, & ſit incurabilis: nam

puſtam

puſtam naturam medico commendauit Ideus in tantum, quantum experientia docuit & peritia ingenij.

Expoſitio authoris.

ILli qui qui mingere neſciũt, ſunt quorum vrina & ſperma conuerſum eſt in pus & ſaniem: in pure & ſanie vis expulſiua non eſt. De mingentibus ſanguinem, ſunt qui indigeſtam vrinam à ſtomacho & hepate vſque ad renes habẽt, à renibus vſque ad veſicam cum coloribus ſuis primarum rerum: qui difficultatem habẽt, ſunt hi, qui incurſionem per ſalem & ſulphur habent, vt ſint de contrarijs elementatis. Qui inuoluntariam, &c. ij ſunt, quibus locus & virtus expulſiua & narcotica eſt.

Puſta eſt digeſtio ſaniei innata. Hæc quatuor genera ſunt quoque ex tartaro reſoluto, non autem coagulato, ſed quãdo materia eſt mineralis, ſæpe putreſcit antequam ad coagulationẽ veniat, inde fit pus, ſanies, &c. quòd non poteſt vrinare, quòd ſiſtatur vrina, aut fit ex lapillis, qui ſunt in vijs vrinæ, ſed quando do-

lor eſt in coxis,quòd clamant: & tamen non eſt arena hìc, nec apparet in vrina, tunc quoq; tartarus eſt,non coagulatus ſuper veſicam.& iſtic ſe colligit,& ſic vrina prohibetur per iſtud, & tum natura vult expellere vrinam, & non poteſt fieri:inde fit,quòd ſic ventus aſcendat ſpinam dorſi,& facit magnos dolores,præſertim quoties vrina ſiſtitur, & non eſt ex lapillo:tunc ſcias venulas, quæ ſunt inter renes & veſicam, conſtipatas eſſe, & vis expulſiua nititur expellere:inde vētus,qui hinc inde currit, illinc tormina naſcuntur,& ſic renes liquefiunt & accendūtur,quia corrumpitur eorum vis digeſtiua:& poſtea hepar non poteſt ſuū officium facere:poſtea & ſtomachus deficit:quia ventus non facit ſuum officiū, inde aluus obſtruitur,caput dolet, vertigo fit,&c.ideo in hoc morbo non bonū eſt purgare:quia inteſtina purgantur, & nihil ad morbum: ſed cura hæc eſt. Bolus eſt reſoluendus,ſcilicet quod herbæ diaphoreticæ coctæ poſteriori & priori parti applicandæ ſint,vt bolus reſoluatur,& per medicinam internam, & hoc ſucceſſione faciendum dies quatuordecim

cim,ſi vno aut duobus non curatur.non medicina ſupra medicinam danda:ideo quia vrinare non poſſunt, niſi eſt, quòd hic viſcus ſeu mecilago eſt in vijs vrinæ. qui ſanguinem mingunt eſt indigeſta vrina:nam omne quod editur & bibitur, digeri debet,color,ſubſtantia & arcanũ: ideo conſiderãdum medico, an vera ſit digeſtio,an illa omnia digeſta ſint. indigeſta digeri debẽt. Omnia habent ſuam tincturam,vt ſanguis eſt rubeus, oſſa alba, caro ſubrufa. Panis, maximè ſiligineus,facit colore tenuem,rubeam: vt ſi ponas in fimum equinũ, & ſinas putreſcere,poſtea vrgeas, rubeum exibit. Et vinum facit ſuum colorem, & ideo illa obſeruanda, quæ ſtomachus primò ſeparat,poſtea digerit ſubſtantiam & colorem:poſtea & hepar digerit. Quando ergo comedimus, primò fit ſeparatio puri ab impuro,poſtea digeritur ſuſtantia & colores: nam ex coloribus ciborũ, poſtea color membrorum fit ex nutrimento.Omne membrum ſui nutrimenti habet colorem, ſic oſſa albũ, ſanguis rubeum,&c.Ideo ſi ſtomachus non rectè digerit colorẽ, hinc vadit ad hepar,

illud non ſuſpicit, quia non eſt ſui offi-
cij, ſed tranſmittit, ita nec renes, inde
ſanguinis ſpecies mingitur. Nam ſtoma-
chus debet digerere colores: cor acci-
pit rufum, ſplen nigrum &c. ſic ergo
quando ſtomachus non facit officium
ſuum, & tranſmittit ad hepar, illud ad re
nes, quia non eſt de eorum officio, inde
fit quod vrina ſit ſanguinei coloris. Nā
ſi verus ſanguis mingitur, eſt ex vena fra
cta, illud aliud eſt. Qui cum difficultate
mingunt, inde fit, quòd ſulphur & ſal
permiſcetur & faciunt colorem tātum,
vt vrina ſic incendatur. Cura eſt, vt miti-
getur ille calor, inijciatur oleum amig-
dalarum, &c. Inuoluntarij vrinātes inde
ſunt. quòd vaſa ſpermatica ſtupefactiua
ſunt, non aliter atque manus ita ſtupefit
vt non ſentiat: ita veſica ſtupefit ex ſale
mortuo & reſoluto, ſicut hyoſciamus
ſtupefacit: ita ſal reſolutū infrigidat veſi-
cam & ſtupefacit veſicam, quòd vrīnam
ingredientem non ſentit, tunc venit vis
expulſiua & titillat, poſtea fluit. Alio-
quin vim expulſiuam nos retinere poſ-
ſumus, ſicut ſcimus, ſed quando vis eſt
ſtupefacta in veſica, tunc vis expul-
ſiua

ſiua titillat:Sed quia veſica ſtupefactiua & narcotica eſt, ideo non ſentimus vrinam euntem, ideo retinere neſcimus,& etiam vim retentiuam, quam volumus exerceri, ſicut ſolemus: ſed quando ingreditur veſicam, vis retentiua inuenit ſtupefactionem, & non poteſt vim exercere:ideo inuoluntaria vrinatio ex veſica ſtupefacta eſt, vnde fit vrina crocea, aurea, quia mutantur. Vrina autem ſanguinis, eſt ex digeſtione mala, per tres digeſtiones. Qui ſperma vrinant,vel etiam pus quandoq;,hęc cauſa eſt:quum continuè mingunt pus viſcoſum, ſignũ eſt tartarum vim pręſentẽ coagulationis in ſe non habere, ſed putrefieri. & non dolet:quia ſal non adeſt,hocq; inde fit,quòd tertia digeſtio in renibus, quæ ſubſtantiam in colorem digerit, deficit, & putrefit illa in renibus: quia deficit vis digeſtiua in renibus:& illud eſt,quòd puſta eſt difficulter curabilis.nulla digeſtio eſt minus reparabilis, quàm renum digeſtio. Quando egreditur ſperma, fit ſæpe, quòd ſperma abundans vadit ad vrinam, & miſcetur ſicut butyrum cum melle,& illi habẽt craſſam vrinam,

ſed adhæret vitro tanquam lutum diſſolutũ. & illi ſunt ſteriles, quibus ſic ſperma tranſit ad vrinam. Sæpe quoque fit, quòd ſperma ſtatim tranſit & non incorporatur vrinæ, ſed in ſubſtantia ſua tranſit: ille autem morbus non eſt ex caſtitate, aut retentione ſpermatis. Nam ſi etiam omni nocte coiret, tum puſtam haberet, ex caſtitate non fit morbus illius. Aliqui emingunt ſanguinem verũ, & hoc inde quod cum ſpiritus vrinę eſt ex ſale vitriolato, tã acutus, eſt vt ipſius venas rodendo frangat. interdum quòd ita abundat ſanguis, vt per ſe frangant venam, ſicut in naribus in ſeptimana ſępe bis vel ter franguntur venæ. Sed quãdo eſt ex acuitate ſalis, & ſpiritus quoq; venam frangit, habent dolorem in dorſo: & cura eſt, vt mittigetur ſpirit⁹ vrinę per oleum amigdalarũ. Fractionis venæ cura eſt vulnerum potionibus. Sanickel agrimonien &c. Sanies erratica, id eſt, dum calculos mingunt ſæpe, & tribus ſeptimanis nullos poſtea iterum. hoc ex renibus fit, quòd hepar non rectè ſeparet: vrina vitrea eſt, quãdo poſita fuerit in calore, ne corrumpatur per

duos,

duos,aut tres dies, tunc vaſi adhærent parui lapilli:& quando vrina ritè calefit tunc iterum diſſoluuntur : illa eſt vrina vitrea.

Inuoluntaria emiſſio an ſit ex mineralibus,ex ſale minerali,vel ex phlegmate,hoc eſt ex humoribus naturalibus,ſic obſeruãdum,vt ſcilicet poſtea ſuam curam poſſis adhibere. Sinas vrinam per duos aut tres dies ſenſim exiccãdo,exiccari,in ſubſtantiam ſuam vt deueniat: ſi quod remanet, eſt vt bitumẽ induratũ, & eſt ex humoribus: ſi aliter: eſt ex ſale. Inuolũtaria emiſſio maximè contingit ĳs, qui multũ de paupauere comedunt: quia faciũt veſicam inſenſitiuam. Nam facit bolum narcoticũ, & medicina eſt, quãdo quis vrinat cum ardore & dolore,tum detur papauer,& faciet veſicam narcoticam.

Caput II.

Diæta autẽ tartari eſt in hoc noſtro tractatu potiſſimum & primariũ: Nam ſpiritus ille, qui cũ tartaro laborat,à ſubiecto debet priuari: proinde hoc ſummũ eſt in diæta tartari,quæ ſimplicia cibi potuſq; obſeruanda ſint,quæ

autem ſimplicia de his aduertendum,& ſunt iſta. In primis diȩta potus, homo non bibat lacticinia: quia caſeus eſt tartarus alabaſtrinus & incurabilis, viſcus inexpulſiuus. Non bibat agreſten: nam acetoſitas omnis, tartarus eſt reſolutus ex frigido coagulato productus. nec bibat amnes alkalizatos: nam alkali, quòd fuerit in aqua, in tartarum conuertitur & propria ſubſtantia alkali eſt. Non bibat aquas lubricas: quia cum his bolus cum luto partem habet reſolutam: non bibat aquam ſaturneam: quia aqua, quȩ ponderoſa, ex lapillo reſoluto eſt, ea grauior eſt ſubſtantia lapidis. Non bibat vinum acetoſum, aut feces ponticas cum acetoſitate habens: nam in eo ſubiecta eſt tartari natura per ſpiritum congelãdo. Bibat autem aquam probatam prædictorum expertem, diaphanam, temperatam in guſtu, & vinum huiuſmodi. Nec curet de terræ origine: quia fluminis, vel vini principium ex Ilech, & non de ſuperficie eſt. Sic etiam de cibis, ea quȩ libera ſunt à reſolutis vtriuſq; generis aſſumenda. Verùm quod genera iſta carnis, leguminum, piſcium, cancrorum her-

herbarum,radicũ,ſunt ex his bolis confecta ex ſuo primo compoſito: non aduertẽdum in modum decoctionis, cum extractionis glutinis naturæ de abſolutis etiam in potibus nõ puris: Nam abſque permixtione exiſtit, ſed hæc tollit decoctio.

Declaratio capitis ſecundi.

CAſus componitur ex ſulphure materiali,recipit ſuã coagulationem ex ſale de bolo,id eſt, de minera & imbri. Nam imbres veniunt ex igne, & omnia quæ veniunt ex imbri intus ſunt alkalizata. iſtas aquas ſtomachus quidem ſeparat, ſed non digerit, & genaratio tartari eſt ex rebus indigeſtis. Aquæ lubricæ ſunt,quæ in ſe babent reſolutionẽ boli,qui ſe reſoluit,& eſt cum aqua, & exinde cognoſcũtur eſſe aquæ, quando in ſtamno exiccãtur, tunc in fine,antequam fit ſiccitas,faciũt vſneam, & ex iſta aqua generatur tartarus: qui non leuiter curatur: quia adeſt viſcoſitas. Aqua ſaturnea eſt, quæ non habet bolum,nec materiam boli,ſed eſt grauis & habet in ſe multum de ſubſtantia ſalis, & quæcumq; aquæ ſunt ponderoſæ,

faciunt tartarum in partibus quibuſdã: Vina multũ dant aceti & tartari: in Anglia non ideo vina probanda, an libenter aceſcant. Omnia vina quæ feces faciunt, non bibenda, & formam de mercurialibus: procedit enim omne viſcoſum ex ſulphure albo. Agreſte eſt tartarus acutus lapillatus: quòd procedat omnis acetoſitas ex ſalibus de minera vitriolata permixta cũ aluminibus. Amnis alkalizatus, ſiue aquæducta calces tartarum & per elementa aquæ, vt imbres. Aqua lumbricata, & aqua mucilaginoſa, ſicut eſt muſcus. Serum ſeparatum, ſiccus eſt, & omne confectum, vt de claretis, de potionibus liquiritiæ, vel alijs permiſtionibus cum ſaccaro. Aqua catinea, eſt aqua cœrulea, vt acida. Goppingæ vina pontica, ſunt vina de fecibus. Origo fluminis, vel aquę Ilechi non eſt in loco fontis. Decoctio eſt iſta cibi ſeparatio ſiue digeſtio ſtomachi, vt dixi proximè, quòd generatio tartari veniat ex defectione ſeparationis ſtomachi, vel hepatis. Nũc ſequitur diæta. nec ego curo regimina veterum, quia cauſas

ſas tartari ignorauerunt,ideo omnis dieta illorum eſt contra tartarum, quæ in ſe habet tartari materiam & virtutem coagulatiuam.Non bibat lacticinia. caſeus venit ex ſulphure albo,& quum venit ad interna, tranſit ad reſolutionem in ſtomacho, &c.Illa reſolutio venit ad membrum per nutrimentum, rurſus tranſit ad coagulationem: ſic lacticinia. Lac eſt ſulphur reſolutum cum viſcoſitate: & cùm ſtomachus ſeparat, non poteſt ita ſeparare, quin coaguletur,& veteres prohibuerunt lac in tartaro,ſed ideo quia oppilat, & neſciuerunt, quòd ex tartaro eſſet oppilatio. Agreſten ſunt potus ex pomis, vel ex berberis.habent tartarum:quia omnis acetoſitas venit ex lapillis reſolutis, ex frigido reſoluto,& poſtea ſe rurſus coagulat.
Amnes alkalizati, illæ aquæ ſunt, quæ currunt per calces, & vbi eſt terra alba, & calces ſicut in Anglia,vbi multum cretæ eſt:& illæ terræ, q̄ quoties pluit fumū emittunt,ſunt terræ alkalizatæ, omnes calcem in ſe continent, & omnis imber amnis alkalizatus. Digeſtio eſt in puro,non in impuro.Vina quæ bibunt tar-

taroſi debent eſſe vetuſta, vt ſepārentur feces. Sirupi qui coquuntur & iuleb in tartaro falſa ſunt: quia praua materia nō eſt bona, .i. aqua ex qua coquuntur: ſcribi enim deberet, recipe aquam temperatam, &c. Aqua probari debet per ebullitionem vſque ad fundum, item per pondus: ideo iſta recepta & rationes ſunt obſeruandæ, hordei aut fœniculi, &c. Et omnes ſyrupi, ne pecces in prima materia, hoc eſt in aqua, vt ſit aqua temperata, id eſt, primo ſeparata ne adſit tartarus. Mel eſt de ſubſtantia boli, & bolus reſolutus & materia viſcoſa per ſe, & ipſi vtuntur in tartaro, ſed debet præparari. Omnia quæ edimus ſunt de materia tartari, & maximè legumina: tamen noſtri dicunt, da ipſi iuſculum leguminum. In ſumma, nulla legumina danda in tartaro. ſic etiam piſces, carnes, cancri, ſunt de materia ſulphuris, & cùm veniunt ad ſtomachum, liquefiunt, poſtea tranſeūt ad ſuam primam materiam, hoc eſt coagulantur, ideo prius ſunt ſeparanda per decoctionem. Potiſſima cura eſt in tartaro, vt vis ſeparatiua in ſtomacho confortetur: quia ſeparatio prior eſt, digeſtio

ſtio poſterior. Dięta morborum ex tartaro eſt, vt ſint potus & aqua præparata, quæ nec in ſe habent bolum reſolutum, nec lapillos: illa vitentur, quæ ex mineralibus veniunt: quia tartarum adiuuant, idcirco dięta non ſit ex mineralibus. Decoctio, &c. quoniam quælibet medicina debet ſeparari à ſubſtantia ſua, vt virtus ex bugloſſa, aniſo, arthemiſia, debet primùm ſeparari & præparari à corpore & ſubſtantia ſua, quæ in Goppinga multum habet in ſe Saturni, ideò maximè generatiua tartari.
Acidæ aquæ ſunt, aquæ ſaturneæ.

THEOPHRASTI PARACELSI INSIGNIS PHILOſophi & medici, liber ſecundus de morbis ex Tartaro in ſtomacho.

Prologus de loco primo, hoc eſt, de ſtomacho tartareo.

EA quæ primi libri Theorica vniuerſalis dedit, in ſecundo hoc noſtro particulariter demonſtrabimus libello. Quos verò morbos dormientes in ſtomacho ex tartaris, in primum tractatum ordinauimus, nunc eorum ſpeciem ponemus ad ordinem, & quæ harum ægritudinũ paſſiones comprehenſæ fuerint in ſua diſtantia regionis, & ortæ futuræ diſcretè deinde declarabimus, capitaque ſua ſecundum morborum differentiã ad numerum præſtabimus, & de loco propoſi ſito ſic incipiemus. Diſtãtia huius regionis ſuum principium habet à prima gutturis clauſura vſque in ſtomachi emunctorium. Porro vſque ad venas meſaraicas, & quæ in hac regione tartari genera delite-

deliteſcunt,ſunt ea,quæ in ſequentibus dicturi ſumus.

Libri ſecundi De Orexe
Caput I.

ORexis oritur à tartaro ſua ſponte coagulato, comprehēdens totum primæ digeſtionis locum.Eſt enim vſnea adhærens materia, coniuncta in panniculis,quaſi aduſta, cementata, gipſea,decocta,ex tartaris duabus generata,bolo & lapillo,de tribus primis & mineralibus calcedonibus ſumptis.Quare vapor reſolutus humiditaſque adpoſita,& cùm labefactus extranea madefactione fuerit,aut ſal vi diſſolutiua reſolutus,nunc in ardorem,nunc in intentionem,moxq; in calcis vim tranſit ab accidente,inſuper & ſua reſolutione.

Signa.

Correpti hoc malo quærunt externū aerem:guttur incaleſcit,fundum ſtomachi ardet quouſque conſumptus fuerit liquor & exiccatus.Mouetur à cibo ſalſo,à fumigatis,à reptilibus,ex vino confecto, à vino mixto altero genere vini, & vini potatu duorum generum.

Curandi ratio.

Reſolue vſneam, impingueſce locum, & ſanabitur.

Deſcriptio reſolutionis hæc eſt.

Accipe Ladani puri ℥.

Sacchari candi ℥.I.ſs.

Ambræ grana tria,

Maceris grana ſex.

Fiant pillulæ cum aqua mentæ, quarum doſis ſit numero tres. Dentur in paroxiſmo ſæpius per triduum & plus.

Alia deſcriptio.

Cape pirethri ℥.1.ſs.

Laudani ſcrup.ij.

Cretæ marinæ ſcrup.1.

Seminis fœni græci ſcrup.ſs.

Poſtquam trita fuerint miſce. Doſis à ℥ duabus ad quatuor vſque.

Poſt iſta impingueſce cum deſcriptione iſta:

Recipe olei papaueris ℥.ij.

Hyociſami ℥.ſs.

Laudani liquefacti in oleo amygdalarum amarum ℥.ij.

Miſcentur, fiat potio oleata, cuius doſis ab vncia vna vſque ad vnciam vnam & ſemis.

Capitis

Capitis primi explicatio.

ORexis eſt cum vinum ardore corpus ita incendit, vt homo dicat, bibere non audeo, orexis me infeſtat Secundum genus eſt, cùm ſalſas carnes vel piſces comedunt, & ardor fit in fundo ſtomachi. Tertium genus eſt, quum nonnulli ferinas edunt carnes, & maximè aues, vt turdos, tunc naſcitur ardor in ſuperiori gutturis parte. Quartum, ſi ederunt ſiue biberunt, mane vexat ipſos orexis, ardor ſtomachi per duas horas infeſtat. Aliſs autem in fundo ſtomachi ardet orexis veſperi, ſiue comederint ſiue biberint. Eſt autem locus tartari à faucibus vſque ad piloron, id eſt, partem infimam ſtomachi, & hi auidè attrahunt aerem. Item in meſaraicis, alioquin non eſt orexia, ſed in his locis, quia ibi eſt prima digeſtio. Illa orexis, quæ eſt in collo inter fauces & iugulum, facilius incenditur & peſſimè ardet: ſi ibi vſnea adhæreat & tartarus, quoties quis infundit & humectat, ardor fit: quia quando nõ eſt humidus, non etiam ardet: ideo quidam dederunt cretam, vt ſic exiccarent, aut terram ſigillatam, bolum armenũ; & ſi

illa non iuuãt, tunc ſignum eſt, quòd eſt ex tartaro acuto, & cum tempore reſiccat & corrodit: & eſt incurabilis, niſi ſint corroſiones & exulcerationes curantur. Poſtea eſt etiam orexis inter gulam & os ſtomachi, & cùm humectatur, vrit. Si verò in his locis non eſt, ſed in ſtomacho iacet in fundo oris ſtomachi, & fumum ſurſum emittit tanquam calx eſſet vera: nam calcis naturam induit, & vehementer in gutture fumat ac ardet: cuius cura eſt panis ſancti Ioannis. in medio ſtomachi non hæret, etiamſi inſideat, tum nõ ſic vrit. Aliquando verò adhæret in fundo, vbi egreſſus & portæ ſunt ad inteſtina & meſaraicas, & illam orexim tollit creta, ſed præcipuè terra ſigillata ſi non eſt adulterata, & cum copia edi debet: ſic & bolus armenus. In anatomia videmus, quomodo in ſtomacho adhæret vſnea, non aliter ac ſi quis cemẽtum agglutinaret parieti. Et in orificio etiam diuerſos tartaros intriſencè, & quò candidior exiſtit, eò quoq; acutior. Ex vino maximè fit calx, & illæ peſſimæ orexes, quæ veniunt ex cibo & ſalibus, hoc eſt, ex ſalis carnibus & piſcibus; nam calcem acutiſſi-

acutiſſimam generant. Ex aqua pota nō naſcitur orexis, & ſi vſnea inſedit, nō tamen ſic vrit. Mineræ calcedoniç ſunt mineræ quæ non carent calce: ſicut vinum ex terra ſecū trahit calcē, & piſces quandoq; ex aqua ſecum trahunt calcem. & quodcumq; vinū in menſa effuſum maculas albas efficit, ab eo tibi cauendum, quia niſi ſtomachus ſit valde fortis, agglutinat calcem.

Vapor reſolutus, quia quādo quis comedit, tunc orificium ſtomachi ita occludit, tāquam homo ollam coopercu lo claudit: ſed vbi in orificio tartarus eſt, & per illud poroſum vapor penetrat & madefacit, tūc incipit materia calcedonia vrere, & aliquibus incipit à prandio poſt horam, alijs in media nocte, & excitat: interdum fit quando ſtomachus bene claudit, & vapor non aſcendit, ſed natura per ſe non vult pellere tartarum, & reſoluit & facit quaſi ictus: & cum ſic ſolutum eſt & madefactum, tūc vrit, & illi vruntur ſiue comederunt, ſiue non: & etiam ſi bonū regimē haberent, nihilominus vrit ipſos. hoc ſignum eſt, quòd ſeipſum calx & materia calcedonia re-

ſoluat & in hac orexi cura eſt. quę ſequitur in libello etiam cura eſt huius: quia non eſt ex reſolutione propria, & cũ per ſe, ſeſe reſoluit, deſtillat in ſtomachũ & exulcerat, & facit perpetuum ardorem. Et eius cura eſt, vt incarnetur per thus & incarnatiua aliqui cum vtuntur, ſic in orexi bibũt lac, & hoc eſt bonum; quòd ſi quis malum vinũ bibat, & timet orexen, bibat hauſtum lactis, tunc prohibet aſcenſum vaporis, & madefactionẽ calcioniæ materiæ.

A cibo ſalſo &c. & maximè à carnib. conditis ſale, non eſt tam malum, fumo induratas comedere: quia per fumũ calcenon reſoluitur maxima ex parte: ideo ſi ægroto vis exibere carnem ſalſam, poteris modo paululum ſit fumo excepta facere: quia per calorem ignis reſoluitur ſal ipſum.

A fumigatis &c. hoc propter fuliginẽ, ſi non optimè aqua ab ea fuerit ablata fuligo.

A reptilibus &c. & maximè à volucribus, quia ſal terreſtre in ſe habent.

A vino confecto: quia quædam vina fiunt vt conſeruentur &c. & omnia vina

confecta

confecta orexim mouẽt, & vinum cum alio cõmixtum:quia duo contraria,hoc eſt duo genera vini,non ſimul ſtant,omneſque illi,qui bibunt vina duorum generum,habẽt dolores in ſtomacho, ſingulæ vuarum ſpecies ſeorſim ſunt colligendę,ſic vuas albas per ſe,& rubeas per ſe colliges ac exprimes.Sed cura eſt,non per laxatiua;quia abducũt quidẽ aliqua alia,ſad calcenon per ea non abduci poteſt.Sed cura eſt,vt vſnea illa ſiue tartarus reſoluatur in aquam, quòd non ſit per laxatiua.

Laudandũ eſt capitale & potiſſimũ in hoc recepto.Saccarũ & ambra nõ multum proſunt,ſed eius deſcriptionis tres pilulas recipe quãdocumq; orexis vrit & paroxiſmus eſt.ſi tum vſtio nõ aufertur,repete denuo pilulas toties,quouſq; ceſſet dolor:Sunt enim ſæpiuſculè morbi qui reſpuũt ad tempus medicinã,noluntq; ſuſcipere,niſi in ipſo paroxiſmo, ſicuti multoties fit in febri,quę in interpolato,ſiue bono die,non capit medicinam,ſed in malo.Viceriũ, hoc eſt, panis porcinus,hoc in ſucco mentæ decoquitur,& per ſe eſt efficiens medicamen.

Oleum papaueris fit ex ſeminibus e-ius: & cum id habes, impone panem toſtũ,qui impoſitus extrahet ſuperfluitates,vtpote aquam ipſam, & quod remanebit in fundo, erit oleum papaueris.in hũc modum oleum hyoſciami fit & corrigitur.Si vlceratio eſt, vt ſi materia corroſit,cura eſt vt incarnatiuis vteris,decoque carnem in cantaro optime obſerato abſque additione aquæ, ponito in balneum maris,& aquam ex carne collectã affunde ariſtolochiæ rotundæ, conſolidę maioris,alchimillæ,pirolę,regalis conſolidæ ana ad placitum, fiatq; rurſus decoctio in cantaro, vt dixi, tum huius iuris bibat ieiuno ſtomacho, hoc eſt nutriatur mane & ſero eo iure, & accepto medicamine abſtineat ab reliqua victus ratione per tres horas, tum fiat repetitio &c.Optimũ etiã erit remediũ, ſi nil bibat,niſi decoctionem ſerpẽtinæ, quæ cum melle & ſerpentina fit mixta potionis vice: cõſolidatur enim mirificè ſtomachus ex his, præcipuè ſi caro humana loco alterius carnis, vt dixi,accepta ſit.

De compreſsionibus Thoracis.

Caput

Caput II.

FErmè omnia quæ habentur in ſtomacho mala declināt in tartarū genus: plures enim ægritudines ſunt varijs nominibus depictæ,quę nihil niſi tartari natura aliud ſunt:nos autem ſub vno comprehendimus nomine ſcilicet, de thoracis compreſſionibus.Eſt namq; thorax vel eius compreſſio,morbus ſtomachalis, procedens ex tartaro reſoluto,orexi contrario in forma , qui tollit appetitum comedendi, nauſeam cum vomitu facit. Calculi ſignificationes & grādinum ardorem facit cholicum,illorum reddit dolorem : tremoris in corde principium, mulieribus ſuffocationem facit,abortum parat,ſterilitatem patrat, rumpit digeſtionē, & tres ſeparationes deſtruit. Tartarus ille reſolutus deſcendit ex calce calcinata tranſuerſa in liquorem.

Signa.

Ex parte prædicta iam ſunt ſigna,& ex parte hæc erunt: inquietudinem in corpore imprimit,vt dormire non poſſint, morbum interpolatum facit, ſyncopim gignit,clamores efficit,& ſentiunt rem

quaſi cancrenam, pectinis eſt dolor igneus, & quaſi corroſiuus, abundans in ſpiritualibus, & varia non fixa ſigna, ſed etiam adultera, noua & aliena manifeſta occurrunt, de quibus tantummodo vnum inſpiciendum, videlicet, thoracis cruciatus, vel vomitus amarus quaſi felleus, quamuis tartarus eſt amariſſimus, nilque de liquoribus fellis reddit conſumptũ corpus, ſine paroxiſmo hecticam ſiccã. Mouetur autem per ſuum paroxiſmum iuxta Archeitatem tartari: quod incluſa poris eſt & compacta: laborat autẽ natura iſta calceta, quaſi de piperibus ſit in herpeta & prunis perſicis, & ceteris alterius generis corroſiuis, de quibus vide.

Cura eius morbi.

Cura eſt vt tartarus ille reſolutus à loco deſcendat, & hoc per nectaris rem ſuccoſam, abſtineat à laxatiuis, ſyrupis, & à remedijs mũdificãtibus, fel aut alia in corpore.

Nectaris deſcriptio eſt, vt accipias liquoris viticellæ ℥.iij.

Rubedinis de colchotar ℥.ij.

& potum formes.

Do-

Doſis ſit ʒ.ſs.in vino bono.

Formula alia.

Recipe ſucci de ſuffo ℥.vj.
Laudani præparati,
Olei nuciſmuſcatæ ana ℥.ſs.
commiſceantur.

Si vrina olebit, erit ſignum bonum, tumque perge medicina.

Capitis ſecundi expoſitio.

COmpreſſiones thoracis, quòd alij debilitatem digeſtionis, frigiditatē ſtomachi, nauſeam, appetitum caninum, ardorē ſtomachi, ſyncopen ſtomachi, vaporē fœdum vocāt, vno nomine vocamus: quia iſta omnia ex vitio tartari veniunt, & per tartari curam curantur: quocirca vno nomine voco compreſſionem thoracis, & vt dixi eſſe orexim ex coagulato tartaro, & eſſe à faucibus vſque ad meſaraicas, ſic compreſſio fit ex reſoluto tartaro. ſcilicet quando vis digeſtiua adeo fortis eſt, quòd vult ſeparare & facit liquorem, & ille poſtea non expellitur: Nam duę ſunt ſeparationes, prima eſt puri ab impuro: alia eſt,

quæ ſeparat in liquorem, qui liquor reſidet in fundo ſtomachi: Duplex eſt ille, aut tartarus dulcis eſt,& ibi nõ magnus dolor: aut acutus, & ibi magnus dolor. & non cures vomitũ felleum,viſcoſum, tenacem & amarũ,vel dolorem in dorſi ſpina, & quando talis vomitus citrinus, viridis & amarus eſt, eſt ex felle, non quod fel abundet, aut ſit vitium fellis: quia fel per ſe non edit, nec generat in alio membro morbum,ſed ille tartarus, qui eſt in finibus ſtomachi attrahit fel, & duo illa aduerſa ſimul eſſe nequeunt, inde ſequitur vomitus.fel enim ex ſe nõ exundat, nec in aliud membrum vadit, niſi attractum,ſicut & ſanguis manet in ſuis venis occultatus,& medulla in oſſibus.Fel eſt membrum fixum, & nullum membrum eſt cauſa morbi per ſe alteri membro,ideo ille liquor ſic ſeparatus à vi digeſtiua cum in fundo iacet, & quod vadit ad fellis ſacculum: hinc contraria ſimul ſtare non poſſunt, ſed de calcinatis,vt aqua fortis,eſt tartarus,id eſt amarum & accetoſum:ſic tartarus eſt accetoſus,vt fel eſt ros amariſſimus: eaque de cauſa exundat, nec aliã expulſionẽ habet,

bet, niſi vt redeat per viam qua cucurrit tartarus, & fel venit ad ſtomachum, iſtic vrit, & extenuantur homines, fiunt dolores in ſtomacho, eſt diſcoloratio, dolor in dorſo, compreſſio in orificio ſtomachi: ſic certum eſt inditium, fel incurrere in ſtomachum. hinc fit vomitus, quod fel ingreditur ſtomachum, & ſtomachus alienum membrum non poteſt pati. ſic ex felle dicunt multas ægritudines venire, & putant curam eſſe, vt claudatur fel: ah quomodo debet claudi? ſi clauderetur, vnde nutrimentum caperet? & cùm fel purgari non poteſt, quomodo membrum purgemus? Quatuor ſunt membra à quibus nihil debet adimi, cor, fel, cerebrum & pulmo, neque his medicina adhiberi debet, quia per ſe ſe purgant ſi quid ſuperfluum eſt: ideo medicina optima eſt, vt tartarus in ſtomacho reſoluatur, & per inteſtina mittatur, tunc fel quieſcit: ideo multi ſunt qui ſic vomũt, & in ſtomacho dolores habent: illorum cura eſt vt tartarus abeat. Alij ſunt, qui fel non habent in ſtomacho, & illi dolores non habent in ſpina dorſi, nec vomitum, ſed pati frigus conqueruntur, æſti-

uo hyemalique tempore pelle ſe tegūt, inditium eſt tartari reſoluti in ſtomacho. præterea affectus comedendi, quia tartarus reſolutus eſt. non eſt quod dicas, fluxum ex loco & deorſum motum. Vera cura eſt, vt ſtomachus cōfortetur: ideo quando illi veniunt qui dicunt, in thermis fui, purgaui, ſed omnia hæc me non iuuant: tunc ſignum eſt, quòd tartarus in ſtomacho reſolutus ſit, & ſi laſſitudinem conqueritur tibiarum, faciesque diſcoloratur, fitque pallida, calculus eſt in veſica. Sed ſi ita laſſitudinem ſentiat, & dolores in lumbis ac dorſo, faciemq; rubicundam habet, ſignum erit, tartarum ſiue calculum in renibus eſſe: quan alij medici ex palliditate iudicent phlegmaticum hominem, nihil veritatis tamen eſt, ſed calculus impedit, & vomitū facit: cùm autem vis digeſtiua ſeparat, & vis expulſiua expellit ad inteſtina, tunc ſunt cholici dolores: quia inteſtina ſunt ſenſitiua: & quando natura tartari reſoluta deſcendit ex ſtomacho ad inteſtina, & ſtatim per ſedem expellitur, tunc nihil ſequitur poſt ſedem. Sed ſi accidat poſt ſedem aut in monoculum reſideat,

tunc

tunc adhæret:& ibi cura eſt, calidi orbes & elixa fila: ſed quãdo ex tartaro eſt iliaca, & quum tartarus ſupra vmbilicum eleuatur, ibi certè fila elixa minimè prodeſſe poſſunt: quia calor non poteſt intrare vſque ad materiam peccantem, & in ſtomacho purgationes dantur, non vt tartarus purgetur, quia tartarus purgari non poteſt, ſed ſtercus, an ſimul velit ire tartarus: ſi verò non amouetur, aliam curam oportet tentare:

Tremor cordis, &c. Cor nõ mouetur, ſed iacet in loco, & putatur moueri, & inde fit, quãdo fel ingreditur ſtomachum attractum per tartarum, & vis expulſiua non poteſt expellere per vomitum, ſed hæret materia, tunc facit febrim & quaſſat, ac premit ſtomachum, vritq; & paroxiſmus durat quinq; vel ſex horas, & non eſt niſi febris ſtomachi, tamen nõ omnia membra quaſſantur, ſed ſolus ſtomachus, & cor non tremit. Cura vna leuis eſt, quod vt febris curetur. Ipſi autem curant, tanquam foret tremor cordis, dant os de corde cerui, corallos, & volũt cor curare, cùm morbus ſit in ſtomacho, & ſtomachus affectus eſt. cor

non tremit,& non fit niſi ex felle, quod expelli non poteſt.

Huius ſuffocationem.) Suffocatio fit ex malitia matricis per tartarum ſcilicet quòd tartarus acutus tranſit cum felle ad matricem,& facit morbum in ſtomacho,quando matrix patitur: Quia contraria pati non poteſt: ideo premit contra ſtomachum, & libenter expelleret: matrix autem iterum premit ad ſtomachum.vbi verò in ſtomachum peruenit, fit reuera ſuffocatio:nam fel nõ per proceſſum, ſed ſolùm per os excreatur, ita mulieres in ſuffocatione cadunt vt epileptici,& debet tam diu paroxiſmari, do nec in matrice fel conſumatur:ſterilitatem facit,quia omnibus, quæ ex tartaro laborant,mulieribus corrumpitur matrix, & digeſtiones corrumpuntur: quia materiam ſimul vt tartari liquor vbiq; irrumpit,ea interpellitur: quia materia paroxiſmat, alio modo non haberent certum paroxiſmum. ſyncopi corripiuntur & clamant,ex quibus clamoribus medicus ſemper debet iudicare tartarũ adeſſe,quia vrit & pungit tanq̃ gladius.

Cancrena.) Sunt qui cancrenam habent

bent & dolent ac ieiunant, ita eſt in ſtomacho,& vrũtur in ſtomacho,ſicut cancrena vrit in membro,& quando ſic ſtomachus eſt,tunc morbus eſt incurabilis. Cura eſt nectar ſuccoſum, quod non vllum tartarum reſolutum permittit in ſtomacho,ſed pellit per fort: ſed ſi non pellit,cancrena eſt in ſtomacho,& incurabilis:& ſi etiam nectar laxet, non curat, ſi nimium laxat,conſtipat ſicut in dyſenteria.

Nectar ſuccoſum.

R.Liquoris viticellæ ℥.iij.
Rubedinis de colcothar ℥.ij.
Fiat potio.

Rubedo colcothar eſt.) Sciendum, quòd ex colcothar duo liquores egrediuntur,albus & rubeus. Rubeus liquor huc pertinet.Doſis eius eſt drachma ſemis in vino bono: ad accipiendum non eſt gratum palato, ſed non curandum, & in aurora dandum, & maximè facit vrinare:nam fortiter expellit ad hepar, & hepar digerit in vrinam, & vrina malè olet tanquam medicina:& ſi non fœtet, tunc timenda cancrena, & eo moueas bene vrinam,& non deſiſtendum, ſem-

per dandum,ne quid relinquatur.

Alia deſcriptio.

R. ſucci de ſuffo:id eſt, panis porcini vncias ſex.

Laudani præparati,

Olei nucis muſcatæ ana ℥.ſs.

Fiat mixtura.In his rebus non conſidera tur gradus vel complexio, ſed arcanum conſiderandum:nam illa pellunt. non hîc valent diarhodon abbatis, diacatho licon.Abſtineat à purgatiuis: poteſt quidem purgari,ſed non cogitet, quòd per illud velit curari morbum.

De febribus ſtomachi. Caput III.

DE febribus tartari omnium inprimis ſciendum,nouiſſe nos alias eſſe quotidianas, tertianas, quartanas,&c.alias itidem locum habere in varijs regionibus corporis: verùm de ijs, quæ in ſtomacho oriuntur, nunc nobis ſermo erit habendus: Cæteras enim vbi digeſtionẽ ſecundam atq; tertiã tractabimus.Porrò de febribus tartari hæc no tanda, per oppilationem ſuam & defectum ſeparationis,putredinem,occaſionem

nem quærere.Hæc generatio infectio eſt aëris: aer ſiquidem perpetuò ſe purum conatur præſtare, contraria & impura ferre non vult.iam ſi ab ipſa fece ſe non poteſt liberare,corpus tremore angitur: nam aer ibi ſentit ſe infici à putrefactione, motum corporis & concuſſionem non aliter atque incluſus in cauernis & impuris terræ poris,terræmotum faciẽs efficit,& egreſſum facere intendit. Iam vbi exitum petere incipit pro expulſione,tunc motum corporis per artus,vſq; quo putredo ad locum per egeſtionem deſtinetur,calor ſequitur,qui cauſam accipit poſt vires contrarias.Totum enim corpus incaleſcit,& locus putredinis dolet tamdiu.donec natura ab aere ſe quietam experitur: huius aeris elementi infecti, principium omnium febrium (ſi non in ſtomacho, tamen alibi) ſimiles habent naturas.Quare tempora paroxiſmi,in quotidiana & cæteris conſidera diligenter.

Signa.

Harum febrium ſigna ſunt,compreſſio in ſtomacho,nauſea, vapor fœtidus, debilitas capitis, omniũ membrorũ di-

ſcoloratio, ſomnus narcoticus, tremor fortis,& ex tartaris croceis mouetur mania, etiam per tartarum frigidum potatum.

Curandi ratio

Duplex eſt huius cura: purgatio ſine digeſtione, deinde pillulæ de laudano adminiſtrandæ ante paroxiſmum: De quibus purgationibus hoc notandum, quòd omne euacuatiuum debet eſſe nō tantùm deorſum,ſed etiam ſurſum. Hæ purgationes cum vomitu debent eſſe arcanum non humorales: Eſt enim tartarus iſte ſubiectum in arcanis ſpecificū, ſicut centaurea, helleborus & præcipitatus,ſyler,pulpa,coloquintida, & ſic de cæteris.

Deſcriptio pillularum laudani in iſta.

Accipe Laudani ʒ.ſs.
Rutæ,
Abſinthij,ana ʒ.I.
Theriacæ optimæ, quantum ſatis erit pro incorporatione. Doſis grana quinque,nec vltra.

Nectar quoque in prncipijs harum febrium adminiſtrandum eſt cum vino corre-

correcto & claro contuſo ad cyatum perfectum.

Explicationes capitis tertij.

FEbrium tria genera exiſtunt in ſtomacho,hepate & renibus:nũc de febribus ſtomachi: Putredo tartari ſunt feces tartari:nam illa quæ in tartarum non tranſeunt, in feces abeunt, in quibus prima generatio febrilis, & febrium primum principium: aer autem corporis eſt internum elementũ & perfectum,hinc infectio eius eſt à vaporibus de fecibus ex tartaro, generalis iſta generatio infectio eſt aeris,iſta infectio eſt cauſa paroxiſmi. Omnis paroxiſmus febrium tremor eſt & motio aeris: motio iſta eſt elementata, ſicut traditur in capitulis de motionibus terræ. Mundificatio aeris periodum habet, periodus illa ex febribus non eſt, ſed de fecibus ſumptis,non ſecundũ naturam elementi:nam feces digeſtionem periodicã habent, id eſt digeſtiuam: Hæc in capitulo de fecibus.febres ex fecibus tartari ſunt, fex & tartarus differentiã habent. Intus

de reſolutis non coagulatis &c. Declaratio primi in reſolutionibus tartari, hîc non dicit, ſed quòd non tranſit ad coagulationẽ, de iſto hîc dicitur. Et omnes febres ex fecibus tartari veniũt. i. ex iſto tartaro, qui non ſinit ſe coagulari, fit febris, inde aut in ſtomacho, aut hepate, aut in renibus. & non curãda ſunt genera, ſicut quartana, quotidiana &c. Ideo feces, quæ non veniũt ad virtutẽ expulſiuam, paroxiſmus autẽ ex vapore iſto tenui, qui ſe inſerit aeri, qui in nobis eſt, & in nobis quatuor elementa. Ergo vbi aer noſter ſic infectus eſt, nõ poteſt eſſe mũdus. ideo vbi ſe mundat, facit talem tremorem, & tandiu vſque dum conſumitur vapor: & ſi aer non eſt tam fortis, vt poſſit pellere infectionem, iterũ deſcendit in ſtomachum materia putrida, & premit: ideo nonnulli dicunt, non me conquaſſat ſed premit: Quando ergo ſe vult mundare aer, concutit corpus 3. 5. 10. vel. 12. horas, tremorem ſequitur calor, quia aer per iſtam motionem accẽdit ſulphur & ſpiritum ſalis &c. Quòd autem veniat tremor vno die, & altero non, & poſtridie redeat, veteres dixerũt

quòd

quòd phlegma,cholera & melancholia conueniant eo tempore, & faciant tremorem:nihil eſt. Hoc certum eſt, quòd feces veniant ex putrefactione, ſed humores non putrefiũt in vllo morbo,niſi in lepra: ſed putrefactio eſt ex fecibus, feces ſunt in digeſtione ſtomachi, epatis & renum: in ſtomacho minor eſt calor,in epate maior,in renibus maximus. quare autem concutit hodie corpus & cras non, & cur ſuam habet periodum: quæ cauſa eſt? Quia feces quoque digerunt, ſicut ſtomachus, aut epar digerit. Ideo quoties hæ feces incipiunt ferueſcere,vapor aſcendit, & inficit aerem, inde tremor:nam eſt in fecibus vis digeſtiua. Si ſunt feces ex mercurio, eſt digeſtio fecum in die mercurij: ſi ex ſalibus, alternis diebus eſt digeſtio, ſi ex ſulphure tertio die, & inde eſt paroxiſmus: & ideo nihil eſt,quod illi cauſantur ſanguinem,ſentiunt phlebotomia curari:item quòd dent frigida, vt melonem &c. & volunt calorem infrigidare, quòd nihil eſt:nam adeſt quidem calor, ſed hoc ex fecibus.Feces quę veniunt ex mercurialibus,habent ſuum paroxiſmum quoti-

dianum: nam indies habent ſuam digeſtionem, quia nulla arbor vel aliæ res ſunt, quę ſingulis annis ad minimum ſemel ſua non eijciant excrementa, ſic & feces ſuas digeſtiones: interdum paroxiſmus errat, & hoc eſt, quod digeſtio errat. & ſciat medicus, febres non eſſe ex humoribus, & debere purgari. humores non purgantur, & quilibet humor manet in corpore, in ſuo loco, & nõ pellitur, ſed feces peccãt. Tremor eſt quaſi terręmotus, & non poteſt fieri ſine aere, & quia aer non poteſt ſtatim penetrare foras, inde tremor: nihil eſt quod dicãt, melancholia & phlegma certãt inter ſe. eſt pulchra phyſica, certè digna, vt in mania pingatur. Ita in peſte aer externus non inficit, etiam ſi ſis in loco, vbi quis infectus peſte moritur. verũ eſt, ille aer, qui ex patiente mortuo ſcilicet infecit meum aerẽ in me: nam quando quis moritur, primò elementa diſcedunt ab eo, & iſte aer quærit exitum, inde vlcera &c. Boni vapores ex iuniperis non valẽt in peſte, quia natura attrahit bonum aerem, qui ſibi placet, & ſimul etiã innatum &c. De febribus ſi eſt in ſtomacho

poſſum

poſsũ dicere, eſſe ſtomachi,& quotidianã,ſic hepatis ſi in hepate,& quotidianã renum: febris erratica inde, quòd ſæpe feces mercurij,ſulphuris & ſalis commiſcentur: inde variæ digeſtiones, & varij paroxiſmi: putrefactio tartari non eſt febris, ſed quum tranſit ad digeſtionem, tunc eſt febris: nam ex digeſtione fit vapor, & inde aer inficitur: feces ex mercurio in digeſtionem facinnt in vigintiquatuor horis,ex ſulphure ter vigintiquatuor horis.

Signa febrium.)Primo ſcire debet medicus, an febris ſit in ſtomacho, hepate vel renibus, & iſta diſcuntur per ſigna. Ex ſtomacho eſt, quãdo febres habent, non tamen ratione febris ſitiũt ſi etiam incaleſcunt, attamen multum non bibunt, ſed in hepate eſt magnus calor, quia ibi ſanguis: tunc multum bibunt &c.Compreſſio ſtomachi eſt, quum pigri & adeo difficulter & tedioſi progrediuntur, vt vix pedes attollore poſſint, aut os aperire, adeo pigri & deſides ſunt,quòd ſignum eſt in ſtomacho eſſe: nam in hepate & renib.ſunt agiles. item quando dicunt,olfacio meipſum,vel vi-

deor mihi dura comediſſe oua, ſignum eſt ſtomachi. Vomitus, nauſea ſunt communia ſigna ſtomachi, hepatis & renũ: ſed eſt etiam ſciẽdum, an ſit ſalis mercurij, vel ſulphuris, vel proprij ſalis: quoties vinum non libet bibere, & antea libenter biberunt, illud ex mercurialibus eſt: Ex ſulphure quando vomunt, & nihil ferè præter ea, quæ comederunt: qui ex ſale proprio habẽt, non quidem vomunt, ſed orexim habent. curam ipſi ponunt, quòd debeamus digerere. obſecro quid volumus in febribus digerere? quum ſit putrefactio, putrefactio antea digeſta eſt, quòd natura prius digeſſerit eam: quia omnis putrefactio eſt digeſta, ſed ad purgationem accedẽdum. Quando autem volumus purgare febres, tranſeundum eſt ad arcana, & imperiti in illis melius ſciunt purgare febres, quàm doctores. Centaurea eſt, quæ purgat febres, quia ſolùm putrefactiones purgat: ſic cataputia, helleborus, præcipitatus, illa purgant febres. ſtulta ſunt illa, alephanginarum arabicarum &c. & ſi ſanãtur, natura per ſe putredinem expellit. Poſt purgationem confortatio

danda.

danda. In febribus ſtomachi nullus perfectè curatur, niſi ſenſim per vomitum, quia per ſeceſsũ illa natura ire non vult: humores non purgantur: quando aer infectus eſt,& putrefactiones pulſę ſunt, aer purgari debet, vt habes deſcriptionem in libello. Nectar quoque quod fit ex correcto & claro vino: correctum eſt ex vino rubeo,vel nigerrimo,quod coagulatur: clarum ex albo eſt. etiam in febribus adhibere ſcarificationes in ſpina dorſi, & minutionem ſaluatellæ, non reprobo: quia vbi ſic ſanguis per motionem accenditur, vt aperiatur, bene fit, ſed quòd ſic hæc curentur, non eſt verũ. Etiam ſigna febrium ſunt rigores, quoties horrent non aliter, ac ſi pungerẽtur acu, ac horror corpus penetrat, quod ſignum eſt, febrem velle diu manere: item aliquibus ſignũ febris futuræ. maior corporis languor.

De lapillo inteſtinorum.

Caput IIII.

Tartarina coagulata apud inteſtina, deſcendunt ab excremẽtis, ſed quæ operationes in hiſce oſtendunt, ab ijs dolor originem ducit, de quibus

contrarietatibus, torſiones & tormina innaturalia creſcentē flatum accipiunt, & talium eſt rei quoque oppilatio (quæ conſtipatio olim dicebatur) ſiue per vſneam huius inteſtini, ſiue per grandinē, ſiue lapillum, & hoc iuxta quantitatem collecti: morbus iſte tartareus inteſtinorum, non tantùm ſuo membro, ſed tanquam egeſtu repercuſſionum & in ſtomacho nocumentum facit, orificioq; & confineis ſuis: nam conſtipatio è lapillis aut generibus ſuis, quæ facta eſt ex egreſſu, prohibet ſalem: prohibitio autem egreſſus nauſeam facit ex repercuſſiuo, & hoc in principio clauſuræ, & inſtrumentorum ſuorum: quare in hac parte de ſtomachi proprijs doloribus, ne dolor ſtomachi accidentalis, iudicio falſo proprius ſtomachi eſſe iudicetur, ſed locus cauſæ præſtetur, ſcilicet inteſtinis.

Signa.

Torſiones in ventre abſque contractura, & tormina prætereuntia, non fixa, conſtipatio excremētorum, aqua fellea per os, vel lucida pura aliquoties, ſentiūturque durities apud inteſtina, nodi & quaſi ficus, ventoſitates, & ſimilitudines

mouen

mouentium, quaſi viuentium vermium & ſacci repleti, vel ſimilia, tumor aſclytis ac tympanitis fit, & omnes dolores horum. mouetur à vino acuto, à leguminibus, à frigore externo, & per ſe indies cum quotidianis ſuis paſſionibus.

Cura.

Cura alia eſt reſolutionis, alia carminatiua. Reſolutiua cura hæc eſt perfecta: carminatiua in accidentalibus valet. carminatiua fit per diacyminum, reſolutiua altera hyemalis, cuius formula ſic ſe habet.

R. aquæ de fecibus vini ℥.vij.
Tartari communis ℥.vj.
Mumiæ ℥.ſs.
Mellis deſpumati & colati, quantum ſufficit. fiat mixtura in forma electuarij. Doſis eſt à ʒ.iij. vſque ad vij.

Altera æſtiualis quæ recipit
Maſticis,
Been albi,
Bezuar vniuſcuiuſq; ℥.ſs.
Seminum anethi,
Carui,
Amomi, ſingulorum ℥.i.
Succi limonum quantum ſatis erit

pro incorporatione formentur boli. Doſis drechma dimidia.

Vſus quotidianus ſuccorum ex limonibus, aut arcanis impedit generationẽ huiuſmodi tartari in inteſtinis, & generatum reſoluit: debent tamen reduci ad quartum gradum ſpagyrorum.

Commentaria capitis quarti.

TArtarina ſunt iſta, quæ deſcendunt ex ſtomacho & ſpiritu coagulato cum corpore ſicco: corpus ſiccum eſt corpus de humido coagulato, vel ſicco reſoluto. Flatus corporis eſt flatus generatus ex frigore periodico. Frigus periodicum eſt, quod temporale ſiue æſtiuale eſt, aut hyemale: & cura eius periodica, ſicut in capitulo de tempore periodico. Regreſſus autem eſt morbi conſtrictio contra emunctorium, ad primum principium faciens regreſſum: Corpus ſiccum fert duos morbos. Humidum coagulatum eſt lapillus in inteſtinis, de quo præſens caput tractat. ſiccum reſolutum cholicam ſeu cõtracturam facit, & hoc caput pertinet ad tartarum in ſtomacho: ſed ſi ſtomachus ex tartaro non

corrum

corrumpitur, quod ſtomacho nihil adhæreat, ſed ſeparat rectè purum ab impuro, & fert ad inteſtina, in inteſtinis illis inter ſtomachum & longaon adhæret: ideo habent tartarum de tartaro ex ſicco coagulato: itaque in inteſtinis, vt in ſtomacho, poſtquam primo ſtomachus ſeparauit, mittit etiam ad inteſtina: ipſa inteſtina quoque intra ſtomachum & longaon ſeparant ad ſeceſſum, & vim habent ſeparationis, non quòd ſeparent purum ab impuro, quia omnia in inteſtinis ſunt impura, ſed ſeparant materiã à ſtercoribus: ſtercora ad longaon mittunt: de alio nutrimentum ſuum habẽt: nam proprium nutrimentum habent inteſtina: reliqua enim membra omnia per totum corpus ab epate ſumũt nutrimentum, ſola inteſtina inde non accipiunt nutrimentum. & quia à nullo mẽbro poſſunt habere, neque ab hepate neque renibus, vt in anatomia eſt videre: ideo oportet vt ſtomachus cum impuro ſeparato quoque inteſtinis ſuum nutrimentum mittat: ſicut à puro reliqua membra nutriuntur, ab impuro inteſtina, ſcilicet ex ſtercoribus ſuccum ſibi ac

commodum attrahunt,vnde pinguedines,quæ ſolent ab inteſtinis abradi, etiã in pecudibus & homine attrahunt:item ſeparant inteſtina ſolùm,non digerunt. Poſteaquam illud egreſſum fuerit quod inteſtinis bonum eſt, quod nutrimentũ eſt eorum, tum reliquum eſt ſtercus, ſicut vinum euaporatum fit ſtatim acetũ, & materia non curat,ſed vadit per egreſſum:ideo vbi à ſtercore inteſtina non bene ſeparant ſuum nutrimentum, fiunt ægritudines,& ſi nimium attrahũt,morbi quoque inde fiunt, & lapilli naſcuntur:vbi ex ſtomacho,ſulphur, id eſt,ſtercus expellitur:ſi in eo eſt ſalis vis, tunc lapides generat, & fit inde conſtipatio, vt excrementa eijci nequeant, ſicut Duci à Landshut euenit. habebat in inteſtinis lapidem, &c. vt materia neque ſurſum neque deorſum ire potuit, ſed ſimilis erat lapidi ſciſſili.Dicebant ex auro comeſto eſſe,ſed nihil eſt:quia nullum metallum adhæret,non vadit in ſubſtantiam, aut digeritur,præter ferrum: quod cùm bibitur,limaturæ ſcilicet ferri bibitæ coagulantur, & faciunt dolores inteſtinorum,&c.ideo quando in inteſtinis fit lapis,

pis,non generatur ex oſſis aut carnibus, aut aliꝭs cibis, ſed debet ſingulare quoddam eſſe,ſcilicet , ſi quis multum vtatur medicina,vt eſt aurum potabile,luna ſoluta,limatura martis,dulcedo ſaturni,extractio cupri , iupiter calcinatus, ſic chimolea,aſphaltum,marcaſita,antimoniũ &c.Illa ſi danrur in medicinis,coagulantur in inteſtinis: nam non manent in ſtomacho,neque ad hepar tranſire poſſunt,ideo ad inteſtina vadunt. Nullum metallum vſurpari debet,niſi fiat medicina,& præparetur. item perlæ reſolutæ, hiacinthus , ſaphirus, &c . non ſatis eſt quòd ſoluantur in aceto, quia ad primã naturam tranſire,id eſt, regredi poſſunt: ideo vſurpanda non ſunt. De his ergò malè ſcripſit Vlſtadius. Vbi ergo generatio lapidis incipit, primò flatus & vẽtus veniunt, & ille ventus habet ſuum proprium tempus,vt ſi naſcitur in æſtate,habet ſuam curam,ſi in hyeme, ſuam curã: vt ſi quis in autumno plus ſentiat flatus aut torſiones illæ certè habẽt generationem lapidis & curas , & curari debẽt per medicinam autumnalem vel hyemalẽ: & ſi in vere , per medicinam æſtiualem.

Porrò & aliæ ægritudines inde fiunt, ex lapillo ſcilicet, quòd inteſtina conſtipet, & fit vt ſtercus rurſus aſcendat in ſtomachum, inde fætor oris, & ſtercus per os egreditur, quod certiſſimum ſignum eſt eum adeſſe, quia lapis conſtipauit. Sæpe fit, quòd per purgationem violentam materia expellatur aquoſa, quia tenuis: ideo etiam penetrat, & hoc ſignum tartari, ſed materia ſtercus non tranſit, ideo ſignum ſit lapillum generari. Quando purgatione ſolùm aqua egreditur, tranſit, quia propter lapillum non poteſt materia ſtercoris tranſire: præterea qui tormina ventris ſentiunt, & balneis vtuntur, nec tamen per ea contrahuntur, ſignum eſt lapilli in inteſtinis. Tormina ſcilicet cum dolore dorſi, ſignum eſt lapidis, & ſi inungatur cum oleo oliuæ, vel camomillino. ſi tranſeunt tormina, & tamen dolor dorſi manet, eſt ſignum lapidis. Similiter conſtipatio, vt in octo diebus vnam habeant ſedem, & poſtea in tribus diebus non: & omnes qui ita conſtipati ſunt, vt conquerantur, ſe non poſſe ſedes habere, ſignum eſt lapidis ſiue tartari, & non eſt quod dicas,

ſtoma-

ſtomachum non poſſe digerere, & eſſe frigidum: nihil eſt, ſed lapis eſt. Adhæc quando aqua fellea cum egeſtione, id eſt, quando in ſuperiori parte flaua eſt aliquantum, ſignum eſt lapidis, & quòd proximè apud ſtomachum locum habeat, & eſt collectus, durities & nodi in ventre, quaſi quis tangendo ſentiat apoſtemata, vel puſtulas & verrucas lapidis: id ſignum eſt: & non eſt quòd dicas ſplenem eſſe obduratum: item ſi in lateribus fiunt roſiones quaſi vermes eſſent, ſignum eſt non lapilli, ſed grandinis. & quoties huiuſmodi roſiones fiunt ſolent porrigere ſeminis ſancti: & eſt malum medicamentum, quia ille puluis ſæpe generat vermes, & eo mouentur. Ruminationes ſi fiunt in ventre, ſignum eſt tartari vel lapidis: vinum acutum ſi bibunt, lapillus mouetur. legumina faciũt ventoſitates, quia venti exire non poſſunt propter lapillum: inde fiunt tormina. eodem modo quum languidi dicunt ſe ventoſitates ſentire in ſuperiori ventris parte, ex lapide eſt illud. Cura carminatiua eſt per dyaciminum: per clyſteres non debet fieri, ſed carminatiua cu-

ra non tollit,niſi accidentalia. Si torſiones ventris,vel ventoſitates & ruminationes quodam ſono exiſtant, proſunt aquæ de fecibus vini.Aqua de fecibus vini fit ita:feces poſtquam vinum ſublimatum eſt ab ijs extractum proijci debent in ignem & calcinari,vt fiant cinis albus carens poſthac omni fumo. Deinde cinis hic,in humido loco poſitus,reſoluitur in aquam:non eſt cura melior in inteſtinis contra lapidem, & omnes eius generationes: ea quoque limonum in quartum ſpagyricum gradum reductus, multum prodeſt: ſimiliter ſuccus de arancijs, niſi quod reduci ad quartum gradum ſpagyricum poteſt.omniaq; remedia quæ poſuit Auicēna in cura morborum ex inteſtinis nihil ſunt,niſi carminatiua:ſed dixi duplicem curam eſſe.

De cholica & iliaca,contracturisq;. Caput V.

CHolicæ & iliacæ morbus eſt inteſtinalis, ſumens initium à tartaro reſoluto,pontico & pontagio, habet locum per vniuerſam regionem inteſtinorum:ponticum autem pontagiumq; centrum

centrũ morbi occupat,& non diſtãtiam vniuerſi inteſtini. Eſt enim centrũ morbi paruũ in pede, verùm natura ſenſitiua cũctum circulum aſſumit cũ dolore. Igitur non materiæ reſolutæ, ſed loci ſenſibilitati vitium attribuitur: materia verò ex tartaro acuto eſt diſſoluto apud inteſtina ex pontico ſale exorta, contrahit per ſtipticitatem innatam, torquet ex ponticis zinziberatis. Ex his autem duobus aſſignatis cholica & iliaca ſecũdum locum, diuiſim recipiunt cauſam ſuam, videlicet per ſtipticum & ponticum. Quòd ſi fuerit generatũ hoc paruum,& reſoluatur,in cholicam abit,aut iliacam grandiſſimis torſionibus & cõſtipationibus:nã illud ea ratione, quòd ſint natura ſtiptica, quæ claudit monocolon & inteſtina, ſtercoraq; in aerem vertit, & inteſtina lædit vagando: & ſi iam morbi tartarus ille reſolutus conſumptus non fuerit, nec expulſus, quòd in ponticis & contrarijs non eſt vis expulſiua & in ſtipticis, imo potius eam corrumpit, deſtruit excrementi egreſſum: vnde poſt iſta, ſi morbus fuerit extenſus ad membra per regreſſum reper-

cuſſiónum, hinc inde in loco ſuo, tunc aer de ſtercore, tribus primis ſumit generationem: aer verò ille, nil niſi planè acetoſus obambulans vltra inteſtinorũ loca, videlicet in ſtomachũ, à ſtomacho in fel, in hepar, deinde per venas: à venis ad carnes externas, ab his ad ligamenta, in quibus contractionem facit, ſicut ſtipticum acetoſum & pontagioſum: nam contractura nihil eſt aliud, niſi infectio membri ab aere inteſtino de tartaro reſoluto producta: nam ille penetrabilis eſt, & ſubtiliſſimus, facilè relinquẽs poſt ſe vitium acetoſum & ſtipticum, ex quo contractio, carniſque conſumptio exoritur. Omnis autem dolor huius morbi nihil eſt niſi tartarus reſolutus, in aerem conuerſus, cum ſubſtantia & corpore tranſmutatus in ventum, vti de ſulphure exemplum habetur.

Signa.

Torſiones vẽtris, dolores ſpinæ cum conſtipatione, compreſſio thoracis, vomitus felleus, amarus, nauſea in comedendo, vox exigua, membra minima quaſi mortua, inſenſibilia motiuæ virtutis, punctiones per membra vagantes: mo-

mouẽtur à ſtipticis & põticis, ſiue ex ci-bo potuq;,vel ex balneis, aut ex retẽtio-ne fecum, & huiuſmodi alijs.

Cura.

Arcana huius curæ ſunt in pinguedi-nibus; & oleis, & axungijs, ſine additio-ne aquarum: oleum datur ſtatim vene-natis: ſi comederit, bibat illud: ſi vulnus, adhibeatur butirum, vel oleum: pingue-dines verò debent reſpondere mumiæ. olea maiora proſunt, alia non. Quòd dixi de contractura, maximum eſſe in cura cõſiderandum de medicina ſtipti-ca & pontica, & illud quod in ijs duabus ſpeciebus acetoſis exiſtit, nempe, quòd illa, quæ ſunt contra naturam ſtipticam, & pontagioſam, ſunt de pinguedinibus ex arcanis: nam pinguedines (& ſi non omnes) in contractura ſuo tẽperamen-to abſque dubio ſaluberrimæ habentur. Et licet in medicina plura ſint aduertẽ-da de generibus remediorum, attamen in vera medicina, vnum eſt conſideran-dum, quòd eſt in hoc morbo potentiſſi-mum, taxus videlicet & vulpis. Sed quid nobis de particularibus, vnum & hoc potentiſſimum de Galbaneto, &.

aliud de ſerpentina, pro exterioribus: pro interioribus nihil exiſtit violentius iuniperata & oliucta: adhuc verò vnum eſt omnium efficaciſſimum, quod abſq; admiratione vix creditur, liquor ſcilicet auri, & mumiæ: nihil autem ſcribimus de clyſterijs, quòd apud nos viliſſimum, abſurdum, atque turpiſſimnm exiſtimetur: nec etiã de laxatiuis aliquid ponim⁹: quia laxatiua cõſumunt mẽbra & deoppilant, quod malum eſt. Augent enim corpus in contractura generatum: eligimus verò nil, niſi arcana præſtantiſſima, & apud ſpagyros laudatiſſima, nẽpe liquores de auro, mumiam atq; ſerpentinam Bemontis; licet iaſſa magnarum ſit virtutum, tamen gradum ſaltem primum attingit.

Sequitur vnguentum penetrans ligamenta.

Recipe pinguedinis taxi.

Vulpis, abiectis fibris, ſingulorum libram mediam.

Olei de maſtice ℥.iiij.

De ſpica ℥.1.

Aceti ʒ. iij. fiat vnguentum cum diſſolutione.

Galba-

Galbaneti deſcriptio.

Accipe olei oliuarum libram,

Laurini quadrantem,

Reſinæ de botin lib. iiij. fiat deſtillatio per alembicum: Deinde recipe huius Galbaneti lib. ij. quas iterum deſtilla per alembicum in modum balſami.

Aliud de ſerpentina.

Accipe, ſerpentinæ Bemontis lib. iiij.

Olei oliuæ lib. vij.

De papauere ℥. iiij.

De ſpica ℥. ſs. reduc in balſamum.

Diaiaſſæ egregiè valens in contracturis procedentibus ex ira, ſerpentis inſtar.

Accipæ, Iaſſæ lib. I.

Olei de botin lib. ij.

Maſticis ℥. ſs.

Gummi hederæ ℥. I.

Gummi helenij ʒ. iij. Reduc ad balſamum.

Capitis quinti interpretationes.

Pontagium res eſt mixta ex pontico & amaro, vel ſtiptico & pontico, ſicut in aceto, in acatijs & ſimilibus: nũc de ex tartaro reſoluto morbis. Vnus

& idẽ morbus eſt iliaca & cholica, & ſi ipſi diuiſerunt, idẽ tamen morbus eſt, & conſiſtit intra ſtomachum & monocolon, & in cura vnus idemq́ue proceſſus eſt. Quod ipſi dicãt, cholicã eſſe ex cholera, ac vrere & pungere, nihil eſt: nam etiamſi cholera veniat ad inteſtina, tamen cum ſtercoribus exit, ſed potius nõ eſt cholica aliud aliquid cum pendet in inteſtinis, niſi tartarus reſolutus: ille facit tales dolores: ſi in ſuperiori parte, iliacam: ſi in inferiori, cholicam. idem eſt vtriuſq; principiũ. Hic morbus cholica, eſt morbus contracturæ: Cholica & iliaca non ſunt propriè morbi, ſed ſolùm principia contracturæ: ideo capitulum eſt de cõtractura non de cholica, vel iliaca, vt ipſi diſtinxerunt. Hic morbus ideo cõtracturę dicitur, quòd finiatur in cõtracturam. ſicut principia læpræ, etiam lepram dicimus, id eſt, non appellatam proprio nomine: & principia febrium, febres, quia finitur & clauditur re quæ morbus debet ab ea appellari. etiam ſi hîc contradicant authores, non refert, quia eorum receptam cholica & iliaca eorum quoque errorem oſtẽdunt. Niſi

curam

curam eorum cõtracturæ accipias, tum cholicham etiam curabis. Laxatiuis nõ abiges cholicam, niſi tartarus ſit tam facilis reſolutionis, vt per ſe abeat: ideo tartarus eſt acutus, qui cholicam facit. Itaque cum contractura ſit verus morbus, in contractura procedere debes. Punctiones quæ ſentiuntur, non ſunt morbus, ſed ſigna & principia contractionis. Nam etiamſi foris membra non ſunt contracta, tamen inteſtina cõtracta ſunt, maximè quum conquerendo clamant. quia inteſtina contractionem patiuntur, ille morbus ſolùm eſt in inteſtinis, & incipit in inteſtinis, etiam ſi nondum venit ad extrema: ideo prima cõtractura, id eſt cholica, eſt in inteſtinis & curatur, ſi vis põtica & ſtiptica & tartari ſtiptica tollitur. cholica ſiue iliaca dici debet prima cõtractura: in cõtracturis, vel in cholica in inteſtinis morbus exiguũ ſpaciolũ occupat. & hoc eſt certum, vbi guttula tartari adhæreat, nos ignorare locum, nunc in ſuperiori nunc in inferiori parte inteſtinorum eſt. quocumque guttula cadit, efficit dolores, ex minutiſſimo tamen loco. Quandocum-

que tartarus reſolutus vnius piſę magnitudinis adhæret inteſtinis, tunc inteſtina ſunt tam ſenſitiua, vt hoc ſentiant, et ſi in paruo exiguo loco ſentiuntur, tunc tamen vbique per totum vētrem quem totum commouent: ergo ad quid ego propter paruam guttulam clyſteria infunderem? quid iuuaret? fortaſſe guttulam non attingerem. interdum clyſter quidem dolorem ſedat ſua vnctuoſitate, ſed tamen morbum non tollit: ergo paruula iſta gutta debet à medico conſiderari, vt vis ſtiptica pōticaq́; eius tollatur: ideo medicus propter guttam illam, non debet ſtomachum, omnia mē-bra, totumq́; corpus purgare, ſed potius morbum ipſum. Quid enim hæc gutta ad ſtomachū aut hepar, quum talis fiat contractura? ſumma eſt ille tartarus, qui adhæret inteſtinis, in illo ſtipticitas eſt, acetoſitas, & vis pontica, vbi adhæret, ibi totum ventrem perdit. Et quemadmodum tartarus mēbra ad ſe trahit, ſic ſpaſmus à ſe extendit. Ita tartarus eſt illud ſtipticum, quod eſt in illo tartaro, & contrahit non aliter atque pruna ſylueſtria os, & pontica vis, quæ eſt in illo tar-

taro

taro dolorem facit. Dolor itaque venit propter ponticam vim, contractio verò propter ſtipticam vim: nam pontica vis dolorem, ſtiptica verò contractionem inteſtinorum facit: inde etiam ventus, dolor eſt & morbus, qui poteſt dici cholica, propter locũ, quòd colon eum hoſpitio accipiat, alioqui non eſt, niſi contractura: poſtquam contractio venit, dolor pungit, & contrahit, & non ſinit ſtercora exire, ſed repelluntur ſæpe, & quum illa ſtercora exire non poſſunt, deliteſcunt, hærent, & conſumuntur, & mutantur in aerem, id eſt, ſtercus exire non valens tranſmutatur in aerem: aliud corpus, mutat aliud corpus in aerem: ſunt quibus alui obſtruuntur, multas habent ventoſitates, ſequitur conſtipatio: Ergo nunc quum corpus ſtercoris incitatum eſt in aerem, quomodo per laxatiua aerem purgabis? ideo laxatiua & colocynthis non purgabunt hoc, quia non eſt amplius ſtercus: igitur iſte aer, qui ex cõſtipatione ſtercoris cauſatus, non tranſit per purgationes, ſed alia conſiderare oportet: præterea ſtercus non exit niſi per virtutem expulſiuam, ſicut nec vri-

na per ſe exit, ſed per virtutem expulſiuam. ſi ſtercus illam nõ habet, non egreditur, ſed vbi ſtipticum eſt & pontagioſum, ibi non eſt vis expulſiua: ideo pontagioſum eſt tollendum. tum perſæpe ſtercora exeunt, quia expulſiua vis redit, quod vnicum & potiſſimum eſt in cholica, vt per ſe ſtercora vadant: ſtercus ergo quod tranſire non poteſt propter ſtipticitatē, cùm ſic in inteſtinis eſt, & mutat ſe in aliud corpus aerem, tum tartarus ponticus contagioſus aſcendit, & miſcetur illis, & ſeparat ſe ab inteſtinis, & tranſit in aerem ſtercus, id eſt ſecundum corpus ſtercoris, ideſt, cùm ſic inteſtina excitantur vt per balnea, tunc aperiuntur inteſtina & meatus: nam per balnea, pori & inteſtina deoppilantur, tum ille aer tranſit ad ſtomachum, & inde ad hepar, & poſtea ſe extendit ad omnia membra: ille aer ſiue ventus vadit ad omnes poros corporis, & facit contracturam membrorum. primò in ſtomachum vadit ille aer mutatus, ſcilicet ex corpore ſtercorum, vocem conſtipat, vt fiat exigua magis, poſt ad alia membra & carnem tranſit, & mutat eam in ſpongiosã:
deinde

deinde apprehendit ligamenta: ad ligamenta quum venit acetoſum & ponticum: quia prius in primo corpore, id eſt, dum tartarus in inteſtinis adhærebat, fuit ſtipticitas, ponticitas, & pontagioſum: ſic in ſecundo corpore, id eſt, aere, tunc fit contractura. Quid poſtea proderit purgare & laxare? poſt ligamenta tranſit & penetrat oſſa in medullam, vnde oriũtur iectigationes. Ita ergo vbi tartarus adhæret, torſiones adſunt, & contractio inteſtinorum: poſtea vbi ſe reſoluit, fit aer, & hoc maximè per balnea, quæ reſoluunt omnes poros per totum corpus, & vbi cholica eſt, id eſt, cõtractura interna, tunc aer aſcendit ad alia mẽbra, vt ligamenta, & externam facit contracturam. Sic & ita in cholica prohibita eſt; quia ita deoppilat ſicut balneũ, neq; adhuc probatum eſt, quòd ira veniat ex felle, ſed dico iam, quòd ita deoppilãtur pori, vt ex balneo: & ſi quis ex ira contrahitur, oportet vt prius cholica præcedat, & antea habitet: Nam nullum membrum ita mouetur ira, vt ſtomachus, & cogit ſtomachum, vt expellat aerem iſtum (de quo dixi) in reliqua membra,

vnde contractio. Nota in balneis conſulendis obſeruandum. Sunt fluxui obnoxij, ne conſules vt lauent, quia poros omnes aperiunt, ſed ſi quid foris aperiendum, vt exhalet ex cute, &c. tunc conſule. Quidam ſolùm manibus contrahuntur, & hoc ideo, quòd ſæpe oppilationes in ligamentis exiſtant ex tartaro, vel alia cauſa, & quod ita non poteſt aperire vel ſoluere balneum; tum illud membrum non contrahitur: nota, ſanguis accenditur per aerem, de quo ſupra ligamenta caro, &c. Dulcia ſunt, quæ ſi acetoſitas inuadit, corrumpũtur: aliqua in ligamentis dulcis eſt, itaq; per ponticũ & acetoſum corrumpitur: ligamenta habent dulcedinem, & quam diu ſeruant, bene ſe res habent: ſed quando perit, & accedit acetoſitas, actum eſt, nec membra amplins moueri poſſunt, ſed contrahuntur. Cura ergo eſt, vt acetoſitas pellatur, & dulcedo permutet in ligamentis. non eſt quod purges: nam ſapores membrorum obſeruandi ſunt: ſic ſanguis ſalſus eſſe debet, fel amarum, caro, ligamenta & ſplen dulcia. Quodlibet membrũ in ſuo eſſe ſeruari debet, & non vult ſuũ

ſaporem

ſaporem corrumpi: ſi fit, deficiunt.

Signa.

Sæpe torſiones in ventre & pedibus ſunt, & quando ſedes habent torſionib. tunc etiam torſiones abeunt: hoc non eſt cholica, ſed quãdo torſiones ſunt cũ conſtipatione, ſignum eſt principij cholicæ: & dorſi dolores, quia compatiũtur, id eſt, illa membra confinia ſunt. Compreſſio thoracis, quod ſignificat, cholicã eſſe fortem, & aſcendere in ſtomachum, vomitus felleus, quoniam abundat felle ſtomachus (atque in ſtomachum incurrit aer) mittit ſtomachus ad fel: fel autem non poteſt pati ſuum corrumpi ſaporem, ideo expellit & fit vomitus: Et quando valde frequenter vomunt, ſignum eſt perfectè cholicæ. Amaritudo oris, nauſea comedendi, hoc non eſt ex debilitate ſtomachi, vt nonnulli dicunt, & non opus eſt confortatione ſtomachi: ſed materia peccans, ſcilicet ex iſto tartaro tollatur. Vox pauca, & quando organa vocis corrumpuntur, tunc ſignum eſt occupari membra, quia aer incluſus, qui adeſt, vi aſcendit, & oppilat meatus, & implet vocis organa exulceratione:

meatus maiores obſtruit: quia organa vocis triplicia ſunt, & ille aer maximè maiora oppilat & comprimit, non tamẽ contrahit, quia ligamenta non adſunt: vel potes dicere, quòd cõtrahat tanquã inteſtina,& non refragatur: ſignum quoque eſt brachiorum inconſtans motus. deoppilant ergo & reſoluunt balnea, & ita tertium eſt per purgationes, quibus ſcilicet faciunt materiam redire in ſtomachum.

Cura.

Heri dixi,curam eſſe vt tollatur ſtipticum & acetoſum,& ponticũ,tunc cõtractura iliaca & cholica tollitur: clyſteria laxatíua nihil hîc faciunt: ſed ſpecialia arcana curant cholicam. Frigidum vel calidum,vel complexio non curat: ſed arcana cholicæ vel contracturę latent in pinguedinibus & oleis: per ea curantur contracturæ & ſpecies eius: reliqua,vt artemiſia,pulegium, abſynthium, coquuntur & applicantur,imponũtur ventri, & dolorem tollunt non morbum: ſed tollere morbũ medicinæ eſt. Tria enim ſunt quæ faciunt morbum ſtipticum, pontagioſum & ponticum,vel acetoſum: ideo

illis oportet occurrere. Tartarus eſt cauſa morbi, prima ſcilicet: ſed nihil eſt, quod compeſcere poſſit tartarum præter pinguedines & olea, ſicut venena bibita, & bibitum oleum poſt venenum hauſtum, venenum ſubmergit & ſupprimit. Quemadmodum etiam in exterioribus partibus, quando corroſiuum applicatur venenum, vt arſenicum, & nimium agat, nihil melius eſt quàm in vulnus infundere oleum vel butyrum, vel quicquid pingue eſt, tũc illud venenum ſuffocatur, quod chirurgi ignorãt: ideo ſæpe homines occidunt corroſiuis talibus. ſic quoque illa ſtiptica pontagioſa ex tartaro veniunt, & tartarus comprimi non poteſt, niſi per oleum: nam vbi oleum in inteſtina venit, tartarus ſe ipſi miſcet, & abit oleum, & morbus compeſcitur: ſed non omnia olea ad hoc proſunt, vt de paruis ſeminibus oleum, papauer, &c. non facit, ſed de maioribus, vt de lauro. Multum habent aquoſitatis olea in paruis ſeminibus: quemadmodum oleum non aſſumit aquam, id eſt non miſcetur illi, ſed ſupernatat, ita ille tartarus reſolutus non eſt, niſi quæ-

dam oleitas,& vbi aqua eſt,non commiſcet ſe:ſic etiam pinguedines, vbi veniũt ad inteſtina:attrahunt ad ſe tartarum reſolutum,& commiſcentur ei qui non eſt niſi oleitas acida,ideo miſceri debẽt:ſed hoc fieri oportet ſine aqua,quia oleum, vt videmus,nõ ſe miſcet aquæ: ideo Hollandi raró laborant eo malo,ſemper veſcentes butyro. Quum igitur ſic miſcentur,faciunt ſedem aut vomitum:ſi vomitum,tunc tartarus altè iacuit. Hoc dictũ de primo morbo, id eſt, de cholica, ſeu prima cõtractura, & prima generatione tartari. In ſecunda contractura, ſiue generatione, quando aer diſperſus eſt: & quia aer eſt vnctuoſus, ideo pinguedines& olea vſurpanda ſunt, quò aer ſe ipſis miſceat,& reuertatur ac redigatur in oleitatem: inde fit etiam, quòd pingues non contrahantur, quia pinguedo illa non ſinit vt contrahantur,niſi vinũ ſit tam plenum,vt in Tirolenſi comitatu & vicinia,quod vocãt Traminder. Ideoq; in ſecundo corpore, id eſt, redacto in aerem, vſurpandæ pinguedines & olea,vt aer acetoſus,iſtis ſuffocetur, quia omnis aer acetoſus illis ſe miſcet. Pinguedo

guedo taxi & vulpis bona ſunt medicamina: nam taxus in ſe habet pinguedinem, quę nonnihil reſpondet pinguedini humanę naturę, niſi quòd ſit nimium detorta, & craſſior quàm noſtra pinguedo, ſed non nocet: ita hæc duo ſunt mumia quaſi tecta. Ideo in Italia pro cõtractura bibunt pinguedinem taxi, etiam ſi valde ferínum habeat odorem, qui eſt ſanitatis ſignum: ſic & pinguedo vulpis ab extra applicata non ab intra, quia non bibitur. Et omnia quæ inſtar vulpis rufæ naturæ ſunt, vt etiam gallinaceæ, multum de mumia habent: ideo etiam præparatum quoque bonum eſt. ſed nihil de iſtis particularibus, id eſt, multa ſunt alia, quibus vtũtur, verùm iſta præcipua ſunt taxus & vulpes.

Sequitur deſcriptio.

Recipe pinguedinis taxi,
Vulpis ana lib.ſs.
Olei de maſtice ℥.iiij.
De ſpica ℥.i.
Aceti modici. fiat vnguẽtum cum diſſolutione, acetoſitas tamẽ inuidet rénibus: cur igitur acetum addis? ideo quòd ducat cætera ad ligamenta. & pin-

guedo taxi quoque foris inungitur, & valet ad extenuationem membrorum. Bona quoque eſt felina & canina pinguedo: quæ ſunt coloris ruffi, & naturę vulpinæ: Summa, non eſt melior medicina in contractura omni, quàm Galbanetum (Galbanetum balſamus) qui penetrat venas & ligamenta, cuius hæc eſt deſcriptio.

Galbanetum.

Recipe olei oliuæ lib. i.
Olei laurini ℥. iij.
Reſinæ de botin lib. iiij.

Deſtilla per alembicũ, deinde recipe huius galbaneti libras duas, iterũ deſtilla per alembicum in modũ balſami. Omitti autem poteſt oleum oliuæ: nam ſuperfluũ eſt. Ille ergo balſamus de galbaneto ſine deſtillatione nõ poteſt præparari, quia in botin eſt vnctuoſitas, quæ potentiſſimè ad cõtracturam pertinet: illa non poteſt alia ratione elici, quàm per deſtillationem: nam alioquin reſina de botin per ſe non eſt, niſi quod conſolidet: quando autem deſtillatur, & fit oleum, nihil pręſtantius eſt in contractura: oleum quoque laurinum bonum eſt,

ſed

ſed craſſum & indigeſtum penetrare nō poteſt, niſi ſubtilietur per deſtillationē, tum fit penetratiuum: ille balſamus in membris exterioribus contracturā certè curat, quia aer, qui eſt in membris, qui eſt res acetoſa, ſtiptica, ponticaque, tranſit in illam pinguedinem, vel balſamum illū: quia eſt tā ſubtilis ille balſamus, vt penetret aerem, non ligamenta; & poſtea incorporet ſe in iſtud oleum, vt illa acetoſitas ſic tollatur. Aliud medicamē ex ſerpentina, quod generale tamen apud quoſdam eſt, vt omne, quod vulnera curet, ſerpentinam vocent, ſed ego voco ſerpentinam, quæ in Pedemōte in Italia arduo caule, variatis maculis, vt ſerpens naſcitur, & non vidi alibi creſcentē: in Heluetia naſcitur herba, habet vnum caulem, vnum folium, in quo eſt lingula, ſed non eſt ſerpentina, quæ contracturam curat: illæ ſerpentinæ præparatæ ad cōtracturam ſunt omnium pręſtantiſſimæ.

Præparatio ſerpentinæ. Deſcriptio ſerpentinæ eſt tanquam conſolida.

Recipe ſerpentinæ Pedemontanę lib. iij.

Olei oliuæ lib.vij.

Olei de papauere ℥.iiij.

De ſpica vnciam mediam. Reduc in balſamum.

Hæc ſunt contra contracturam in exterioribus membris & perfectè curant. Similiter liquor auri, & liquor mumiæ efficaciſſimi ſunt in contractura. Sixtus Groningenſis ſic curauit Laudebergum quinquennio ex contractura laborante, in nouem diebus curabat cum liquore auri: ſic & liquor mumię valet, quòd mumia traſmutata in oleum ſit efficaciſſimum medicamen in cõtractura. De clyſterijs quid dicam, turpiſſimum medicamen eſt. cataputia cocta in ſero lactis valent mulieribus, quum exulcerãtur vbera. Iaſſæ ſunt parui flores in pratis tanquam conſolidæ minoris, flaui, virides, albi, rubei &c. ſed non ſunt aquilegia: illa iaſſa in principio contracturæ remedium ſingulare, & præcipuè mulieribus ex ira contractis.

Eius deſcriptio.

Recipe Iaſſæ lib.1.

Olei de botin lib.ij.

Maſticis ℥.ſs.

Gummi

Gummi heredæ ℥.1.

Gummi helenij ʒ.iij. & ſs. reduc in balſamum, id eſt, deſtilla in oleum. Dicta in contractura eſt, vt moderatè iſtis vtantur, quibus delectantur: nam tempeſtiuus rerum vſus eſt optimus.

AVREOLI THEOHPRASTI PARACELSI DOCTORIS medici, liber tertius de ęgritudinibus hæpatis, ex Tartaro prouenientibus tractans.

De diſtantia regionis hepatis.

Caput I.

REgiones autē hepatis à meſaraicis vſque in principium renum, deorſum locum habent: ab vtraque quoq; parte, quæ inter inteſtina & latus locum ſeruant, diſtantiam tenet. In his enim regionibus, horum membrorum origo quærenda eſt, omnes opilationes ſcilicet, cum poris carnium,

venarum, tum & in aeris chaos: nam apud nos medicos, hæc ſunt diſcernenda de oppilationibus, quæ ſubſtantia ſunt, & quæ de aere. Oppilatio quippe duplex eſt, vt in capitulo ſuo de ſequentibus, & quę ægritudines, ſiue de narcoticis, ſiue cicatriſantibus, vltra etiam regionem ſuam, ſcilicet in gutture, huius de generibus ſunt: porrò & quæ ægritudines diſcolorationem reddunt, & ſanguinem calcetum, ponũtur in hunc tractatum, & quę exiccãt, ſitim prouocant, punctiones oſtendunt, ad hepatis dolores referũtur: item & omnium febrium genus nullius periodi exceptarũ. Quòd ſi in ſuis interpolatis diebus aufert nauſeam, tollitque ſitim, ex hepate hanc febrim eſſe generatam. Atque genera hydropiſis, quæ proueniunt cum ſiti inextinguibili, locum ibi & originem ducũt, ea præcipuè, quæ ſunt ſtabilia citra regiones exteriores, ſcilicet hepatis: & omnis mors ſuperueniẽs de cauſa ſciſſuræ hepatis. Nam mors hepatis prouenit ex acutis. præterea in ſequentibus capitibus aduertendum eſt, ne quis ſe ſeducat ex ſententijs ſumptis, ex erroribus anti-

antiquorum canonum, quia aliter alij dicunt. Alium morbum poſuerunt ſophiſtæ,nos autem tartareum:nam tartara hæc faciunt. hoc ex paſſiuo membro iudicamus, perſcrutati ſumus exactius, & palam fecimus hoc his, quibus ineſt tartari qualitas acuti: nam in hepate ſicut in ſtomacho & in renibus, ita iudicandum. Quæ membra ſequeſtrationis ſunt, & communia digeſtiua principaliora non patiũtur,niſi ex tartaro. Quare in his cauſis morborum præfatis, nihil de quatuor humoribus, nihil de tribus primis ſentiendum eſt, ſed ea prorſus,quę ſunt de tartaro.

Commentationes in primum caput de hapate.

TRes digeſtiones ſunt, ſcilicet in ſtomacho,hepate & renibus: abſoluimus morbos ſtomachi,nunc de regionibus hepatis,qui morbi ibi cõtineantur,nota. Hepar nõ laborat, nõ fouet morbos, ſed de morbis dicturi ſumus, qui in regionibus hepatis dominantur: Ergo diſtantia illa, quæ eſt à ſtomacho ad hepar, ab hepate ad renes, id eſt, quæ

intra ſtomachum & renes ſunt, & ab inteſtinis ad latus regio hepatis eſt, & omnia ad ipſum pertinent, & omnes morbi ad hepar referendi ſunt. Itē quæ inter inteſtina & latus ſunt, ad hepar pertinēt, vel inteſtina & coſtas. Hic hepar ſuos morbos facit, non hepar quidem, ſed ei tantùm attribuuntur: hepar per ſe non habet qualitatem, nō infrigidat, nec calefacit, id eſt, non elargitur compreſſiones & morbos: ideo omnes iſti morbi ſunt niſi attributi hepati ex tartaro: ſic per ſe ſtomachus, hepar & renes non faciunt ægritudines, ſed tartarus in eis eos cauſatur. Omnes oppilationes hepatis, ſiue ſint in venis, in ſanguine, ſiue in meatibus qui tranſeunt hepar (nā venulæ per hepar traſeunt) vel in carne intra coſtas, vel intra ſpatium illud hepatis, ex tartaro ſunt, & phlegma huc non deſcēdit: nihil loci hîc phelgmati eſt, ſed omnis regio ſeruat ſuum morbum in ſe, ideo oppilationes hepatis oriuntur in regionibus hepatis, & illic manent, non tranſeunt in alium locum, ſiue regionē: ſicut & paralyſis & epilepſia manent etiam in ſua regione. & non eſt verum,

quod

quod vulgo dicunt, morbos ſiue humores cadere: ideo quæ alioquin hepati attribuuntur, malè attribuuntur, cùm ſcilicet morbus, vel oppilatio eſt in alio loco. Oppilationes duæ ſunt, vna in ſubſtantia, id eſt, per ſubſtantiam tartari, vt in prædictis dictum eſt: altera aeris: nam aer tranſire debet per totum corpus: elementaris aer (vt feruntur in corpore elemēta eſſe) debet tranſire per vniuerſum corpus: vbi ergo tartarus obſtruit vias, iam aer retinetur, & tranſit in craſſitudinem, id eſt, in ſecundam generationem: ille aer quum ibi eſt, vbi fit reſolutio ex tartaro, tam craſſus eſt, vt tranſire non poſſit. Omnes oppilationes epatis quæ in lateribus ſunt, ex oppilationibus hepatis ſunt ex tartaro, & tam ſpiſſus aer aſcendit & deſcendit: iam hîc eſt, iam rurſus alio in loco: locum fixum non habet, & illud eſt oppilatio aeris in regionibus hepatis. Ex illo aere fit peſtis, ſicut peſtilentia: nam ille aer, qui eſt per ſe elementalis, tranſiuit in ſecundam generationem, & fit ſpiſſus: & flatus, qui hinc inde vagatur, & tranſire non poteſt, & ſic oppilatus facit peſtem: ſicut & aliàs

dixi, aerem in nobis non externum cauſari peſtem. Bolum armenum ad cor cõfortandum dant in peſte, item terram ſigillatam, & bene: talis aer quum inuadit hepar, nulla amplius cura eſt, ſed quã diu in regionibus hepatis alioquin circumfertur, non nocet. præterea omnis morbus narcoticus, id eſt, qui vrit adeo, vt videatur hominem redacturus ad inſaniam, ſicut brunella, inde fit quòd ille aer cùm per ſe penetrat, & quòd ſibi ipſi faciat exitum, & quòd aſcẽdat in altum, & tunc efficit ardorem in collo, & in lingua nigras puſtulas, & vbi iſtud ſignum eſt, dico quòd oppilatio eſt aeris in hepate, & ille incluſus aer in hepate ingreſſum ſibi fecit, vnde colli ardor, gutturis pelliculæ detractio. & eſt morbus mortalis: quia aer ille eſt peſtilentialis: ideo aqua prunellæ, & illa medicamina non iuuant niſi ad hoc, vt illa membra confirmẽtur & infrigidentur, alioquin cura ipſius aeris aſſumenda eſt, & ille aer internus quoq; facit pleuritim, & eadem quæ peſtis cauſa eſt: ideo omnes morbos, qui palatum & collum incendunt, dicite, ab hepate, non ex ſanguine, vel alia cau-

ſia cauſa eſſe:hoc propterea,quòd aer il-
le incluſus exitum fecit,& illi morbi nar
cotici ſint,qui inflammant homines, vt
tandē neſciant quid agāt,id eſt,deſipiūt,
& excicatrizantur,hoc eſt, cutis in collo
diſcedit.

Diſcoloratio.)Omnes qui pallidi ſunt,
ex hepate palleſcunt: nam color ex hepate venit, & qui malum colorem habent, indicat morbum in regione hepatis eſſe,& debet ſtatim medicus quærere à patiente,an punctiones in dextro latere ſentiat,& ſic vrinam iudicare,& non eſt,quòd volumus cor confortare, vel ſplenem incuſare:illa omnia non faciunt malum colorem:ſed ille malus color eſt ex hepate,per iſtum aerem: item ſitis innaturalis ſemper ex hepate venit, & quòd diabetica paſſio ſitim quoque excitet, inde eſt, quòd à renibus etiam per hepar tranſit,& aſcendit ad collum: itaque ſitis,prunella & peſtis ex vna cauſa veniunt,id eſt,ex aere illo incluſo,niſi quòd vnus morbus remiſſior altero ſit: nam ſitis in primo gradu,prunella in ſecundo,peſtis in tertio: ſic & febres quæ ex hepate ſunt,ſi poſt paroxiſmum in

diebus bonis,vrina bona eſt, & poteſt patiens comedere & bibere.In ſumma,dies interpolatus ſi bonus eſt,& patientis, vt ſani conuerſatio, non ſitis adeſt,non calor,&c.illa febris eſt in hepate,non in ſtomacho. Febres quòd non ſint moleſtæ, niſi in acceſſione,id eſt in paroxiſmo, ex hepate ſunt,& obſeruãda iſta ſunt: nam authores multa genera,vt ſex genera febrium ſcripſerunt,ſed regiones non obſeruarunt.Porrò ſi quotidiana,& poſt paroxiſmum etiam rigores, ſemper ex hepate.Si autem nauſea,vomitus,&c.eſt ex ſtomacho:ſæpe fit,vt coincidant multæ febres,tertiana,duplicata tertiana,quartana:ſed hoc non curandum medico,ſicut dixi,quæ cauſa ſit,ſcilicet, quòd aer ex putrefactione tartari ſe expellit,& corpus commouet:nam illum aerem natura nititur expellere.

De hydropiſi.) Hydrops quædam eſt in hepate,alia in renibus,in ſplene, ex hemoroidibus,ex matrice,&c. ſignum autem eſſe in hepate, eſt ex apoſtemate, quod ſcilicet ſi quãdo pũctiones in dextro latere ſunt, tunc apoſtema hepatis eſt,non quòd hepar habeat apoſtema,

ſed aer

ſed aer & chaos: quæ circumiacent, faciunt apoſtema in concauitate ventris, in qua viſcera continentur, intelligitur. Hæc de morbis, nunc de morte. Omnes qui laborant ex hepate & moriuntur, habent hepar ſciſſum: hepar enim non putreſit in morte, ſed ſciſſuras facit, & quũ incipit findi, mors adeſt: item ſciſſuris exiſtentibus, ipſi quoque pedes tumentes ſciſſuris afficiuntur, & lethale eſt. Inde ſi fiſſuræ vbi hepar iacet, tunc hydropiſis, quæ eſt ex hepate: pedes quoque adipiſcuntur ſciſſuras, & tum mors adeſt, & tum vrina rubra, mors in foribus. Pudenda ſi in hydropiſi nimium intumeſcant, ſignum mortis eſt: ita etiã in peſte, quando peſtis eſt in regionibus hepatis, & hepar incipit findi, labra & lingua fiſſuras habent, ſignum eſt mortis: ſed ſi dolor in regionibus hepatis permanet, & conpunctiones durauerint, ita hepar non computreſcit, aut alioquin afficitur, ſed ſaltem rimas ducit: nam ſæpe etiam labia ſcinduntur, etiamſi non fiat ex peſte, ſed ex calore hepatis: ita in prunella, quãdo in faucibus nigræ puſtulæ apparent, ſignum mortis eſt: ita etiam in diuturnis

febribus ex hepate, quando poſt paroxiſmum adhuc conqueruntur compūctiones in lateribus,&labra ſcinduntur, ſignum eſt mortis.Itē etiam qui dicit,ego ſemper ſitiui,& ſiccitate afficior:ſtultitia eſt,quòd volo medicamen contra ſitim & ariditatem dare:quia reuertitur,etiāſi ſemel depuleris:ſed ad principium morbi tranſeundum,quia ſolùm ſitis ariditas,& ſciſſura labiorū, ſignum eſt,quòd magnus morbus ſequatur. Nota,oportere medicum obſeruare præmiſſores, ſicut eſt ſitis,& alibi ſpaſmus, &c. quæ nō morbi ſunt, ſed morborum præcurſores.ſic ſæpe rubræ puſtulæ in facie oriuntur,ſic habētur & in pedibus,&c. & cum tempore per ſe ſanantur,& poſt aliquod tempus redeunt,&c.ſolummodo pręambula ſunt futuri morbi:ita & ſitis & ſiccitas ſigna ſępe hydropiſis:ideo talia ſigna & præambula obſeruent, & ex eis iudicent,quis morbus ſit ſequuturus. Qui præcurſores non obſeruant, nō poſſunt iudicare: nam ex his cognoſcere oportet,vt morbum quem indicant præueniamus:ſic quòd ſæpe dicunt crura intumeſcunt,& puſtulæ innaſcuntur,& ite

rum

rum euaneſcunt, ac redeunt vnius anni vel dimidij ſpacio, &c. hæc non ſunt proprij morbi, ſed ſolummodo præcurſores morborum futurorum. Quòd nunc velim hos morbos conſiderare ex complexione hepatis, vel ex tribus primis, nihil eſt, tartarus eſt qui hîc peccat, & omnes ægritudines inde veniunt. Omnes ægritudines in regionibus hepatis ex tartaro originem ducunt, non ab hepate, quaſi hepar refrigeret aut calefaciat, ſed tartarus in cauſa eſt.

De oppilationibus hepatis. *Caput II.*

Oppilatio eſt conſtrictio pori & ſubſtantiæ, eſtque ea, quæ fit ex conſtrictione corporea cum corpore: & eſt duplex, vna in circumferentia regionis, altera elementata ab aere ſecundum corpus. De prima animaduertendũ quòd quæuis oppilatio eſt compreſſio, ſuæ regionis propter ſpiritum yleydum, qui cùm egreſſum non habet, in ſeipſo in putrefactionem abit, hocque ſine cauſa exterioris regionis: ſecunda verò eſt

peſtifera, aerea, nunc peſtem, nunc pleureſim faciens, nunc criſim hepatis prępa rans. Hæc ſunt notanda, non punctiones & vagationes, ſed quæ peſtis, quæ pleûre ſis ſunt & criſis. Quia punctiones ſigna ſunt morbi, nos autem de morbo ipſo non illa exilia & parua tractamus. Sed quid peſtis? Peſtis eſt aer ſuæ regionis ex primo corpore generatus, & oppilatus ſine egreſſu de materia arſenicali & opprimothioli: de illo autem tartaro vel locis mutationis dicendum eſt, qui fit per digeſtionem naturæ: nam aliqua ad biennium, alia ad triennium, alia vltrà, alia citrà, alia ad quoduis tempus: ideo quæ de peſte ſunt ſcienda, ea ſunt, quæ exiſtunt de digeſto ex tempore, ſcilicet hoc tempus vitriolatum, & hoc eſt, prunella: aliud ogerotum, hoc eſt pleureſis: aliud arſenicale, hoc eſt peſtis. Quia ibi fundamentum eſt huius regionis morborum, & quæ de pleureſi, ſale ogertino habentur. Nam ſecundum quod tempus fuerit ogertini ſalis, pleureſis generatio, id eſt oppilatio pleuretica: & quæ oppilationes arſenicæ ſunt, ſunt de peſte & quæ ogerti, pleureſis: quæ vitrioli, prunellæ.

nellæ. Hoc ſit apud vos magnificum ingenium, oppilatio quid ſit, & in ipſius materia tres ſpecies eſſe, tempus quoq; alternum, & nouum aereum: ſed quæ ſit differentia in oppilationibus iuxta textum notandum eſt, ex parte ægritudinum differentias, & hoc in textu, tres ex oppilationibus morbi ſuas ducũt origines, peſtis hepatis, pleureſis hepatis, & brunella hepatis: vera eſt peſtis, vera pleureſis & brunella, ex ſuis ſalibus exortę ſecundum digeſtionem. Rationes autem ex metallis habent ſecundum primum digeſtiuum & tempus & minerã. Ex his enim ſumma authoritas & medica maieſtas pro ratione inducitur, & bene: nam idem eſt peſtis & res ſua, idem pleureſis & ipſius materia, brunella & ipſius eſſe, tempus & digeſtiuum, maturatio & trãſmutatio vtriuſque ſexus ſui elementi.

Explicationes capitis ſecundi.

Oppilatio ſic in hepate facit pleureſim, peſtẽ & brunellã, & ſic cordis oppilatio facit pleureſim, peſtẽ &

brunellam, ſic etiam reliquorum præcipuorum membrorum oppilationes faciunt pleureſim, peſtem & brunellam. Medici dicunt, quòd pleureſis ſit apoſtema in pręcordio, ſed nihil eſt. nō eſt apoſtema, ſed oppilatio fieri poteſt, vt in maturatione & perfectione redeat in primam materiam, & computreſcat, & poſtea fiat.

Signa) Quæ præcedunt ſigna ſunt non morbi, criſis quoque inde eſt, vt ſi nunc morbo afficerer, vtpote apoſtemate mortali, poſt quatuor vel ſeptem dies ſi criſis vel bona vel mala fuerit, poſſum inde iudicare, quid de ægroto futurum ſit. Circumferentia hepatis, regio eius eſt: nam incluſum eſt tanquam oui vitellus & albumen vndique pellicula includuntur. Ileidus eſt aer elemētalis, in nobis eſt ſpiritus, qui tranſire debet in omnia membra. quemadmodum in ouo pellicula totum cingit, ita debet ileidus tranſire per omnes poros, qui ſi obſtruuntur, hinc morbi ſequūtur. Oppilatur autem aer, ſi in iſta regione materia eſt, vt tartari, ſi illa conſumitur & tranſit de corpore in aerem, aer ſolum fit: ille aer

facit

facit poſtea peſtē, pleureſim & brunellā, itē criſim: ſed ſi de his tribus rectè ſcire volumus, de peſte, pleureſi & brunella, tria ſunt, vnde generantur illi morbi: eſt ſpiritus arſenicalis, auripigmenti, & vitriolati, vt in textu: ſed hæc tria in tartaro abundant: ſi ergo arſenicum in peſte alicui reſtet ex tartaro, per vrinā expellitur, non fit peſtis. Item ſi auripigmentū pellitur per vrinam propter emunctorium, & digeritur, non fit pleureſis. Tertiò ſi ſal vitriolatum tranſit per vrinam, non fit prunella: omnis res continet in ſe ſpiritus illos tres, arſenicum, auripigmentum, vitriolatū: qui ſi rectè digeruntur, nō ſequuntur illa acuta apoſtemata: ita enim res eſt diſpoſita, vt mineræ omnes in corpore contineantur, & bonum & malum ſimul commixta ſunt, & ſimiliter eſt in omnibus herbis. quòd verò ex aſtris ſciamus futura, vt peſtem, id phyſicam rationē habet, quòd aſtronomi præuident peſtem, quia nondum ſumus ſeparati ab elementis, & omnia elementa mineralia in nobis ſunt, ſicut in omnibus herbis: quia quicquid terram afficit, aut aquam, ignem, aerem, & ho-

minem afficit, quia quod ipſa in ſe habent, etiã in corporibus noſtris eſt: nam omnia in nobis ſunt, ſic & elementa in nobis: nunc autem quemadmodum, aurum vitiatur & moritur per arſenicum, ita & mineralia omnia quæ auripigmẽtum habẽt, aut alium ſpiritum, corrumpuntur: ita & balſamus naturæ cõſumitur per ſpiritus illos & per mineralia. Oprimethiolim dicitur fumus mineræ: eoſdem morbos habẽt mineralia, quos nos habemus: peſtis nõ eſt aliud atq; aer arſenicalis incluſum in regionibus hepatis, & inde generatus: quando ſpecies arſenicalis ſeparauit ſe ab yleido, id eſt ſpiritu elementali, & ad tartarum ceſſit, tũc eſt natura arſenici vrere, incẽdere ac tumorem facere, ſicut & in peſte fit primo ardor cõtinuus magis ac magis creſcẽs: ſic & tartarus nunc ab arſenico ſeparatus facit paroxiſmum febrilem, venit calor ac frigus & venenũ arſenicale aſcendit, ac in ſuperioribus partibus erumpit quòd ſic fit: venulæ, quæ per corpus trãſeunt, inficiuntur: nam arſenicus accendit ſanguinem ac putreſcit, quum peſtis eſt, intus facit & apoſtemata ſub axilla:
istud

iſtud apoſtema non eſt peſtis, ſed ſimile communi apoſtemati, ideo quòd phlebotomiæ fiant, non faciunt ad peſtem, ſed ad apoſtema, & prodeſt: quia minuit ſanguinem & refrigerat. Præterea pleureſis eſt ſimilis peſti, niſi quòd ſit ex auripigmento, quod ſe ſeparauit ab yleido, & iacet in regionibus hepatis (iacet tãquam ouum in pellicula in teſta, ſed ad ſuperiora aſcendit) & putreſcit: inde punctiones in lateribus, & appetitus comedendi tollitur. Vnaq; cauſa eſt & peſtis & pleureſis, ſed diuerſa materia, quia arſenicus fortior, qui peſtem facit, quàm auripigmentum, quod pleureſim: & ſicut arſenicus extrinſecè corpori alligatus calorē excitat, ac nauſeam mouet comedēdi, ſic & in interioribus: ſic & auripigmentum cum in regionibus hepatis eſt, & hepar inuadit, fit mors, & omnes qui moriũtur in pleureſi, ex auripigmento moriuntur. Sic ſi quis punctiones habeat in ſiniſtro latere, etiam pleureſis eſt, ſed pleureſis ex auripigmento eſt, quod ſe ſeparauit ex yleido. Ita in ſeptem membris principalioribus, vbi peſtis, pleureſis & brunel-

la ex eadē cauſa eſt: ſic brunella ex vitriō lo, vbi ſe ab ileido ſeparat aſcendit: ita ille ſpiritus vitriolatus ad collum aſcēdit; & accendit illud, & tumorem conciliat.

Digeſtiuum tempus) Sicut marchio digeſtiuum tēpus habuit. Digeſtio eſt, quòd omnis res debeat digeri, id eſt malum à ſe emittere, & in ſuo eſſe manere ſicut creata eſt: & vbi vitiatur, purgat ſe, & laborat vt redeat in ſe. Inde aſtronomi, hydromātici, & geomantici poſſunt ſcire & prædicare peſtē: quia terra, aqua & reliqua elemēta cum aliquid perdunt ex eo ſtatu, quo creata fuerunt, tunc patiuntur, & nos compatimur, quia purgari debent & digeri. Hoc ergo obſeruabis in ſeptem mēbris. ſi ſpiritus ileidos à ſe ſeparat arſenicum, peſtem facit: cura eſt quod debeat reſolui, & exitū habeat ille aer, & diaphoretica debent darí, quæ conſumunt aerem: ſed ſi teſta fortis ita oppilata eſt, vt quemadmodum ſpiritus arſenicalis egredi non poteſt, ita medicina penetrare non poteſt. Ideo fortiſſima diaphoretica in peſte vſurpanda ſunt, vt penetrent. Correctum vinum ardens eſt, quia nullum vinum ardens,

ita

ita ſubtiliter eſt ſublimatum, vt non habeat in ſe aquoſitatem ſeu aquam: ideo poſtquam bene deſtillatum eſt, iterum per alembicum eſt deſtillādum, ſed media pars duntaxat extrahenda, quòd altera medietas aquoſa remaneat in vitro: aquoſitas enim craſſitudinem facit, vt penetrare non poſſit. Deſtillatę proba hæc eſt, infundatur parum in ſcutellā ſtanneā, ac incendatur, ſi flamma omnia abſumat, vt nihil viſcoſitatis aut pinguedinis remaneat, ſatis deſtillatū eſt illud vinum: ſin verò pinguedo aliqua relinquatur, iterum deſtillādum, ac id toties faciendum, donec nihil viſcoſitatis remanet: ſi enim ſic non fuerit præparatū, non poteſt penetrare: vbi autem ſic correctum eſt, ſtatim penetrat ad membrū principale, quod laborat, ſiue cor ſit, ſiue hepar, cerebrum &c. & vbiq; quia aperit poros, & ſudorē prouocat, & expellit materiam peſtis peccantem quoque ſimul, & eſt optimum cohob &c. Vnam & eandem medicinam bis vel ter adminiſtra quoties morbus non vincitur, & hoc cohob eſt, quod medicus obſeruet: nam nō ſemel debet medicina admini-

ſtrari, ſed pro morbi vigore medicinā administrari debet. & preſeruatiua in peſte dari non poſſunt, niſi ea quæ deoppilant, & illa non ſinūt oppilationes fieri, id eſt vt originem poſſit habere peſtis. Aqua prunellæ valet in peſte, & in pleureſi, ideo prunella detur: quod eſt præcipuum præſeruatiuum, quòd in ſe maximum arcauum habet aqua eius deſtillata. Præterea vbi fit, quòd ſpiritus arſenicalis accendit venas, & facit apoſtemata ſub axilla, non eſt peſtis: ideo ſi etiam apoſtema aperiatur, & pus effluat, ſæpe homines moriuntur, ibi non eſt peſtis, ſed apoſtema infectum ex materia mala: ergo apoſtema eſt, ſicut aliud apoſtema, quod hincinde in corpore naſcitur. Quādo phlebotomia fit, refrigerat ſanguinem quidem, ſed nō mutat peſtem.

De peſte. *Caput III.*

Peſtis eſt ſeparatus morbus ab yleido arſenicali. Arſenicalium genera plura ſunt, nempe tria cineritia, & iſta

tria ſunt in mēbris principalioribus. Eſt enim peſtis morbus ſimplex contagioſus, per elementorum coniunctionē, elementi aeris, & alterius ex aere, per poros cruoris, vel per orificia inferna, aut ſublimia ad egreſſus, & eſt morbus digeſti temporis. eadem ratione digeſtio ſeparationem facit, ſeparatio autem morbum. Separationis quidem tempus eſt, vnde tempus eſt hoc, & hoc quæ compoſita ſunt, & diſcompoſitionem habent. Diſcompoſitio procedit à primo compoſito ſecundum tempus arlatum. Arlatum tempus eſt ſequeſtrandi cōtra ordinem yleidi: nam iſte yleidus habet periodum: periodus eſt triplex, prima videlicet, ſecunda & tertia ætas. Primi iuuenilis eſt, ad ſtatum pertinet abſque ſeparatione: Secuuda eſt morbi, & ad ſecundam partem mundi declinat & ætatem, affert ſanitati cōtrarium: Tertia finis eſt, & mortem affert: iuxta hanc diſtinctionem omnes mineræ, ſpirituumque ſequeſtratio & ſani & mali initium ducit. In his enim ętatibus Pyronomus, Hydronomus Geonomus & Augurineus artem quærit ſuam: inde enim fluxit illud, quod di-

cunt futurum eſt. Ex hoc loquitur dē his,de quibus priſci mētionem nullam fecerunt,parumq́; intelligebant.modus ætatis talis eſt.Diſpoſitum eſt ſeparatio per naturam ab ilech: inde fiuit tempus reſoluendi,ſcilicet moriendi,rei per rem,materiæ per materiam, naturæ per naturam, corporis per corpus, per ſpecies,per genera,per ſimiles,vnum poſt aliud vſq; in conſumptionē materiæ primæ in vltimum ens.Cùm mortis ſeparatio incipit in ileida,ſequitur morb⁹: quoniam morbus ſeparationē ſequitur. hæc vſque quo totum minerale conſumptū fuerit,tum & morbus conſumptus apparebit,& non amplius notus medicis: ſic morbi peribunt,ſic mortis genera declinant vſque in curam mortis,ſcilicet vltimam in ente cōſtitutam:iam peſtis, iam pleureſis,iam aliç ægritudinum cauſç & morbi euaneſcunt. Sed quid de temporis periodo dicendum aduerte.ex his ſcire poſſumus quæ ſunt Delphi: Nam ſcimus arſenicum delphinum poſſe ſe ſeparare in ſeptennio in vno loco. ſcimus in alio loco naturam,materiam numerūq́; Hæc omnia apud paramira noſtra abſcō

dita

dita latent imperitos:nam ſicut flos qui eſt ſpecies mineræ huius arboris, ab alia arbore cadit,inde fructus,inde herbæ, inde locuſtæ,inde arida ætas & conſumpta mortem ſequuntur in fine generationis:ita & iliadus, flores ſcilicet ſpiritus minerales peribunt, ita & morbi & morborum mortes: ſed quid de regeneratione noui maij ignoramus.

Signa peſtis ex terra.

Apoſtema cum peſtilentia primum ſignum terræ.

Ex aere.

Tibiarum hinc inde iactatio cernitur.

Ex aqua.

Sitiunt & potare nolunt, & ipſorum pedes intumeſcunt.

Ex igne.

Indeſinenter dormiunt.

Cura peſtis ex terra.

Accipe radices vngulæ caballinæ vncias tres.

Armellis ſcrupuli ſemiſſem,
Anthos vel anthoſton ℥.vij.

reduc in liquores. Doſis à granis ſeptem ad quatuordecim vſque.

Ex aqua.

Cape de liquoribus ſambuci.
Anthoris cheirorum ſingulorum vnciam.
De liquoribus cachymiæ,
Corallorum alborum, ana ʒ.ij.
De liquoribus ametiſtæ drachmã & ſcrupulum medium: duc in formam potus. Doſis à drachma vſque ad tres & ſemiſſem.

Ex igne.

Accipe de ſpeciebus iringi.
Corallorum rubeorum,
Spodij, ſingulorum vnciam: Reduc ad liquorem.

Cura in peſte eſt diaphoretica & reſolutiua, cuius eſt iſta deſcriptio.

Accipe vini ardentis & correcti vncias decem.
Specierum ducis,
Lithotripon,
Betzuar, ſingulorum ℥.ſs.
Theriacæ alexandrinæ,
Mithridati ſelecti, an. vnciam cum ſemiſſe

ſemiſſe,miſceantur. Doſis eſt vncia vſq; ad vncias tres ;pro natura infirmi & iudicio præſentis boni medici.

Commentationes in caput quartum.

DIxi proximè, peſtem eſſe arſenicalem morbum, brunellam vitriolatum, pleureſim ogertinũ,&c. Hoc eſt iliadus,quòd omne elementum in ſe habeat ſpiritum mineralem, & ille facit omnes morbos:& niſi eſſet , quòd ſpiritus mineralis faceret morbos, cur herbis & mineralibus vteremur,& morbos curare poſſemus? quòd ſcilicet herbæ ſint mineralia. Si humores facerēt morbos,non haberemus externos humores quibus curaremus: ideo omnia quæ generantur ex elementis,habent in ſe ſpiritum mineralem,qui eſt venenum, ſicut anthos,muſcus,&c.Non eſt tam nobilis res,quæ non in ſe etiam habeat venenũ: nam bonum & malum coniuncta ſunt in omnibus rebus quæ producunt elementa: ideo quæ intus ſunt in corpore, ægritudines ſunt:quæ foris ſunt,medicinæ exiſtunt:ſolus iliadus facit criſim,ſci-

licet quando ſpiritus mineralis ſeparat ſe ab iliado, tum criſis incipit. Quare medicum obſeruare oportet, quando incipiat, & cuius mineralis ſit ſeparatio, vt ſciat quàm diu ſit duratura: & non eſt, quòd criſim ex tempore iudicemus. In ephimera eſt ſal acutum, & criſis eſt in nono die, in iſtis nouem diebus criſis aut mortē facit, aut abit in putrefactionem: quòd peſtis ſit contagioſa, non eſt verum, niſi hoc ſit, quòd ſpiritus arſenicalis incluſus in teſta membri principalis incipiat & egrediatur, tunc infici aerem exeuntem in nobis, & ſic in nos trāſit: aer externus non inficit, ſed ita aer, qui eſt in patiente, quum rumpit teſtam ſicut rumpit quando mors vincit: & ſi membra inficit, vt per poros ſudor egrediatur, ille ſudor inficit aerem quoque, ideo & aer in nobis inficitur: aerem verò illum, quem attrahimus & reſpiramus, non eſt aer in nobis, ſed eſt elementum externum: ille autem aer in nobis, qui eſt noſtrum elementum, tranſit per vniuerſa membra. Quando pyronomi dicunt futuram peſtem, inde ſciunt, quòd iliadus in aliquo elemento externo vult ſe ſepa-

ſe ſeparare, quia videnti in igne ſeparationem alicuius mineralis ſpiritus, & nos compatimur.

De ætatibus.

PRima ætas eſt Iliadi, quamdiu eſt incorruptus, etiamſi homo ſit 70. annorum, ſi non ſit morbo correptus eſt in prima ætate: ſed quamprimum ili adus eſt infectus, tunc ſecunda ætas exiſtit. Tertia ætas eſt, quando ad mortem eſt. In prima ætate non eſt medicamentum, quia non eget: in tertia quoq; non iuuat, ſicut in ſecunda: ſic mineralia habent tres ætates vt cachimia, talcha & marcaſita. Quum ſunt integra, in prima ætate exiſtunt: quando patiuntur, tunc in ſecunda ſunt: inde iudicium eſt hydronomo & pyronomo ex elemẽtis: ſic quãdo illa patiuntur, tunc dicit hydronom⁹, ſi arſenicalis reſolutio eſt, tunc peſtis futura: ſi aluminoſum, tunc brunella abundabit, ſic de pleureſi. &c. Ideo illi homines, qui abundãt in elemẽto aquæ, illi eo tẽpore patientur, & peſtẽ habebunt, cæteri homines non patiẽtur, niſi per aerẽ ex alio homine inficiãtur, ſed nõ moriũ-

tur;ideo in aqua ſunt quoq; medicamina adminiſtranda : ſic & Geonomus ex terra,vt cæteri ex alĳs elementis. Et medicus aduertere debet, quando veniat peſtis cum nauſea & tremore cordis,tūc medicus dicet,elementum verè affici,vbi ſic non venit,nō morietur ex peſte:per ſe curatur .Duplex mors eſt,ab iliado & ente:cùm ex iliado veniente pugnamus contrà ex ente venietnē nihil poſſumus: verùm arſenicus in prima ætate nō fuit ſeparatus ab iliado:ideo à principio non fuit peſtis:poſtea arſenicus ſeparatus eſt & cœpit peſtis:, & adhuc durat.Ideo adhuc eſt in ſecunda ætate, & tandem etiā ſe ſeparabit , & arſenicus prius reſoluetur in iliado,& putrefiet.& tum erit vltima ætas. Nam per ſe arſenicus tandem ceſſabit,& peſtis ceſſabit, & quanto plus fuerit peſtis in aliquo loco , tanto citius ceſſabit: & multæ ægritudines fuerunt apud Hippocratem , quæ ceſſarunt hodie,ſic & pleureſis tardè incepit. Nam quod illi olim vocarunt pleureſim, non eſt ea quam nūc habemus : ſed veterum pleureſis peripneumonia eſt, nō noſtra, ſed inde ex ſale pleureſis eſt. poſtquam

illud

illud ſal ſe prorſus ab iliado ſeparauit,& veniet etiam ad tertiam ætatem, id eſt, tranſibit ad corruptionem & ceſſabit: ſic brunella non diu durauit. Incepit dũ ſuum ſal ſe ſeparauit à ſuo iliado: fuit antea in prima ætate, nunc eſt in ſecunda, diu durabit vſque ad tertiam ætatem: quia vix ſeptuaginta annos fuit. brunella nouus morbus eſt. Sic morbus Gallicus incepit, quum ſal carioſum ſe ſeparauerat ab iliado: nõ diu morbus ille fuit, eſt in ſecunda ætate,& non ceſſabit, donec reſoluetur,& ad tertiam ætatem veniat. ſic iliadus facit omnes ęgritudines quum aliquid ſeparat ſe ab eo. & quando ſic rurſus reſoluerit ſe, putreſcit, tunc totaliter ceſſat &c. Paralyſis, apoplexia &c. non ſunt ex iliado, ſed veniũt ex elementato: veniunt ex reſolutione liquoris naturæ, id eſt balſami. Omnes cæteri morbi ex iliado veniunt, præter eos, qui ex gutta. Edelphus dicitur, qui prognoſticat iuxta naturã elementi, ſicut pyronomus, qui ex elemẽto ignis prognoſticat: id eſt, ex carbonibus cœli: nõ debent dici aſtronomi, qui nihil ex aſtris dicere poſſunt, ignorant enim ſuum nomen.

De tertia ætate) Arbor quæ creſcit, expellit à ſe omnia mineralia quotãnis, vt quum flores reĳcit, eſt mercurius: poſtea locuſtas abĳcit, & eſt ſulphur: poſtea fructus, & eſt ſal. Ita iliadum totum quotannis abĳcit, ſed reuertitur iliadus. hoc in alĳs non fit. nam omnes morbi, qui in iliado tranſeũt ac euaneſcunt, nõ redeunt, ſed mors adeſt vltimo.

Cura in peſte.

Si eſt peſtis ex elemento aquæ, aeris ignis & terræ, id eſt, ſi horum vnum patitur, ex iſto elemento medicina accipi debet.

Medicamen in peſte ex elemento aquæ.

Recipe liquoris ſambuci,
Antheræ, floris cheiri ana ℥.I.
De liquoribus cachimiæ,
Corallorum alborum ſingulorũ drachmas duas,
Liquoris ex ametiſto ℥.I. & ſcrupulum. Reduc ad potum: Doſis à drachma vſq; ad tres & ſemiſſem.

Vbi aqua patitur, peſtis ex elemento aquæ eſt, tum nõ debet vſurpari vinum ardens.

In tertia ſpecie peſtis, id eſt, ex terra.

Reci-

Recipe vngulæ caballinæ, id eſt, nenupharis ℥.iij.
Armellis ſcrupulum medium,
Anthos vel anthoſtum ʒ.vij.
Reduc in liquorē: Doſis à granis 7. vſque quatuordecim.

In quarta ſpecie, ſcilicet ignis

Recipe de ſpeciebus iringij (eſt radix parua, & ſolùm in hyeme naſcitur, longitudine vix excedit articulum digiti.)
Corallorum rubeorum,
Spodij, ſingulorum ℥.1. Reduc ad liquorem: Doſis.

Signa peſtis terræ, id eſt, ex elemento terræ. Apoſtema cum peſtilentia, terræ primum ſignū, hoc eſt, ſi arſenicalis ſpiritus in elemēto terrę ſe reſoluit, & in homine reſoluit ab iliado: ideo ex terra vrere medicaminibus: apoſtema eſt ex terra, quando apoſtema tanquam puſtulæ naſcuntur. Quando autem crura non poſſunt vno loco retineri, ſed vltrò citroque mouentur, tum ſignū eſt ex elemento aeris: quando verò cōtinuè dormiunt, ex igne eſt: ex aqua eſt, quando quis in peſtilentia edit, ſed non vult bibere, & pedes tument, tunc ex aqua eſt;

Secundum illa ſigna pro ratione elemẽtorum debent medicamina adminiſtrari, cuique elemento ſuum.

De pleureſi. Caput IIII.

PLeureſis eſt morbus incluſus in mẽbris principalibus: locum habet in regionibus illorum ex oppilatione tartarea ſine reſolutione, vel per reſolutionẽ: & eſt paſſio aerea de corpore reducta in corpus ex ſale ogertino, ex ſpeciebus peſtis & brunellæ.

Signa.

Tremor corporis cum frigido & calido ſine multitudine, faciei diſcoloratio, membrorũ debilitas & inquietudo, calor finalis aſcendens, punctura capitis & laterum, præcordiorum, & ſub thorace: & vbi paſſio, vel dolor, ibi regio morbi. Si nulla punctio ſentitur nullibi, & tamen reliqua habet ſigna, erit pleureſis in capite. Dięta non eſt obſeruanda, ſed potius medicamenta.

Cura.

Duplex eſt cura eius, ex tartaro & Syleto. Prima cura.

Dia-

Diatartari deſcriptio.

Accipe tartari albi lib.1.

Aquarũ vitæ (ex vino rubeo optimo & aqua meliſſæ, deſtillatarum) librã mediam,

Baccarum iuniperi,

Florum gamandreæ,

Cichoreæ ana ℥.iij. Reduc in aquam: Doſis eſt drachma vna ad vnciã mediam in vino maluatico, vel aqua prunellæ.

Si ſudorem non prouocarit &c. repetatur diebus ſingulis.

Alia deſcriptio diamumiæ.

Recipe aquæ prædictæ lib.1.

Mumiæ claræ & ſelectę ℥.iiij.

Aquarum praſſiæ & menthæ ana ℥.mediam.Fiat mixtura: Doſis ab ℥. media vſque ad integram: mane & ſero ſecundum cohob morbi.

Deſcriptio ſyleti.

Recipe diamumia ℥.vi.

Salium gemmæ,

Colchotar,

Aluminis ſciſſi,ſingulorũ ℥.mediã,

Aquarum meliſſæ,

Abſinthij, vtriuſque tres drach-

mas commiſceantur.

Doſis ſunt grana ſeptem ad quatuordecim vſque.

Alia ſylueti deſcriptio.

Accipe trium ſalium ℥.1.

Tartari vtriuſq; ana ℥. mediam,

Mumiæ electæ ʒ.I.

Aquæ meliſſæ,

Conſeruæ bugloſſę, vtriuſq; quantũ ſatis erit pro incorporatione, deſtilla per alembicum: Doſis à ſcrupulo vſque ad quatuor.

In cura pleureſis in cerebro, hæc eſt deſcriptio.

Cape laudani puri, id eſt, liquor ſeparati, ſcrupulum.

Olei de muſco, grana tria,

Camphoræ, grana ſeptẽ: fiant pilulę cũ aqua de ſpicula: Doſis à granis ſex vſque ad ſęptem, vel nouem ſecundum cohob.

Cura ſpecialis in pleureſi, quæ extrinſecè valet, fit per vnguntum de murmẽtis, cuius compoſitio talis eſt.

Accipe pinguedines murmentorum vncias quatuor,

Olei laterini ʒ.1.

Amigda-

Amigdalarum dulcium,

Laurini, ſingulorum ℥. iij. fiat vnguentum molle ſecundum artem cum modico ceræ, quod adminiſtretur loco dolenti, & non ceſſa vngere, donec punctiones deſiſtant.

Commentarij in caput quartum.

EX iliado omnes ægritudines veniunt, & dies critici hoc probant: in iliado eſt ſpiritus mineralis, & in iliado omnes res, omnia ſimplicia cōſiſtūt, & alia ſanitatem dant, alia ægritudines. Primus morbus qui in mundum venit, fuit ex ſale corroſiuo, & ſimilis huic morbo, qui dicitur ephimera: ſecundus ex ſale vitriolato, qui deſcendit in ligamenta & tamen paralyſim non facit. Sic de cæteris morbis iudicandum: quomodo autem creuerint morbi, inde ſcitur, vt ſciamus quàmdiu ſalia in iliado operationē habeant, prima dies morbi, criſis vltima cretica, tempus quod interim eſt, ſtatus dicitur: vltima enim dies, aut ad ſanitatem, aut ad morbū abit: ſed ſunt multi morbi, quorū vltimam criſim nō poſſu-

mus ſcire,quia morte finiuntur:ſic apoplexia & hypoſarcha ſunt, ſuum diem creticum per mortem finiunt: quando enim hepar efficitur,tum mors adeſt, & vltima criſis in morte fit: vbi ergo morbus occurrit,vt eſt hydrops, tunc debemus ſcire, quæ ſalia peccent, & poſtea quamdiu moueãt,& ſic iudicare quàm diu morbus duraturus ſit. poſtremò ſic in icteritia debeo cogitare, ex quo ſale fit: ſi ex ſale ogertino, huic criſis eſt nona ſeptimana, ſi ex ſale ogertino acuto, ſecundo anno primò:ſic ergo debet medicus ſcire,vnde ſit & quãdo incipiat morbus,quò dicere queat,illo die morbus aut ad bonum, aut ad malum mutabitur,ſed ſunt morbi,in quibus non poſſumus dicere terminũ, vt podagra, epilepſia:Nam finitur vltima criſis cũ morte: cum mors adeſt, tum eſt vltima dies cretica: ſic quoq; in generibus febrium conſiderare debeo,an ex tartaro ſit.ſi ex ſtomacho vel hepate, vt poſſim dicere, tam diu morbus durabit, & poſtea vel per ſe ceſſat morbus, vel moritur: reliqua ſalia, vt arſenicalia ſtatim criticantur,vt peſtis,brunella &c.Ideo primò ſci-

re debemus, quis morbus ſit, & quàm diu operationem ſuam exerceat, & quæ ibi ſit minera. In febribus acutis, vt ſynocha ex ſale acuto eſt, & in ſeptem diebus ſuam malitiam abſoluit, poſt in ſeptimo die aut ſigna mortis apparent, aut morbus ceſſat: & vbi ſic dies critici vincuntur, poſtea non moritur, & morbus non recipit augmentum, ſed ſtatus eſt inter initium morbi & vltimum diem criticũ, hoc eſt, morbus non creſcit, ſed permanet in eodem ſtatu, in quo generatus eſt. Quum verò ægrotus magis ac magis ægrotat, efficiuntur maculæ cutis fictæ ſignum mortis: nam morbus ipſe ſic quo que non declinat, niſi poſt diem criticũ, & dum adhuc adeſt, tunc imbecillus adhuc eſt ægrotus. hoc non ad morbũ pertinet: quia ſemel tranſit cũ criticus dies eſt, ſed relinquit imbecillitatẽ, morbus autem non amplius adeſt, &c. & vt dixi, omnes ægritudines ex ſale veniunt: & quemadmodum eſt operatio ſalium & ſpirituum, ita morbi criticãt. Ergo morbus, ſi ex ſale non ſublimiter acuto fuerit, breuiter criticat, ſi ſublimiori diutius &c. Vbi ergo talis morbus offertur, quæ-

rere quando morbus inceperit debeo: ſi nunc ſcio,quàm diu adhuc tempus eſt vt criticet : ſi non habeo medicamen accommodum, & adhuc quinque hebdomadæ reſtant ad criticum diem,tunc do aliquid pro forma,quovſque criticus dies veniat,poſtea per ſe curatur, quia critica dies liberat , ſed hoc in morbis, qui non criticant ad mortem: nam in talibus ſtatim medicamina applicari debent:in exterioribus etiam critica dies obſeruatur,vt in noli me tangere, criticat in tertio anno:ſi in die ſuo, tertio anno non criticat,niſi varia criſis,prima, ſecunda criſis,nouus morbus incipiat, id eſt,vt foramina fiant,tunc incurabile:ſic ignis perſicus, in primis ardor initium morbi,vbi tumor accedit, ſecũda criſis: poſtea vlcera veniunt,& tertia criſis:poſtea accenditur,& cùm verè vrit & exſiccat,tunc quarta criſis eſt,& in quarta die criticat,ſi verè adeſt, & ſeſe liberat ipſe morbus:ſin minus,benedictio nõ ꝓdeſt, ſed tamẽ poſt criſim emplaſtra applicãda ſunt quæ corrosã & œchſpharã & putrefactã carnem auferant: ſi perſtiterũt poſt

poſt ſuum criticum diem, non poſſunt curari,& fruſtra tentatur. Cancer inter omnes morbos in chirurgia criticat, ſed inconſtanter

De brunella. Caput V.

BRunella eſt paſſio principalis cum paroxiſmo proprio exiſtens in caloribus,ducens originem ex ſalibus vitriolati contra regionem propriã,& cõtra teſtem ſpeciei,vna de ſpeciebus pleureſis & peſtis cum caloribus vitriolatis.

Signa.

Accedit tanquam pleureſis (quamuis ſigna vera ſint in fine morbi) calor gutturis cum rubedine: Deinde calor perſicus cum cœruleo colore mixto nigredini,& calor prunüs cum apoſtematibus vſq; ad extremitatem linguæ cum humoribus aduſtis.

C*ura.*

Brunellæ curam auſpicare ſicut peſtis.

C*ompoſitio diaprunellæ.*

Accipe aquarum prunellæ libram. Laudani puri drachmam mediam, miſce,fiat hauſtus ſecundum cohob, & gar-

gariſmus cum mundificatione linguæ, & eſt vltimum medicamen in brunella.

Explicationes capitis quinti.

ET vt peſtem facit ſal arſenicale ſeparatum ab iliado, ſic ogertinum pleureſim facit in membris principalioribus, & eadem cura eſt pleureſis hepatis, ſplenis, cordis, pulmonis: ſolùm cura pleureſis in capite ſingularis eſt, & ab his differt. Veteres dixerunt, pleureſim eſſe apoſtema pulmonis: ſed nõ eſt verũ, quia ſine periculo maturari non poſſet. Quia quando in pus tranſit, ſi apoſtema eſt in hepate, ad mortem eſt, ſic in corde, ſplene: quia pus illud accèndit ac vehementer inuadit. ſed pleureſis eſt, quod ogertinum ſal ſeparauit ab iliado, & tartari ſal: & ſi in regionib. hepatis eſt, eſt pleureſis hepatis, ſi in ſplene, pleureſis ſplenis, ſed pleureſis in cerebro propriam curã habet, & vehemens immediatè efficit fugile, quod fugilatiuum dicitur.

Signa.

Si horror frigidus inuadit cum calore ac concuſſione membrorum, ſcilicet quum frigiditas primum eſt, & poſt paroxiſmum calor, qui durat, ſignum pleureſis:

reſis: ideo quando dicunt ægroti,inuaſit me morbus rigore, iam verò aduror: pleureſis eſt,ſi tãtùm ſemel corpus quaſſat: nam ſi bis vel ſæpius concutit, febris eſt,non pleureſis.Faciei decoloratio quia ſi quis pallet, facit rubeum:ſi rubet pallidum,ſemper per contrarium: calor finalis,qui perpetuò durat vſq; ad mortem,vel neque curatur:& ſi calor ad caput aſcendit,& ſentitur in capite,pleureſis eſt,& puncturæ ſentiuntur in fronte & reliquis partibus capitis,& tunc ſignũ quòd calor finalis aſcendit latus, & efficit punctiones in latere: & in quo latere pungit,ibi morbus:ſi in præcordijs,tunc in pulmone: ſi in coxendice & pudẽdis, eſt in renibus:ſi in ſiniſtro latere,tunc in ſplene:ſi circa vmbilicum,tunc in corde: ſi in dextro latere,tunc in hepatis regione. Hæc præcedentia ſigna omnibus membris principalioribus communia ſunt: ſed quando infrà non ſentiuntur punctiones,ſed ſolùm in capite,tunc eſt pleureſis capitis. De diæta non eſt vt ſimus ſoliciti, edant vel bibant quicquid libet:abundantia verò nocet, tempeſtiuitas eſt obſeruanda:ſic de cibo nihil at-

tinet quicquid edant, quia omnia in ſtomacho manent, nihil tranſit ad membra principaliora: nam in morbis peracutis, & acutiſſimis & acutis, cibus ſolũmodo in ſtomacho manet, nihil tranſit ad membra principaliora, quia iam ſtomachus caret vi expulſiua, & hepar ac reliqua membra vi attractiua.

Cura.

Aqua vitæ ex vino optimo rubeo, deſtilletur, aut vinum ardens, poſtea aqua meliſſæ, accipe ad æquales partes, & ſimul rurſus deſtillantur, & fit aqua vitæ de qua hîc loquimur: ideo ſi pleureſis adeſt, tunc eadem cura, ſi ſolùm nõ eſt in capite, & per cohob adminiſtranda eſt medicina, ſed obſeruandum an morbus alteretur, & quomodo alteretur: ſed hîc nihil clyſteres aut purgationes proſunt: laudanum purum nõ eſt, à quo cortices & putamina vel ſquamæ ablata ſunt: ſed quando purum ab impuro ſeparatum eſt, ſcilicet quod in liquorẽ tranſeat, ſic de thure, maſtice & mumia intellige, ſcilicet purum ab impuro ſeparandum

dum.Brunella, ſigna eius ſunt: primò in faucibus & lingua euenit, poſtea niger color. Tertiò apparent carbones inhærere linguæ:& naſcũtur puſtulæ in lingua & duo vel tres colores ſunt: vera iſta ſunt brunellæ ſigna: reliqua ſigna ſunt, vt in pleureſi & peſte: Cura eſt ſicut in peſte,ſed ſi illa iuuare non poſſent, ſequitur compoſitum vt eſt in textu, lingua abſtergatur ac fricetur panno coccineo,vel aliquo lineo,& fiant frequentes gargariſmi, & poſtea iterum lingua purgetur fricando:oportet bene purgare linguam fricãdo,alioquin lingua moritur: ideo fricare linguam donec ſanguis etiam exeat,nihil nocet.

De hydropiſi. Caput VI.

HYdrops eſt paſſio in regionibus hepatis orta ex tartaro aluminoſo ſub primo corpore per reſolutionem propriæ naturæ,deinceps per ſpiritum mineralẽ illius membri, vnius ex ſeptem totius corporis:is poſt reſolutionẽ primã,ſecundam ſequitur: hoc eſt, extrinſecè,vel extra regionem per totum

corpus:ſic & in aliĳs membris principalioribus hydrops ducet originẽ per modum,vt dictum eſt.Propterea ſeptẽ ſunt genera hydropiſis, quòd ſeptem ſint membra,&ſeptem ſpecies minerales:eſt enim ſpiritus mineralis particeps cum membro ſuo,& hydrops extra membrũ de inflationibus capitulum habet, quia ſpecies aut morbus hydropiſis verè non eſt.

Signa hydropiſis ex hepate.

Dolor partis,ſciſſuræ labiorum & linguæ,& ſitis, paroxiſmus longus, tumor in pedibus,præcipuè iſtius lateris, cùm tanguntur ſigna tactus aliquantulum cernuntur.

Signa ex ſplene.

Dolor partis,tumor pedis huius,lateris,punctiones in loco, & prædicta ſigna præter ſciſſuras.

Signa ex pulmone.

Nigredo ſanguinis cum guttis citrinis, ashma,& anhelitus difficilis, tuſſis cum dolore pectoris & chronico tempore,tumor in pedibus æqualis, fœtor oris.

Signa

Signa ex cerebro.

Grauedo capitis,catharrus, hemicrania cum punctionibus, tumores palpebrarum,& faciei pallor.

Signa ex felle.

Color citrinus,vt in icteritia eſt, nauſea cũ appetitu,vomitus amarus, compreſſio thoracis, anhelitus durus & aſper cum tremoribus & conſumptionibus corporis,hoc eſt, pedes intumeſcũt & membra cætera corporis conſumuntur & arida fiunt.

Signa ex renibus.

Sitis excellẽs,libido cum auaritia,tremor oſſei, tumor oſſei & teſticulorum, erectio frequens, pũctiones ſpinæ dorſi, membra quaſi ſtupefacta, inferiora & grauiora cum tumore in pedibus.

Signa ex corde.

Debilitas omnium membrorum, tumor partis, conſumptio membrorum, tumor vtriuſque pedis (& raró vltra genua)& cętera ſigna pręter ſciſſuras. ſunt & alia genera plura in hydropiſi, quæ ſunt permixta,videlicet ex duobus mẽbris principalioribus, vt ex hepate & renibus,vel ex ſplenę & corde, aut ex pul-

mone & felle &c.ſicut in cura.

Cura hydropiſis.

Hydropiſis cura ſeptuplex eſt, præter ea remedia, quę dixi in ſuis lectionibus: & primo de cura cordis.

Formula recepti curans cordis hydropen.

Accipe corallorum rubeorum ℥.i.
Mannæ electæ ℥.mediam.
Dialaccæ ℥.ij.
Raſuræ eboris ʒ.v. Reduc in liquorem. Doſis ſit drachma media, aut integra, detur manè & ſero, & deſinet tumor, atque hydrops per vrinã expelletur. Purgatio nec non prodeſt, ſi ſingulis menſibus purgetur, ſed poſtliminio redit, ſi arcanũ non ſubſequatur: ſunt enim recepta aliorum omnia vana.

Purgatio ſic fit.

Cape ſerapini ℥.i.
Throciſcorum ex agarico,
Alandahal ana ʒ.iij.
Diagridij præparati ʒ.ij. fiant pilulæ, pro 3. poſtea ſtatim ſequantur arcana.

Cura hepatis.

Accipe croci martis ʒ.iij
Boli coagulati & aduſti ʒ.ij.

Reu-

Reubarbari ℥.mediam.Fiat puluis: Doſis eſt vncia: hac vtendo eſt cura ad ſeptimanas tres.

Cura ſplenis.

Recipe lapidis lazuli calcinati ℥.iij.

Spodij ℥.mediam,

Mumiæ aduſtæ ad pondus omniū: fiat puluis:Doſis à ʒ.v. vſque ad ſeptem: & hæc cura perſeueretur in tres ſeptimanas,ſi ſit opus.

Cura renum.

Accipe colchotaris ℥ vij.

Olei vitriolati ℥.mediam: fiat bolus:Doſis eſt ab ʒ.I.vſque ad iij.

Cura pulmonis.

Accipe meliſſæ.

Marrubij ana manipulum,

Vini corecti lib.I.

Theriacæ optimæ,

Conſeruæ roſarum ana ℥.vi. Reduc in aquam: Doſis eſt cochlear vnum & prouocentur ſudores. Et ſi primo die nullum ſentiat leuamen,iterū detur,poſtero die iterum,donec redeat liber halitus,poſtea ceſſa vſq; ad nonum ſemper, vel decimum diem,ſi tūc reuertatur dif-

ficilis vis ſpirandi, ilicò repetas medicinam hanc, nec multum cures tumores, ſed aſthma potius.

Cura fellis.

Accipe carabæ deſtillatę in oleo. Doſis grana decem, vel duodecim, donec ſigna habeant: nec cures anxiè tumores: nam poſtea ex ſe diſcedent.

Cura cerebri.

Accipe ſibedatæ vnciam, reduc in alcoli: poſtea recipe vnicornu drachmam, & muſci ſcrupulum dimidium: fac pulverem. Doſis ſcrupulus ſit ad duos: detur ad tres vel quatuor dies: & ſi tumor, in facie ceſſet, perge doſi: ſi nõ ceſſet, ſignum eſt, quòd medecina non peruenit ad caput: proinde in modo cataplaſmatis frontiſpicio applicabis aquam vitæ ter in die. quod ſi & tum tumor non diſceſſerit in quinque diebus, lethale eſt.

Generales ad omnes ſpecies hydropiſis.

Accipe tartari rubei lib. I.
Hyrundinariæ lib. mediam,
Colchothar ℥. viij. ſs.
Vini ardentis quãtum ſufficit pro incorporatione. deſtilla per alembicum.
Doſis ʒ. ſs. in vino maluatico adhibea-

hibeatur manè & ſero, atque ſic pellitur hydrops per vrinam valde fœtidam, nec ceſſetur, donec ſigna cuncta recedant.

Alia cura.

Recipe melois ℥.x.

Seminis raphani vnciã mediam: Reduc in liquorẽ: Doſis eſt drachma vna, & tres aliquando in conſumptionẽ tumoris & ſignorum.

In caput ſextum commentaria.

De hydropiſi) Alij hydropiſim ex hypoſarcha fieri, alij ex ſiccitate hepatis, & aiunt ad pedes delabi poteſt, ſed vbi nullum alumen aluminoſum, ibi nulla hydrops naſcetur, qualiſcumque fuerit ratio victus. In cuiuſlibet membrorum principalium regione fit hydrops, non autem ex virtute digeſtiua, quandoquidem hæc nullum poteſt generare morbum, ſed fit illa, vel ex natura, vel accidẽtaliter èx tartaro reſoluto. Phtiſis quidẽ, vt hectica febris, ex ſale ſicco oritur, hydropiſis aluminoſo, cui vis penetrandi ineſt acutiſſima: ſiquidem quod ſubtilius eſt, per hepatis regiones ſubinde colatur, craſſa & impacta materia hæc effi-

cere non poteſt. Olea) porro quæ foris applicantur aluminoſa virtute acuti ſpiritus intrant facilè corporis meatus. Sal illud cũctis vniuerſi corporis membris, nõ ſolum hepati ſitim inducit. Proinde radix corporis, cibus & potus omnibus reſpondẽt: ſal aluminis glaucum efficit colorem. Primo reſoluto ſale apparet cineritius color, deinde croceus. omnia ſalia cum luna motum habent ſui augmenti: vnde plenilunium hydropicis ſępe mortem, ſale ad regionem hepatis reuerſo minatur, ac tandem inducit: eius euidẽs indicium eſt vrina rubea, & modicum ſpiſſa & crocea: illud quanto eſt vetuſtius, tanto redditur acutius. Hinc ſuas veſtutate occidendi vires colligit, id fieri videmus, cum ſal illud in alumen ſpiſſum tranſmutatum eſt, cumq́; deinde violenti morſu cutis fiſſa copiam croceæ vrinæ effundit, perpetuus eſt morbus nec iuuat hauſiſſe aquã, vel ad ſummum exiccatio: ille reuertitur, arroditq́; tandem cordis capſulam, ſplenem ſuffocat: alia vi membra principalia non aggreditur: Igitur ſale aut liquore corrupto de vita actum eſt.

De

De febribus hepatis.

Caput VII.

Febris eſt calor ex oppilatione generatus ex generatione tartari in re- regionibus hepatis.

Signa.

Tremor durus, lateris punctiones, calor durus & vēhementiſſimus, diſcoloratio faciei, tumor pedum. Si tumor perdurauerit ad tres ſeptimanas, ſequetur alius morbus, aut hemicrania, aut hydrops, aut icteritia. Si vrina ante paroxiſmũ, magna oppilatio, poſt verò deoppilationem, nota eſt, febris breuis.

Paroxiſmus inconſtans, nota eſt variæ decoctionis.

In quotidiana, tertiana & quartana ſcilicet ex hepate, vna eſt cura.

Quicquid tremorem cauſat, ex oppilationibus eſt: vnde deoppilatio cura eſt omnium. Oppilatio eſt duplex, vtpote particularis & vniuerſalis.

Omne putrefactum eſt frigidum, inde tremores.

In vrina ante paroxiſmum collecta, oppilationis ſigna videntur, poſt paro-

xiſmum vrina deoppilationis notas indicat. Omnis febris tandē curatur per ſe.

In febribus ante paroxiſmum exhibeatur medicina.

Signa quotidiana.

Pulſus velox, vrina alba.

Tertiana.

Pulſus velox cum vrina digeſta, hoc eſt, cum habente hypoſtaſim.

Quartana.

Pulſus tardus cū quarto tactu, hoc eſt vbi ſani hominis pulſus quater pulſat, febricitantis id temporis ſemel.

Febris cum tremore & calore citam requirit curam.

Membra languida indicant febrem adhuc immaturam curam.

Cura febrium hepatis triplex eſt.

Deoppilatio, mundificatio & reſtauratio.

D*eſcriptio deoppilationis.*

Accipe tartari liquefacti cum vino & aceto libram.

Oppopanaci vnciam mediam: Reduc in liquorem. Doſis à drachma vna vſq; ad tres ſecundū cohob naturæ. detur ſemper ante paroxiſmum, & ſæpius

ante

ante ſecundum, tertium & quartum. poſtea cùm calores incipiunt, ſequitur mundificatio.

Formula mundificationis.

R. Laudani puri, id eſt, præparati vnciam mediam,

Liquoris corallorum ſcrupu. duos: fiat mixtura, aut formula pillularum cõmunium. Doſis à ſcrupulo dimidio ad integrum: ſi diu duraret calor, in quarta hora iterum detur atque iterum.

Formula reſtaurationis.

Accipe cinamomi,
Mirrhæ,
Mumiæ, ſingulorum ʒ.1.
Vini correcti ℥.ſs. fiat hauſtus: poſt calores dandus eſt ſemel in fine tertij paroxiſmi, & ſi non redierit ſuo tempore, detur tamen nihilominus.

In caput octauum commentaria.

DE febribus hepatis.) Febres conſiſtunt in ſtomacho, hepate, & in renibus: Et quemadmodũ in ſtomacho tertiana, aut quotidiana, aut quartana eſt, ita ſimili modo in hepate & reni-

bus,ac venit ex putrefactione tartari,qui vbi vadit ad putrefactionẽ facit paroxiſmum.Illa putrefactio enim tartari,id eſt illi⁹ putrefactionis ebullitio deberet penetrare per poros in vias vrinæ,& cùm vrina exire,quæ ibi oppilatæ ſunt, facit:& inde venit tremor, ſicut olla quæ habet operculum:quando autem feruet, vel operculum decidere debet,vel olla frangitur:ſic in digeſtione materiæ putrefactæ,quændo feruet, tunc facit vaporem ſeu ventum,& cùm non poteſt penetrare in vias vrinæ ille vapor, facit paroxiſmum,horrorem & tremorem, ſed quando viæ rurſus deoppilantur, id eſt,quando paroxiſmus deſinit, & ſolùm calor ſentitur, nec redit paroxiſmus, ſignum ſalutis eſt,& tunc non amplius eſt tremor,ſed ſolùm aliquis calor: ideo cura eſt ſaltem ex febribus,vt viæ deoppilentur & reſerentur. Propterea in regionibus hepatis, cùm omnia ſint obſtructa & viæ,per quas materia in vrinam exire deberet,occluſæ, tunc feruet materia,& quum egredi non poteſt, facit tremorem,concutiturq́; totum corpus, & tremor durat tam diu, donec exitum inueniat

niat,& donec ſeipſum deoppilet,& tranſeat ad vrinam in aquam,& conſpiciantur ſigna,quòd regiones hepatis laborarint.Nota in febribus, quando paroxiſmus ceſſare debet,ſolùm fieri debet, vt per ſe faciat exitum & deoppilet: Sæpe fit,vt aliquot viæ,quæ tendunt ad vrinã, ſint oppilatæ, & tunc medius duntaxat paroxiſmus ſentitur, & interdum interpolatus paroxiſmus eſt, qui octo ſeptimanis ſemel redit ſcilicet inde, quòd iterum prius reſeratæ viæ obſtructæ ſint.

Ergo in ſumma,ex oppilatione venit febris, quòd ille ventus exire non poſſit, & calor venit ex paroxiſmo, & calor deoppilat vias.Ideò omnis febris ſeſe curat tandem,niſi ad ſecundam criſim veniat. Frigus autem & algor ex putrefactione veniunt: quia omnis putrefactio res frigidiſſima eſt.Ideo calor ex putrefactione quando feruet,per ſe res frigidiſſima eſt. Quando alteratur paroxiſmus,inde fit, quòd duplex materia putrefacta adſit, vel triplex, vel quadruplex, & quælibet ſuam habet digeſtionem:vel quòd materia ſit conſumpta,& non tantum adſit quantum in prima

vel quòd materia ſuccumbat:& inde fit quòd ceſſat,& rurſum poſtea accipit nouum paroxiſmum, quod ſæpe fit, vt etiam in vno tres,quatuor vel quinque paroxiſmi veniant ex oppilatione. cura eſt ex deoppilatione. Et præterea ſæpe fit tremor, qui frigore incipit,& primò quum videmus, neſcimus an ſit brunella,peſtis vel pleureſis, quartana vel tertiana: & vt certò de his poſſit medicus iudicare,ſigna habet in textu.Sciendum etiam medico,quàm diu velit febris durare,& quando cura adhibenda ſit, quia ſæpe febres non volunt in principio deoppilari & deoppilare, niſi prius materia ſit tota putreſacta,&c. nota, illæ febres quæ concutiunt corpus, ſimul calo rem & frigus inducũt,volunt curari:ſed quando poſt paroxiſmum calor primũ venit,& membra grauia redduntur, tũc ſignum eſt, materiam nondum digeſtã eſſe,& aliquãdo ſex vel nouem dies ceſſandum eſt,donec materia digeratur.
Quando tremor & calor ſimul veniunt, tum cura adhibenda eſt. De diæta nihil diſputandum eſt,ſed agendum,vt deoppilatio fiat:quicquid ederit non refert.

INSI-

INSIGNIS PHILOSOPHI THEOPHRASTI PARACELſi liber quartus, de Tartaro, tractans morborum exiſtentium in regiobus renum cauſas, ſigna, & curationes.

De regionibus renum. *Caput I.*

REGIO renum deſcendit à prima generatione, hoc eſt, ab hepate vrinæ vſque ad finem emunctorij iſtius. Reſolutum ſal, id eſt, vrina ſummum capitale eſt in his regionibus, & cẽtrum morbi in medio renum. Aegritudines renum ſunt iſtæ, diabete, ſciatica, ſclirofis, arena, calculus, oppilatio, vlceratio, pus, & ſanies vrinæ, lac caſeatum, in quod ſi inieceris coagulum, fit caſeolus: & fit ſeparatio ſi vinum infundas.

De *diabete.* *Caput II.*

Diabetica paſſio eſt ſal ſiccum reſolutum & ſciſſum per ingreſſum acuti ſalis, poſitum in medio centri huius membri principalis. Hoc ſal eſt

chronicum permanens & fixum.

Signa.

Sitis cum chronico tempore, dolor ſpinæ, tumores in pedibus æquales, vrina multa crocea & rubicundiſſima, pulſus velox, dolores in ſchia.

C*ura.*

Cura debet fieri per anodina, quia ſal ſciſſum alias non recipit curas, & ea extrinſecè applicantur.

Anodini deſcriptio.

Accipe de liquoribus papaueris,
Hioſciami, ana ℥.ſs.
Loliĳ ʒ.1.
Camphoræ ʒ.1. cum dimidia,
Roſarum,
Plantaginis,
Solatri, ſingulorum ſcru. medium:
Reduc in formam liquidam.

A*lia formula.*

Recipe ſpernioli ʒ.iĳ.
Olei camphoræ, ʒ.1.ſs.
Fac mixturam, inunctio fiat lumborum mane & ſero, tunc ſitis ſedabitur: deinde purgetur purgatione hydropiſis, ſi pes intumuerit.

Alia

Alia.

Accipe electuarium cubebæ,quod exhibe poſtea ad menſem mane & ſero, cum iam curata eſt.

In caput primum & ſecundum libri quarti explicationes.

Diabetica paſſio,&c. Quum ergo vrina ſit de proprietatibus nitri (nã ſic conſiderari debet, alioquin nihil dictum eſt)quod dicunt eſſe colamẽtum:ſed ſciendum eſt,quid ſit vrina, & vnde. Vrina igitur eſt ſal ſciſſum,hoc eſt, quod acetoſum eſt, & eſt tanquam ſal petræ,alumen ſciſſum ex vrina eſt ſalpetræ:Et ſicut ex vrina tormentarij ſalem petræ conficiunt, ita in corpore quoq; fit: ideo quum ſal vrinæ venit ad renes, adhæret tanquam tartarus in vaſe illud alumen ſciſſum, ſpiritus eius penetrat ad renes,& excitat ſitim in ipſis. Nam ſitis ſemper venit ex ſale, ita hoc ſal renes efficit ſalſos.Illa autem membra,quę debent humiditatem habere,per vim attractiuam attrahunt humiditatem, & illa attractio per ſal eſt.Et vbi habuerint hu-

miditatem,contenta ſunt:ſed in renibus illud alumen ſciſſum perpetuò petit humiditatem:ideo homo eo malo laborãs ſatis bibere nõ poteſt,& cùm homo ſemper bibit, nimium humectantur renes, qui non emittunt per vrinam, vt deberent:nam vis expulſiua expellere non poteſt tantum,& ſic totum non tranſit in vrinam,ſed ad reliqua membra abit: inde humor venit,& pedes tument.Alij vocant hydropiſim,ſed non eſt: ſed virtus expulſiua non potuit per vrinã expellere, & deſtillatum eſt per poros carnis deorſum:quia omne graue deorſum, & tument pedes, quia virtus expulſiua nõ potuit expellere, quemadmodum & ijs euenit,qui ſe inebriant: & cum virtus expulſiua non poſit expellere totum, ideo in alium locum abit. Remediũ eſt, duos dies ieiunare,quò vis expulſiua reliquum poſſit expellere:propterea vt dixi, cùm virtus expulſiua expellere nequeat,mittit ad pedes, tumorem facit. Vetulæ & circumforanei repercutiunt eum tumorem, ad renes redit, ac mors adeſt.Diabetica paſſio inde eſt,quòd ſpiritus ſalis renibus inſideat, ac nimium

inſae-

ipſos ſale inficit. Signa in diabetica paſſione ſunt iſta, ſatis cum chronico tempore, id eſt, ſi habet diuturnam ſitim, & poſtea pedes tument, eſt ex diabetica. Item dolor ſpinæ, & ille dolor in nucha incipit, in occipite punctiones, & vadunt vſque ad coxendices, principium diabeticę: ſimiliter in pedibus tumores æquales, vrina multa crocea, & rubicundiſſima, hoc eſt vrina per ſe ruſſa, & cum imponis ipſi pannum & exiccas, pannus eſt croceus. Itaque crocea eſt, quòd croceo colore tingat. Pulſus eſt velox, & dolores in ſchia, quaſi contrahantur: & quum aliquandiu ſedent, ac poſtea ſurgunt, dolent, donec aliquãtulum ambularint, eſt ſignũ diabeticæ, ſi etiã ſitis eſt. Cura diabeticæ paſſionis, per anodina fieri debet: nam ſal & alumen ſciſſum mortificari debẽt, ſicut arſenicus, qui per ſe eſt venenum magnũ, ſed iniectus in vlcus & additum oleum, rectificatur: oleitas enim vim eius reſtinguit, ſic & ſal hoc reſtingui debet, & nõ iuuabit refrigeratio hepatis, aut quicquam contra ſitim bibere &c. ſed ſal in diabetica mortificari debet, & anodina

foris applicari: nam vapor in anodinis penetrat & potens eſt, & fit non aliter ac ſi mercurium crudum accipias ac per duas horas retineas os ſupra mercuriũ, fumum non videbis, dentes tamen ſtatim dolent ex fumo ſaltem, & ſpuere cogit: ſic diabetica ſubſtantia nõ poteſt ire ad renes, ſed ſaltem vapores, quos ſenties cum applicas: ſic etiam flores betonicæ hortenſis virtutem cum odore emittunt, & quũ exiccati ſunt non olent, tum etiam virtute carent. Ita etiam vapor ex anodinis tranſit ad renes & extinguit, & dolorem ſalis ſciſſi aufert.

Deſcriptio anodini.

Recipe de liquoris papaueris,
Iuſquiami ana ℥.ſs.
Loliȷ ʒ.1. &c. vt in textũ habetur

Alia deſcriptio anodini.

Recipe ſpernioli ʒ.iiȷ. & reliqua vt in textu habẽtur &c. Iſto liquore præcedẽte debent lũbi inungi ad renes per quinque vel ſex dies manè & veſperi, tũc ſitis ceſſat: & ſi tumor adeſt in pedibus poſt inunctionem & ſitis ſedationem, purga humorem peccantem cnm deſcriptione, quam in hydropiſi tradidimus, ſic ſecunda

cunda quoque deſcriptione: pro tertio poſtquã curatus eſt ex diabetica, vel matrice, tum per menſem vnum, duos vel tres vtatur deſcriptione diacubebę, quia tantùm potu hepar & ſtomachus infrigidata ſunt, vt reſtaurentur, & valet deſcriptio diacubebæ.

Quando de receptis loquor, ſemper volo, vt in ſpeciebus purum ab impuro ſeparetur, ideo quod dico de papauere, dico de eo, in quo ſeparatum eſt purum ab impuro, id eſt, papauer pręparari debet, & ſic pręparatum dat liquorem. Iuſquiamum & papauer recipe, ſemen & herbam totum contunde, & pone in ollam vel cantarum bene perlutatum, & ſine bullire in balneo maris, duos, vel tres, vel quatuor, vel quinq; dies, & poſtea cola per pannum, & tunc coque vt euaporet, & accipiat mellis ſpiſſitudinem: iſte eſt liquor de papauere & iuſquiamo & aliјs. ſic purum ab impuro debet ſeparari.

De lapide exiſtente in renibus.
Caput III.

PRimus liquor eſſentialis ex virtute digeſtiua poſitus & ſeparatus in partem regionis, morbus lactis eſt, & lac natum. Hoc lac primum eſt in digeſtione renum: ſecundum eſt ſanguinis: tertium de ſubſtantia rei. Lac verè lapidis naturam, & lapidis ſeparationem recipit: inde ſequitur coagulū, luſcum, acetoſum, coagulatio particularis, & ſerū.

Signa ægritudinum lactis.

Sanies vrinæ, pus vrinæ, oleoſa conſumptio, & vrina colore ſimilis bletæ albæ.

Cura coaguli ad retentionem vrinæ.

Accipe hematitis ʒ.vij.
Boli armeni præparati ℥.iiij.
Dragacanthi ʒ.ij.
Seminis plantaginis,
Lactucæ ana ʒ.v. fiat puluis: Doſis à drachmis duabus vſque ad quatuor, manè & ſero: & vrina iudicanda indies, donec appareat ſana.

Alia quæ confortat renes.

Recipe gummi arabici diſſoluti in aqua roſarum ʒ.i.
Terpentinæ lotæ per aquam plantaginis ʒ.iij.

Succi

Succi alkakengiæ ʒ.vi.
Thuris albi ad pōdus omnium: cō miſceantur: Doſis à tribus drachmis vſque ad quinque mane & ſero.

Cura luſci.

Accipe terpentinæ lotæ in aqua roſarum vnciam,
Troſciſcorum de thure ſcrupulos duos.
Liquoris mumiæ ℥.& dimidiam.
Liquoris mirrhæ ʒ.v. fiat in modū boli: Doſis eſt drachma vſque ad tres.

Cura alia.

Accipe ſeminis raphani ℥.mediam,
Maſticis ʒ.iij.
Myrobalanorum ana ʒ.vij.
Gūmi arabici diſſoluti in aqua ſaluię quantū ſufficit pro incorporatione. formentur trochiſci: doſis drachma vna & ſemis vſque ad quatuor mane & ſero.
Phthiſis, hectica, diabetis vnam iſtam habent curam.
Accipe agarici puri & humidi ℥.1. cum ſcrupulo vno.
Seminis papaueris ʒ.iij.
Hematitis ℥.mediam,
Magnetis, calaminatis ana ſcrupu-

los duos:miſceātur cum ſucco de limonibus,vel arancijs in modum electuarij: Doſis eſt à ſcrupulis quatuor vſque ad drachmas duas, manè & ſero ad octo dies,& poſt annum iterum.

Contra hydropiſim ex iſta generatione.

Recipe ſerapini.
Laudani,
Galbani,ana ʒ.1.& mediam,
Lapidis lazuli,
Hermodactilorum, ſingulorum ʒ. mediam.
Conſeruæ roſarum, quantū opus eſt pro incorporatione: Doſis aureus medius:ſi redierit vtere denuo.

In caput tertium commentaria.

DE lacte) Liquores qui generantur in ſtomacho,id eſt quod editur & bibitur,in ſtomacho ſeparatur:impurū ſulphur vadit per excrementa,reliquū in liquorem digeritur,& ille liquor ſeruat colorē cibi,vt eſt cibus:ille liquor tranſit ad hepar, & ibi colorem aſſumit rubeum.Nam hepar ſuum nutrimētum inde ſumit:poſtquam digeſſit,reliquum

ad

ad renes mittit. In renibus primo album poſtea rubeum, & ibi eſt tertium nutrimentũ: ſic liquor eſſentialis eſt ille, vnde membra nutriuntur: nam eorum, quæ edimus, vnius libræ vix eſt ſemuncia liquor eſſentialis: ſic in toto boue vix ſunt octo libræ liquoris eſſentialis. Ergo ſtomachus facit liquorem, poſtea hepar at trahit, & ſeparat purum ab impuro, & accipit ſuam partem, reliquum ad renes mittit. Renes digerunt, & prima digeſtio eſt alba, vt lac, quia ſulphureitas in liquore: ſecunda digeſtio rubea eſt, pro tertio ſeparat, & inde ſuum nutrimentũ accipit, reliquum per vrinam quoque emittitur: ergo renes in prima digeſtione, quæ alba eſt, ſi ſecunda digeſtio non bona, tunc manet in renibus alba digeſtio. Nam renes habent ſuum tempus digerendi & operationes centum quinquaginta minuta. prima digeſtio alba habet. 50. minuta, ſecunda totidem, & tertia totidem: & tunc venit virtus expulſiua & expellit quod impurum eſt. ſi rectè ſunt omnia peracta & digeſta, tũc bene eſt, ſi non, id eſt, ſi ſecunda digeſtio mala, & non facit ſuum officiũ, tunc ex-

pellit. Si prima digeſtio eſt, & ſecunda nondum incipit, tunc vrinant, & expellitur vrina, vt lac, & eſt lac. & ſi poſt vrinationem proijciatur in illam vrinam coagulum, ſiue ſtomachus coagulationis, tunc coagulatur, & in fundo colligitur ſerum: vel ſi acetum infundis, fit ſeparatio: vbi tale vides in vrina, iudica ſecundum digeſtionem malam eſſe, id eſt, expulſum antequam rectè digeſtum eſt, & virtutem expulſiuam ſuperueniſſe, & expuliſſe. Ideo non eſt pus, ſed lac, vt dicunt: eiuſmodi albam, craſſam materiã Hanoniæ apud ſarctorem vidi & tenacem. Vidi etiam medicum, qui in quintum annũ lac minxit: & adeo debilitauit eum propter malam ſecundam digeſtionem, vt mortuus ſit: & quando medicus ille vinum vel acetum in illud lac infunderet, coagulabatur: ſi etiam duos vel tres dies in vaſe reliquerit, colligebãtur pingues lactis flores, ita quidem lac eſt. Lactis ægritudines) Illud ſanies proprie eſt, quum res ſanatur & efficit pus: Sanies ſponte fluit, pus autem adhæret emplaſtris, ac ſub ipſis eſt: maximè conſiderandũ medico, quid ſit vrina, & quæ

ægritu-

ægritudines, vnde veniant: ſic vrinatur lac ex ſecunda digeſtione, quòd imperfecta ſit: ſic etiam quando ſecunda digeſtio bona eſt, & tamen ſal, vel alumẽ ſciſſum de membris cecidit in centrum: vel quòd ſal vrinæ ex hepate deſcendens præuenit ſecundum digeſtionem, & nimis citò ſe ſeparat, & vrinam ſecum educit, quæ tunc exiſtit quaſi lactis ſerum, & fibræ commiſcentur, ſcilicet ex coagulo: & ſi illud coagulum non totum per vrinationem expellitur, iacet in renibus & putrefit, & inde pus mingitur: Hinc cura eſt, vrinæ ſuccurrere, ne maturius fiat ſeparatio ab hepate, & ne ſpiritus eius anticipet ſecudam digeſtionem, vnde alba vrina, & phtiſis ſæpe: hæc cura eſt, vt in textu, Vbi pus, &c. Quando vrinæ pinguedo innatat, aut muſcus: dicunt illud eſſe ex reſolutione pinguedinis renum ob calorem, quod vernm eſt in aliquibus morbis, vt in febribus, quòd renes ex calore liqueſcãt: ſed an ex morbis ſit, ſcilicet febribus, an ex muſco. proba eſt, vt tollas ab vrina & imponas aſſeri, ſi tunc fœtet vt pinguedo, eſt ex renum pinguedine: ſi non ſordet, muſcus

eſt: Muſcus inde fit, quòd cùm ſecunda digeſtio eſt imbecillis, & prima digeſtio per ſe eſt, vt omne lac habet pinguedinem innatantem, & ſi illam ad digerendam ſecunda digeſtio non aſſumit propter imbecillitatem, poſtea egreditur cum vrina, & in ſuperficie vrinæ apparet, & eſt muſtus: inde fit quòd ſecunda digeſtio pinguedinem non accipiat. Tales vrinæ in fundo minutim habent albam calcem: & vbi illud album exiſtit, muſtus eſt.

Cura luſci.

R. Terpentinæ lotæ ℥.i.

Trochiſcorum de thure ſcrup. ij.

Liquoris mumiæ vnciam vnam & ſemiſſem,

Liquoris mirrhæ ʒ v. fiat in modũ boli. Doſis à drachma vna vſque ad tres, mane & ſero. Hæc medicina adminiſtrãda eſt tam diu, donec nulla pinguedo amplius inſit vrinæ, & nulla calx alba amplius in fundo inueniatur: ipſi putant quando calx alba, ſiue arenula alba in fundo eſt, calculum in veſica eſſe: ſed nihil

hil eſt, quia oleitas in ſuperficie, & arenu la alba in fundo muſtus eſt.

Bletæ.) Sæpe vrina coloris eſt albæ ble tæ, & quādo eleuatur verſus lignum vel murum, vt communiter examinando te neri debet, non verſus cœlum (quia ſic fallit) ſed lignum vel murum, & tamen in claro loco, ipſi dixerunt, iſtiuſmodi colorem prouenire ex indigeſtione ſto- machi, alij ex indigeſtione hepatis: nam in tali vrina non eſt hypoſtaſis, nec eri- moides: ideo debet ex ſtomacho eſſe, quum nihil deficiat in ſtomacho, nihil eſt, ſed edere poteſt patiens. Quomodo ſciunt, quòd hypoſtaſis in renibus & he- pate alteretur. ſi vrina olet vt vrina, tunc ex hepate eſt: ſi non ſapit, ex renibus, & il- la vrina betæ coloris accipit ad ſe mu- ſtum, id eſt, pinguedinem habet, & coa- gulat, id eſt oleitatem, ſiue pingue viſco ſum, ſed ſerum lactis non accipit, ideo habet ſuum colorem, albæ betæ.

Certum ſignum eſt, quando vrina in manu ſplendet tanquam aurum tūden- do diductum & propriatum, eſſe ex ſan- guine: ſi verò flauus eſt color, & nō ſplen det, tunc eſt ex hepate.

Cura quando vrina eſt coloris bletæ.

℞.ſeminis raphani ℥.ſs.
Maſticis ʒ.iij.
Foliorum indi,
Mirobalanorum omnium ʒ.vij.
Gummi Arabici diſſoluti in aqua ſaluiæ quantum ſufficiat pro incorporatione:fiant trochiſci.Doſis à drachma vna & media vſq; ad quatuor mane & ſero:vbi ergo huiuſmodi vrinæ erunt, vt nunc recenſui,& permanēt,id eſt,per annum durant,quatuor ægritudines generantur,phthiſis,hectica,diabetica, & hydropiſis,non quidem veræ, ſed veriſimiles,vt hæ verarum quaſi filiæ ſint.Phtiſis oritur,quum in renibus eſt coagulatio, & digeſtio non adeſt,tūc renes nutrimētum non habent,ſed conſumūtur,& appetitus comedendi deficit:fiunt dolores in coxendice,inde totius corporis conſūptio ſequitur:quia membra principalia, quando ſuum nutrimentum nō habent nec accipiunt,tunc totius corporis conſumptio ſequitur.Sic hectica ex regionibus hepatis,quòd ſcilicet in renibus per iſta oppilatio ſit,& facit tremorem, ſed nō magnum,calorē verò diuturnū,&c.

Diabe-

Diabetæ quia cum nutrimentum ſuum ire non poteſt ad renes,tunc exiccantur & fit ſitis.Hydropiſis quia coagulum, vbi ſic in renibus iacet,& vis expulſiua pellere non poteſt,tunc deſcendit per carnis poros,& facit tumorem:ſed non eſt vera hydrops, ideo vbi præcedentia remedia non iuuant,vt hectica, phtiſis, & & diabetica,tunc illo vtere medicamine,vt præuenias.

R.agarici puri ſcrup.iiij.
Seminis papaueris ʒ.iij.
Hematitis ℥.ſs.
Magnetis Calaminatis, ſingulorũ ſcrupulos duos: miſceantur cum ſucco de limonibus aut arancijs in modum electuarij.Doſis à ſcrupulis quatuor vſq; ad drachmas duas mane & ſero.Illa medicina adminiſtranda eſt per octo dies, & poſt annum rurſus,ſicque ſemper pergendum.Sic præueniri etiam debet iſto medicamine hydropiſis,quod recipit
Serapini,
Galbani,
Laudani,ana ʒ.1.& ſs.
Lapidis lazuli,
Hermodactili,ana ʒ.ſs.

Conſeruæ roſarum quantum ſuffi ciat ad incorporationem. Doſis aureus medius. aureus eſt drachma vna cum di midia. Illa medicina detur, quum quis ti met pedum tumores: poſtquam tumor deſiit, à medicina quoque ceſſandum; & poſt annum ſi reuertitur, rurſus dan- dum: nam alioquin non eſt cura morbi, ſed præſeruatio.

De febribus renum. Caput IIII.

Febres ex renibus de febribus tartari tertiæ ſeparationis initium habent, & ſecundum tempus digeſtum ho- ram paroxiſmalem faciunt, & tremorẽ corporis iuxta naturam oppilationis: re num febris eſt periculoſiſſima propter ſal. in ſtomacho eſt ſeparatio craſſa: in hepate eſt ſubtilior: in renibus autem ſubtiliſſima: nulla digeſtio ceſſat: niſi vi narcotica.

Signa.

Compunctiones in ſchia oriuntur ex oppilationibus: inde quoque tormina in ventre, dolores capitis & ſpinæ, pedes quoque nonnunquam tumeſcũt, ſplen

laborat

laborat, vrina eſt omnino rubea, & contingit plerunque, vt quartana ex renibus eueniat.

Cura.

Purgatio non fiat niſi ex arcanis: fiant autem omnia magna cura.

In febribus his omnibus.

R. alkali de teſtudinibus ʒ.1.
Criſtalli bene triti & calcinati ʒ.ſs.
Mumiæ ſcrupulum.
Fiat puluis. Doſis, totum.

Aliud.

R. de liquoribus laudani ſcrup.
Croci,
Aloepatici, ana ʒ, iij.
Fac pillulas communes aqua abſinthij.
Doſis grana ſeptem.

Aliud.

Recipe alkali ſoluti ex cineribus abſinthij ſemidrachmam,
Olei de colchotar ſcrupulum:
Miſce. dentur hæc ante paroxiſmum.

Explicationes capitis quarti de renibus.

Hæ febres, quæ oriuntur in renibus veniunt quoq; ex putrefacto tartataro, vt alij in ſtomacho & hepate, ſed febres in renibus ſunt omnium vehementiſſimæ: Quia nullum eſt membrum quod adeò affligitur atque renes quando afficiuntur. Ideò vbi ægritudines in renib. ſunt, morbi exiſtunt omniũ difficilimi & peſſimi. Quoniã febres quæ in renibus ſunt, ex putrefactione venire debent, & illa putrefactio acutiſſima eſt, mitior in hepate, magis mitis in ſtomacho: ſed in renibus quicquid eſt, ad eos deſcendit ex ſecunda digeſtione in tertiam per vrinam; & quod deſcendit ſubtilius eſt, ideo vbi afficiuntur, acutius eſt. Nam in ſtomacho craſſiſſima digeſtio, in hepate ſubtilis, in renibus ſubtiliſſima ſcilicet vrina eſt, & inde nutrimentum ſuũ ſumũt renes, reliquũ expellũt. Igitur ſi illud putreſcit, acutiſſimus ſpiritus eſt, ſcilicet, quando in renibus non eſt digeſtio perfecta: & hoc fit ex vi narcotica: ſi vel parua vis talis ſuccedit renibus, tunc dormiunt, & tum digeſtio in ijs ceſſat, & tum dolores in tergo: frigiditas eſt, ſunt horribilationes, &c. & ſignum eſt, quòd digeſtio

digeſtio in renibus dormiat,& tũc quod ab hepate tranſmittitur nõ poteſt digeri,& nõ habẽt renes nutrimentũ ſuum. quum verò non digerunt, venit virtus expulſiua & expellit: ſi non expellit, tũc materia putrefit,& fit fuligo, quæ in regionibus renũ inſidet,& tum ſalia, quæ ſunt in regionibus renũ reſoluũtur, quia ex putrefactione fit vapor: & cum egredi nõ poſſunt, ſcilicet, quod ille vapor ſe in poris coagulet,& ſic oppilet, ſic fiũt pũctiones in ſchia, dolores in lũbis,& punctiones in pudẽdis, dolores capitis. Punctiones in ſchia oriuntur ex oppilatiõe: quia ſpiritus vitalis vbique tranſire debet, cum vi erũpere vult, efficit pũctiones etiam quoties venit inter membrorum artus vel iuncturas: etiã non eſt peior febris quàm in renibus,& propè inteſtina ſunt: ideo tormina, cõtractiones & punctiones, doloreſque capitis naſcuntur. Quia cum in renibus nõ ſit digeſtio, & virtus attractiua non habet quod attrahat, renes tum ad hepar confugiunt, quia oppilatum (vt in anatomia cõſtat) & tamẽ oportet eos habere humiditatẽ quam bibant, ideo per ſpinam dorſi at-

trahunt à capite nutrimentũ, & primo in occipitio, poſtea in hemicranea fit, interdum totũ caput occupat. Quia cũ virtus attractiua renum trahit nutrimẽtum capitis, quò caput nutriri deberet, & ipſos fluxus attrahit. Et ſic materia in renibus per fluxus, & ſimul febris augetur. Ideo in hemcriania, & omni dolore capitis, ſola cura eſt, yt renes prius curentur: ſentitur dolor hic in coxendicibus, quia renes non quieſcunt in attrahendo: magna enim vis attractiua in eis eſt. Inde colli & dorſi dolor. Ipſi iubent ſcarificari per ſpinam dorſi, & purgare ſtomachum, quod nihil prodeſt, ſed in cephalica omni (excipio quod ex ſanguine eſt) ſemper quęrere debes, vtrum adſint dolores in ſchia, tunc ex renibus. dolor capitis etiam ſemper. ita etiam quãdo capitis oppilata eſt regio, & tum in ſplene, ſi deoppilatio à ſplene attrahit & in ſplene dolor exiſtit. Præterea non ſemper dicat medicus, cum patiẽs dicit, ſchię mihi dolẽt, quòd ſit arena, aut calculus: ſed ſigna conſideret, videat vrinã, quę ſi fuerit ſubrubea, tenuis & perſpicua, ac in eius ſuperficie paruę bullę, tũc

arena eſt. Item quãdo ſeparatur, & inferior pars rubet, ſuperior alterius coloris exiſtit, tũc etiam arena eſt. Igitur qui rectè vult conſiderare, prius non corruptã videat vrinam, poſtea ſinat eam corrũpi, vt poſſit iudicare: ſimiliter quando premit in mictu etiam arena eſt, ſed quũ hæc ſigna non ſint, verùm vrinæ color vergit ad flauum, vel ſubflauum, qui aliquantũ pallet, vt corpus humanũ, vel colorẽ mixtũ ex cæruleo & flauo, & ſit turbida, tũc dicas renes laborare. nõ eſt cõſideranda hypoſtaſis, quia ille color nõ habet hypoſtaſim, ſed quando vrina ſic eſt, tunc principiũ putrefactionis, id eſt, febriũ: quia digeſtio non valet, & virtus expulſiua tamen expellit. Interdũ etiam cõtingit, vt vrina hodie bona ſit, cras nõ. Quia interdum expellitur, interdũ non: ſed quando ſe cum tempore tollit, & vapores nimis ſint multi, tunc digeſtio commouetur, & vapor fit, imò acetoſitas. In putrefactione facit dolores, ligamentorum punctiones, conqueruntur patientes ſibi dorſum dolere: & iſti vapores nimis quum multi ſint, tũc regionem hepatis corrumpũt, & oppilãt totã

tum fit vt putreſcat,& ſic cõmouet totũ corpus, hocq; tam diu, donec digeſtio, in putrefactione ceſſet. Omnis quartana communiter ex renibus eſt,nõ ſplene, & durat paroxiſmus,donec digeſtio ceſſat, & expellitur vapor. Ille vapor cũ exit per corpus,tum ſequitur calor,quia in ſanguinem it. Ideò ſi quis poſt paroxiſmum det plantaginis aquam, vel nenupharis bonum hauſtum, tum nõ ſentitur calor quia oppilat ſtatim, ſed immenſus dolor dorſi ſequitur. Ideo paroxiſmus ceſſat quando vapor exit è corpore, ſed putrefactio adhuc in renibus adeſt. Propterea vbi poſtea digeſtio fit, rurſus venit paroxiſmus &c. Sunt quoque febres, quæ nec ex ſtomacho,hepate,vel renibus veniunt, ſed ſic generantur. Quum oppilatio fit in vena aliqua, tunc etiam putrefactio eſt, & faciunt quoque tremorem.& in ſumma veniũt ex oppilatione, & tremor eſt, vt in febribus ex renibus. Illæ febres curantur ex phlebotomia, quæ eſt facienda illic, vbi in venis febris ſeu oppilatio eſt. & hoc in anatomia obſeruandum, quî fieri poſſit vt in venis febris eſſe queat,

&

&totũ corpus nequeat concutere. Ideo de febribus in venis, vt ſi in ſaluatella febris eſt, non queras in principio manus, ſed in radice eius, ſcilicet, quid virtus attractiua attraxerit de tartaro, quid oppilauit. Illa ſunt ſigna febrium in venis, quod venæ extenſione indurantur ſcilicet, quòd patiẽs dicat ſe poſt paroxiſmũ venas ſpaſmate affici, quod certiſſimum eſt, febrim eſſe in venis. Sæpe febris in hepate & venis ſimul eſt, & duplex paroxiſmus: ſic febres non in vno loco ſunt, ſed alia in venis, ſ. quũ illic punctiones & putrefactiones adſint: nec ceſſes ante paroxiſmum venã, in qua punctiones erant tundere, tunc ſenties melius. nota, omne, quòd tremorẽ efficit, ſiue in peſte ſiue alijs morbis, ex digeſto tempore. Sæpe per ſe ceſſat febris, quia per ſe quoties putreſcendo conſumitur, tunc ceſſat. Sæpe etiã febres ſunt in ſpina dorſi, quas ſcarificatio per ſpinã tollit, maximè quartanam dum eſt in fine. Nam ſæpe fit, quòd cum in renibus febris ſit, & dolor capitis, & de capite traxit nutrimentum, & quum ceſſat putrefactio in renibus, vt in vijs illis putrefactio ſit,

tunc ſcarificatio in ſpina dorſi curat in fine quartanę: tunc ſcarificatio per ſpinam dorſi valet.

Cura febrium in renibus & hepate non valet per purgationem centaureæ & hellebori, quia cò non deueniunt:ſed quando in ſtomacho eſt,tunc valet purgatio.nec etiam diętа curanda in renibus,ſicut Itali.Admitto carnes porcinas non eſſe bonas, quæ multos humores habent quibus morbus augetur: ſi autē omittantur,non ideo patientes curantur.Eadem eſt ratio acetoſi oleri ſiue cōditi:quòd ſi medicus bonus eſt, integrā ſuē etiam ſi commederit, nihil nocet: quia medicina potentior.nec etiam cōplexiones medicinarum obſeruādę, ſed arcana,quæ carent complexione.

De vſnea,grandine & lapide in veſica.
Caput V.

SVperius ſatis abundè tractatum eſt, quid ſit vſnea , quid grando,quidue lapis. Ex prima ſcilicet ſeparatione tartari vſneā fieri,ex ſecunda gradinem, ex tertia lapidem, conſtat. Proinde curam horum morborum nunc conuenit

enarrare,

enarrare, vbi ſigna aliqua præmiſſa fuerint: prius tamen notandum, quēuis hominem habere vſneam & grandinem, lapidem autem non.

Signa.

Lapides mouentur ſuo tēpore digeſto, & ſubtus vmbilicum eneruant.

Grandines dolores inferunt inſtar cultelli ſcindentis.

Vſneę afficiunt ſpinam dorſi & ſchiā.

Cura.

Reſoluatur tartarus in liquorem, aut puluerem. Quamuis lapis in veſica ægrè aut nunquam reſolui poteſt, attamen vbi ex vino aut rebus acerbis eſt, interdū reſolutionem ſuſcipit. Nos igitur vſneæ & grandinis curam in tartaro acuto hāc ponimus.

Recipe colcotar rubicundiſſimi lib.x.

Alcool vini ℥.vij. Fac mixturam in phiala ſecūdum proceſſum retorti cum deſtillatione à primo vſque ad quartum diem, & exibit oleū rubicūdiſſimum ex igne ardentiſſimo. Cuius doſis eſt vna gutta in vino optimo manè & ſerò.

Alia cura liquefaciens lapidem tollensque morbum.

Recipe de ſcorpionibus ℨ.i.
Lapillorum cancrorum.
Radicum aquilegiĳ ana ℨ.ĳ.
Berilli peſpicui ℥.i. Fac mixturam cum alcool vini & pinguedine.fiet vt oleum, in hoc madefac lineum pannum, & applica lumbis.

Medicamen in reſolutione vſneæ & grandinis quod tollit dolorem non morbum.

Recipe medonis lib.i.
De radicibus raphani,
Aquilegiĳ ana.ſemunciam.
Specierum lithontripō drachmā; commiſceantur & decoquantur ad cōſumptionem partis tertię: detur in potu calidum.

Alia deſcriptio in grandine & vſnea.

Recipe ſeminis raphani ℨ.i.
Foliorum de rapis ℨ.ſs.
Croci orientalis ℥.iĳ:fac ſacculum, vtere iuxta morem conſuetum.

Aliud.

Recipe tartari deſtillati,
Seminis fœnigræci,
Pſiliĳ,ana ℨ.ij.
Berilli præparati.ℨ.vĳ.
Fiat puluis aut compoſitum. Doſis à

drachmis

drachmis duabus ad tres vſque.

Notabis ſaxifragium lapidem frangere facilè: ſed fractum pellere, Sampſonis eſſe opus.

De veſica. Caput VI.
Laxatiuum calculi in veſica.

R. locuſtarum ſambuci primarum ℥.
Sileris montani ʒ.ij.
Saccari taberze ℥.ij.
Cinamomi,
Maçeris,
Muſcatæ ana ʒ.1, & ſs.

Fiat puluis: Doſis à drachmis duabus vſque ad tres: Si ſiſtetur ex calculo, vrina prouocetur.

Recipe liquorem croci, qui ſic paratur. Crocum in vino poſitum, pone in fimum ad putrefiendum, poſtea coque in vino. Item cantharides, quæ tanquam liquor croci parantur. vt aqua ignem, ſic liquor croci calcem calculi extinguit. Quæcunq; menſtrua prouocant, eadem & vrinam. Vrina vrens retinetur à calculo. Putrefactio quoque in veſica plurimum officit, quia veſicam exulcerat, &

putrefacit, curamque non recipit, niſi mundificetur illis.

Additio trochiſcorum alkakengiæ.

R. trochiſcos alkakengiæ, aut thuris,
Seminis lactucæ ʒ.1.
Terpentinæ deſtillatæ ʒ.ſs.

Additio trochiſcorum thuris.

R. Mumiæ ʒ.ij.
De lacca rubea ſcrupulos duos.
De ſperma te ceti ſcrupulos duos & medium. Detur opera ne acutæ medicinæ exhibeantur calculoſis, quum aliàs ſint valetudinarij.

Saxifragium in calculo ex bolo.

R. Corallorum alborum ℥.1.
Magnetis ʒ.ſs.
Hematitis ad pondus omnium.
Fiat puluis. Doſis eſt ſcrupulus in vino bono albo. Vrina omnis ipſius obſeruetur, & ſi puluis albus in fundo manet, notat calculum teri: poſtea ponderetur an plus habeat ponderis, quàm ille prius acceperat.

Aliud in cura lapilli ex gemma reſoluta.

Recipe citrini vnciam.
Carabæ vtriuſque ana ʒ.iij.
Reubarbari ſcrupulum medium.
Fiat

Fiat liquor in modum alcoli. Doſis ſcrupulus medius in vino bono.

Saxifragium lapilli ex viſco mucilaginoſo.

Recipe viſci quercini vncias tres.
Seminis citoniorum.
De perſicis amaris ana ℥.ij.
Florum aquilegij ſcrupulos iij.
Sanguinis draconis drachmas ij.
Mellis roacei quantum ſufficit pro incorporatione. Doſis eſt ℥. mediam.

Aliud ſaxifragium in calculo duriſſimo.

Recipe liquores de cantharidibus ℥.i.
De radicibus aquilegij drach. ij.
Agalliæ ℥.vj. Fiat mixtura cum terpentina lota.

In caput quintum & ſextum commentarium De *Lamentarijs.*

De lapide in veſica, vel de veſica. In veſica quæ ſunt ægritudines obſeruari debent. Prima eſt lapis. Secunda exulceratio, quæ foramina efficit Tertia putrefactio ſeu limus. Primo de calculo in quo eſt difficilis cura, quia difficulter in liquorem reducitur, ſed in al

coli. Verùm cauēdum, quando calculus eſt, ne veſica purgetur aut laxetur. Communiter ſunt conſtipationes ipſis, qui calculum habent. Laxationem mediocrem non moleſtam indicabo.

Laxatiuum in lapillo veſicæ.

Recipe locuſtarum ſambuci primarum (locuſtæ iuniperi quoque id faciūt) vnciam vnam.

Sileris montani ʒ.ij.
Saccari taberze ℥.ij.
Cinamomi,
Macis,
Nucis muſcatæ ana ʒ.1.ſs.

Fiat puluis. Doſis a drachmis duabus vſque ad tres. Locuſtæ ſambuci ſunt primę extremitates, dum recentes ac teneræ exiſtunt: exiccentur in vmbra & ſeruentur. Illud laxatiuum non purgat nec laxat, ſed mouet naturam, vt ordinarias habeat ſedes. Ideo vſurpandum & vitandum turbith, ſenæ ſuppoſitoria, &c. tamen vitanda etiam ſunt ijs, qui cōquerūtur ſe ex ſtomacho laborare: quia ꝓprietas eſt, vbi calculi, quòd continuò doleant in tergo & ſchia, ſed illud laxatiuum ſeruat naturam in ſuis ſedibus. & hoc etiam

tiam faciunt locuſtæ iuniperi, &c.

Alterum accidens eſt,quòd non poſſint vrinare.vrina prouocari debet ſic:vt renes etiam confortentur, & expellant, & deoppilent. Deoppilatio fiat per crocum,ſeu liquorem croci, qui poſitus in fimũ equinum in vitro bene obſtructo, ſine vt putreſcat per mẽſem vnum, pòſt cùm putris factus eſt,adde vinum candidum in olla,& ſine bullire, vt exiccetur ad conſiſtentiã,remanet in fundo:de illo da guttas 2. in vino 3.tunc pellit vrinam: ſi verò lapis putreſcit, tunc nõ poteſt facere,ſed inſtrumentis res agi debet. Interdum propter exulcerationem exire non poteſt.Interdum,quòd lapis excaleſcit,& ſiccus attrahit à renibus humores tanquam ſpongia,ac in vrina parum diſcedit,quod vehementer vrit:& quum tantus ſit ardor,tum cogita,gipſeum lapidem eſſe,ſiue groſſum gipſum,& adeo calceum,vt omnem humiditatem ad ſe trahat. Tales lapides quum excinduntur,& ponuntur in vrinam, tunc omnia attrahunt tanquam ſpongia,& ipſi tum vtuntur raphani ſemine,&c. quæ vrinã cient,quod non fit bene,quia veram vri

nam non curant,ſolus crocus facit. Nota,crocus orientalis extinguit calcem lapidis.Alterũ quod prouocat vrinã ſunt cantharides:ſed non eſt laudabile medicamẽ,& valet vbi oppilatio eſt,penetrat mordendo,& ſufficit vna gutta: ſemper adde crocum,quia extinguit calorem lapidis:valent etiã balnea ex rapis,quia extingunt calorem lapilli,ſicut aqua ignis extinguitur.vrina ſe habet rectè, & cura eſt,&c.Quum verò putreſcit,pertinet ad chirurgum:& vbi lapis eſt,ibi perpetui dolores,per balnea quidem (ſic curantur credo)exulcerationes:Quia ſæpe fit, vt vrina rodendo penetret quinq; vel ſex locis:ac mors tunc inuadit. Quia quum vulneratur,vrinam tunc non recipit, minus quàm pulmo. Quoties autem ſcinditur,tunc caro quæ adhæret in ſuperiori parte concreſcit,ſed veſica non.Putrefactio eſt,quando illa materia venit ex coagulo, & tum lapidem generare non poteſt,illam tollunt trochiſci alkakengiæ,& trochiſci ex thure.

Additio ad deſcriptionẽ trochiſcorũ alkakengiæ.

Recipe ſeminis lactucæ,ʒ.1.

Terpentinæ deſtillatæ ʒ.ß.

Addi-

Additio ad trochiſcos de thure.

Recipe mumiæ ʒ.ij.

De lacca rubea.ʒ.ij.

De ſpermate ceti ſcrupul.ij.ſs.

Tollunt hæc putrefactionem, aliquando etiam exulcerationes curant, ſed difficulter. nã in exulceratione ſolùm hoc agendum eſt, vt mũdificetur, non vt cõſolidetur. Si poſſibile eſſet lapidem perfringi, per has deſcriptiones ſequentes fieri deberet: ſi adhibes, & in tribus vel quatuor diebus nihil profeceris, ceſſa & tenta aliud: propterea terna ſæpe medicamina adhibenda illis, quia & communiter etiam aliĳ morbi adſunt & con currunt cum lapide.

Saxifragium lapilli ex bolo.

Recipe corallorum alborum. ℥.1,

Magnetis drachmam mediam,

Emathitis ad pondus omniũ. Fiat puluis. Doſis ſcrupuli duo in vino bono albo. Obſeruandum in hac medicina, ſi quis calculo laborat, tunc puluerem pone in mediam vini menſuram ad ſex dies, & da ad bibendum. Etiam hoc obſeruandum, quando das ad bibẽdum, tunc vrinam quam vrinant de-

bes aliquandiu quietam relinquere: ſi tunc in fundo eſt puluis, medicina functa eſt ſuo officio, & bene res ſe habet: ſin nihil pulueris inuenis, medicina non inuaſit calculum. Color quoque obſeruandus: ſi albus eſt puluis, tunc ex veſica eſt, quæ & bene ſe habet. Vidi etiam vbi hæc medicina miniſtrata eſt, quæ poſtea per vrinam circiter nouem ſemuncias expulit, dolor ceſſabat, ſed patiēti in collo veſicæ calculus adhærebat: ideo coactus ſum excindere. Propterea vbi ſic per medicinam attenuatur lapis, parum fit vt moueatur in collum veſicæ, & inſtrumentis ſit pellendus.

Aliud ſaxifragium in cura lapilli ex gemma reſoluta.

R. citrini ℥.1.
Carabæ vtriuſq; ana ʒ.iij.
Reubarbaræ ſcrup.ſs.

Non hîc eſt, quod laxet, ſed vt ducat ad veſicam, quia arcanum habet in arena & veſica, & ſi eius vis laxatiua auferri poſſet, optimum arcanum eſſet in lapillo. Citrinus lapis eſt medius inter criſtallum & berillum flauum. Fiat ex his liquor in modum alcoli. Doſis ſcrupulum

lum ſemis in vino bono.

Saxifragium in cura lapilli ex viſco mucilaginoſo.

Recipe Viſci quercini ℥.iij.
Seminis citoniorum,
De perſicis amaris ana ℥.ij.
Florum aquilegij ſcrup.iij.
Sanguinis draconis ℥.ij.
Mellis roſati quãtũ ſufficit pro incorporatione. Doſis ℥.ſs. Itaque ille medicinę curant, ſi fieri poteſt vt lapis attenuetur: & eſt ruſticus, qui perſicis cum agallia pellit omnes lapides, qui ſunt ex viſco & bolo reſoluto, mucilaginoſo &c. ſed ex gemma, ſi ſit, nõ pellit, verùm ex bolo mucilaginoſo. Succus agalliæ pellit, & exit cum vrina, rurſus redit ad primam materiam, & fit lapis.

Aliud ſaxifragium in cura calculi duriſsimi.

Recipe liquores de cantharidibus ℥.1.
De radicibus aquilegij ℥.ij.
Agalliæ ℥.vj. Fiat mixtura cum terpentina lota. Agalliam ſumũt pro aquilegia, ſed non eſt. Agallia verò ſunt caules vnius palmi maioris, multis ſpinis, in ſuperiori parte flores habet punicei coloris.

AVREOLI THEOPHRASTI LIBER QVINTVS DE ICTERITIA.

Caput I.

ICTeritia(vt vulgo vocant) nequaquam à natura originem ducit, ſed ex re compoſita: nec putes naturæ ac corpori humano ineſſe eſſentialẽ colorẽ citrinũ,ſed multò amplius mutuatur illum ex cõmiſtione triplicis ſalis,non aliter quàm atramentum, quod eſt compoſitum , nigredinem ſuam à tribus accipit, videlicet à vitriolo puro,ſale myſeo, & ſulphure liquido: ita ſal entalicum , ſal vitriolatum , & liquor ſulphuris reſoluti , cum iſta in vnũ ſimul coeunt,faciunt icteritiæ principium & colorem nouum. Vnde expedit medico, ſcire huiuſmodi ſummæ cutis defœdationes & diſcolorationes , non deriuare ex natura ſecundum localem ſenſum.Neque enim ſperma ipſum , ſeu prima hominis conſtitutio , tale quid produxit eſſentialiter. Neque etiam in

partem humani corporis colores aſci-uit: non quòd negem, quin omnis generis colores in humano corpore contineantur, ſed non admittimus ita diffuſos, vt viſibiliter in ſua ſubſtantia appareant, ſed potius hinc inde per vniuerſum corpus diſpergi dicimus, illa vt in diſperſione nullus deſideretur nõ ſecus quàm cum glaucus & viridis color ambit apoſtemata. Nam & ijs ſuus color ex commiſtione ſpecierum ſeu accidentium coſtat. Idcirco audactet hìc reclamamus eorum opinioni, qui felli hũc morbum acceptum ferunt, & qui æditis libris, felli tantùm ineſſe virtus, vt hominem decoloratum reddat aſſerere non dubitant: ſatis enim ex ſuperioribus liquet, ex felle, neque colores, neque ægritudines conſiſtere, ſed multò magis cauſam eſſe ex compoſitione trium ſpecierum, quæ colorem corpori ſuffundunt, & hoc iuxta ſubtilitatem coloris ſingulorum. Fit & morbus Diaphanus vel ſubtilis aer, flauus vel candidus, & ſic de reliquis coloribus iudicandum. In ſumma igitur obſeruabis colores à tranſmutatione pẽdere, & in hoc tranſ-

mutatio illa ſpagyrorum artificiũ imitatur: idem enim vtrobiq; proceſſus, & artificialis tinctura, ſecundum naturæ diſpoſitionem. Nunc ſciendum ex quibus coloribus ſit icteritia. Citrina conſtat ex vitriolo entalico & ſulphure liquido. Nigra ex myſio, vitriolo & ſulphure diſſoluto. Viridis, ex ſex prædictis. Pallida verò, ex ſciſſo, mercurialibus liquoribus, & vitriolo albo. Poſtremò credimus, & de potentia naturæ eſt, etiam ex vna ſpecie per vires tranſmutationis poſſe fieri colores: ſcimus enim mirabilia naturæ in ſua induſtria & artificio innata.

Notabile.

Icteritia non purgetur: quia mineralia purgationibus non tolluntur.

Cura icteritiæ, in principio cum eſt localis.

Accipe centaureæ ℥.iij.

Croci orientalis ʒ.1. (hæc colorem ad ſe trahunt)

Myrrhæ ʒ.iij.

Alcool vini ℥.xv.

Reduc in eſſentiam. Doſis à drachma ad tres vſque.

Præcipitatus ex metallo primas tenet in

in icteritia, ſed purgationibus alijs nihil aut planè parum præſtatur.

Aliud.

Accipe ſucci chelidoniæ lib.1.
Succi viticellæ lib.iij.
Succi hypericonis lib.mediam.
Aquæ puræ quantum ſufficit. Fiat balneum: hoc extrahit citreitatem, ſed morbum non tollit.

Balneum in Geppingen. aufert quoque colores, ſed cura non eſt.

Aliud.

Recipe chelidoniæ,
Verbenæ,
Abrotani ana lib.1.
Succi attriplicis lib.mediam.
Succi de laſſa ℥.vj.
Aquæ quantũ ſufficit, fiat lauamẽtũ particulare, & curabit vnũ membrũ in colore, hoc eſt valet ad vnum membrum, ceu ad pedem vel brachium.

Aliud ad colorem extrahẽdum ſed non morbũ.

Accipe florum chelidoniæ.
Meliloti,
Croci orientalis ana ℥.1.
Olei myrtillorum ℥.xv. Fiat mixtura per deſtillationẽ ſolis, eo liquore inũ-

ge membrum tinctum aut morboſum, & decident ſquamæ citrini coloris.

De loco & centro. Caput II.

PRoinde quod reſtat de ſalibus icteritię dicendũ obſeruabis, quòd quęlibet corporis pars queat icteritiam concinnare in hanc ſententiã. Sępe vſuuenit ſanguinis icteritia, videlicet cum, vt dictum eſt, huiuſmodi generatio, tã tum in ſanguine contingeret: atquę hęc commodiſſimè corrigitur phlebotomia, ſanguiſugis, & id genus aliјs remedijs. Sic ſi carnis pars infeſtetur ita, ſcias icteritiam carnis conflatam, & ad id requiri medicamenta, carni adpropriata. Similiter ſentiendum de reliquis membris principalioribus. Nam quodcunq; horum icteritiam, vel ſignis, vel accidẽtibus præ ſe tulerit, eidem membro ineſt. In his omnibus hoc opus, hic labor eſt, cùm locum, tum centrum morbi exactè cognoſcere: ſiquidem ſi ſanguinis icteritia fuerit, primum erit, quòd locũ tum centrum morbi exactè cognoſcere: ſiquidem ſi ſanguinis icteritia fuerit,

primum

primum erit quòd locum & centrum eius ſtatim inquiras. nimirum cum ſanguis per vniuerſum corpus abundet, aduertendum erit, an ſimul omnes venæ, aut aliquæ ſolummodo morbum contraxerint, vpote per hæc ſigna, ſi ſecata vena, ſanguis cum impetu erũpit, ad flauum tendens colorem, ſpumoſus, totus ſpongioſus & ampullas in ſuperficie præ ſe ferens, cum aqua crocea. Item quòd languens in loco originis vexatur punctionibus, grauitate, & reliquis hoc genus moleſtijs. In ſanguine quidẽ carnes haud difficulter ex colore cognoſcitur affectio, ſed cum hæc membrum aliquod infeſtat, puta cor, alia ſigna ſunt, nempe thoracis & ſtomachi compreſſio.

Additio.

Multifaria eſt icteritia carnis, ſcilicet ſanguinis, oſſium, medullarum, ligamẽtorum &c. & omnium mẽbrorum principalium.

Prȩcipitatio & ſuffocatio matricis nihil aliud eſt quàm icteritia matricis.

Si eſt vſtio ſtomachi, erit icteritia fellis.

Icteritia hepatis non tingit corpus:

ſunt punctiones in lateribus, & facie pallor eſt, & ſitis.

Icteritia renum, efficit coxendicū dolores & ſpinæ dorſi.

Mulieres ſi cholica non laborauere & contrahuntur, ex icteritia erit, item ſi habeant dolores dorſi, & menſtrua ceſſent.

Icteritia cordis quoque in ſtomacho vrit, tumet & tremit cor.

Icteritia cerebri ſi ex naribus effluit aqua citrina. item ſi lauant caput & aqua tingatur.

Icteritia pulmonis ſi difficilis eſt, anhelitus, fœtor oris, tuſſis, ſputum ſpongioſum, acre, citrinum.

Icteritia ſplenis latus leuum dolet, & fiunt punctiones.

Icteritia ſanguinis facit venam particularem ſudare, eijcit ſudorem citrinū, & ſanguis habet maculas flauas.

Icteritia carnis tingit corpus.

Icteritia oſſium, fiunt punctiones oſſium, & patiens conqueritur eſſe in oſſibus dolores, quaſi glacies congelata in ipſis hinc inde moueatur: hæc nonnunquam penetrat carnem.

Si ſit icteritia ligamentorum tunc recte iuxta longitudinem eorum applica Baſiliconem, quæ efficiet, vt in ſuperficiem ſeſe oſtendat, &c.

Deſcriptio ad icteritiam cerebri.

Accipe antheræ hermodactilorum,
Antheræ liliorum alborum,
Antheræ pedis canis ana ʒ.1.
Aquæ betonicæ libram mediam.

Reduc in eſſentiam, tonde prius caput, & madefac ex eo pannum, quem ſuperpone capiti, panno exiccato, dureſcit: deinde reiterandum.

Ad icteritiam cordis, quò tumor non abit, ſed dolor.

R. Antheræ croci orientalis,
Antheratum roſmarini ana ʒ.ij.
Olei angelicæ ℥.iiij.

Reduc in formam eſſatam, ex ea inungas locum læſum.

Ad icteritiam ſplenis & hepatis.

R. Olei de thamariſco ℥.iij.
Olei de ſpica ʒ.1. Fiat mixtura.

Ad icteretiam renum.

R. Antherarum de flammula iuniperi,
Calictæ ana ℥.ſs.

Fiat mixtnra ſecundum ſolem, impona-

tur dolori panno ex ea liquefacto.

Ad pulmonis icterum

Recipe reuponticæ,
Iringi,
Enulæ,ſingulorum quantum ſuffi
cit,reduc in liquorem . Doſis ſcrupulus,
& aliquando adde medium:detur mane
in potu,donec ſputum emendetur.

Contra fellis icteritiam.

Cape antherarum centaureæ,
Chelidoniæ ana vnciam ſemis,
Ligni quaiaci præparati ad pondus
omnium. Doſis drachmam ſemis,da
quandiu dolores durant.

Notabilia.

Oleum angelicæ:ſi angelica per balneum maris deſtillatur bene tuſa.

Flammula iuniperis eſt ſpongia citrina adhærens iuniperi fruticæ.

De icteritia rubea, nigra, citrina, glauca. doloribus ſpinæ, doloribus membrorum principalium. Caput III.

Signa icteritiæ rubeæ.

Irruit in hominem velut peſtis, infeſtat horroribus,frigoribus & caloribus.

Eſt e-

Eſt enim paroxiſmus valde ſimilis febri peſtilentiali, quem nonnumquam concomitatur tumor & rubedo: hinc euenit, vt eadem medicina quæ probatur cõtra peſtem, illum ipſum paroxiſmum icteritiæ rubeæ auferat.

Cautela.

Fugias in paroxiſmo tuſionem venarum, vndas frigidas, candida vnguenta, corrodentia, lac virginis, & omnia quæ calorem tollunt & non morbum, ſuffumigationes & olea, niſi arcana ſint in ijs.

Cura

Extractio coloris in icteritia rubea.

Accipe liquoris thuris & myrrhæ ana vnciam.

Aceti roſarum libram,

Fiat decoctio vſque ad conſumptionem quartæ partis: madefac in illa pannum linteum, & actum calidè ſuperpone toties, donec tumor & rubedo abeant.

Cura icteritiæ nigræ.

Hæc principiũ habet icteritiæ rubeę)

Accipe alcool vini correcti vnciam,

De liquoribus myrrhæ,

Thuris ana ʒ.1.
Succi ſaluiæ,
Thymi,
Epithymi ana ʒ,1.ſs..

Commiſceantur. Doſis à drachmis tribus vſque ad quinque.

Alia deſcriptio.

Accipe ſucci Titimalli,
Eſulæ,ana grana quatuor
Thuris,
Myrrhæ ana ℥.ſs.
Theriacæ bonæ quantum ſufficit pro bolis.

Doſis à drachma vna vſque ad ſeſquidrachmas ante paroxiſmum,aut ſub paroxiſmo.

Extractio coloris ab extra.

Cape geniſten,
Antheram flammulæ ana ℥.ſs.
Seij,
Succi centaureæ, ſingulorum ʒ.iij.
Vini & aceti quantum ſatis eſt pro decoctione. Procede quemadmodum in icteritia rubea.

Præſeruatiuum in icteritia rubea.

Accipe laudani puri ſcrup.1.ſs.
Aquarum corallorum rubeorum.

Spodij

Spodíj ana ʒ.ſs.

Liquoris mirrhæ,

Thuris, ana ʒ.iíj.

Macis quantum ſatis eſt.fiat maſſa pillularum. Doſis grana quatuor aut quinque.

Aliud præſeruatiuum.

Accipe aloepatici, ſuccotrini,

Thuris,

Maſticis, ana ʒ.iíj.

Alcool vini,

Aceti roſati,

Liquoris de floribus tapſi, ſingulorum vncias duas.

Reduc ad formam. Scrupulus vnus, & vnus cum ſemiſſe eſt doſis.

Quinque aut ſex dies vtere ſic, poſt curatam ſemel icteritiam ſæpius: ſed vltra annum præſeruari non poteſt.

Notanda.

Paraliſis libenter ſequitur, item ſpaſmus & tetanus, ſi fit phlebotomia in icteritia: nam morbus ille ſanguinem amat. Eriſipela ex icteritia rubea fieri poteſt, & æſtiomenum vlcus.

Præſeruatiuum icteritiæ nigræ.

Cape lapidis lazuli,

Succi ſileris montani ana ʒ.
Laudani ſcrupulos quatuor,
Olei de nuce muſcata quantum ſufficit pro incorporatione. Doſis à drachmis duabus vſque ad tres.

Aliud.

Accipe ſanguinis draconis,
Terræ ſigillatæ ana drachmas ij.
Thuris,
Myrrhæ ana ʒ.i.ſs.
Aceti deſtillati drachmas ſex.
Fiat hauſtus poſt paroxiſmum, vtemur poſt curam.

Medicina generalis ad icteritiam rubeam & nigram.

R.Thaſſorum, (Thaſſus hoc eſt lumbricus terreſtris) ſcrup.iiij.
Antheræ croci ſcrupulum,
Antheræ centaureæ ſcrupulum vnum & medium,
Olei de nuce muſcata drachmas iij
Fiat hauſtus.

Præſeruatiuum generale.

Accipe liquoris myrrhæ,
Thuris ſingulorum ʒ iij.
Laudani extracti,

Olei

Olei nucis muſcatæ quantum ſufficit. Fiat bolus. Doſis à ſcrupulo vno vſque ad vnum & medium,

Deſcriptio in icteritia citrina.

Recipe locuſtarum populi,
Piri,
Botin, ana libram.
Reduc in viſcum aceto & vino.
Eius recipe vncias decem,
Antheræ de croco,
Centaureę ana drachmas duas,
Miſceantur. Doſis drachmę tres aut quatuor cum aqua chelidoniæ, indies ter quoad & dolor & color abeat.

Deſcriptio de chelidonia contra icteritiam citrinam.

Accipe chelidoniæ cum radicibus, & anthera,
Croci orientalis,
Florum praſſij ana.
Reduc in liquorem per deſtillationem incluſam.
Recipe huius liquoris vncias iiij.
Aſſalionum (Aſſaliæ ſunt vermes ij qui inter aſſeres plerunque naſcuntur) numero quindecim. Commiſceantur.
Doſis, ad tertiam partem. Detur ter,

partem mane, partem altero die mane, tertiam tertio mane.

Accipe thaſſorum vnciam,

Reubarbaræ electæ ℥.1.ſs.

Vitellorum ouorum numero ſeptem. Fiat mixtura & emplaſtrum ſuper locum pectoris.

Reubarbarum habet arcanum in ictcritia, ſed ſit correctum. Corrigitur ſic, ſi tundatur, & cum oleo amigdalarum amararum imbibatur, & bolus fiat, is ponatur in vino ad ſolem, tunc fit oleum citrinum, poſtea ſubnigrum, deinde exprimitur. Doſis reubarbari eſt ſcrupulus id ſingulis dieb. ad tres, aut quatuor dies.

In icteritiam glaucam.

Accipe antimonij libram,

Tartari de vino albo librã mediã,

Aceti deſtillati libras ſex.

Deſtilla in balneo maris per horas ſex vel ſeptem. Doſis vncia vna: vnciæ tres ad dies quatuordecim vacuo ſtomacho, & ſi non curat in diebus quatuordecim, erit incurabilis, quod præſtò eſt lepra.

Medicina in icteritia membrorum principalium.

Cape taſſorum,

Aſſalio-

Aſſaliorum ana ℥.iij.

Liquoris rhabarbaræ drachmam mediam,

Liquoris de anthera centaureæ ℥. ij. & mediam,

Aquæ chelidoniæ drachmæ quatuor aut quinque. Fiat hauſtus, cooperiat ſe in lecto ad prouocandum ſudorẽ, ſi verò ſudor nullus ſentitur, addenda erit vncia media theriacæ optimæ.

In omnibus icteritijs & febribus araneam incluſam teſta nucis, ſuſpenſam collo ſupra locum, qui vulgariter orificium ſtomachi appellatur, teneas, quandiu morbus hæret aut aranea viuat, quo per araneæ attractum, venenum eijcias: moritur autem arena quinto, ſexto, ſeptimo aut nono die. Aut lacertam citrini coloris viuam & inuolutã linteo panno, obducto cera araneæ vice in prædictum locum poſitam, vtile eſt.

De icteritia partium externarum.

Signa.

Dolor cordis, nulla inuitat orexis, aduſtio ſentitur ſtomachi, ſunt ictigationes in membris, & contracturę. ibi vtendum recepto icteritiæ citrinæ.

Deſcriptio vnguenti in contractura icteritiæ.

Accipe olei myrtillorum libram,
Galbani libram mediam,
Gummi hederæ ℥.I.
Reſinæ de botin ad pōdus omniū.

Deſtilla per alembicum in balſamū artificiale, vngantur mane & ſero.

Alia pro confortatione membrorum.

Cape maſticis,
Pinguedinis humanæ,
Vitellorum ouorum ana ℥.vij.
Olei de lauro ℥.x.

Deſtilla per alembicum ſecundum artē vngatur hoc mane & ſero.

Item recipe, quod in cōtractura cholicæ deſcribitur: hîc quoque vtile eſt.

Alia.

Recipe Pinguedinis taxi lib.mediam,
Vulpis lib.ij.
Maſticis ℥.I.
Euphorbij ℥.mediam,
Vtriuſq; piperis ℥.ij.& mediam,
Vini boni menſuras iiij.

Fiat decoctio iuxta artem, vngatur & illo, prodeſt & in contractura cholicę.

Icteritia dorſi.

Spina dorſi dolet, ſi non ſit ex tartaro.

Recipe

Recipe aſſaliorum lib.1.
Deſtilla per alembicum, poſtea recipe
Olei de myrtillis,
Anethini ana ℥.iij.
Miſceantur in modum vnguẽti ſine cera, vngantur per ſpinam dorſi,

De ſepti & octaua ſpecie icteritiæ.

De *ſuffocatione matricis.*

Signa.

Caput IIII.

Singultus creber, preſſio oris ſtomachi ſchiæ & lumborum dolor, mouetur flatus circiter vmbilicũ ac ſi eſſent prægnantes, profluuium adeſt, torquentur os & oculi: poſtea paroxiſmus epilepticus cum ſpuma & aqua crocea.

Nota, liquores omnium membrorũ principalium & aliorum in matrice cõfluunt.

Arcana icteritiæ quoq; adhibeantur ſuffocationibus matricis.

De*ſcriptio in ſuffocatione matricis.*

Accipe granorum Actis, hoc eſt ſambuci libram vnam, farinæ ſiliginis libras tres, norç ℥.iiij. fiat decoctio peumonia: ſicuti piſtio panis. Doſis ab vncia vſq; ad vnam & mediam.

Alia.

Accipe radicum noræ numero vij.
Aſſæ fœtidæ grana quatuor,
Florum cheiri,
Terdinæ, id eſt, valerianæ ana ſcrupulum. Fiat ſuffumigatio per orificium matricis.

De *præcipitatione.*

Signa.

Dolor dorſi, retentio matricis, menſtruum album, ſterilitas, torſio ventris, & cordis compreſſio, cholicæ dolor, cõtractura membrorum.

Cura.

Recipe liquoris de carabe,
Lacca,
Manna ana ℥.1.
Tetrapharmacum ℥. madiam,
Fac mixturam in bolum. Doſis, à drachma vſque ad ſex aut ſeptem. Detur mane & ſero.

Alia deſcriptio.

Accipe liquoris de xiloaloe drachmam mediam.
Cinnamomi,
Granorum actis ana ʒ.ij.
Seminis peoniæ,

Rutę ana ℨ.i.
Fiat compoſitum. Doſis à ſcrupulo vno vſque ad vnum & medium.

Deſcriptio in contractura.

Accipe olei de granis iuniperi,
Quaiaci ana ℥.vi.
Medullæ bouis,
Pinguedinis de mumia, ana librã mediam,
Vnguentis de vulpibus lib.i.
Fac vnguentum.

Deſcriptio generalis in ſuffocatione matricis & præcipitatione.

Accipe alcool vini ℥.vi.
Margaritarum non perforatarum vnciam mediam,
Corallorum rubeorum ℨ.i.
Liquoris de colcothar ſcrup.ij.
Fiat mixtura. Doſis ſit ſcrupulus cum ſemiſſe.

Notatu dignum.

Liquor cinogloſſę in præcipitatione matricis arcanum habet. Item aqua meliſſæ, & meliſſa vmbilico ſuprapoſita.

FINIS.

INDEX BREVIS IN LIbros de Tartarro Paracelſi.

Acetoſitas artificialis 160. uitriolata 157
Acetoſitas fontalis duo genera. 158
Acetoſitates multiplices. 157.161
Acetoſum metallicum docetur. 162
Acetoſum fontale in Enghedina. 157
Adamitæ. 205
Admonitio ad medicos. 220
ægritudines & medicinæ à Deo ordinatæ. 92
ægritudines ex tartaro. 117.118.375
ægritudines ex tartaro humoribus adſcriptas falſo. 100
ægrotantes libri medicorum. 132
Agreſte. 280
Agreſten. 281
Alabaſtrinum. 204
Alberti magni conſilium. 224
Alchimia medico neceſsaria. 161.147
Amnis alkalizatus. 280
Anodus. 242.243
Anodini deſcriptio. 396.& 400
aqua deſtillari non debet. 210
Aqua ſalutifera in Enghedina. 157.158
Aqua de fecibus uini. 320. ſaturnea. 279. catinea. 280
Aqua lubricata. 280
Aquæ lubricæ. 279
Arabum error. 227.228
Arcana alchimica. 162

Arcana

Arcana quinq; ad curam podagræ. 179. eorum præparatio. 180
Archæus. 32. duplex. 43. microcoſmi. 49
Archæus naturæ. 154
Archæus hominis. 154. œconomus. 41
Archæi officium. 49. uirtus. 53
Arenularum formatio. 128
Arlatum tempus. 361
Ars medicum efficit. 302
Ars aſtronomiæ membrum. 261
Arſenicalium genera. 360
Augurineus. 361
Authoris modeſtia. 171. 184. deploratio. 185. & deinceps.

B

Balneum tartari medicina. 164. 166
Balnea reſoluere. 334. artificialia. 166
Balſamus in homine. 189
Bitumen peruerſum. 212. 215
Bolus. 203
Boli natura. 247
Brunella quid, ſigna, cura. 379
Butyro ueſcentes cholica non laborare. 336

C

Calcedonium. 212
Calculus lutoſus. 239
Calculi nomen malè uſurpatum. 6. unde. 246
Calculi cura. 238
Calx. 244
Cancer criticat. 379

Cancri fluialis uirtus. 108
Cancrena. 300
Caro in medicinam ut reducatur. 168
Carnes ferinæ. 109
Cauſarum morbi cognitio unde. 224
Cautelæ in depellendo tartaro. 146
Centaurea. 319
Centrum quid. 265.321
Cerebri cura. 386
Ceruiſia qui bibunt quo utantur remedio. 224
Cholicha.104.unde. 254.319.320
cholicæ ſigna. 322.cura. 334.323.330
Cholica unde dicta. 229
Chriſtallum medicina calculi præſtantiſſima. 240
Clyſter. 228
Cibi partes. 212
Cinis quid. 98
Coagulatio corpora facit. 88.91
Cohob quid. 359
Collectum. 204.219
Congluten. 213.215
Conſtipatio. 58
Conſumptio membrorum. 121
Contractura quid. 322.327
Corporeum. 258
Correctum quid. 308
Critica dies. 377
Cruciatus cauſa. 136
Cruor triplex. 215
Cura in pleureſi. 374.382

Cura peſtis. 370
Cura Tartari latè patet, 190. 223. potiſſima. 228. in iuncturis, 176. in ueſica & renibus. 182. 183
Cura lapidis, uſneæ & grandinis. 421. Luſci. 480. mingentium ſanguinem 272. Carminatiuę. 318
Curæ generales ad Hydropiſim. 386
Cutæus labor. 247

D

Decoctio. 280
Definitio tartari. 300
Diabetica paſſio. 395. unde oriatur. 398. cura. 396. ſigna. 399
Diamumiæ deſcriptio. 373
Diaprunellæ compoſitio. 379
Diæta tartari. 251. 277. 283. 341
Digeſtio quid. 358
Digeſtiones tres. 343
Diſpoſitum. 362
Diuiſum. 204
Dolor quid. 322, unde. 329
Dolores ex glutine. 258
Duelech. 197. 205

E

Edelphus morbus. 396
Elementum. 208
Epirita. 143
Eſſentiarum tartari differentia. 38
Ex renibus morbi. 243. 244

F

Faber naturæ inuiſibilis. 94

Febris acuta. 577
Febres unde .212.306. renum.412.391. ex hepate. pagin. 347.389
Febrium tria genera. 305. differentiæ. 308. ſigna.309. cura.403.paroxiſmus. 305
Fel terræ. 183
Fellis cura. 586
Flatus corporis. 314
Fœminis attractiua uirtus. Viris expulſiua. 60
Friderici Cæſ. de aqua iudicium. 210
Frigus periodicum. 314

G

Galbanetum.338.eius receptum. 325
Gemma. 204
Generationes heteroclitæ. 73
Geonomus. 361.368
Glaciola auis. 137
Gluten quid.256.album.261 dulce.ibidem.humor naturalis. 259.260.
Glutinis loca & generatio. 568
Grando.204.218.221.eius generatio. 219

H

Hepar nullam habet qualitatem. 344
Hepatis cura.384.oppillationes ex tartaro.344.regiones.341. 343
Hermetis medicina pro calculo 240
Humor naturæ duplex. 187.253
Humor ſiue liquor corporis. 187
Humores minerales. 253.254
Humorum differentia. 253

Humo-

Humoriſtas quid impedit. 103
Hydrops quid.383unde.387.mortalis. 349
Hydropiſis genera.348.ſigna. 384
Hydronomus. 361

I

Iaßa. 324
Iectigatio uenarum. 214
Ideſtum. 259
Iliaſter naturæ. 207
Iliaca paßio. 320.326
Iliadi ætates. 367
Ilech, Ileias, Iliadus. 350.354.365
Iuniperata. 324

L

Lac. 281
Lapillus.203.ubi generetur.240.241.in ueſica.239. inteſtinorum. 311
Lapilli in ſtomacho inuenti.223.in oculis. 214
Lapidis ſigna. 247
Lapides ex aqua creſcere. 29
Laudani. 304
Legumina tartarea. 112.209
Lepanteus morbus. 303
Lepra quid.267.eius principia.326.primum ſignũ.276
Liber de humana generatione. 75
Libri ueterum medicorum inutiles. 99

M

Magnetinum. 205
Materia prima & ſecunda.78.ultima.210. tartari.27
Saphirica. 212

Marmoreum. 205
Maxima de tartaro. 98
Medicina alia in aliena regione. 19
Medicinæ bibliotheca.18.liber.21.124. ſtudium.35. initium.161.theorica. 17.35
Medicus philoſophus.134.159. Aſtronomus.135. Coſmographus & geographus.20.patriæ ut conſulat. pag. 151
Medici duplices.16.Roades. 179
Medicorum ueri libri.35.36.imperitia. 100
Medicamenta ad contracturas. 339
Membra quibus nil adimendum. 297
Membrorum nutrimentum. 23.278
Mercurius inter metalla non numerari. 162
Metallo uti debeamus in medicinis. 317
Mineræ calcedoniæ. 289
Mineralis uis. 255
Mineralia quæ. 162
Mineralium genera.251 .Spiritus. 45
Mingentium malè quatuor genera. 271.274
Morbus perfectè cognoſcendus.42.Gallicus. 369
Morbi unius plures eſſentiæ. 142
Morbi ex tartaro glutinis.257.noui.369. incurabiles. pag.72.ex tartaro,87.narcotici.346. hepatici mortales.349.ex urina. 270
Morborum ſigna.131.ex hepate origo. 342
Morbis tartareis quid proſit. 162
Mors duplex. 368
Mortis ſigna. 249.350
Mucilago eſt tartarus.31.lapidea. 28.50

Mucila-

Mucilaginoſum. 208
Muliurum tartarus duplex. 58

N

*Natura curioſa.82.ſolicita.139.ſummus alchimiſta.*140
Nectar.311 ſuccoſum. 301
Nitrum.244.ex urina. 231
Nutrimentum. 212
Nutrimentorum differentia. 404

O

Ochrum. 43
Oleum papaueris. 292
Oppilatio quid.351.duplex.342.345.in epate.232. capitis. 345
Oppilationum cura. 232
Oprimethiolim. 356
*Orexis genera.287.generatio.221.ſigna.285. cura.*285 & 278
Origo fluminis. 180
Os in corde cerui. 108
Oſeum. 266

P

Pallidi ex hepate. 347
Paroxiſmi fixi. 142
Peſtis ut fiat.345.quid.352.361. quot eius differentiæ pag.353.ſpecies.370.cura. 363.364
Pharmacopolium Philoſophiæ. 159
Phlebotomia in peſte. 360
Phlegma non eſt cauſa lapidis. 203.244
Phtiſis unde. 233.387
Pinguedo uulpis.337.taxi. ibidem

Piſces tartaroſi. 118
Pleureſis quid.371.ſimilis peſti.357.ſigna. 380
Podagra non nodoſa,ſed tartarea dicenda.176. cura-
poteſt. 177.
Podagroſus à parente. [illegible]
Pontagium quid. [illegible]
Principium generans duplex. [illegible]
Pruina. 201.2[illegible]
Pulmonis cura. 3[illegible]
Puſta. 271
Pyronomus. 361.366
R
Receptum pro ueſica.413.pro calculo. 424
Renum regio.395.digeſtio. 405.febres unde.414. cura.
pag. 385
Reprehenſio in Hippocrat. 202
Reſina ſutoria. 263
Rotila. 43
Rubinum. 236
S
Sal innatum.214. Ogertinum. 380 ſanguinis.213. car-
nis.213.gemmeum. 28.30
Salis ſpiritus.49.liquor.215.uiriditas. 253
Sanguis calcetus. 342. ferarum nocentiſſimus. 210
Sanguinem mingentis cura. 238
Sapores membrorum. 332
Saxifragium ex bolo. 425
Serpentina Bemontis. 324
Serpentinæ præparatio. 339
Serum ſeparum. 280

...lapidis inteſtini & eius cura. 31..
...grandinis, uſneæ & lapidis. 418
...litudo ſtomachi operantis apta. 97
...ſimilibus curari. 227
...id. 250
...uid. 164.265
...lis.88.89. Vitriolatus. 139
...a. 385
...ſulphur uentris. 227
...nus ut olla.126. uas tartari. 53
...achi officium. 158
...æ ut efficiantur. 45
...atio. 300
...deſcr...ptio. 373
...nia. 257

T

...trus quid dicatur.220. unde.22.95. ut in matrice ge...retur.66. duplex.23. quas cauſet ægritudines. 229
...r morbus dicatur.14. internus.251. mixtus 116. acu...s.327. dulcis & acutus. 221.230. ubi reſideat. 218
...rtalis.140.141. hæreditarius.68. in pecoribus. 109
...homine 303 .48.106. manſuetus.142. extraneus.
...peregrinus.69.76. chronicus.141. hæmatinus.43
...uſa cholicæ.335. podagricus 127. rotilinus.43. crucia...s cauſa. 134
...ari origo.206. definitio.200. genera. 37.71143. ma...ria.14.163. generatio.13.113 duplex.201,207. 208
...gnificatio.12.13. differentiæ.23. ſpecies. 86,89
...ari uaſa.77. diuerſa.58 83.84. formatio.48. putre...).268. cauſæ uariæ.271. ſigna ac prognoſtica. 128.

cura in ueſica & renibus. 151.1

Tartara periculoſa.67.ex bolo reſoluto.246.du

110.lutoſa.

Tartarorum duo genera.24.materia.26.morbi.

Tartarina quæ.

Theoricam à practica originem habere.

Termæ acetoſæ.157.Bohemicæ.166. Piperinæ op

pag.

Tormina cum dolore dorſi.

Torſiones unde.

Tremor quid.

Tubelech.

Tympanites.228.duplex.

Tympanitis cauſa.

Tyrus in tyriaca.

V

Vaſis magnitudo nociua

Vaſa naturæ.

Vaſa tartari.

Veldlina optima regio.

Venæ fractæ cura.

Vinum quando perfectum.

Virtus duplex.

Viſcus naturæ.

Viſcoſum.

Vitæ regimen.

Vnguentum ad ligamenta.324.ad cholicam.

Vnionum generatio.

Vrina quid.

FINIS.